

Світлана Новицька

**КОНСТРУКТИВНО-
ГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА
ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ
РЕСУРСІВ, ЇХ ПРОСТОРОВА
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ
ВИКОРИСТАННЯ
(НА МАТЕРІАЛАХ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ).**

С.Р. Новицька

**КОНСТРУКТИВНО-
ГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА
ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ
РЕСУРСІВ, ЇХ ПРОСТОРОВА
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ
ВИКОРИСТАННЯ
(НА МАТЕРІАЛАХ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ).**

Тернопіль – 2019

Богородиці (1750 р)) – с. *Оришківці* (церква Воздвиження Чесного Хреста (Іхст.)) – с. *Борщівка*.

- *Історико-краєзнавчий маршрут: с. Борщівка* (церква Різдва Пресвятої Богородиці (1894 р)) – *снт. Вишневець* (замок (XV 265 р.), палац і парк князів Вишневецьких (XVIII 265 р.), церква Архистратига Михаїла (1726 р), церква Вознесіння (1530 р), келії монастиря кармелітів)– м. *Збараж* (церква Святого Михаїла (19 ст.), млин (17ст), парк 265р.. Б.Хмельницького, Збараський замок (1626-1631рр), монастирі бернардинців (17-18 ст.) і феліціянок (18 ст), костел бернардинців (17-18 ст), церква Успіння (18ст), синагога (1547р), церква Воскресіння Господнього (18ст), колишній міщанський будинок (кін 19 ст))) – с. *Залужжя* (заповідне урочище “Залужанський ліс”, г. *Бабина*, г. *Дідова*, г. *Чернеча* (Спасо-Преображенська церква (1600р), г. *Довбушева* (печера Довбуша) – с. *Старий Збараж* (руїни давньоруського літописного м.Збараж (1211 р) з руїнами замку (14-16 ст.)) – с. *Молотків* (церква Св. Юрія (1784 р), меморіальний комплекс на честь жителів, спалених в 1942 р. фашистськими окупантами)– с. *Борщівка*.

Історико-архітектурні об'єкти: церква Різдва Пресвятої Богородиці (1894 р) в с. Борщівка, церква Архангела Михаїла (1818 р) в с. Великі Кусківці, церква Успіння Пресвятої Богородиці (1927 р) в с. Снігурівка, церква Воздвиження Чесного Хреста (XVIIIст.) в с. Чайчинці, церква Казанської ікони Божої Матері (1742 р) в с. Нападівка, церква Пресвятої Трійці (сер. XVIIIст.) в с. Татаринці.

Біосоціальні рекреаційні ресурси: журналіст Я. Пальчик, письменник Т. Сергійчук, поетеса і журналістка Л. Лісанкова, художник А. Шандрук, в 1920 – ті 265р.. проживав майбутній патріарх Київський і всієї України Мстислав (С. Скрипник).

Здано до складання 01.02.2019. Підписано до друку 01.03.2019.
Формат 60x84/18. Папір друкарський. Умовних друківаних аркушів 10,5. Обліково-видавничих аркушів 10,7. Тираж: 110 примірників.
Редакційно-видавничий відділ ТНПУ".

УДК 911.5:330.15 (477.84)

Н 73

Новицька С.Р. Конструктивно-географічна оцінка природних рекреаційних ресурсів, їх просторова організація та оптимізація використання (на матеріалах Тернопільської області): Монографія / С.Р. Новицька – Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2019. – 266 с., табл. 15, рис. 23, бібліогр назв 298

Монографія присвячена оцінці природних рекреаційних ресурсів обласного регіону, їх просторовій організації та оптимізації використання (на матеріалах Тернопільської області). В роботі поглиблено поняттєво-термінологічну систему дослідження природних рекреаційних ресурсів, проведено покомпонентну та інтегральну оцінки природних рекреаційних ресурсів Тернопільської області, здійснено оцінку природно-територіальних комплексів для цілей рекреації та районування ландшафтів за сприятливістю природних рекреаційних ресурсів, розроблено підходи до ефективного використання природних рекреаційних ресурсів на засадах формування перспективних регіональних ландшафтних парків.

Для широкого кола спеціалістів в галузі географії, екології, туризму, викладачів вузів, студентів, аспірантів, наукових працівників.

*Рекомендовано до друку науково-технічною радою
Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка
(протокол № 2 від 03.04.2019 р.)*

Рецензенти:

доктор географічних наук, професор

Назарук М.М.

доктор економічних наук, професор

Брич В.Я.

кандидат географічних наук, доцент

Царик П.Л.

ISBN 978-671-595-089-0

© Новицька С.Р., 2019

ЗМІСТ		
Передмова		4
РОЗДІЛ	1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ (ПРР)	7
	1.1. Поняттєво-термінологічна система дослідження ПРР	7
	1.2. Концептуальні підходи до дослідження ПРР	21
	1.3. Методика досліджень ПРР	30
РОЗДІЛ	2. КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА Й АНАЛІЗ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	39
	2.1. Геолого-геоморфологічні рекреаційні ресурси	39
	2.2. Рекреаційні ресурси клімату і погоди	52
	2.3. Рекреаційні ресурси поверхневих і підземних вод	62
	2.4. Біотичні рекреаційні ресурси	81
	2.5. Інтегральна оцінка рекреаційного потенціалу ПРР.	89
РОЗДІЛ	3. ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	95
	3.1. Оцінка ПТК для відпочинку і оздоровлення	95
	3.2. Районування ландшафтів за сприятливістю ПРР	108
	3.3. Просторова організація та характеристика основних таксонів ландшафтно-рекреаційного районування	110
РОЗДІЛ	4. ПІДХОДИ ДО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ	127
	4.1. Перспективи розвитку рекреаційних територій в рамках формування регіональної екомережі	127
	4.2. Мережа регіональних ландшафтних парків у просторовій організації туристсько-рекреаційної сфери: концептуальні підходи, функціональне зонування, характеристика	134
	4.3. Обґрунтування схеми ландшафтно-екологічної організації території для рекреаційних цілей	170
	ВИСНОВКИ	174
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	177
	ДОДАТКИ	201

Історико-архітектурні об'єкти: Збараський замок (1626-1631р.) з палацом, казематами, бастіонами, воротами оборонними стінами, призамковим парком; меморіальна плита Морозенку встановлена на стіні 1984 р.; ансамбль споруд монастиря Бернардинів 1627р.; ансамбль споруд монастиря Філіціанок XVII ст.; руїни замку 1586р в с. Старий Збараж, Преображенська церква оборонного типу (1600р) в с. Залужжя, витвори школи дерев'яного зодчества: Миколаївська церква та дзвіниця Михайлівської церкви (1575,1585рр) в с.Колодне і ін. У 1976р. Збараж віднесено до 39 міст України з найбільшою кількістю історичних пам'яток, враховуючи цінність яких у 1994 р. в місті створено Державний історико-архітектурний заповідник, а у 2005 р. на його базі створено Національний заповідник "Замки Тернопілля".

Додаток Ж 9

Туристичні маршрути та екологічні стежки по РЛП
"Горинський":

- *пам'ятками школи дерев'яного зодчества (дерев'яні церкви XVII – XVII 264р..):с. Борицівка (церква Різдва Пресвятої Богородиці (1894 р))– с. Великі Кусківці (церква Архангела Михаїла (1818 р)) – с. Снігурівка (церква Успіння Пресвятої Богородиці (1927 р)) – с. Чайчинці (церква Воздвиження Чесного Хреста (XVIIIст.)) – с. Нападівка (церква Казанської ікони Божої Матері (1742 р)) – с. Татаринці (церква Пресвятої Трійці (сер. XVIIIст.)) – с. Загірці (Різдва Пресвятої Богородиці (1876 р)) – с. Юськівці (церква Святого Вознесіння (1620)) – с. Грибова (церква Святого Архістратига Михаїла (1762 р)) – с. Гриньки (церква Св. Димитрія (1866)) – с. Козачки (церква Св.Димитрія (1876) – с. Молотків (церква Св. Юрія (1784 р)) – с. Іванківці (церква Св. Покрови (1741 р)) – с. Шушківці (церква Успіння Пресвятої Богородиці (1912 р)) – с. Печірна (церква Св. Миколая (1759 р)) – с. Верещаки (Казанської ікони Божої Матері (1867 р)) – с. Мала Білка (церква Різдва Пресвятої Богородиці (1778 р)) – с. Люлинці (церква Святого Михаїла (1892 р)) – с. Буглів (церква Святого Михаїла (1892 р)) – с. Ванжулів (церква Різдва Пресвятої*

колишній міщанський будинок і колишній ресторан “Брістоль” (19 ст.) – монастирі бернардинців (17-18 ст.) і феліціанок (18 ст) – костел бернардинців (17-18 ст) – церква Успіння (18ст) – синагога (1547р) – церква Воскресіння Господнього (18ст) і пам’ятник І.Франку – колишній міщанський будинок (кін. 19 ст)) – *с. Залужжя (заповідне урочище “Залужанський ліс” – г. Бабина – г. Дідова – г.Чернеча (Спасо-Преображенська церква (1600р) – г. Довбушева (печера Довбуша)– с. Старий Збараж (руїни давньоруського літописного м. Збараж (1211 р) з руїнами замку (14-16 ст.)) – м.Збараж;*

- радіальні туристичні маршрути 1 - денні *по старовинним церквам, пам’яткам дерев’яного зодчества: м. Збараж – с. Верещаци (церква Ікони Казанської Божої Матері (1867р))– с. Вишгородок (городище літописного м. Вигошів (1152 р) з церквою)– с. Печірна (у храмі Св. Миколая знаходиться Печірнянська чудотворна ікона Миколи Чудотворця) - м. Збараж м. Збараж – с. Колодне (Миколаївська дерев’яна церква з дзвіницею (1575 р) та дзвіниця Михайлівської церкви (кін.18 – поч 19 ст)) - с. Решнівка (його ще називають “малим Почаєвом”, у церкві Преображення Господнього знаходиться Решнівська чудотворна ікона Божої Матері - смт. Вишнівець (церква Воскресіння Христового (1530 р)) – с. Башуки (дзвіниці Михайлівської церкви (18ст)) – м. Збараж*

м. Збараж - с. Залужжя (церква Св.Миколая (1575р) і Спасо-Преображенська церква (1600р))– м. Збараж;

-пізнавальні зооекологічні і еколого-ботанічні екостежки: *м. Збараж – Збаразька ділянка первоцвіту весняного - с. Залужжя (заповідне урочище “Залужанський ліс”) – г. Бабина - с. Зарубинці (біогрупа вікових буків) – с.Оприлівці (оприлівські папороті) – с. Чумалі (урочище “Пожарниця”) – с.Добриводи (Добриводський заказник) – Малоберезовицько-Іванчанський і Кобилівський загальнозоологічні заказники – с. Колодно (Колоденський ботаніко-гідрологічний заказник) – ботанічний заказник “Урочище “Чарівщина”” - м. Збараж.*

-історико-краєзнавчий 1-денний: м. Збараж – м. Тернопіль – м. Збараж.

Передмова

Перспективи розвитку рекреаційної сфери визначаються сукупністю природно-ресурсних, екологічних, історико-культурних, соціальних, економічних і політичних чинників, які мають чітко визначені регіональні особливості. Однак, принципово домінуюче значення має природно-ресурсний чинник, бо саме він визначає можливість і ефективність організації рекреаційної діяльності на певній території за рахунок мобілізації її природного потенціалу.

Попри велику кількість наукових і практичних розробок в галузі рекреаційного природокористування більшість дослідників зосереджували свою увагу на регіонах з традиційним розвитком рекреації і туризму (Крим, Карпати), і недостатньо вивчені рекреаційні ресурси інших регіонів, зокрема Тернопільщини. Тому, рекреаційна сфера у Тернопільській області розвивається безсистемно, без урахування рекреаційного потенціалу і особливостей розміщення рекреаційних ресурсів та ефективного використання фінансових можливостей для розвитку рекреації. Оскільки кожна територія є своєрідною і унікальною, то вона повинна мати індивідуальний шлях сталого розвитку, використовуючи власні природні рекреаційні ресурси, привабливість території, її екологічний стан як основу для локально орієнтованих стратегій сталого розвитку. На сьогодні сформований аграрний характер народногосподарського комплексу Тернопільщини обумовлює значну дотаційність регіону і породжує низку соціальних, економічних і екологічних проблем, які можна було б вирішити, розвиваючи в області рекреаційну сферу.

Розвиток рекреаційної сфери вимагає науково обґрунтованої оцінки природних рекреаційних ресурсів території. Враховуючи тенденції до розширення ринку туристсько-рекреаційних послуг шляхом освоєння рекреаційно нетрадиційних регіонів, а також збільшення ролі нових якостей рекреаційного продукту, які можна привнести в нього за рахунок природних особливостей регіонів, розвиток рекреаційної сфери Тернопільщини є актуальним і доцільним.

Розробка теоретико-методологічних основ монографії

базується на основних положеннях, викладених у наукових працях В.С. Преображенського, О.І. Шаблія, М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова, М.В. Багрова, Л.О. Багрової, О.Г. Топчієва, Н.П. Крачила, О.О. Бейдика, В.П. Руденка, Г.І. Денисика, Ю.О. Веденіна, С.А. Генсірука, Л.І. Мухіної, М.С. Нудельмана, В.П. Чижової, П.Г. Шищенко, Л.Г. Руденка, Н.В. Фоменко, тощо. Регіональні аспекти рекреаційного природокористування в межах досліджуваної території висвітлені в працях Л.П. Царика, Г.В. Чернюк, М.Р. Питуляк, Н.П. Стецько, Ю.П. Гуменюка.

Матеріали монографії відповідають вимогам Указу Президента України від 10 серпня 1999 року "Про основні напрямки розвитку туризму в Україні до 2010 року", Указу Президента "Про підтримку розвитку туризму в Україні" від 2 березня 2001 року, Розпорядженню Кабінету Міністрів України від 27 червня 2003 року "Про затвердження заходів щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму", а також Регіональним програмам "Підтримки розвитку сільського "зеленого" екотуризму у Тернопільській області" та "Програмі формування регіональної екологічної мережі Тернопільської області на період 2002-2015 роки". Дослідження виконане в рамках тематики науково-дослідних робіт кафедри геоecології та методики навчання екологічних дисциплін Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка "Геоecологічні та конструктивно-географічні дослідження регіональних геосистем".

Метою роботи є оцінка природних рекреаційних ресурсів та обґрунтування конструктивно-географічних засад їх територіальної організації в межах Тернопільської області, розробка підходів до ефективного використання природних рекреаційних ресурсів на засадах формування регіональних ландшафтних парків.

Реалізація зазначеної мети передбачала необхідність вирішення таких взаємопов'язаних завдань:

- систематизації і поглиблення теоретичних уявлень і методик рекреаційної географії у сфері аналізу й оцінки природних рекреаційних ресурсів;

Матері) – м. *Зборів* (музей "Зборівська битва"- **заповідник "Білий берег"** (берег р. Стрипи вкритий лісом, місце Зборівської битви і підписання Зборівської угоди 18 серпня 1649 р.)– церква Преображення Господнього (побудована в 1794 р., кам'яна в стилі бароко)) – с. *Озерна* (церква Пресвятої трійці, 1893р. в стилі бароко) – капличка Пресвятої Богородиці – відновлена козацька могила (1648р)) - с. *Чернихів* (в церкві Пречистої Матері Божої знаходиться Чернихівська чудотворна ікона Божої Матері, відома з 1578 р.) –с.*Вертелка* (поблизу села виявили археологічні пам'ятки пізнього палеоліту та бронзового віку) – *сmt. Залізці*.

На території самого парку і в межах найближчої доступності розміщені такі історико-архітектурні об'єкти: Залозецький замок (1516 р.), костел Св. Антонія (збудований в XV ст.), Покровська церква і дзвіниця (зведена в 1740 році в стилі пізнього бароко), Храм Успіння Пресвятої Богородиці в с.Ратищі, дзвіниця Михайлівської церкви (XVIII ст. – зразок волинської школи дерев'яної народної архітектури) в с.Башуки і ін.

Біосоціальні рекреаційні ресурси: М. Бутринський (релігійний та громадський діяч), Е. Дучинський і Я. Музика (художники), І. Негребецька (піаністка), О. Хоміцький (педагог і літератор), працював адвокат, громадсько-політичний діяч С. Голубович. Також на території Залізців проживав композитор Анатолій Кос-Анатольський.

Додаток Ж 8

Туристичні маршрути та екологічні стежки по РЛП "Збараські Товтри":

- *історико-краєзнавчий* 1-денний піший маршрут з метою ознайомлення з унікальними історичними пам'ятками по маршруту: м. *Збараж* (церква Святого Михайла (19 ст.)– **набережна Базаринецького ставу** – млин (17ст) – парк ім. Б.Хмельницького – Меморіальна дошка Несторові Морозенку – А.Міцкевичу – Меморіал Слави загиблим у Другій світовій війні – Збараський замок (1626-1631рр) – будинки Скарбового уряду, колишнього міського суду, колишнього староства повітового,

XIX ст.), парк (1840 р), Успенська церква (1875 р); в Копичинцях – дерев'яна Воздвиженська церква з дзвіницею (1630 р), костел Успіння Марії (1802 р), церква Різдва з дзвіницею (1898 р), греко-католицький храм Св.Миколая на горі (1900 р), парк над ставом, синагога); в с. Більче – Золоте - церква Св. Михайла (1871 р), каплиця (1898 р); в с. Монастирок - печерний храм (IX – XII ст.), келії Василіанського монастиря (XVI ст.), Здвиженська церква (XVIII ст.), в с. Милівці – костюл (1879 р), церква Св. Воскресіння (1910 р), в с. Улашківці – церква Різдва Пресвятої Богородиці (1867 р), костюл (1738 р), Василіанський монастир Св. Івана Христителя, в якому знаходяться дві чудотворні ікони та знамените джерело, вода з якого лікує очі, в с. Сосулівка – церква Св. Покрови (1713 р).

Біосоціальні рекреаційні ресурси: І. Гушалеви́ч (письменник, журналіст), С. Чарнецький (поет, автор пісні-гімну «Червона калина»), Й. Гошуляк (співак), І. Синенька-Іваницька (артистка, співачка), С.Сапеляк (літератор), М. Коцюлим (артист), І. Ляховський (артист), К. Рубчакова (співачка, актриса), Кароль-Еміль Францо́за (письменник), Л. Соневицький (історик) і ін.

Додаток Ж 7

Туристичні маршрути та екологічні стежки по РЛП “Залізцівсько-Вертелківський”:

-*сmt. Залізі* (**Залозецьке джерело** – Залозецький замок (1516 р., обороняв жителів від татар та турків, свого часу був власністю М. Камінецького, родини Олеських, Ю. Мнішек, Вишнівецьких, згодом Потоцьких, овіяний легендами і переказами) – костел Св. Антонія (збудований в XV ст., поєднував стилі пізньої готики і ренесансу, в його криптах захоронені князі Константи та Януш Вишнівецькі) – Покровська церква і дзвіниця (зведена в 1740 році в стилі пізнього барокко) – ознайомлення з традиційними народними художніми промислами: різьба на дереві, виробництво керамічних виробів) – с. *Ратиці* (Храм Успіння Пресвятої Богородиці, де знаходиться чудотворна ікона Божої

- проведення покомпонентної і інтегральної оцінок природних рекреаційних ресурсів Тернопільської області;
- здійснення оцінки природно-територіальних комплексів для цілей рекреації та районування ландшафтів за сприятливістю природних рекреаційних ресурсів;
- розробка підходів до ефективного використання природних рекреаційних ресурсів на засадах формування регіональних ландшафтних парків.

Об'єктом дослідження виступають природні і антропогенні ландшафти та їх рекреаційний потенціал в межах Тернопільської області.

Предметом дослідження є закономірності просторової організації природних рекреаційних ресурсів, та пошук оптимальних шляхів використання природно-рекреаційного потенціалу ландшафтів Тернопільської області.

Повномасштабне використання матеріалів можливе у навчальних курсах «Рекреаційна географія», «Рекреаційна екологія», «Рекреаційне природокористування», «Екологічний туризм» підготовки бакалаврів та магістрів географії та екології. Також матеріали можуть бути використані в системі формальної географічної освіти і виховання.

Опубліковані матеріали є результатом роботи над індивідуальною науковою темою в рамках науково-дослідної лабораторії «Моделювання еколого-географічних систем» Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.

1.1. Поняттєво-термінологічна система дослідження

Про рівень розвитку науки свідчить, перш за все, ступінь розробки її поняттєво-термінологічного і категорійного апарату. В рекреаційній географії ще цей процес не завершився. Як науковий напрям, що розвивається на стику соціально-економічних і природничих наук, рекреаційна географія користується тим класичним міжпредметним поняттєво-термінологічним “арсеналом”, який склався у суспільній географії, фізичній географії, економічній географії, медичній географії, географії населення, ландшафтознавстві, геоекології, геології, архітектурі і інших наукових напрямках. А тому стає цілком зрозумілим, чому зміст цієї термінології часто носить багатозначний, а інколи і дискусійний характер. Перш за все рекреаційна географія оперує власною термінологією, яка розвивалась впродовж останніх 40-50 років, продовжує поглиблюватись і розширюватись, віддзеркалюючи відповідні соціальні замовлення та суспільні процеси [11].

Для того, щоб осмислити і інтерпретувати поняттєво-термінологічну систему дослідження природних рекреаційних ресурсів, перш за все потрібно з'ясувати таке її ключове поняття як “рекреація”.

М.С. Мироненко, І.Т. Твердохлебов [127] дають таке визначення терміну “рекреація” - це сукупність етимологічних значень: *rescreatio* (лат.) – відновлення, *rescreation* (франц.) – розвага, відпочинок, зміна дії, що виключає трудову діяльність і характеризує пов'язаний з цими діями простір. Відповідно, термін “рекреація” характеризує не лише певні види діяльності людей в вільний час, але й той простір, в якому вони функціонують. Отже, рекреація – це сукупність явищ і відношень, що виникають в процесі використання вільного часу для оздоровчої, пізнавальної, спортивної і культурно-розважальної

Св.Миколая на горі (1900 р) – парк над ставом - синагога) – м. Чортків;

- екостежка «Заповідна» - м. Чортків – с. Угринь (печера Угринь) – (загальнозоологічний заказник Звіринець-Білецький) – с. Залісся (печера “Млинки”) – с. Озеряни (Озерянський загально зоологічний заказник) – с. Улашківці (лісовий заказник Дача Галілея, печера “Улашківська”) с. Шипівці (урочище Бубнівка) - с. Більче – Золоте (печера “Вертеба”, де знайдено сліди трипільської культури; Більче-Золотецький парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (1800 р); церква Св. Михайла (1871 р), каплиця (1898 р), сліди черняхівської культури в урочищі Кадуби; рештки давньоруського городища з валами і ровами на березі р. Серет) – с. Монастирок (печерний храм (IX – XII ст.), келії Василіанського монастиря (XVI ст.), Здвиженська церква (XVIII ст.)) –с.Касперівці (касперівські сфінкси, меандри і каньйон Серету) – с. Королівка (печера “Оптимістична”) – с. Стрільківці (печера “Озерна”).

Історико-архітектурні об'єкти: в м. Чортків - дерев'яна церква Вознесіння Господнього (1717 р.), замок Гольських (1610 р.) , дерев'яна Успенська церква з дзвіницею (1635 р.), ратуша з годинниковою вежею (1924 р), будинок колишнього міського магістрату (1930 р), церква Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії (1854 р), церква Покрови Пресвятої Богородиці (1905 р) з каплицею Божої Матері та джерелом Всецариці, Катедральний собор Верховних Апостолів Петра і Павла (1990 р), кляштор оо. Домініканців (1610 р), костел св. Станіслава (1619 р), синагоги (1680, 1909), капличка Чудотворної Матері Божої з Люрду; в с. Біла - дерев'яна дзвіниця XIX ст., домініканський костел, церква Різдва Пресвятої Богородиці (1903); в с. Білий Потік - костел Матері Божої Ченстоховської (1933); в с. Буданів - замок-костел (1765 р.), монастирські келії (XVIII ст.), мурована церква Великомученика Георгія (1852 р.); в Хоросткові - дендрологічний парк, старий (18 ст.) і новий (1837) графські палаци, кінний манеж (1837), в'їзна брама (сер. 19 ст.), будинок (19 ст.), церква Положення Чесної Ризи Пресвятої Богородиці (1837), косяол (1870р); в Яблунові - графський палац Дідушицьких (друга пол.

Додаток Ж 6

Туристичні маршрути та екологічні стежки по РЛП “Середньосеретський”:

- *історико-краєзнавчий* маршрут: *м.Чортків* (деревяна церква Вознесіння Господнього (1717 р.)– замок Гольських (1610 р.) – деревяна Успенська церква з дзвіницею (1635 р.) – ратуша з годинниковою вежею (1924 р) – будинок колишнього міського магістрату (1930 р) - церква Покрови Пресвятої Богородиці (1905 р) з каплицею Божої Матері та джерелом Всецариці – Катедральний собор Верховних Апостолів Петра і Павла (1990 р) – кляштор оо. Домініканців (1610 р) – костел св. Станіслава (1619 р) – синагоги (1680, 1909) – капличка Чудотворної Матері Божої з Люрду) – *с. Біла* (на околицях села 3 городища літописного поселення Моклеков (1211 р) - деревяна дзвіниця XIX ст., домініканський костел, церква Різдва Пресвятої Богородиці (1903) - **відслонення гірських порід силурійського і девонського періодів (урочище Камінна) –с. Білий Потік** (виявлено залишки поселення трипільської та могильник комарівсько-тшинецької культур - церква Покрови Пречистої Діви Марії (1805) - костел Матері Божої Ченстоховської (1933)) – *с. Бичківці* (церква Іоанна Богослова (1827 р) - **ботанічні пам'ятки природи — сосна Веймутова і дуб пірамідальний** (понад 350 років)) – *с. Буданів* (замок-костел (1765 р.), монастирські келії (XVIII ст.), мурована церква Великомученика Георгія (1852 р.)) – *м. Хоростків (дендрологічний парк* - старий (18 ст.) і новий (1837) графські палаци - кінний манеж (1837) - в'їзна брама (сер. 19 ст.) - будинок (19 ст.) - церкви Положення Чесної Ризи Пресвятої Богородиці (1837) – костюл (1870р)) – *с. Яблунів* (графський палац Дідушицьких (друга пол. XIX ст) – **парк** (1840 р) – Успенська церква (1875 р)) – *м. Копичинці* (знайдені археологічні пам'ятки трипільської культури, слов'янське городище – деревяна Воздвиженська церква з дзвіницею (1630 р) – костел Успіння Марії (1802 р) – церква Різдва з дзвіницею (1898 р) – греко-католицький храм

діяльності людей на спеціалізованих територіях, які знаходяться поза межами населеного пункту, що є місцем постійного проживання. На рахунок того, що рекреаційна діяльність відбувається на територіях лише поза межами населеного пункту, в якому проживає рекреант, з авторами можна не погодитися, оскільки є і короткотривала рекреаційна діяльність, яка може відбуватися і в межах паркових зон, чи пляжів населеного пункту, в якому проживає рекреант.

За В.С. Преображенським [191] рекреація – це різноманітні види людської діяльності у вільний час, спрямовані на відновлення сил і задоволення широкого кола особистих і соціальних потреб. Останні включають розвиток фізичних і духовних сил людини, навичок спілкування між людьми, підвищення соціально-трудоного і культурного потенціалу суспільства, а також формування нових рис та якостей особистості, у тому числі культури міжособистісних, міжвікових і міжнаціональних контактів, навичок сприйняття природних і культурних цінностей.

За М.Ф. Реймерсом [188] рекреація – це відновлення здоров'я і працездатності шляхом відпочинку поза межами житла – на природі чи під час туристської подорожі, пов'язаної з відвідуванням цікавих місць, у т.ч. національних парків, архітектурних і історичних пам'ятників, музеїв тощо.

Отже, можна зробити висновки, що трансформація поняття “рекреація” відбулась впродовж певного часу, оскільки з часом змінювався спосіб життя людей і їх відпочинку. Якщо у минулому рекреацію трактували як відпочинок, відновлення сил людини, які вона затратила в процесі праці, то на сучасному етапі її розглядають як поєднання різноманітних видів людської діяльності, спрямованих на оздоровлення, лікування і реабілітацію, задоволення пізнавальних потреб, розваги і формування нових рис і якостей особистості.

Вся сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території утворює рекреаційний потенціал цієї території [127].

М.С. Мироненко [127] вважав поняття “рекреаційний

потенціал” синонімом поняття “умови і фактори розвитку рекреаційної діяльності”. Я.К. Трушиньш [243] розглядає рекреаційний потенціал як “...кількість ефекту, яку може отримати максимальна кількість рекреантів при найбільш сприятливих параметрах середовища з урахуванням екологічних обмежень”.

М.М. Блага [15, 16] під рекреаційно-ресурсним потенціалом території розуміє сукупну продуктивну спроможність її рекреаційних ресурсів. Необхідно зауважити, що останнє визначення є досить вдалим, і при вивченні потенціалу рекреаційних ресурсів слід здебільшого розглядати його природничі критерії, а саме враховувати продуктивну спроможність рекреаційних ресурсів витримувати і відновлювати певні рекреаційні навантаження з урахуванням екологічних чинників. Поняття рекреаційно-ресурсного потенціалу також розглядали в своїх працях М.С. Нудельман [153], О.І. Шаблій [270, 271].

Оскільки основною складовою рекреаційного потенціалу території є сукупність видів рекреаційних ресурсів, в роботі зосереджена увага на понятті “природний рекреаційний потенціал” (ПРП), що включає в себе якісні і кількісні критерії оцінки природних рекреаційних ресурсів. І.М. Яковенко під природним рекреаційним потенціалом розуміє сукупність взаємозалежних компонентів природних і природно-антропогенних систем, що уможливають розвиток на певній території у конкретний часовий проміжок видів і форм діяльності, спрямованих на задоволення рекреаційних потреб людей усіх рівнів організації [285]. Величина природного рекреаційного потенціалу визначається кількісним вираженням оцінки природно-рекреаційних ресурсів регіону, а його якість – якісним складом ресурсів, а також ступенем сприятливості природних умов для розвитку рекреаційного процесу [215].

Введення в арсенал географічної науки поняття “рекреаційні ресурси” було не простим. Раніше при аналізі проблеми організації курортної та рекреаційної діяльності використовували, як правило, тільки такі терміни, як “умови рекреаційної діяльності”, “лікувальні або курортні фактори”,

Заздрість (батьківщина архієпископа УГКЦ, кардинала, громадського діяча Й.Сліпого, меморіальний комплекс в родинній садибі патріарха) – *смт. Микулинці* (літописне місто Микулин (1096 р.). Замок, що стоїть на давньоруському городищі (XII – XIII ст., XVI – XVIII ст.), Троїцький костел (1611-1634), збудований у стилі бароко. Палацовий комплекс (XVIII - XIX ст.), побудований в стилі класицизму, і майже незмінним залишився досьогодні, зараз там бальнеологічна лікарня- санаторій. Біля костела – польський цвинтар. Зберігся також **палацовий ландшафтний парк**. На південній околиці м. Теревовлі – Угорницький василіанський монастир (руїни): церква Різдва Св. Івана Хрестителя, корпус келій (XVII ст.) За 6 км від смт Микулинці розташований географічний центр Тернопільської області) – *с. Конопківка* (санаторій “Медобори”, **цілющі джерела сірчаних вод**) – *м. Теревовля*;

-по старовинних замках: м. Теревовля (Теребовлянський замок 1631 р.) – *с. Іванівка* (церква Різдва Пресвятої Богородиці (1892 р), костел (1895 р.), виявлені поблизу села археологічні пам’ятки середнього палеоліту і давньоруської культури)) – *с. Долина* (замок XII ст., Троїцький костел (1611-1634 рр.)) – *с. Буданів* (замок-костел (1765 р.), монастирські келії (XVIII ст.), мурована церква Великомученика Георгія (1852 р.)) – *смт. Микулинці* (Замок, що стоїть на давньоруському городищі (XII – XIII ст., XVI – XVIII ст.)) – *м. Теревовля*.

Історико-архітектурні пам’ятки: архітектурний ансамбль Теревовлі, Струсова та інших населених пунктів. Серед історико-архітектурних пам’яток, що знаходяться поблизу проектного РЛП можна відмітити наступні: руїни замку 1631 р., Церква святого Миколи з дзвіницею кінця XVI століття, монастир кармелітів 1635 року, Угорницький Василіанський монастир XVII ст., що знаходяться у Теревовлі; Свято-Миколаївська церква XVIII ст., неоготичний костел 1894 року у Струсові тощо.

і Павла (1905р), костел (поч. ХХ ст) в с. Цигани і ін.

Біосоціальні рекреаційні ресурси: народилися художник, мистецтвознавець М. Анастазієвський, інженер Байлюк Ієронім, мінеролог, професор З. Бартошинський, письменник Л. Василевич, державний діяч А. Глуховський, педагог Л.- Ю. Кут, музичний діяч М. Левицький, громадський діяч І. Мартюк, архітектор В. Петелько, співак М. Скала-Старицький, актор В. Юрчак, науковець М. Згуровський, проживали живописець А. Шурма, актор і диригент Г. Старицький, побував історик і громадський діяч М. Грушевський.

Додаток Ж 5

Туристичні маршрути по РЛП “Княжий ліс”:

-м. *Теребовля* (Теребовлянський замок, пам'ятки сакральної архітектури: Миколаївська церква ХVІ століття з дзвіницею - унікальний зразок оборонної культової споруди із бійницями . Комплекс споруд монастиря кармелітів (1635-1640 рр.) належить до ренесансного - барокової архітектури . Костел Петра і Павла (зараз церква Святого Володимира УАПЦ), до якого добудований двоповерховий монастир. Римо - католицький костел святих Петра і Павла (20 -ті роки минулого століття) . Дві високі вежі на фасаді проектував сам реставратор Вавеля - архітектор Адольф Жішке - Богуш. Костел був першою на теренах тодішньої Польщі будівлею у стилі старих римських базилік. міська ратуша (ХІХ ст.)) – с. *Підгора* (монастир) – Підгорянський ботанічний заказник з лучно-степовими фітоценозами – с. *Острівець* (місце народження українського письменника В.Гжицького, вченого-біохіміка С.Гжицького, поета і перекладача Р.Лубківського) – с. *Струсів* (Костел Св. Антонія (ХVІІ ст.) та палац (ХVІІІ ст.), батьківщина поетів А.Іванчука і С.Будного, літературознавця М.Деркач, актора і художнього керівника театру “Березіль” Й. Гірняка. Музей С.Будного. **Пам'ятка природи – сосна австрійська**, будинок старого заїзного двору (ХVІІ ст.), підземний рятувальний хід Струсів-Теребовля) – с. *Варваринці* (батьківщина українського скульптора М.Паращука) – с.

“об’єкти туризму чи екскурсій” [196]. Характерною рисою цих понять було те, що вони визначали, перш за все, якісну сторону можливостей організації відпочинку, давали оцінку комфортності умов відпочинку, корисності використання того чи іншого лікувального фактору, атрактивності культурно-історичного чи соціально-технічного об’єкта.

Першим ввів поняття "рекреаційні ресурси" Ю.К. Єфремов в 1968 році. Під ними він розумів місця відпочинку і туризму, мальовничі пейзажі, красиві і декоративні види живих організмів [99]. Це поняття уточнювалося і доповнювалося багатьма вченими: В.Б. Нефедовою (1968), А.А. Мінцем (1971), Б.Б. Родоманом (1969, 1971), Л.А. Багровою, М.В. Багровим і В.С. Преображенським (1977), М.С. Мироненком, І.Т. Твердохлебовим (1981), В.І. Павловим, Л.М. Черчиком (1998), Т.В. Ніколаєнко (2001), О.О. Бейдиком (2001), О.Г. Топчієвим (2005), Н.В. Фоменко (2007), Н.М. Сажневою (2008), П.О. Масляком (2008) і ін.

Вагомим внеском у формування уявлення про рекреаційні ресурси стала праця Л.А. Багрової, М.В. Багорова і В.С. Преображенського [3], в якій “рекреаційні ресурси” – це природні, природно-технічні і соціально-економічні геосистеми і їх елементи, які, за існуючих технічних і матеріальних можливостях, можуть бути використані для організації рекреаційного господарства”. Подібне визначення рекреаційним ресурсам можна зустріти в працях [17, 194].

Рекреаційні ресурси (за М.С. Мироненком) [127, 128] – це компоненти географічного середовища і об’єкти антропогенної діяльності, які, завдяки таким властивостям, як унікальність, історична, чи художня цінність, оригінальність, естетична привабливість і лікувально-оздоровча значимість, можуть використовуватися для різних видів і форм рекреаційної діяльності. Як компоненти географічного середовища рекреаційні ресурси розглядаються і в працях В.І. Мацоли [115, 116], Д.В. Николаєнка [139].

Рекреаційні ресурси (за М.Ф. Реймерсом) [188]– це частина природних і культурних ресурсів, що забезпечує відпочинок, як засіб підтримки і відновлення працездатності і здоров’я людей.

Подібне трактування ми можемо зустріти в Законі України “Про туризм” [74].

О.О. Бейдик тлумачить рекреаційні ресурси [8; 9; 11; 12] – як сукупність природних, природно-технічних, соціально-економічних комплексів та їх елементів, що сприяють відновленню та розвитку фізичних і духовних сил людини, її працездатності, і які за сучасної і перспективної структури рекреаційних потреб і техніко-економічних можливостей використовують для прямого і непрямого споживання та виробництва курортних і туристичних послуг. Трактування рекреаційних ресурсів як комплекси та їх елементи можна зустріти також в Е.А. Котлярова [93], М.С. Нудельмана [153], О.І. Шаблія [271].

Визначення рекреаційних ресурсів за В.А. Трешніковим [39] – це природні і антропогенні об’єкти, які за сучасного рівня розвитку виробничих сил можуть використовуватись для задоволення рекреаційних потреб суспільства і організації галузі народного господарства, що спеціалізується на рекреаційному обслуговуванні населення. Трактування рекреаційних ресурсів, як об’єктів та явищ природного і антропогенного походження, що їх використовують для туризму, лікування, відпочинку, і які впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів (центрів), їх спеціалізацію та економічну ефективність є найбільш часто вживаними [114, 126, 127].

Традиційно до рекреаційних ресурсів відносять перш за все компоненти природного або культурного ландшафту, відповідно виділяються кліматичні, водні, гідромінеральні, лісові, орографічні і ін. ресурси [189]. При цьому нерідко до рекреаційних ресурсів відносять лише ті природні об’єкти, які послужили причиною самого факту здійснення рекреаційних подорожей (комфортний клімат, водойма, лісовий масив). Поміж тим, кожна з галузей рекреаційного господарства пов’язана, як правило, не з одним, а з багатьма природними комплексами чи об’єктами, які виступають як елементарні ресурси. Таким чином, виникає необхідність в виділенні сукупності ресурсів, тобто сукупності компонентів природного і культурного ландшафту,

залишки городища часів Київської Русі) – с. *Вовківці* (могильник часів Київської Русі (IX- XIII ст.) і поселення черняхівської культури (II –V ст.), Миколаївська церква (1780 р)) – с. *Сапогів* (деревяна церква і дзвіниця Св. Миколая (1777 р)) – с. *Кривче* (руїни замку (1639 р), дві башти і оборонні мури (1650 р), деревяна церква Вознесіння Христового (1760 р), церква Покрови Пресвятої Богородиці (1856 р), **печери Кришталева, На Хомах, Середня, Славка, Тимкова Скала, Двох озер, Глинка**) – с. *Гермаківка* (**дендрологічний парк**, Успенський православний храм (1758 р), рештки Траянових валів, **гіпсова печера “Двох озер”**) – с. *Іване-Пусте* (деревяна церква і дзвіниця Йоана Богослова (1775 р)) - с. *Збручанське* (руїни замку (XVII ст), церква Св. Миколая (XIV ст)) - с. *Кудринці* (руїни замку (XVI ст)) – с. *Більче-Золоте* (**парк садиби Сапіг** (1800 р), усипальниця Сапіг (XVIII ст)) – с. *Монастирок* (Давньословянський печерний храм (IX ст.), церква Воздвиження Чесного Хреста (XVIII ст), келії василіанського монастиря) – с. *Висічка* (руїни замку (XVII – XVIII ст.), деревяна Миколаївська церква з дзвіницею (1763 р)) – *сmt. Скала-Подільська*;

-сплав на байдарках, каное, катамаранах: сmt. Скала-Подільська – с. Підпилип’я - с. Ніверка – с. Кудринці – с. Завалля – с. Боршківці – с. Окопи. При розробці маршруту слід зважати на велику кількість на шляху завалів, мілин, переказів, дамб і ГЕС. Зокрема: за сmt. Скала-Подільська в районі млина, за П’ятничанами – ГЕС, за с. Бережанка – в районі млина, за с. Підпилип’я – мілини, с. Шустівці – багато переказів, зате перед селом – рибні місця, с. Чернокозинці – острів, багато мілин, каміння, с. Кудринці – в районі ГЕС, с. Завалля – ГЕС, багато переказів, острівки, мілини, с. Боршківка – переказ з мілинами, камінням. Сплав варто планувати з червня по серпень.

Історико-архітектурні об’єкти: руїни замку (1518 р), замковий палац (XVIII ст.), порохова башта (XVI ст.) римо-католицький костіол Вознесіння Діви Марії (1719 р), церква Успіння Пресвятої Богородиці (1917 р), церква Св. Миколая (1882 р), каплиця (кін. XIX ст.), польський народний дім (1930 р), оборонні споруди (XVI - XVIII ст.), оранжерея (кін. XIX ст.) в сmt. Скала-Подільська, церква Св. Симеона (1909 р), церква Св. Петра

Бережанах, Жукові, Рекшені, Розгадові, Пліхові, Урмані, Надрічному).

Біосоціальні рекреаційні ресурси: з Бережанами пов'язані доли багатьох визначних діячів культури, науки, медицини, політики України і Польщі, зокрема М.Шашкевича, І.Франка, Богдана та Левка Лепких, М.Яцківа, С.Твердохліба, А.Чайковського, О.Маковея, Франца Коковського, В.Гнатюка, З.Кузелі, Л.Джулинського, О.Кульчицької, Едварда Ридз-Сміглія, Я.Струхманчука, М.Мороза, В.Савчака, С.Литвиновича, М.Лабуньки, О.Ковшевича, О.Нижанківського, Д.Січинського, С. Крушельницької, А.Пацлавського, Е.Якиміва, І.Легкого, В.Огірко, Т.Гриценка, Л.Мігоцького.

Додаток Ж 4

Туристичні маршрути по РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя”:

-спелеологічний 10-денний: *сmt. Скала-Подільська – с. Збручанське (печера Збручанська) – с. Кривче (печери Глинка (1,2), Кришталева, На Хомах (хутір Хоми), Двох озер, Середня, Славка, Тимкова Скала) – с. Сапогів (печера Ювілейна) – с. Королівка (печера Оптимістична) – с. Стрільківці (печера Озерна) – с. Монастирок (печера Язичеська) – с. Більче-Золоте (печера Вертеба) – с. Улашківці (печера Улашківська) – с. Залісся (печера Млинки) – с. Угринь (печера Угринь);*

-історико-краєзнавчий автомобільний маршрут: *сmt. Скала-Подільська (руїни замку (1518 р), замковий палац (XVIII ст.), порохова башта (XVI ст.) римо-католицький костюл Вознесіння Діви Марії (1719 р), церква Успіння Пресвятої Богородиці (1917 р), церква Св. Миколая (1882 р), каплиця (кін. XIX ст.), польський народний дім (1930 р), оборонні споруди (XVI - XVIII ст.), оранжерея (кін. XIX ст.)) – с. Іванків (церква (1847 р), дерев'яна дзвіниця (XVII ст.), іванівські 200-річні липи) – с. Мушкатівка (церква Св. Петра і Павла (1901 р), археологічні пам'ятки давньоруської культури) – м. Борців (церква Успіння Пресвятої Богородиці (1886 р), краєзнавчий музей з унікальною експозицією трипільської культури, знайдених в печері Вертеба,*

що визначає можливість організації певних рекреаційних занять. Кожне поєднання рекреаційних ресурсів включає дві групи елементарних рекреаційних ресурсів.

Перша група визначається структурою циклів рекреаційних занять. Уявлення про комфортність відпочинку доповнюється просторовими і часовими критеріями, що впливають з вимог ефективності організації заходів рекреаційного господарства – санаторіїв, будинків відпочинку і т.д. До першої групи належать кліматичні, гідромінеральні, гідрографічні (морські акваторії та внутрішні водойми), флористичні та інші види ресурсів.

Друга група визначається структурою рекреаційно-господарського циклу функціонування рекреаційного господарства. До неї входять енергетичні, водні ресурси, які безпосередньо не пов'язані з рекреаційною діяльністю, але необхідні для функціонування підприємств рекреаційного господарства.

Аналізуючи всі ці визначення, можна дійти висновку, що рекреаційні ресурси – це категорія історико-економіко-географічна, бо в залежності від зміни певних історичних умов відбувається поява нових видів рекреаційної діяльності, що в свою чергу призводить до змін уявлень як про необхідний обсяг використовуваних ресурсів, так і про їх якісний стан. Обсяг і зміст рекреаційних ресурсів залежить від рівня організації рекреаційної діяльності і від того, здійснюється вона в межах одного підприємства відпочинку, рекреаційного району чи рекреаційної галузі загалом [170].

У функціонуванні територіальних рекреаційних систем провідна роль належить реалізуючим факторам, тобто тим, які забезпечують саму можливість організації відпочинку. На перше місце у цьому випадку виходять природні рекреаційні ресурси (ПРР), як база розвитку, що визначає на відповідному історичному етапі спеціалізацію території.

Рекреація як вид діяльності має чітко виражену природно-ресурсну орієнтацію. Природні ресурси є провідним фактором, що визначає рекреаційне використання території. Від того, яким набором природних ресурсів володіє територія, залежить організація видів і форм рекреаційної діяльності.

Як зауважує М.С. Мироненко [26], правомірність віднесення ряду природних тіл, елементів, компонентів і їх властивостей до категорії природних рекреаційних ресурсів обумовлена не лише їх прямим (мінеральні води, лікувальні грязі) і опосередкованим використанням (естетичні властивості ландшафтів), але й потрапляння їх у сферу матеріальної діяльності місцевого населення тієї території, де розвивається рекреаційна функція. Від того, наскільки рівноправно ці ресурси поряд з іншими ресурсами матеріальної діяльності будуть включені у господарський обіг, настільки буде ефективним відпочинок.

Не дивлячись на те, що значна кількість науковців займається вивченням природних рекреаційних ресурсів, у вітчизняній і зарубіжній науковій літературі досі немає єдності поглядів з приводу їх сутності і класифікації. Одні автори відносять до природних рекреаційних ресурсів окремі компоненти природи або загалом природні комплекси [95, 138, 192, 194]. Інші розглядають природні рекреаційні ресурси як “засоби” [46] чи елементи природного середовища і антропогенної діяльності, котрі при певних умовах можуть використовуватись для організації рекреаційної діяльності [160]. Під природними рекреаційними ресурсами також розуміють специфічну комбінацію природних можливостей навколишнього середовища і потреб людини в її використанні для відпочинку. Розглянемо деякі з цих визначень.

С.А. Генсірук, М.С. Нижник [37] виділяють природні рекреаційні ресурси як сукупність природних елементів навколишнього середовища (ресурси літосфери, гідросфери, біосфери і клімату), які на даному рівні розвитку суспільства можуть використовуватися для організації відпочинку, оздоровлення і туризму, задоволення фізичних, естетичних і пізнавальних потреб людини. Подібну думку розділяє І.І. Пирожник [160].

У науковій літературі досі немає єдиної думки про співвідношення понять “природні рекреаційні ресурси” і “умови рекреаційної діяльності”. Деякі автори не розділяють ці поняття [93, 127, 128, 194]. Ми ж, поділяючи думку багатьох авторів [3, 8,

Поточани (церква ХХ ст.) → *с. Краснопуца* (монастир оо. Василян (ХVII ст.) → *с. Розгадів* (дерев'яна церква ХІХ ст., музей Р. Купчинського, пам'ятник Р. Купчинському) → *с. Пліхів* (дерев'яна церква ХІХ ст., костюл ХХ ст., пам'ятний знак короля Польщі Яна Соб'єського) → *с. Урмань* (дерев'яний храм Св. Апостолів Петра і Павла (1688 р), **ставок**) → *с.Надрічне* (дерев'яна церква ХVІІІ ст., костюл ХІХ ст.) → *с. Куропатники* (**унікальне цілюще джерело**, костюл ХVІІ-ХVІІІ ст.) → *м. Бережани*, протяжність пішохідної частини 75-80 км. Пропонується проходження даного маршруту в період з травня по жовтень, а найоптимальніше – липень-жовтень;

- *туристсько-краєзнавчого* пішого походу на 8 днів з метою ознайомлення з об'єктами, які мають краєзнавчу цінність по маршруту: *м. Бережани* → *ур.Капталівка* → *с. Жуків* → *ур. Поляна* → *с.Біще* → *х. Залужжя* → *с.Краснопуца* → *с. Бишки* (музей УПА) → *с. Куропатники* → *с. Шибалин* → *гора Лисоня* (у серпні – вересні 1916 року Легіон УСС героїчно стримував натиск російської армії) → *с. Жовнівка* (карстова печера „Бережанська – І”, яка була відкрита літом 1980 року) → *с. Базниківка* → *с. Котів* → *ур. Панські озера* (**джерела і рукотворний ставок**) → *м. Бережани*, протяжність пішохідної частини 100-105 км. Пропонується проходження даного маршруту в період з травня по жовтень, а найоптимальніше – червень-вересень;

- *краєзнавчо-патріотичний маршрут* по місцях бойової слави українських січових стрільців: *м.Бережани* – *с.Пліхів* – *с.Конюхи* – *с.Бишки* – *х.Цвяків* – *с.Шибалин* – *гора Лисоня* – *с.Саранчуки* – *с. Потутори* – *м.Бережани*;

- *ботаніко-ентомологічна екологічна стежка по горі Голиця і заказнику Могила*. Пропонується проходження даної екологічної стежки в період з квітня по серпень.

Історико-архітектурні об'єкти: ратуша (1811 р.), Троїцький собор (1768 р.), Миколаївська церква (1691 р.), Замок (1554 р.), Миколаївський костел монастиря бернардинів(1630 р), костел Різдва Діви Марії (1620 р.), комплекс Вірменського костелу (1764 р.), Троїцький замковий костел-усипальниця (1554 р.), велика кількість дерев'яних церков по території Бережанського району (у

архірейський будинок (1825 р), дзвіниця (1861-1871 рр), надбрамний корпус (1835 р), Почаївський ботанічний сад лікарських рослин – Почаївський історико-художній музей), с. Старий Почаїв (церква Покрови Божої Матері (1643 р).

Біосоціальні рекреаційні ресурси: народились в Почаєві художники С. Бутковська, І. Лазарчук, І. Хворостецький, О. Шатківський, працювали художники А. Грушецький, Л. Долинський, А. Лазарчук, О. Якимчук, російський архітектор О. Щусев. В 1844 році Почаїв відвідав український історик і громадський діяч М. Костомаров, 1846 році Почаїв відвідав Тарас Шевченко, в 1875 р. – вчений і громадський діяч М. Драгоманов.

Додаток Ж 3

Туристичні маршрути та екологічна стежка по РЛП
“Бережанське Опілля”:

- *історико-краєзнавчого* пішого походу на 6 днів з метою ознайомлення з унікальними пам'ятниками дерев'яного зодчества Бережанщини по маршруту: *м. Бережани* (монастир оо. Бернардинів (поч. XVII ст.), бережанський замок (XVI ст.), вірменська церква (поч. XVIII ст.), фарний римо-католицький костюл (кін. XVI ст.), синагога (XVII ст.), церква св. Миколая (XVI ст.), міська ратуша (1810 р.), краєзнавчий музей, музей книги, музей Б. Лепкого, музей репресованої церкви, музей скла (Бережанський склозавод), пам'ятний знак жертвам діянь НКВС, пам'ятний знак до 50-ліття депортаційної акції „Вісла”, меморіал радянських воїнів, що загинули за звільнення Бережан від німецько-фашистських загарбників, та земляків, які полягли на фронтах Другої світової війни, пам'ятник Т. Шевченку, пам'ятник Б. Лепкому, пам'ятник св. Миколаю, ознайомлення з народними художніми промислами: виготовлення виробів зі скла, різьба на дереві) → *с. Жуків* (пам'ятник УСС, пам'ятник Т. Шевченку, дерев'яна церква І. Богослова (XVII ст.), пам'ятник Б. Лепкому, могила о. С. Лепкого, музей родини Лепких) → *с. Біще (урочище „Поляна”, костюл Діви Марії (XVII ст.), кам'яна фігура (XVII ст.))* → *с. Рекишин* (церква XVII ст.) → *с.*

11, 153, 160, 178, 243], вважаємо, що ці поняття слід розмежовувати. Зокрема, М.С. Нудельман [153] розділяє поняття природні рекреаційні ресурси і рекреаційні умови, трактуючи природні рекреаційні ресурси як природні територіальні комплекси, окремі компоненти природного середовища і їх речовинні складові, які володіють сприятливими для рекреаційної діяльності якісними і кількісними параметрами і служать, або мають всі передумови послужити матеріальною основою для організації відпочинку, туризму, лікування і оздоровлення людей. До таких ресурсів належать лікувальні речовини (мінеральні води, грязі, озокерит), природні комплекси, що володіють лікувальними і оздоровчими властивостями багатоцільового призначення (ліси, аквальні комплекси, лікувальні кліматичні місцевості). А природні рекреаційні умови він визначає як компоненти і властивості природного середовища, які сприяють рекреаційній діяльності, але не є її матеріальною основою (естетичність, пейзажне різноманіття ландшафтів, кількість сонячних днів в році, тривалість залягання снігу в горах тощо). Цю думку поділяють і Я.К. Трушиньш [243].

Л.А. Багрова, М.В. Багров і В.С. Преображенський [3] трактують “рекреаційні ресурси” як природні, природно-технічні і соціально-економічні геосистеми і їх елементи, які, за існуючих технічних і матеріальних можливостях, можуть бути використані для організації рекреаційного господарства. При цьому, за визначенням авторів, рекреаційний ресурс – це лише одна з ланок у складному ланцюзі еволюційних уявлень: природний об'єкт – умови відпочинку – ресурси – фонди. Умови відпочинку виступають як передуючий фактор на шляху аналізу об'єктів з позиції їх придатності для рекреаційного використання. Перехід від умов рекреаційної діяльності до ресурсів пов'язаний перш за все з осмисленням господарської цінності об'єктів, їх просторово-часових характеристик, економічних можливостей освоєння. Подібну думку щодо рекреаційних умов розділяє і О.О. Бейдик [8].

М.М. Амірханов [187] визначає природні рекреаційні ресурси як комплекс фізичних, біологічних і енергоінформаційних елементів і сил природи, які

використовуються в процесі відновлення і розвитку фізичних і духовних сил людини, її працездатності і здоров'я.

П.О. Масляк до природних рекреаційних ресурсів відносить природні та природно-антропогенні геосистеми, природні об'єкти, явища і процеси, які володіють внутрішніми і зовнішніми властивостями і характерними рисами для організації сезонної або цілорічної рекреаційної діяльності [114].

О.О. Бейдик характеризує природні рекреаційні ресурси як об'єкти та явища натурального походження, залучені в сферу рекреації та туризму [8; 11].

Природні рекреаційні ресурси можна поділяти за такими критеріями: 1) походженням; 2) видами рекреаційного використання; 3) вичерпністю (швидко вичерпні, повільно вичерпні, невичерпні); 4) можливістю самовідтворення і культивування (відтворювальні, відносно відтворювальні і невідтворювальні) [188] (рис. 1.1).

Їх життєвий цикл може бути надтривалим, тривалим, короткочасним, епізодичним, у просторі вони можуть бути космополітичними, зональними, а зональними, дискретними, континуальними, за значенням – традиційними, ексклюзивними, рідкісними, унікальними, за конфігурацією – площинними, лінійними, точковими [11].

Залучення природних ресурсів до процесу рекреаційної діяльності може бути різноманітним за характером: 1) сприйматися візуально – пейзажі, екскурсійні об'єкти; 2) використовуватися без прямого витрачання; 3) безпосередньо витрачатися у процесі рекреації.

У першому випадку рекреаційна діяльність не чинить негативного впливу на природне середовище, в другому – природні рекреаційні ресурси зазнають впливу, змін і деградації, а в третьому випадку природні рекреаційні ресурси можуть виснажуватися і навіть зникати при нераціональному використанні. Градація природних ресурсів за їх використанням відповідно визначає ступінь їх необхідного відновлення. У першому випадку відновлення природних рекреаційних ресурсів

- історико-краєзнавчий маршрут: м. Почаїв (Почаїв (Свято-Успенська лавра (XVI – XVII ст), відбиток стопи Божої Матері, **цілюще джерело**, Чудотворна ікона Почаївської Божої Матері, моці преподобного Іова, Свято-Духівський монастир (1597 р). Найвидатніші споруди: Свято-Успенський собор (1771-1783 рр), Троїцький собор (1906-1912 рр), келії (1771-1780 рр), архієрейський будинок (1825 р), дзвіниця (1861-1871 рр), надбрамний корпус (1835 р), **Почаївський ботанічний сад лікарських рослин** – Почаївський історико-художній музей) – м. *Кременець* (руїни замку на г. **Бона** (IX – XVI ст.), ансамбль колегіуму (1731 – 1743 рр), Костел Св. Ігнатія Лойоли (1731 – 1743 рр), північний і південний навчальні корпуси (1743 р), парк (1809 р), Францисканський монастир (1636 р), собор Св. Миколи (1636 – 1832 рр), келії (XVIII ст.), будинок-музей Ю.Словацького (XVIII ст.), дерев'яний житловий будинок (XVIII ст.), два житлові будинки – Бизнята (XVIII ст), Богоявленський монастир, костел і корпус келій (1760 р), **Кременецький ботанічний сад** – *снт. Вишневець* (замок (XV ст.), палац і **парк князів Вишневецьких** (XVIII ст.), церква Архистратига Михаїла (1726 р), церква Вознесіння (1530 р), келії монастиря кармелітів) – м. *Збараж* (церква Святого Михайла (19 ст.), млин (17ст), **парк ім. Б.Хмельницького**, Збараський замок (1626-1631рр), монастирі бернардинців (17-18 ст.) і феліціянок (18 ст), костел бернардинців (17-18 ст), церква Успіння (18ст), синагога (1547р), церква Воскресіння Господнього (18ст), колишній міщанський будинок (кін 19 ст))) - м. *Тернопіль* (греко-католицький кафедральний собор Непорочного Зачаття Діви Марії, Здвиженська церква (XVI - XVII ст.), костел і келії монастиря Домініканів (1749-1779 рр), Старий замок (1540 р), Тернопільські краєзнавчий і художній музеї, церква Воскресіння Христового (1602-1608 рр), церква Різдва Христового) – м. *Почаїв*.

Історико-архітектурні об'єкти: м. Почаїв (Свято-Успенська лавра (XVI – XVII ст), відбиток стопи Божої Матері, цілюще джерело, Чудотворна ікона Почаївської Божої Матері, моці преподобного Іова, Свято-Духівський монастир (1597 р). Найвидатніші споруди: Свято-Успенський собор (1771-1783 рр), Троїцький собор (1906-1912 рр), келії (1771-1780 рр),

**Біосоціальні рекреаційні ресурси* об'єднують культурно-історичні та інші об'єкти, пов'язані з певним життєвим циклом або епізодом тієї чи іншої видатної особи (народження, діяльність, перебування, смерть, поховання) [12].

Додаток Ж 2

Туристичні маршрути по РЛП "Почаївський":

*-релігійно - паломницький маршрут: м. Почаїв (Свято-Успенська лавра (XVI – XVII ст), відбиток стопи Божої Матері, цілюще джерело, Чудотворна ікона Почаївської Божої Матері, мощі преподобного Іова, Свято-Духівський монастир (1597 р). Найвидатніші споруди: Свято-Успенський собор (1771-1783 рр), Троїцький собор (1906-1912 рр), келії (1771-1780 рр), архієрейський будинок (1825 р), дзвіниця (1861-1871 рр), надбрамний корпус (1835 р), **Почаївський ботанічний сад лікарських рослин** – Почаївський історико-художній музей) – *Старий Почаїв* (церква Покрови Божої Матері (1643 р)) – *с. Підкамінь Львівської області* (Вознесенський костел (1612 – 1695 рр), капличка Параскеви П'ятниці (1739 – 1741 рр), монастир "Походження Дерева Хреста Господнього") – *с. Великі Бережці (гора Божа* з печерами-келіями, **цілюще джерело**; меморіальний музей вченого-зоолога О. Неприцького-Грановського) – *м. Кременець* (руїни замку на **г. Бона** (IX – XVI ст.), ансамбль колегіуму (1731 – 1743 рр), Костел Св. Ігнатія Лойоли (1731 – 1743 рр), північний і південний навчальні корпуси (1743 р), **парк** (1809 р), Францисканський монастир (1636 р), собор Св. Миколи (1636 – 1832 рр), келії (XVIII ст.), будинок-музей Ю.Словацького (XVIII ст.), дерев'яний житловий будинок (XVIII ст.), два житлові будинки – Бизнята (XVIII ст), Богоявленський монастир, костел і корпус келій (1760 р), **Кременецький ботанічний сад**) – *с. Онишківці Рівненської області* (Скит, **джерела, озеро Святої Анни**) - *м. Почаїв.**

Рис. 1.1. Класифікація природних рекреаційних ресурсів.

не потребується, у другому – вимагається часткове відновлення, у третьому – повне відтворення [184]. За походженням природні рекреаційні ресурси поділяють на фізичні і біологічні.

Фізичні (абіотичні) рекреаційні ресурси – це всі компоненти неживої природи, що належать до фізико-географічних ресурсів (геологічні, геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні). Біологічні (біотичні) рекреаційні ресурси – це всі компоненти живої природи, які включають ґрунтові, фауністичні і флористичні ресурси.

Всі види природних рекреаційних ресурсів нерозривно пов'язані між собою потоками речовини та енергії і формують в сукупності комплексні рекреаційні ресурси, або ландшафтні рекреаційні ресурси, або ресурси природно-територіальних рекреаційних комплексів, які поділяють на природно-континентальні і природно-аквальні.

Ті, у свою чергу, поділяють на природні (заповідники, долини рік і т.д.), природно-антропогенні (парки, сквери, лісопарки, національні парки і т.д.) і унікальні природні [184]. Унікальні природні комплексні рекреаційні ресурси виділені з природних і природно-антропогенних штучно. Це пов'язано з тим, що для розвитку рекреаційно-орієнтованої економіки унікальні ресурси мають виключно важливе значення, оскільки вони є найбільш привабливими туристичними об'єктами. Дещо подібний за змістом, але більш розширений термін “суперточка – тур” ми зустрічаємо у О.О. Бейдика – це точкова територія, яка поєднує унікальні природні та суспільні ресурси, займає домінуючу висоту і характеризується суттєвою соціально-історичною значимістю подій, що відбувались (відбуваються) в її межах або в межах простору, що візуально сприймається з неї. Цьому простору притаманне, як правило, високе пейзажне різноманіття, сполучення природних компонентів, атрактивність ландшафту [8; 11; 12].

О.О. Бейдик також виділив природно-географічні і природно-антропогенні рекреаційні ресурси. До природно-географічних рекреаційно-туристських ресурсів він відносить об'єкти та явища натурального походження, залучені у сферу рекреації та туризму. До природно-антропогенних рекреаційно-

Додаток Ж

Туристичні маршрути, екологічні стежки і об'єкти пізнавальної рекреації проєктованих РЛП.

Додаток Ж 1

Туристичний маршрут по РЛП “Малополіський”:

*-релігійно-паломницький: с. Великі Бережці (гора **Божа з печерами-келіями, цілюще джерело**; меморіальний музей вченого-зоолога О. Неприцького-Грановського) – м. Почаїв (Свято-Успенська лавра (XVI – XVII ст), відбиток стопи Божої Матері, **цілюще джерело**, Чудотворна ікона Почаївської Божої Матері, моці преподобного Іова, Свято-Духівський монастир (1597 р). Найвидатніші споруди: Свято-Успенський собор (1771-1783 рр), Троїцький собор (1906-1912 рр), келії (1771-1780 рр), архієрейський будинок (1825 р), дзвіниця (1861-1871 рр), надбрамний корпус (1835 р), Почаївський **ботанічний сад лікарських рослин**) – с. Старий Почаїв (церква Покрови Божої Матері (1643 р)) – с. Підкамінь Львівської області (Вознесенський костел (1612 – 1695 рр), капличка Параскеви П'ятниці (1739 – 1741 рр), монастир “Походження Дерева Хреста Господнього”) – м. Кременець (руїни замку на г. **Бона** (IX – XVI ст.), ансамбль колегіуму (1731 – 1743 рр), Костел Св. Ігнатія Лойоли (1731 – 1743 рр), північний і південний навчальні корпуси (1743 р), **парк** (1809 р), Францисканський монастир (1636 р), собор Св. Миколи (1636 – 1832 рр), келії (XVIII ст.), будинок-музей Ю.Словацького (XVIII ст.), дерев'яний житловий будинок (XVIII ст.), два житлові будинки – Бизнята (XVIII ст), Богоявленський монастир, костел і корпус келій (1760 р), Кременецький ботанічний сад) – с. О니шківці Рівненської області (Скит, **джерела**, озеро Святої Анни) – с. Великі Бережці.*

Біосоціальні ресурси*: з Великими Бережцями пов'язані імена видатних людей - це батьківщина вченого-зоолога О. Неприцького-Грановського, до села приїжджали як прочани Леся Українка з Климентом Квіткою, Степан Скрипник (Патріарх Мстислав), Михайло Тележинський, письменник Улас Самчук.

Таблиця Е.9

**Перелік об'єктів природно-заповідного фонду,
що складатимуть заповідну зону РЛП
“Горинський”**

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Передмірківське джерело	0,02	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Передмірка	Джерело питної води – безцінний скарб природи.
Модриново-кленове насадження в урочищі «Братерщина»	1,6	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Лановецьке л-во, кв. 18, в. 10	Насадження модрини і клена, запас на 1 га 360 куб. м.

туристських ресурсів належать геосистеми, до складу яких входять природні і антропогенні об'єкти, що використовуються в рекреаційному господарстві – заповідники, заказники, національні природні парки і інші об'єкти природно-заповідного фонду.

Кожен тип природних рекреаційних ресурсів володіє власними ознаками і властивостями, на основі яких виокремлюються види: 1) за можливістю використання (прямі і опосередковані); 2) за ступенем атрактивності (привабливості); 3) за лікувально-оздоровчими властивостями; 4) за історичною і еволюційною унікальністю (пам'ятки природи, ендемічні і реліктові форми); 5) за екологічними критеріями [184].

Під прямими рекреаційними ресурсами розуміють ті тіла і сили природи, які безпосередньо сприяють відновленню і розвитку фізичних і духовних сил людини. До них належать геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні, флористичні, фауністичні і комплексні (ландшафтні). Опосередковані рекреаційні ресурси впливають на формування прямих. До них належать геологічні, ґрунтові, частково геоморфологічні, флористичні і фауністичні.

Природні рекреаційні ресурси поділяють і за критерієм обов'язковості їх використання. Виокремлюють технологічно обов'язкові, або необхідні, і технологічно необов'язкові, або супутні, природні рекреаційні ресурси.

В результаті аналізу категорії “природні рекреаційні ресурси” можна прийти до висновку, що на сьогоднішній день немає однозначного трактування цього терміну (так само, як і термінів “рекреація”, “рекреаційні ресурси”, “природно-рекреаційний потенціал”), існує певна невизначеність щодо ознак, за якими характеризуються природні рекреаційні ресурси, є різні підходи щодо того, які саме об'єкти, явища і сили природи повинні виступати в якості природних рекреаційних ресурсів. В табл. 1.1 наводимо деякі підходи до поділу ПРР.

Це пов'язано, в першу чергу з тим, що рекреаційна географія, як наука, є ще порівняно молодою, і процес формування її поняттєво-термінологічного апарату ще не завершився, триває процес його розширеного тлумачення, а

також міжпредметністю досліджень рекреаційних ресурсів (окрім рекреаційної географії їх досліджують різні галузі природничих і суспільних наук: соціологія, економіка, медицина тощо), і, відповідно, різними підходами до поняттєво-термінологічного відображення їх суті. Тому, розширення самого змісту поняття “природні рекреаційні ресурси” - це процес діалектичний, оскільки пов'язаний з розвитком нетрадиційних видів рекреаційної діяльності (екстремальних видів тощо).

Узагальнюючи сказане можна зазначити, що сутність категорії “природні рекреаційні ресурси” необхідно розуміти як природно-територіальні комплекси,

Таблиця 1.1

Підходи до поділу природних рекреаційних ресурсів
[11; 127; 184; 249; 285].

М.С. Мироненко, І.Т. Гвердохольцев (1981) [127]	М.М. Амірханов (1997) [184]	О.О. Бейдик (2001, 2009) [11, 12]	І.М. Яковенко (2004) [285]	Н.В. Фоменко (2007) [249]
Літосфера; клімат; гідросфера; біосфера; лісу, луків; пам'ятки природи	1. Фізико-географічні: геологічні, геоморфологічні, гідрологічні, кліматичні; 2. Біологічні: ґрунтові, флористичні, фауністичні; 3. Енергоінформаційні Комплексні (1+2+3): природно-	Природно-географічні: орографічні, спелеоресурси, фауністичні, рослинні, кліматичні (явища, характеристики, процеси), ландшафти, природні унікальні водні (річки, водоспади, озера, водосховища,	Кліматичні; Бальнеологічні та грязьові; Пляжні; Водні; Ресурси рельєфу (земної поверхні); Біологічні; Природно-пізнавальні.	1. Лікувальні і оздоровчі фактори багатопільного призначення: ліси, лікувальний клімат; 2. Лікувальні речовини: мінеральні води, грязі, озокерит; 3. Рекреаційні властивості: гірських

Оприлівські папороті	1	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	біля с. Опри-лівці	Охороняються два види папоротей – асплений муровий і асплений волосовидний
“Провалля”	4,7	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	на східній околиці с. Новики	Охороняються джерела, що утворюють струмок, який є правою притокою р. Гніздишна
Дубівецьке джерело	0,20	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	с. Дубівці	Джерело, приурочене до розривного порушення або зони тріщин в гірських породах.
Гора Довбуша	19,2	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	на лівому схилі р. Гнізна поблизу с. Залужжя	Даний об'єкт носить ім'я народного героя Олекси Довбуша.
Бабина гора	7,4	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	с. Залужжя	охороняється відрога Товтрової гряди, складена рифовими вапняками неогенового віку, зустрічаються скамянілі рештки морської фауни
Міоценові відклади в Добриводах	0,5	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	Поблизу с. Добри-води Збарзького району на лівому березі р. Гніздишна	Охороняється відслонення верхньотортонського вапняку (там знайдено декілька скелетів викопних риб доброї збереженості).

Таблиця Е.8

**Перелік об'єктів природно-заповідного фонду,
що складатимуть заповідну зону РЛП
“Збараські Товтри”**

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Залужанський ліс	273	заповідне урочище	с.Залужжя	Охороняється ділянка Товтрової гряди, де зростає понад 7 видів рослин, занесених до Червоної книги України.
Добриводський	18,5	ботанічний заказник місцевого значення	околиці с. Добри-води	охороняються залишки типових лучно-болотних фітоценозів на меліорованих землях в межах заплави р. Гніздична.
“Пожарниця”	64	ботанічний заказник місцевого значення	поблизу с.Чумалі	Зростають зозуліні черевички справжні, сон, любка дволиста, лілія лісова.
Біогрупа вікових буків	0,20	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	с. Зарубинці	Охороняється 8 дерев бука лісового віком 100-150 років, діаметром 72-92 см., цінних в науковому та естетичному відношенні
Збараська ділянка первоцвіту весняного	1	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Північна околиця с. Базаринці	Охороняється цінна лікарська рослина – первоцвіт весняний.

антропогенні, природні, унікальні природні	канали, моря, океани, мінеральні джерела); Природно-антропогенні: а) природного походження національні парки, регіональні ландшафтні парки, природні біосферні заповідники заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища; б) антропогенного походження: ботанічні сади, зоопарки, дендропарки, лісопарки, гідропарки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва.	передгірних ландшафтів, заповідних територій.
--	---	---

окремі компоненти природного середовища та їх речовинні складові, які володіють сприятливими для рекреаційної діяльності якісними і кількісними параметрами і є матеріальною першоосною для організації відпочинку, оздоровлення і туризму.

Водночас, необхідно виділяти категорію "природні рекреаційні умови", які часто відносять до ПРР і визначають як компоненти і властивості природного середовища (естетичність, пейзажність, різноманіття, кількість сонячних днів в році, тривалість залягання снігу в горах тощо), які сприяють рекреаційній діяльності, не будучи її матеріальною складовою.

1.2 Концептуальні підходи до дослідження ПРР

Концепція – це система поглядів на ті чи інші явища або об'єкти, спосіб аналізу, алгоритм дослідження природних, природно-антропогенних або антропогенних явищ та об'єктів, система доказів певного положення [157].

Однією з теорій, які використовує рекреаційна географія є географічний детермінізм, за яким визначальним чинником розвитку суспільства (у тому числі будь-якої галузі господарства) є географічне положення і природне (географічне) середовище. Саме природні ресурси обумовлюють формування галузевої і просторової структури господарства. Водночас природні рекреаційні умови і ресурси впливають на формування рекреаційних районів, їх спеціалізацію та економічну ефективність [114].

Теоретичні основи рекреаційної географії ґрунтуються також на засадах географічної, геосистемної і геопросторової концепції. Географічна концепція базується на загальнонауковій парадигмі, що спирається на протиставлення “природно-історичного тіла (об'єкта)” і “факторів”, тобто рушійних сил. Стан об'єкта і його положення визначається дією зовнішніх відносно нього факторів. У рекреаційній географії найчастіше в якості “природно-історичного тіла”, “об'єкта” розглядався рекреант. Об'єктом у рекреаційній географії виступає група рекреантів-споживачів (в межах того чи іншого функціонального типу територіальної рекреаційної системи (ТРС) [11; 12]. В загальному об'єктом вивчення рекреаційної географії є рекреаційне господарство певної території, а конкретними об'єктами дослідження рекреаційної географії є галузеві (інтегральні) чи просторово-територіальні форми організації рекреації і туризму певної території різного таксономічного

		місцевого значення		
Дуб пірамідальної форми	0,02	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	С. Бичківці	Дуб діаметром 68 см. і віком понад 100 років.
Сосна Веймутова	0,02	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	С. Бичківці	Сосна віком понад 100 років і діаметром 82 см.

Таблиця Е.7

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Залізцівсько-Вертелківський”

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Мильно-Бліхівський	525	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	с. Мільне, Мшанецьке лісництво	Лісове урочище «Бліх» є місцем проживання та відтворення чисельності тваринного світу
Залозецьке джерело	0,01	гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	с. Залізці	Джерело питної води, цінне у науково-пізнавальному, оздоровчому та естетичному значеннях.

			Гусятинськ ого р-ну	
Дубова алея	0,22	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Яблунів садиба санаторію	Двадцять два 150-350- річні дуби діаметром 90- 100-136-140-170 см.
Копичи нська бучина	1	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Копичинськ е л-во у межах Яблунівськ ого ботанічного заказника Гусятинськ ого р-ну	Залишок букового пралісу віком понад 200 років, середня висота 300 м., середній діаметр- 80 см.
Яблуні вська ліпа	0,03	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Яблунів старий парк	200-річна ліпа дрібнолиста діаметром 101 см.
Печера “Угрин ь”	0,8	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Угринь	Протяжність лабіринтів – 2120 км.
Резерва т клона дуба звичай ного	30	Лісовий заказник місцевого значення	Білецьке л- во	Штучно створений банк генофонду дуба із двадцяти одного клона.
Звірин ць – Білецьк ий	309	Загальнозо ологічний заказник місцевого значення	Білецьке л- во	Лісове урочище «Звіринець» є місцем проживання та відтворення чисельності тваринного світу.
Дуб “Бичків ський”	0,03	Ботанічна пам'ятка природи	Білецьке л- во	Дуб діаметром 160 см. і віком біля 400 років.

рангу. Уявлення про фактори впливу історично змінювалися: спочатку в рекреаційній географії у відповідності з орієнтацією на поновлення енергії та сил найбільш значними факторами впливу на здоров'я та розміщення рекреантів, інфраструктури вважались лікувальні та оздоровчі ресурси, протиставлення природного середовища несприятливому урбанізованому. Для позаміської рекреації визначальним був характер рослинного покриву, гідрологічної мережі. Згодом в рекреаційній географії за основу був взятий природно-ландшафтний підхід, який розглядав комплексний вплив на людину, на розвиток рекреації сукупності природних факторів.

Геосистемна концепція знайшла своє відображення у рекреаційній географії в концепції територіальних рекреаційних систем (ТРС), запропонованій В.С. Преображенським [40; 120; 171-174; 187; 191; 193; 238] та розробленій послідовниками його наукової школи [26; 28-30; 40; 70; 93; 120; 126-128; 178; 189].

ТРС – специфічна соціально-географічна система (або геосистема), яка складається з взаємопов'язаних підсистем: органу керування, рекреантів, природних та історико-культурних комплексів, технічних систем, обслуговуючого персоналу та характеризується функціональною і територіальною цілісністю [11; 12; 31; 238].

Внаслідок зростаючого впливу людського суспільства на перебіг всіх природних процесів на Землі, важливого значення набула прийнята в 1992 році концепція сталого, або збалансованого розвитку, яка брала до уваги розвиток не лише індустрії, а й світового рекреаційно-туристичного господарства [114]. Концепція сталого розвитку є новітньою методологічною основою дослідження збалансованого природокористування. Збалансований розвиток – це збалансований економічний, соціальний та екологічний розвиток на основі узгодженого використання природних ресурсів планети; це динамічний розвиток взаємодії суспільства і природи, що забезпечує збалансоване задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь, насамперед високого рівня життя, високої якості природного середовища, збереження та відновлення природних ресурсів на необмежену у часі перспективу [246].

Докорінна відмінність переходу до моделі збалансованого розвитку полягає саме в тому, що його забезпечення потребує не тільки збереження існуючого нині природного потенціалу, а й забезпечення ренатуралізації природи при одночасному продовженні якісного поступального розвитку суспільства [246].

Рекреація і туризм не були включені як окремий розділ у “Порядок денний на XXI століття”, та все ж на конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку була сформульована думка про те, що індустрія туризму володіє колосальним потенціалом і може вносити конструктивний вклад у сталий розвиток всіх регіонів планети [225-227]. У територіальному контексті забезпечення збалансованого розвитку є важливим на всіх рівнях – від локального до глобального. Різні просторові масштаби, особливості природних та соціальних процесів, набір і співвідношення природних діючих сил зумовлюють відмінність цілей, завдань і механізмів забезпечення збалансованого розвитку на різних рівнях організації природно-соціальних систем [246].

Важливим кроком в розвитку сталого туризму стала ухвала таких міжнародних документів: “Хартія зі сталого туризму”, “Міжнародна програма зі сталого розвитку туризму” ухвалена рішенням Генеральної Асамблеї та комісії зі сталого розвитку ООН. У туризмі принципи сталості були сформульовані Всесвітньою туристичною організацією і Всесвітньою радою з подорожей і туризму. Вони зводяться до екологічної, економічної і культурної сталості, а також сталості для місцевих співтовариств. Зокрема, “Хартія зі сталого туризму” зазначає, що сталий туризм є екологічно прийнятним на тривалий період часу, економічно життєздатний, а також етично та соціально справедливим і рівноправним щодо місцевих громад. Ці документи розкривають екологічну, економічну та соціальну складову сталого розвитку туризму [225].

В екологічних принципах сталого розвитку туризму робиться наголос на раціональному використанні ресурсів, яке передбачає мінімізацію і утилізацію відходів, впровадження систем очищення та повторного використання води, матеріалів та технологій із якнайменшим впливом на природне та культурне довкілля, ефективне використання енергії та залучення

				Гімалаї. Особливо цінне у садово-парковому будівництві.
Сосна чорна Теребовлянська	5,0	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	поблизу фортеці у м.Теребовля	Охороняється насадження сосни чорної 2 бонітету, віком 80 років, цінне у господарському, науковому та пізнавальному відношеннях.

Таблиця Е.6

**Перелік об'єктів природно-заповідного фонду,
що складатимуть заповідну зону РЛП
“Середньосеретський”**

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Яблунівський ботанічний сад	2103	Ботанічний заказник загальнодержавного значення	с.Яблунівка - м.Копичинці, с.Федорівка Гусятинського р-ну	У трав'яному покриві масово зростає шафран Гейфеля, підсніжник звичайний, зустрічається цибуля ведмежа, любка дволиста, види занесені до Червоної книги України.
Дуб “Яблунівський”	0,03	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Копичинське л-во у межах Яблунівського ботанічного заказника	Дуб діаметром 165 см. і віком понад 400 років.

			західної експозиції, в лісовому урочищі „Дача „Теребовлянська”	книги України. Крім того тут зростає проліска дволиста, медунка, фіалка запашна, печіночниця лісова та багато інших рослин.
Лошнівська бучина	4,2	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	поблизу с.Лошнів Теребовлянського району	Охороняється букове насадження 1 бонітету віком 65 років, цінне у господарському, науковому та естетичному відношеннях.
Теребовлянська бучина №1,2	64,0	ботанічні пам'ятки природи місцевого значення	поблизу с.Кровінка Теребовлянського району в межах лісового урочища „Дача „Теребовлянська”	Охороняються 3 букових насадження 1 бонітету віком 75, 80 і 85 років, цінне у науковому, пізнавальному та господарському відношеннях.
Теребовлянська дубина	6,3	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Струсів Теребовлянського району в межах лісового урочища „Дача „Теребовлянська”	Охороняється дубово-буково-грабово-березове насадження 1 бонітету віком 95 років, цінне у науковому, пізнавальному та господарському відношеннях.
Горіх ведмежий №2	0,01	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	біля с. Оприлівці	Охороняється п'ятистовбурне дерево ліщини деревовидної. Батьківщина – Балкани, Кавказ, Північний Іран,

альтернативних джерел енергії, зменшення шкідливої дії транспорту, активне застосування екологічних його видів. Також увага приділяється збереженню біорізноманіття та необхідності обережного поводження із вразливими природними системами. В економічному відношенні основними принципами забезпечення сталого розвитку туристичних регіонів є: узгодження планування та управління розвитком туризму з іншими видами економічної діяльності й напрямками розвитку країни і регіону загалом; сприяння розвитку малих і середніх підприємств; підтримка впровадження в туристичну індустрію екологічно м'яких технологій; здійснення маркетингу туризму з метою підвищення ефективності місцевої економіки та зменшення тиску на довкілля шляхом більш рівномірного розподілу туристів у часі і просторі. У соціальній сфері програмними заходами сталості є: налагодження зусиллями урядів тісної співпраці всіх зацікавлених сторін, включаючи національні ради з туризму, туристичні агенції та організації, приватний сектор, місцеві громади для прийняття рішень щодо розвитку туризму; забезпечення рівноправних умов для корінного населення поряд з іншими учасниками туристичного бізнесу в отриманні економічних, соціальних і культурних вигод від розвитку туризму, надання йому першочергового права на працевлаштування; повага та збереження місцевих культур, традиційних ремесел, фольклору; заохочення відповідальної поведінки туристів.

Головна проблема сталості, яка полягає у пошуку збалансованої форми розвитку, що дає змогу зберігати довкілля і, водночас, допускає його експлуатацію для забезпечення економічного зростання, є досить актуальною щодо розвитку туризму на природоохоронних територіях [225].

Систематизації та розвитку термінологічної бази рекреаційної географії присвячені праці В.С. Преображенського, Ю.О. Веденіна, І.В. Зоріна, О.Г. Топчієва, О.О. Бейдика, І.Т. Твердохлебова, В.О. Квартальнова, М.С. Мироненка [9; 11; 12; 28-30; 78; 127; 171-174; 191; 194; 237; 238; 242].

Оцінці природних рекреаційних ресурсів присвячені праці В.С. Преображенського, Л.І. Мухіної, Б.Н. Ліханова, О.О. Мінца,

М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова, О.О. Бейдика,
 Н.С. Казанської, М.М. Поколодної, Л.О. Багрової,
 П.Д. Підгородецького, В.І. Тимчинського, І.П. Чалої,
 В.П. Чижової, Л.П. Царика, Г.В. Чернюк, М.Р. Питуляк,
 М.М. Амірханова, М.С. Лукашина [3; 4; 9; 11; 12; 64; 69; 82; 92;
 93; 103- 104; 110 – 113; 115; 117-120; 124; 125; 155; 133-135; 161-
 165; 167; 168; 170; 181; 184; 187; 197; 236- 239; 257].

Питанням естетичної оцінки природних рекреаційних ресурсів велика увага приділяється у працях В.С. Преображенського, І.Д. Родічкіна, О.І. Родічкіної, Г.І. Фільварова, Е.Ч. Салінаса, К.М. Горба, Л.В. Пархісенко, Ж.І. Бучко [3; 50; 51; 171-174; 187; 191; 193; 199-202; 229; 238].

Економічною оцінкою природних рекреаційних ресурсів займалися О.О. Мінц, М.С. Нудельман, В.К. Євдокименко, М.І. Долішний, Г.О. Приваловська, Т.Г. Рунова [64; 71; 124-125; 153; 175-176].

Вивченню рекреаційного потенціалу території присвячені праці М.М. Благої, М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова, Я.К. Трушиньша, М.С. Нудельмана, О.І. Шаблія [15-16; 126-127; 153; 243; 228; 270].

Питання рекреаційного районування ґрунтовно висвітлюють праці В.С. Преображенського [171-174; 191], Ю.А. Веденіна [28-30; 187; 193], Б.Н. Ліханова [103; 104], М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова [127], В.П. Руденка [207], М.П. Крачила [95], Б.Б. Родомана [203-205], І.І. Пірожника [160], О.О. Бейдика [8-12].

Проблемі оптимізації використання природно-рекреаційного потенціалу території присвячені праці М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова [127], В.П. Руденка [207], Н.В. Чорненької (геосистем Горган) [269], М.М. Благої (гірських приморських територій Криму) [15], І.В. Бережної (АР Крим), Я.К. Трушиньша (1984) [243], В.М. Шумського [281-282], М.В. Багрова [3], Д.В. Ніколаєнка [139] і ін.

Оцінці кліматичних умов з точки зору організації відпочинку і туризму присвячені праці Л.А. Чубукова, Н.А. Данилової [57-59], М.І. Будико [25], Т.Н. Липо [102], Г.В. Циценко, Г.В. Чернюк [266; 267].

Вікові дуби	0,08	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Скала-Подільське л-во, кв. 109	Чотири 200-річні дуби діаметром 112 – 118 см.
Скала-Подільська колонія чепель	10,5	Зоологічна пам'ятка природи місцевого значення	Скала-Подільське л-во, кв. 85кв.12	Протягом двох десятиріч в кронах дубових насаджень селяться сірі чаплі.

Таблиця Е.5

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Княжий ліс”

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Підгор'янський	8,0	ботанічний заказник місцевого значення	поблизу с. Підгора Тербовлянського району в межах лісового урочища „Дача „Тербовлянська”	Охороняються лучно-степові фітоценози. Особливу цінність становить горицвіт весняний – вид, занесений до Переліку рідкісних видів рослинного світу на території Тернопільської області. Місце оселення корисної ентомофауни.
Зеленчанська ділянка	4,6	ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	околиці с.Зеленче Тербовлянського району, в межах схилу південно-	Охороняється грабово-кленово-дубове насадження під наметом, якого зростає підсніжник білосніжний - вид занесений до Червоної

Відслонення силуру в Скала-Подільській	0,10	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	смт. Скала-Подільська, правий берег Збруча, біля фортеці	Типове відслонення силурійських відкладів скальської серії.
Скала-Подільська діброва	12,90	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Скала-Подільське л-во, кв. 74 в.6,10	8Д1Я1Г, 80р., Б-1, п-0,7, дс-32 см, Нс-24 м, Д2, запас на 1 га 280 куб. м.
Куртина дуба червоного	0,20	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Скала-Подільське л-во, кв. 74 в.1	10 Дч, 90р., Б-1, п-0,9, дс-60 см, Нс-30 м, Д3, запас на 1 га 220 куб. м.
Скала-Подільський парк	26	парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення.	Смт. Скала-Подільська, територія турбази «Збруч»	Парк заснований в кінці XVIII 241ст.241. в ландшафтному стилі. У парку зростає 98 видів, різновидностей і форм деревно-чагарникових порід.
Іванківські липи	0,20	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	На околиці с. Іванків	Десять 200-річних лип дрібнолистих діаметром понад 100 см.
Скала-Подільський ясен	0,02	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	Скала-Подільське л-во, кв. 55 в.3	Ясен віком 160 років і діаметром 103 см.

О.О. Бейдик розробив загальну методику визначення ресурсно-рекреаційного рейтингу території і здійснив ресурсно-рекреаційну паспортизацію обласних регіонів та АР Крим, яка містить різноманітну базу даних щодо рекреаційно-туристичних ресурсів та особливостей їх використання. О.О. Бейдик створив найбільш деталізовану і докладну класифікацію рекреаційних ресурсів, ним розроблено також методичні підходи і методики інвентаризації й оцінки рекреаційних ресурсів різних видів, складено бази даних щодо кількісної і якісної характеристики рекреаційних ресурсів в межах України та її регіонів [8-12].

І.М. Яковенко розробила методологію інтегративно-методологічного підходу до дослідження регіонального рекреаційного природокористування [283-285], обґрунтувала принципи і методи картографічного моделювання рекреаційного природокористування. Нею введено поняття еколого-рекреаційної ситуації, запропоновано методику її виявлення і оцінки, подано обґрунтування принципів, критеріїв і методів еколого-рекреаційного районування території (за різним обсягом і структурою природно-рекреаційного потенціалу території, особливим регіональним типом рекреаційного природокористування, специфікою еколого-рекреаційної ситуації, сполученням регіональних проблем рекреаційного природокористування було виділено в Криму одинадцять районів). Автор запропонувала модель збалансованого розвитку рекреаційного природокористування, вивчала рекреаційний попит та його вибірковість до об'єктів природного середовища.

М.М. Поколюдною обґрунтовано поняття рекреаційно-ресурсного актуалу та його запровадження для оцінювання території, а також підраховано природно-рекреаційний потенціал території Харківської області [170].

Дослідженням біотичних (зокрема лісових) рекреаційних ресурсів присвячені праці таких вчених: Р.Р. Возняка (1987, 1988), С.А. Генсірука і М.С. Нижника [37], В.Б. Нефедової, Є.Д. Смірнкової, В.П. Чижової, Л.Г. Швидченко [192; 268], в яких розкриті основні підходи до оцінки природного рекреаційного потенціалу лісів, проаналізували рекреаційне навантаження на ліси і методи його визначення, розроблено шляхи вдосконалення

рекреаційного лісокористування; К.В. Стеценко [230] у своїй статті аналізує проблеми використання біотичних рекреаційних ресурсів у туристичній галузі України; А.В. Шлапак подає методичні рекомендації і норми рекреаційного навантаження на лісові насадження, луки, болота та ґрунти об'єктів ПЗФ [278]. Проблему оцінки і раціонального використання біотичних ресурсів розглядав в своїх працях В.С. Преображенський [171-174; 191].

Дослідженню природних рекреаційних ресурсів присвячені окремі розділи і параграфи навчальних підручників: Е.А. Котлярова “География туризма и отдыха” (1978) [93], П.Г. Царфіса “Рекреационная география СССР: Курортологические аспекты” (1979) [263], М.П. Крачила “Основы туризмоведения” (1980) [95], М.С. Мироненка і І.Т. Твердохлебова “Рекреационная география” (1981) [127], Д.В. Ніколаєнка “Рекреационная география: Учебное пособие” (2001) [139], Н.В. Фоменко “Рекреаційні ресурси та курортологія: навчальний посібник” (2007) [249], П.О. Масляка “Рекреаційна географія: навчальний посібник” (2008) [114], В.Ф. Кифяка “Організація туризму: навчальний посібник” (2008) [86], Н.М. Сажневої “Рекреаційна географія: навчальний посібник” (2008) [215], О.О. Бейдика “Рекреаційні ресурси України. Термінологія. Оцінка ресурсів. Паспортизація регіонів. Видатні іноземці. Навчальний посібник” (2009) [11].

З туристсько-рекреаційної проблематики захищено ряд дисертаційних робіт. Зокрема, в дисертаційній роботі С.В. Дутчак (2008) туристсько-рекреаційні ресурси Чернівецької області оцінено з позиції ландшафтного підходу [66]. Проаналізовано закономірності в поширенні туристсько-рекреаційних ресурсів стосовно ландшафтних комплексів, виділено ареали поширення відповідних ресурсів. О.З. Байтеряковим (1996) розроблені теоретичні і методичні підходи з формування і вдосконалення територіальної організації гірських туристсько-рекреаційних систем Гірського Криму [5]. І.М. Рожко (2000) проведено комплексне вивчення і географічна оцінка якісних і кількісних характеристик і функціональних особливостей гірських ПТК Українських Карпат для розвитку туризму і організації

Каскад Сокілецьких джерел	1,0	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	х. Сокол іця Саранчуківської сільської ради	Система джерел.
Панські джерела	1,0	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	Бережанське л-во	П'ять джерел, що витікають з букового лісу зі ставом.
Раївський	0,02	Дендрологічний парк місцевого значення	с.Рай	Колекція нараховує понад 60 видів і форм дерев. У Раївському парку зростає 600-річний дуб величезних розмірів – 25м заввишки і 7 – в обхваті.

Таблиця Е.4

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя”

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Урочище «Подільська бучина» в Іванкові	20	Ботанічна пам'ятка природи загальнодержавного значення	с. Іванків, Скала-Подільське л-во, кв. 93,94,97,98.	Унікальний залишок Подільської бучини, що відзначається найвищою продуктивністю і біологічною стійкістю – еталон генофонду.

		місцевого значення		
Урочище “Кашталівка”	60	Орнітологічний заказник місцевого значення	м.Бережани	Місце відтворення і проживання численної водо болотної орнітофауни, диких качок та лебедів, дрімлюги, крячка світлокрилого, які є рідкісними для області птахами.
Звіринець	2302	загальнозоологічний заказник місцевого значення	с.Шибалин, Бережанське лісництво	Є місцем проживання і відтворення чисельності тваринного світу.
Чортів камінь	0,10	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Лісники, Бережанське л-во.	Вапняковий останець-велетень.
Кур'янівські феномени	0,50	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	Кур'янівське лісництво	Останці щільних вапняковистих пісковиків середньо міоценового віку у бучині.
Виток р. Нараївка	0,20	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	с.Нараїв, х. Четві	Місце народження р. Нараївка.
Монастирські джерела	1,0	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	На околиці с. Лісники	Бездінний дар свободи.
Гутянські джерела	2,0	Гідрологічна пам'ятка природи місцевого значення	Нараївське л-во.	Джерела зі ставком.

раціонального природокористування. Н.В. Чорненька (2008) здійснила оцінку рекреаційно-ресурсного потенціалу геосистем Горган, використала математичні конструкти для визначення рекреаційного потенціалу гірських територій [269]. Аналізу територіальної та компонентно-функціональної структур туристичного комплексу України, його складових та їх ролі у структурі господарських систем присвячено дисертаційне дослідження О.В. Стецюк (2006). В.В. Шмагіна (2001) розробила механізми мобілізації природно-ресурсного потенціалу розвитку рекреації на прикладі Українського Причорномор'я, проаналізувала моделі ресурсного потенціалу рекреаційно-туристського комплексу і окреслила стратегічні напрямки в освоєнні рекреаційно-туристського потенціалу території [273]. Структуру і сучасний стан використання рекреаційно-туристських ресурсів Івано-Франківської області і напрямки оптимізації їх використання з метою розвитку регіонального рекреаційного розвитку аналізує в своїй дисертаційній роботі С.М. Шепетюк (2007) [275]. Принципи і інструменти економічного стимулювання ефективного використання природних рекреаційних ресурсів на прикладі Львівської області вивчала Н.Г. Луців (2007) [105]. Територіально-рекреаційний комплекс Вінницької області досліджувала Г.В. Чернова (2007), суспільно-географічні дослідження територіально-рекреаційного комплексу Чернігівської області здійснені І.М. Філоненко (2004). О.Ю. Гринюк (2007) проаналізував чинники формування і функціонування територіально-рекреаційних систем лікувального типу на прикладі курорту Трускавець. А.С. Романів (2007) на основі вивчення ландшафтної структури НПП “Синевир” досліджував природні рекреаційні ресурси і їх потенційну придатність для різних видів рекреаційного природокористування [206]. Н.П. Стецько (1999) захистила дисертацію з проблем суспільно-географічних досліджень територіальних рекреаційних систем (на матеріалах Тернопільської області) [231]. Ю.П. Гуменюк (2006) розглянув організаційно-економічні механізми стимулювання розвитку рекреаційно-туристського комплексу Тернопільської області [56]. Визначено роль загальних і регіональних чинників,

проаналізовано територіальні сегменти у формуванні ринку туристичних послуг в дисертаційному дослідженні О.І. Рунців (2008) [211].

Також дослідження природних рекреаційних ресурсів проводиться при спеціалізованих кафедрах туризму, географії туризму та туристичного менеджменту Київського, Таврійського, Чернівецького, Львівського, Одеського, Тернопільського університетів.

Особливостям формування, розвитку та структури рекреаційних ландшафтів присвячена монографія Г.І. Денисика і В.М. Воловика “Рекреаційні ландшафти Поділля” [61], в якій проведено районування рекреаційних ландшафтів, прогнозовано можливі шляхи удосконалення, раціонального використання та охорони рекреаційних ландшафтів.

Конструктивно-теоретичні основи ландшафтно-рекреаційного природокористування і характеристику природно-ресурсного потенціалу ландшафтів Карпатського рекреаційного регіону викладено в праці В.І. Гетьмана “Українські Карпати: ландшафтно-рекреаційні ресурси” [47].

Покомпонентному та інтегральному географічному аналізу і оцінці природних рекреаційних ресурсів Тернопільщини присвячена монографія Л.П. Царика і Г.В. Чернюк “Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки й аналізу (на прикладі Тернопільської області)”. В монографії проведене функціональне зонування рекреаційних територій та аналіз територіальної організації курортно-рекреаційних ресурсів Тернопільської області, подана оцінка ПТК для відпочинку, здійснена вартісна оцінка земель рекреаційного призначення, розглянуті напрями оптимізації природно-рекреаційного потенціалу території [257].

Рекреалогічна характеристика природних ресурсів Тернопільщини представлена у навчальному посібнику М.Р. Питуляк “Природні рекреаційні ресурси Тернопільщини, проблеми їх раціонального використання та охорони” (1999р) [163], в якому подано відомості про їх територіальну диференціацію та перспективи розвитку рекреації на Тернопільщині. Етнокультурним традиціям природокористування та оптимізації рекреаційних функцій

Таблиця Е.3

**Перелік об’єктів природно-заповідного фонду,
що складатимуть заповідну зону РЛП
“Бережанське Опілля”**

Назва об’єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Голицький	60	Ботаніко-ентомологічний заказник загальнодержавного значення	с.Гутицько, гора «Голиця»	Надзвичайно унікальний резерват аборигенної лучно-степової рослинності і ентомофауни та багатства флори. Тут зростає понад 300 видів рослин, серед яких багато рідкісних (20 червонокнижних видів, 50 рідкісних регіональних видів, 130 видів ентомофауни).
Шибалинський	10	ботаніко-гідрологічний заказник місцевого значення	с.Шибалин	Місце зростання горицвіту весняного і наскельно-степової рослинності, проживання та відтворення корисної ентомофауни.
Могила	3,2	ботаніко-гідрологічний заказник місцевого значення	с.Гутицько	Багата лучно-степова рослинність і ентомофауна. Тут зростає відкасник осотовидний.
гора “Лисоня”	3,0	ботаніко-гідрологічний заказник місцевого значення	околиця с.Потутори	Лучно-степове різнотрав’я з корисною ентомофауною.
урочище “Сторожисько”	5,0	ботаніко-гідрологічний заказник	околиця м.Бережани	Лучно-степове різнотрав’я з корисною ентомофауною.

Таблиця Е.2

**Перелік об'єктів природно-заповідного фонду,
що складатимуть заповідну зону РЛП
“Почаївський”**

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Скит	468	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	Почаївське л-во, кв. 40-50	Лісове урочище «Скит» є місцем проживання та відтворення чисельності тваринного світу.
Старопоचाївський яр	1	Геологічна пам'ятка природи місцевого значення	Околиці с. Старий Почаїв	Місце знаходження міоценової фауни.
Почаївська липа	0,02	Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	м. Почаїв	360-річна липа широколиста діаметром 200 сантиметрів.
Почаївський ботсад лікарських рослин	30	Ботанічний сад	м. Почаїв	Створення банків генофонду і експлуатаційних ділянок рідкісних ендемічних і реліктових видів лікарських рослин, вивчення акліматизації, розмноження та ефективного використання і впровадження їх у природні умови, а також проведення освітньої роботи.

ландшафтів Тернопільщини присв'ячена кандидатська дисертація М.Р. Питуляк (1998) [161].

У травні 2008 року в смт. Гримайлів відбулася Міжнародна науково-практична конференція “Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях” на якій окрім ряду питань по охороні і менеджменту геолого-геоморфологічних, гідрологічних, спелеологічних об'єктів неживої природи розглядалось також питання їх екотуристичного використання на великопросторових заповідних територіях (заповідниках, національних природних парках та регіональних ландшафтних парках) [154].

У матеріалах Міжнародної науково-практичної конференції “Дністровський каньйон – унікальна територія туризму” (Тернопіль, 2009) розглядалися питання створення в межах Дністровського каньйону національного природного парку (О.В. Мудрак, В.І. Гетьман); своєрідності і унікальності каньйону Дністра (Г.І. Денисик); науково-методичних та практичних напрямків вивчення природних комплексів для туристсько-рекреаційної діяльності (С.В. Дутчак, Т.І. Божук, В.О. Іванунік, В.Г. Явкін, Ю.П. Грицак, О.В. Заставецька, Н.М. Сватко, І.Й. Кавецький). Різносторонній аналіз рекреаційних ландшафтів Придністер'я поданий у працях В.М. Воловика, І.П. Касіяника, І.Б. Любинської, В.З. Миська, Г.В. Чернюк, О.О. Антонюк, М.В. Дутчака, Г.І. Кримської, Л.П. Царика, М.М. Проскурняка, П.І. Чернеги. Основні напрямки розвитку туризму у Придністер'ї викладені у дописах Л.М. Кирилюка, Г.Р. Байрак, І.І. Костащука, С.В. Палієнка, С.М. Шепетюк, О.І. Рунців, П.Л. Царика, І.В. Смаля [149].

1.3. Методика досліджень.

Першим кроком дослідження був збір фактичного матеріалу, для чого використовувалися статистичні джерела, фондові матеріали Державних обласних управлінь (управління земельних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища; туризму, сім'ї, молоді та спорту; управління МНС; статуправління; управління охорони навколишнього природного середовища); виробничого об'єднання “Тернопільліс”;

регіонального відділу меліорації і водного господарства, опрацювання літературних джерел, матеріали науково-практичних конференцій, періодичних видань, картографічні і монографічні джерела.

Методика розроблялась на основі польових і камеральних досліджень. Польові методи застосовувались щодо визначення рекреаційних навантажень на ландшафти перспективних РЛП, для виділення функціональних зон перспективних РЛП, а також для оцінки гідрологічних, геолого-геоморфологічних і біотичних ПРР.

Обробка результатів виконувалась з використанням аналітичного, порівняльно-географічного, оціночного, картографічного, описового, краєзнавчого, статистичного методів.

Методика дослідження покомпонентних ПРР базувалась на аналізі літературних і статистичних джерел, а також використанні топографічної карти Тернопільської області масштабу 1:200000, аерофотознімків, застосуванні картометричних приладів для отримання інформації, здійсненні бальних оцінок, використанні оціночних таблиць для обробки і впорядкування інформації, а також комп'ютерних технологій для інтерпретації отриманих результатів і створення картографічних моделей територіального поширення як покомпонентних, так і інтегральних ПРР (за допомогою комп'ютерної програми Corel DRAW X5).

В основу оцінювання покомпонентних ПРР покладена бальна оцінка. Бал – порядковий номер груп явищ, процесів, об'єктів, обмежений певними межами їх інтенсивності, або виявленості. Традиційна шкала балів – це кількісна класифікація, або розбиття ряду явищ (процесів, об'єктів) на групи.

Бали бувають простими (цілі числа, які задаються, призначаються) і складними. Прості бали можуть бути вимірювальними (які відображають ступінь вираженості явища, властивості – об'єкт оцінки), а також оціночними (які відображають відношення когось, чогось до того чи іншого ступеня вираженості цього явища, його властивості, ступінь придатності, сприятливості для когось, для чогось – суб'єкт оцінки. Оцінка – це інтерпретація результатів вимірювання або

Додаток Е

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону проєктованих РЛП

Таблиця Е.1

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Малополіський”

Назва об'єкту	Площа, га	Категорія, тип заповідності	Розташування	Коротка характеристика
Малобережський	59,5	Гідрологічний заказник місцевого значення	с.Малі Бережці	Ділянка заплави р. Іква.
Воронуха	537 га, (а всього 4814 га, включаючи сільськогосподарські угіддя Гаївської сільради).	Загальнозоологічний заказник місцевого значення	Кременецьке л-во, кв. 26-35, с. Гаї,	Лісове урочище «Воронуха» є місцем проживання та відтворення чисельності мисливської фауни: засць русак, білка звичайна, лисиця звичайна, куніця лісова, свиня дика, козуля звичайна, сіра куріпка, а також борсук звичайний (вид, занесений до Червоної книги України).

		лучних рослин, не властивих цьому місцезростанню. Простежується оголення ґрунту окремими місцями.
5	61 і більше	Лучний покрив деградував. Покриття та фітомаса бур'яну і лучних рослин, невластивих цим умовам місцезростання, набагато більші, ніж аборигенних лучних, які збереглися лише окремими острівками. Простежується оголення ґрунту на значній площі.

характеристики. Оцінювання – це процедура визначення якостей певного рекреаційного об'єкту відповідно до способу його використання для задоволення потреб суспільства, галузі, закладу або рекреанта – тобто суб'єктів рекреації різного рангу. Оцінюванню притаманні багатокритеріальність, суб'єктно-об'єктний характер, неоднозначність, історизм. Оцінка відображала визначення в якій мірі придатний певний об'єкт для його рекреаційного освоєння, сприятливість для рекреаційної галузі і носить суб'єктно-об'єктний характер. Кожна оцінка є суб'єктивною, в тому розумінні, що відноситься до певного суб'єкта оцінки, і в той же час вона об'єктивна, коли базується на об'єктивних законах зв'язків між блоками оцінювальної системи [11]. Як окремі види ПРР, так і ландшафтні ПРР оцінювалися за багатьма критеріями. Історизм оцінювання ПРР проявляється в тому, що виникають все нові і нові види рекреаційних ресурсів, бо змінюються історичні умови, виникають нові види рекреаційної діяльності.

При розбитті шкали вимірювання на оціночні ступені межі між цими ступенями визначалися таким чином, щоб вони не просто відображали певні інтервали значень вимірювання, але показували в яких вузлових точках відбувається перехід цих значень від “сприятливих” для даного суб'єкта до “несприятливих”.

Шкала оцінок розроблялася шляхом вибору числа оціночних щаблів, встановлення інтервалів між ними і розбивки за цими інтервалами шкали вимірювань. Використані трибальні і чотирибальні шкали оцінювання, що зумовлено амплітудою значення показників (за ступенем виявленості окремих компонентів територія області має незначний діапазон) і можливостями точності вимірювання.

При оцінці використовувався спосіб складання балів, коли кожний об'єкт оцінюється за рядом ознак, а потім виводиться загальний бал щодо придатності даного ресурса, об'єкта обраній меті. Оскільки при покомпонентній оцінці ПРР шкала оцінок була розбита на три ступені, то і для інтегральних оцінок була обрана триступенева шкала. В результаті оцінювання фізико-географічні райони отримали словесні якісні оцінки: найсприятливіші,

сприятливі, малосприятливі. Визначаючи інтервали оціночних шкал в кожному конкретному випадку використовувались лінійні і нелінійні залежності між вимірюванням та оцінкою, а також рівні і нерівні інтервали. Необхідні для оцінки дані були отримані шляхом аналізу літературних, монографічних і картографічних матеріалів і польових досліджень. Результатом оцінювання стали оцінювальні таблиці, їх словесний аналіз і картосхеми.

Гідрологічні ПРР аналізувались за такою методикою. Основним критерієм при класифікації річок за розміром є довжина річок і площа їх водозбору. Виділяють три типи річок: малі (площа водозбору до 2 тис.км², довжина від 10 до 100 км), середні (площа 2-50 тис.км², довжина від 100 до 500 км) і великі (площа водозбору понад 50 тис.км², довжина понад 500 км). В Тернопільській області переважна більшість – це річки з довжиною менше 10 кілометрів (лише 120 річок області мають довжину більше 10 км). Частка малих і найменших річок в загальній кількості водотоків складає 98,5 %. Методика дослідження гідрологічних ПРР полягала в картометричному аналізі топооснови карти Тернопільської області масштабу 1:200000 [240], заповненні відповідних таблиць основних типів гідрологічних об'єктів (річок, водосховищ, озер).

Визначення довжин і площ проводилось за допомогою курвіметра, циркуля-вимірювача, палетки.

Ширина акваторії річок (для розрахунків приакваторіальних площ – актуальних смуг) визначалась виходячи з того, що: мала річка має ширину 10 м, середня – 20 м, велика – 50 м. Актуальна смуга – узбережна територія стабільної рекреаційно-туристської функції, яка характеризується найбільшим навантаженням від рекреаційних потоків, засобів розміщення та пересування. В межах актуальних смуг, як правило, зосереджена значна кількість рекреантів.

Актуальні смуги визначались, виходячи з того, що: а) мала річка має ширину “актуальних смуг” по ліво- та правобережжю в 100 м; б) середня річка – 300 м; в) велика річка – 500 м; г) озера – 100 м; д) водосховища, які ми також розподіляємо в залежності від площі водного дзеркала на: малі площею до 200 га; середні від 201 до 1000 га; великі від 1001 і більше, для яких актуальні смуги

5	61 і більше	Трав'яний і моховий покрив, характерний для лісорослинних умов ділянки, деградував. Фітомаса і чисельність рудеральних рослин набагато більші, ніж лісових, які збереглися лиш біля стовбурів дерев. Підстилка в стадії повного руйнування	Підріст і підлісок майже повністю відсутні. Різко зменшилась повнота деревостану. Деревина мають механічні пошкодження. У значній частині дерев коріння оголене і виступає на поверхню.
---	-------------	--	---

б) у нелісових природних комплексах [278]

Стадії дигресії	Коефіцієнт рекреації (k,%)	Стан лучного покриву
1	5	Лучний покрив без змін
2	6-10	Лучний покрив мало пошкоджений, його ярусність збереглася
3	11-30	Лучний покрив пошкоджено на значній площі. Кількість лучних трав зменшилась. Наявність бур'яну або лучних трав, не характерних для рослинних умов ділянки. Ярусність покриву ще зберігається.
4	31-60	Лучний покрив деградує. Різко збільшилась фітомаса і чисельність бур'яну та інших

Таблиця Д.2
Стадії рекреаційної дигресії

а) у лісових природних комплексах [37]

Стадії дигресії	Коефіцієнт рекреації (k,%)	Стан трав'яного і мохового покриву та лісової підстилки	Стан деревостану, підросту і підліску
1	5	Трав'яний і моховий покрив без змін і відповідає типу лісу. Підстилка не пошкоджена	Підріст і підлісок відповідають лісорослинним умовам і не пошкоджені
2	6-10	Трав'яний і моховий покрив мало пошкоджений, його ярусність збереглася. Підстилка не пошкоджена.	Дерева, підріст і підлісок в задовільному та доброму стані
3	11-30	Трав'яний і моховий покрив пошкоджено на значній площі. Наявність бур'яну або лугових трав, не характерних для лісорослинних умов. Ярусність покриву ще зберігається. Підстилка частково пошкоджена.	Підріст, який зберігся, мало диференційований. Майже нема сходів корінних лісоутворюючих порід
4	31-60	Трав'яний і моховий покрив деградує. Різко збільшилась фіто маса і чисельність рудеральних рослин. Підстилка в стадії руйнування	Чергування куртин підліску і мало життєздатного підросту, обмежених галявинами і стежками

визначались відповідно як 50, 100 і 200 м. Площі акваторій (озер, водосховищ) переносились з довідників, або вимірювались палеткою.

Методика аналізу рослинного покриву. Для здійснення типологічного ранжування рослинних ПРР для фізико-географічних районів Тернопільської області площа лісових масивів визначалась за допомогою палетки (калька з комірками 2 см x 2 см, 1 см x 1 см, 1 мм x 1 мм). Дані про площі рекреаційних лісів бралися з матеріалів виробничого об'єднання "Тернопільліс".

При дослідженні геолого-геоморфологічних ПРР враховувалися: наявність горбогірних пасем, каньйоноподібних річкових долин, печер, геологічних пам'яток природи (відслонень, травертинових скель). Дані про геологічні пам'ятки природи бралися з матеріалів управління охорони навколишнього природного середовища у Тернопільській області. Довжина каньйоноподібних річкових долин визначалась за допомогою курвіметра з використанням топооснови карти Тернопільської області масштабу 1:200000.

З позиції ландшафтного підходу з урахуванням ландшафтно-схеми території Тернопільської області [136], використовуючи польові, картографічні методи, роботу з літературними джерелами, здійснена оцінка природно-територіальних комплексів (ПТК) для цілей рекреації. В результаті оцінювання були виявлені ПТК з сприятливими природними рекреаційними ресурсами. Враховуючи схему фізико-географічного районування території [245] і оцінювання ПТК для цілей рекреації було здійснено ландшафтно-рекреаційне районування території.

З метою більш ефективного використання ПРР, збереження цінних природних комплексів та об'єктів; створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності запропоновано створення мережі регіональних ландшафтних парків (РЛП). Виділення функціональних зон здійснюється для створення умов, необхідних для виконання цією територією різнопланових завдань. Схема функціонального зонування відображає просторову диференціацію функцій, які ця

територія має виконувати. Відповідно до закону України “Про природно-заповідний фонд” [73] на території РЛП виділяють 4 функціональні зони – заповідну, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації, господарську. Функціональне зонування територій перспективних РЛП здійснювалось на основі польових досліджень, роботи з літературними джерелами, а також аналізу топооснови карти Тернопільської області масштабу 1:100000.

Відведення земель під РЛП супроводжуватиметься зміною існуючих видів господарської діяльності на рекреаційні. Тому важливим кроком є оцінка рекреаційного навантаження на території перспективних РЛП. Рекреаційне навантаження – сумарна кількість відвідувачів на одиницю площі (га) протягом одиниці часу. Одиницею виміру рекреаційного навантаження є люд.-год./га, або люд.-день/га. Підрахунки рекреаційного навантаження на перспективні РЛП проводилися за методикою, розробленою науково-технічною радою Державної служби заповідної справи Мінресурсів України [119]. Згідно неї, для визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси територій і об’єктів природно-заповідного фонду України передбачено зонально-регіональний розподіл природних ландшафтів відповідно до п’яти лісорослинних зон України. Методичними рекомендаціями визначено в кожному ландшафтному районі три типи ландшафтів природних комплексів природно-заповідного фонду: парковий, лісовий і нелісовий. До паркового типу ландшафту віднесені природні комплекси і об’єкти природно-заповідного фонду, що мають відповідне облаштування (мережу стежок і доріжок з різним покриттям – асфальтовим, гравійним тощо). До цього типу ландшафтів можуть бути віднесені відповідно облаштовані парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва, дендрологічні парки, міські і заміські лісопарки, зелені насадження лікувально-оздоровчих установ, міські ліси, ліси зелених зон.

До лісового типу ландшафту природних комплексів природно-заповідного фонду віднесені: ліси, чагарники, залісені прибережні зони тощо.

4.Санітарний стан насаджень		
а) здорових дерев в шпилькових деревостанах	51-90%	до 50%
б) здорових дерев в листяних деревостанах	31-70%	до 30%

в) у нелісових комплексах

Вихідні ступені стійкості	Екологічні групи	Вибагливість до зволоження
1	гігрофіти	мокрі
2	мезогігрофіти	сирі
3	мезофіти	вологі
4	ксеромезофіти	сухі і свіжі
5	ксерофіти	дуже сухі

б) у гірських умовах

Переважаючі породи, категорії земель	Вихідні ступені стійкості по крутості схилів, градуси				
	5	4	3	2	1
Шпилькові	21	11-20	6-10	0-5	-
Твердолистяні	26	16-25	11-15	6-10	0-5
Мягколистяні	36	26-35	16-25	6-15	0-5
Ландшафтні поляни	-	-	11-15	6-10	0-5
Пасовища	16	6-15	0-5	-	-
Сіножаті	6	0-5	-	-	-

Ознаки для коригування вихідних ступенів стійкості

Враховувані фактори	Зниження стійкості	
	на 1 бал	на 2 бали
1. Вологість рослинних умов	сухі та сирі гігротопи	дуже сухі та мокрі гігротопи
2. Наявність ерозійних процесів	середньо-змиті ґрунти	сильно змиті ґрунти
3. Висота насаджень	1-3 м	до 1 м

До нелісового типу ландшафту віднесені: степовий і лучний фітоценотичний фонд, пасовища, галявини, заплави річок, незаліснені прибережні зони, яри, балки, пагорби.

Природні комплекси та об'єкти природно-заповідного фонду можуть бути представлені різними типами ландшафтів.

Максимальне рекреаційне навантаження окремого парку залежить від ступеня стійкості та стадії дигресії окремого природного комплексу відповідно до типу ландшафту. Ступінь стійкості – залежність витривалості екосистем від видового складу і природних умов. В даній роботі розглядається в аспекті біологічних властивостей деревної, чагарникової і трав'янистої рослинності, природних умов місцезростання та крутизни схилів. Тому проводилось зонування кожного парку за типом, станом рослинності (за корінними породами) та місцеположенням ділянки, оскільки ступінь стійкості залежить також від умов місцезростання (рівнинні, гірські умови та нелісові комплекси). Рекреаційна дигресія – це порушення природного середовища в результаті впливу на нього рекреантів, що характеризується ущільненням та ерозією ґрунтів, витоптуванням і знищенням лісової підстилки, трав'яного покриву, підліску та підросту, пошкодженням дерев.

При визначенні максимального рекреаційного навантаження РЛП враховувалось вільне відвідування їх рекреантами, тобто навантаження на природні комплекси під час вільного пересування по території, періодичні зупинки, огляд цікавих місць, і не передбачається знищення чи пошкодження флори і фауни, свідоме засмічення, розведення багаття, чи будь-яка інша шкода природним комплексам.

Для розрахунків рекреаційного навантаження за один день умовно приймався світловий день тривалістю 8 год. Вибір максимального рекреаційного навантаження (люд.-день/га) проводився в залежності від переважаючих порід, категорій земель і умов місцезростання згідно з методиками [37, 119, 278] (додаток Д.1-Д.2).

Результати проведених розрахунків наведено у розділі 4.2.

Одним з важливих показників при плануванні рекреаційно-туристського господарства і формуванні спеціальних зон

туристсько-рекреаційного типу є рекреаційна місткість території. Рекреаційна місткість – це загальна кількість осіб, які можуть одночасно перебувати на даній території, не завдаючи шкоди природному середовищу. Рекреаційна місткість була визначена нами відповідно до методики, описаної в науковій праці під редакцією М.І. Долішнього [186] для кожного сезону за формулою:

$$V_i = N_i \cdot S_i \cdot C / D_i,$$

де V_i – рекреаційна місткість i -ї території, осіб;

N_i – норма рекреаційного навантаження на i -ту територію, осіб/км²;

S_i – площа i -ї рекреаційної території, км²;

C – тривалість рекреаційного періоду, днів;

D_i – середня тривалість перебування туристів і відпочиваючих на i -й території, днів.

Площа рекреаційної території включає зону регульованої рекреації. Площі розраховані для кожного РЛП і наведені в розділі 4.2. Тривалість рекреаційного періоду становить для зимового сезону становить 90 – 70 днів, для літнього – 140 – 145 днів.

Алгоритм дослідження природних рекреаційних ресурсів території Тернопільської області зображено на рис. 1.2.

Додаток Д

Таблиця Д.1

Ступінь стійкості природних комплексів природно-заповідного комплексу до рекреаційних навантажень

а) у рівнинних умовах[119]

Переважаючі породи, категорії земель	Вихідні ступені стійкості по типах лісорослинних умов				
	5	4	3	2	1
Сосна	A ₀ , A ₁ , A ₄ , A ₅ , B ₀ , B ₅ , C ₄ , C ₅ , D ₄ , D ₅	A ₂ , B ₁ , C ₀ , D ₀	A ₃ , B ₂ , B ₄ , C ₁ , D ₁	B ₃ , C ₂ , C ₃ , D ₂ , D ₃	-
Ялина	B ₄ , B ₅ , C ₄	B ₂ , B ₃	C ₂ , D ₁	C ₂ , D ₂ , D ₃	
Ялиця	C ₅ , D ₄ , D ₅	-	-	-	-
Дуб, бук, граб	B ₄ , B ₅ , C ₀ , C ₅ , D ₅	B ₂ , B ₃ , C ₁ , C ₄ , D ₀ , D ₄	C ₂ , D ₁	C ₃ , D ₂ , D ₃	-
Береза, осика	A ₄ , A ₅ , B ₀ , B ₅ , C ₅ , D ₅	A ₂ , A ₃ , B ₁ , B ₄ , C ₀ , D ₀	B ₂ , C ₁ , C ₄ , D ₄	B ₃ , C ₂ , D ₁	C ₃ , D ₂ , D ₃
Вільха, ясен	B ₂ , B ₃ , B ₄ , B ₅ , C ₂ , C ₅ , D ₅	C ₄ , D ₂ , D ₄	C ₃ , D ₃	-	-
Ландшафтні поляни	-	-	-	B ₂ , B ₃ , C ₁ , D ₀ , D ₃	C ₂ , C ₃ , D ₁ , D ₂
Пасовища	решта	B ₃ , C ₀ , C ₄ , D ₄	B ₂ , C ₁ , C ₂ , C ₃ , D ₀ , D ₁		
Сіножаті	решта	C ₂ , C ₃ , D ₂ , D ₃	-	-	-

Примітка. Вихідна ступінь стійкості знижується на один бал в молодниках висотою до 2 м, в насадженнях, де здорових дерев менше 75%, при крутості ділянок більше 15%.

	Лижний туризм	-«»-	Лижні походи
	Спортивне полювання	Доросла	Відстріл дичини
Пізнавальний	Культурний	Дитяча, доросла, сімейна	Огляд культурно-історичних пам'яток
	Природний	Дитяча, доросла, сімейна	Огляд природних ландшафтів, об'єктів, пейзажів, пам'яток природи

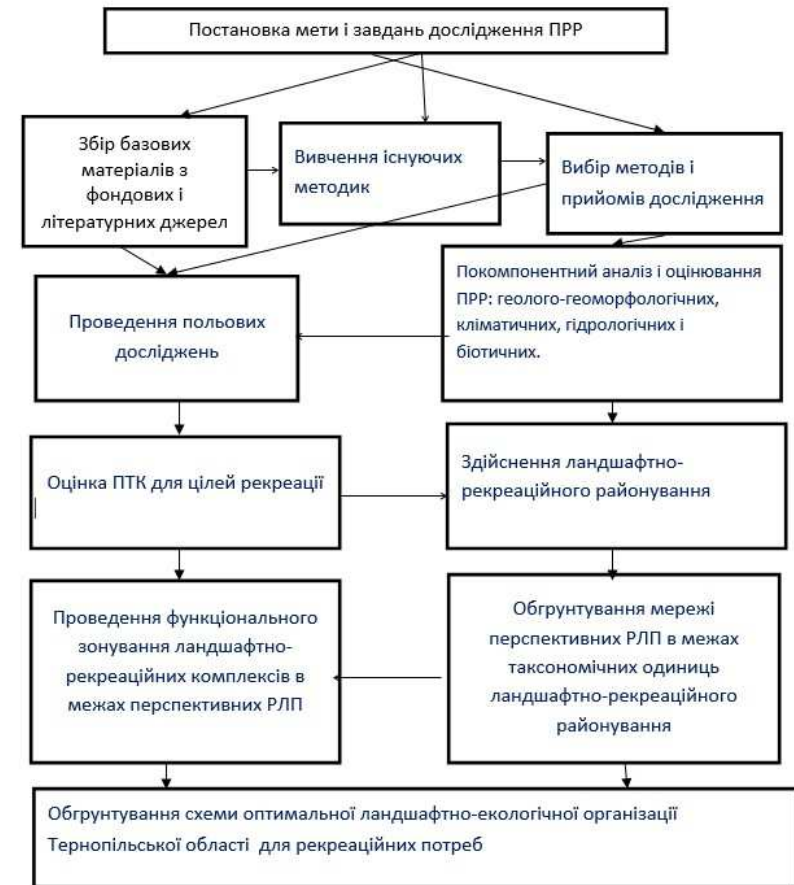

Рис. 1.2. Алгоритм дослідження природних рекреаційних ресурсів території.

РОЗДІЛ 2
КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНА ОЦІНКА Й
АНАЛІЗ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.

2.1. Геолого-геоморфологічні природні рекреаційні ресурси

Тернопільська область приурочена до однієї геоморфологічної області Волино-Подільської височини, в складі якої виділяють дві підобласті: Подільську структурно-денудаційну височину та Малополіську алювіально-водно-льодовикову рівнину [110]. В залежності від поширення генетичних типів рельєфу, їх особливостей та співвідношення в межах підобласті Подільської височини виділяється шість геоморфологічних районів: Гологоро-Кременецька моноклінальна гряда (горбогір'я), Подільська горбиста гряда, Тернопільська структурно-пластова рівнина, Придністровська структурно-пластова глибокородзчленована рівнина, Східно-Подільська структурно-пластова рівнина і Товтрова горбиста рифова гряда [179].

Аналіз рекреаційних ресурсів рельєфу проводився в розрізі цих геоморфологічних районів, тому представимо їх детальніше.

Гологоро-Кременецьке горбогір'я - це високопіднята (понад 400 м) вододільна смуга північного краю Поділля. Вона має різко виражену асиметричну будову – стрімкий обривистий північний схил висотою 150-200 м (Північно-Подільський уступ), і пологий південний. Східну частину гряди від Ікви на заході до Збитеньки на північному сході часто називають Кременецькими горами. Характерною особливістю гряди є наявність перед її північним краєм ряду ерозійних останців і останцевих масивів. На території гряди інтенсивно розвиваються сучасні фізико-географічні процеси (ерозія, зсуви, обвали, карстово-суфозійні явища), і тут спостерігається найбільша в області густина ярково-балкової мережі – 1,1-1,4 км/км². Рельєф Гологоро-Кременецького горбогір'я, зокрема його пейзажна привабливість, контрастність з одноманітним рівнинним рельєфом Малого Полісся, наявність значної кількості природних пам'яток і оглядових точок створює передумови для розвитку тут оздоровчої (прогулянково-споглядальної), спортивної (санний

Додаток В

Таблиця В.1

Класифікація рекреаційних занять

Тип	Підтип	Група рекреантів	Види занять (приклад)
Лікувальний	Кліматичний	Дитяча	Прогулянка на свіжому повітрі, оздоровчі ванни
	Бальнеологічний	Доросла	Споживання мінеральної води
	Грязелікувальний	Доросла	Прийом грязевих ванн
	Кліматичний	Доросла	Загальнооздоровча терапія
Оздоровчий	Стационарний	Дитяча	Заняття та ігри на свіжому повітрі, походи
	Стационарний	Доросла, сімейна	Заняття на свіжому повітрі залежно від сезону, робота на дачних ділянках
	Прогулянковий	Доросла, сімейна	Літо- піші прогулянки, водні прогулянки, збирання грибів, ягід. Зима – піші прогулянки, лижні прогулянки, катання на ковзанах
	Пляжно-купальний	Доросла, сімейна	Купання, прийом повітряних і сонячних ванн.
Спортивний	Водний спорт і туризм	Дитяча, доросла, сімейна	Водні походи, гребля на байдарках, гребля на човнах, парусний і водно-лижний спорт
	Піший туризм	-«»-	Піші походи

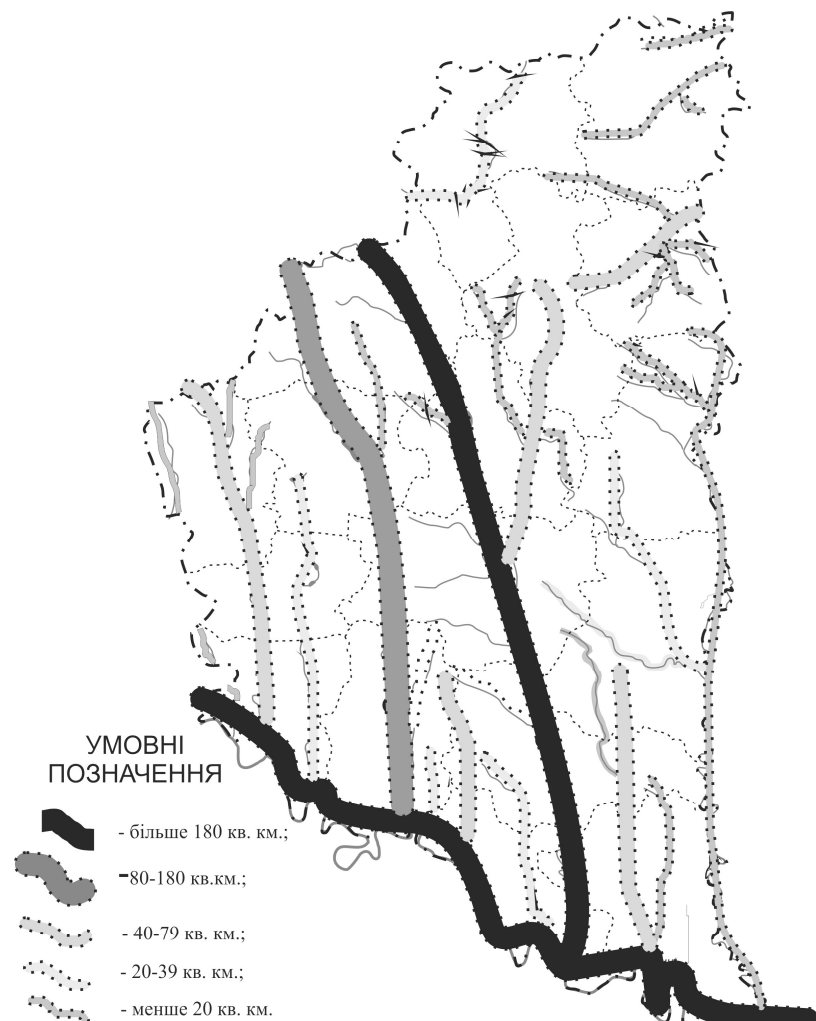

Рис. Б.5 Картохема площ актуальних смуг Тернопільської області.

спорт, лижний спорт), та пізнавальної (наявність різноманітних пам'яток природи) рекреації. Проте, при складанні маршрутів потрібно враховувати наявність таких явищ, як зсуви і обвали, і уникати ці небезпечні ділянки.

Подільська горбиста гряда є східним найбільш піднятим краєм Західно-Подільського горбогір'я. Її східна межа проходить по вододілу Золотої Липи та Стрипи, західна лежить у межах Львівської і Івано-Франківської областей. Абсолютні позначки поверхні гряди досягають 400-440 м. Поверхня гряди інтенсивно розчленована глибокими (до 150-200 м) зрілими системами лівих допливів Дністра (Гнилої Липи, Золотої Липи, Коропця) та балками. Річкові долини та балки при глибокому врізі характеризуються досить широкими днищами та м'якими обрисами, у Придністров'ї вони більш вузькі. Цей район можна охарактеризувати як один із найсприятливіших для розвитку спортивної, оздоровчої та пізнавальної рекреації.

Тернопільська структурно-пластова рівнина, порівняно з оточуючими грядками, займає більш низький гіпсометричний рівень. Поверхня рівнини плоска, слабо хвиляста, злегка нахилена на південь – південний схід. Її абсолютні позначки на півночі досягають 380-400 м, на півдні – 300-350 м. Ріки Стрипа і Серет розчленовують рівнину у субмеридіональному напрямку, але у верхів'ях вони течуть з північного заходу на південний схід. На півночі долини річок неглибокі, із заболоченими днищами і пологими схилами. З віддаленням на південь характер річкових долин змінюється, вони стають глибшими, набувають каньйоноподібних форм. Більша частина Тернопільської структурно-пластової рівнини покрита лесовими породами, на яких сформовані високоякісні чорноземні ґрунти, що й сприяло значному сільськогосподарському освоєнню цієї території (розораність сягає 60-70 %), що з одного боку обмежує розвиток в цьому районі рекреації, а з іншого - така спеціалізація на виробництві сільськогосподарської продукції здатна забезпечити рекреантів високоякісними продуктами харчування. До того ж до 25% території зайняті прирічковими місцевостями, які загалом є сприятливими для відпочинку населення. Наявність виходів лікувальних мінеральних вод і родовищ лікувальних грязей

створює передумови для розвитку тут лікувальної рекреації.

Східно-Подільська структурно-пластова рівнина розміщена на схід від Товтрової гряди, її абсолютні позначки досягають 340-350 м. Поверхня рівнини плоска, слабохвиляста. Долини річок широкі, заболочені, з виположеними схилами. Найбільш піднята частина Східно-Подільської структурно-пластової рівнини – Авратинська височина. Цей район є обмежено придатний для розвитку рекреації внаслідок значної розораності земель, незначної залісненості та одноманітності рельєфу.

Товтрова горбиста рифова гряда простягається з північного заходу на південний схід по лінії Підкамінь – Збараж – Скалат – Гримайлів і далі за Збруч у напрямку Кам'янця – Подільського. Загальна ширина гряди–3-15 км. Абсолютні висоти 380-430 м. Горбогірно-грядова форма рельєфу на фоні сусідніх рівнинних надає цьому району особливої естетичної привабливості, контрастності і різноманітності. Товтрова горбиста рифова гряда придатна для розвитку оздоровчої, спортивної, пізнавальної і лікувальної рекреації.

Найбільш атрактивним рельєфом для розвитку рекреації в межах Тернопільської області володіє Придністровська структурно-пластова рівнина, що охоплює південну частину Західного Поділля, яка прилягає до Дністра. Район вирізняється значною глибиною ерозійного врізу річок (150-200 м), наявністю глибоких каньйоноподібних річкових долин зі стрімкими обривистими схилами і вузькими, майже позбавленими заплавами, днищами. Межіріччя рівні, злегка хвилясті. Перехід від плоских межиріч до глибоких долин дуже раптовий. Така почленованість рельєфу, наявність водних артерій Дністра і його лівих допливів, насиченість території великою кількістю природних і історико-культурних пам'яток (унікальні відслонення найдавніших порід, печери тощо), наявність виходів лікувальних мінеральних вод сприяє розвитку рекреаційних циклів всіх видів: оздоровчого, лікувального, спортивного і пізнавального.

До геоморфологічної підобласті Малевого Полісся входить лише невелика крайня північна частина Тернопільської області відділена з півдня Північно-Подільським уступом, з півночі –

Таблиця Б.4

Характеристика і площі актуальних смуг водосховищ Тернопільської області

Найменування водосховищ	Назва річки	Площа водосховища, га	Площа водосховища, га	Площа водосховища, га	Площа водосховища, га
1	2	3	4	5	6
1.Бережанське I	Зол. Липа	-	-	-	-
2.Бережанське II	Зол.Липа	1,57	7,5	3	4,57
3.Б-Золотецьке	Серет	0,74	8,2	3,28	4,02
4.Борсуківське I	Горинь	1,98	3	1,2	3,18
5.Борщівське	Нічлава	0,44	7,5	3	3,44
6.Вертелківське I	Серет	1,47	5,3	2,12	3,59
7.Вертелківське II	- " -	1,40	5,1	2,04	3,44
8.В-Іванківське	- " -	3,15	19,2	7,68	10,83
9.Залізцівське I	- " -	0,7	2,6	1,04	1,74
10.Залізцівське II	- " -	1,15	2	0,8	1,95
11.Залізцівське III	- " -	1,34	2,3	0,92	2,26
12.Залізцівське IV	- " -	1,42	2,5	1	2,42
13.Залізцівське V	- " -	2,24	4,4	1,76	4
14.Зборівське	Стрипа	1,20	2	0,8	2
15.Касперівське	Серет	2,86	40	16	18,86
16.Козівське	Коропець	0,45	4,2	1,68	2,13
17.Котівське	Нічлавка	0,52	8,4	3,36	3,88
18.Мушкатівське	Циганська	0,70	6	2,4	3,1
19.Передмірківське	Горинь	1,10	4,8	1,92	3,02
20.Підволочиське	Збруч	2,14	16,4	6,56	8,7
21.Плотичанське I	Стрипа	1,17	7	2,8	3,97
22.Плотичанське II	- " -	1,33	4,4	1,76	3,09
23.Плотичанське III	- " -	1,79	5	2	3,79
24.Пятничанське	Збруч	0,5	14	5,6	6,1
25.Скородинське	Серет	1,40	19,6	7,84	9,24
26.Тернопільське	Серет	3,00	7,8	3,12	6,12
Всього		35,76	206,9	77,7	119,4

Притоки довжиною менше 10 км	13,0	2	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
р. Без Назви	13,0	3	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км	6,0	-	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
р. Жердь	13,0	16	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км	1,0	-	-	0,05	0,1	0,1	0,2	0,25
р. Горинка	33,0	8	-	1,65	3,3	3,3	6,6	8,25
Притоки довжиною менше 10 км	36,0	1	-	1,8	3,6	3,6	7,2	9
Малі річки басейну р. Дністер	59,0	10	-	2,95	5,9	5,9	11,8	14,75
Притоки довжиною менше 10 км								
Усього	5171	684	10					
РАЗОМ	6066	868	26	361,1		-		1623

уступом Волинської височини. Частина Малого Полісся, яка розміщена в межах Тернопільської області належить до одного геоморфологічного району – Кременецько-Дубнівської денудаційної рівнини, що характеризується плоским, порівняно одноманітним рельєфом з низькими (210-250 м) абсолютними позначками. Пониження вкриті четвертинними супіщаними відкладами і пов'язаними з ними еоловими формами рельєфу.

Серед геологічних пам'яток, які є потенційними рекреаційними об'єктами, вирізняють такі різновиди [12]: геологічні відслонення; еталонні ділянки покладів корисних копалин; скупчення залишків давньої фауни та флори; стратотипічні і опорні геологічні розрізи; об'єкти, які виникають внаслідок денудації, – мальовничі скелі, бескиди, химерні останці, окремоті, що визначають своєрідність рельєфу місцевості; виходи на поверхню мінеральних і гідротермальних джерел, родовища лікувальних грязей; карстові прояви – порожнечі у рельєфі, печери, природні колодязі, підземні ходи, галереї; валуни, які широко представлені в області (рис. 2.1, додаток А.1).

Детального аналізу потребують такі карстові форми рельєфу, як печери (спелеоресурси), які є помітним рекреаційним ресурсом для розвитку спелеотуризму не лише на регіональному і національному, а й на міжнародному рівні, і мають важливе туристсько-спортивне, науково-пізнавальне, історико-культурне, навчально-краєзнавче значення (табл. 2.1).

Будучи територіально однією з найменших в Україні, область налічує більше сотні печер, відкриття яких триває і в даний час. На території області печери найбільше поширені у Тернопільському Придністер'ї та Товтровій гряді.

В залежності від порід, у яких утворилася печера, глибини залягання шару, його потужності, наявності або відсутності води, повітряного режиму вони відрізняються відкладами, наявністю кристалів, натіків, які є привабливими для організації рекреаційно-туристичної діяльності. Перевага спелеотуризму ще й у тому, що його розвиток не залежить від сезонів, чи пір року, оскільки під землею температура завжди є плюсовою (+9 +14°C).

Печера Оптимістична розташована біля с. Королівка

Борщівського району на правому схилі долини р. Нічлава. Вона утворена у верхній частині двадцятиметрової

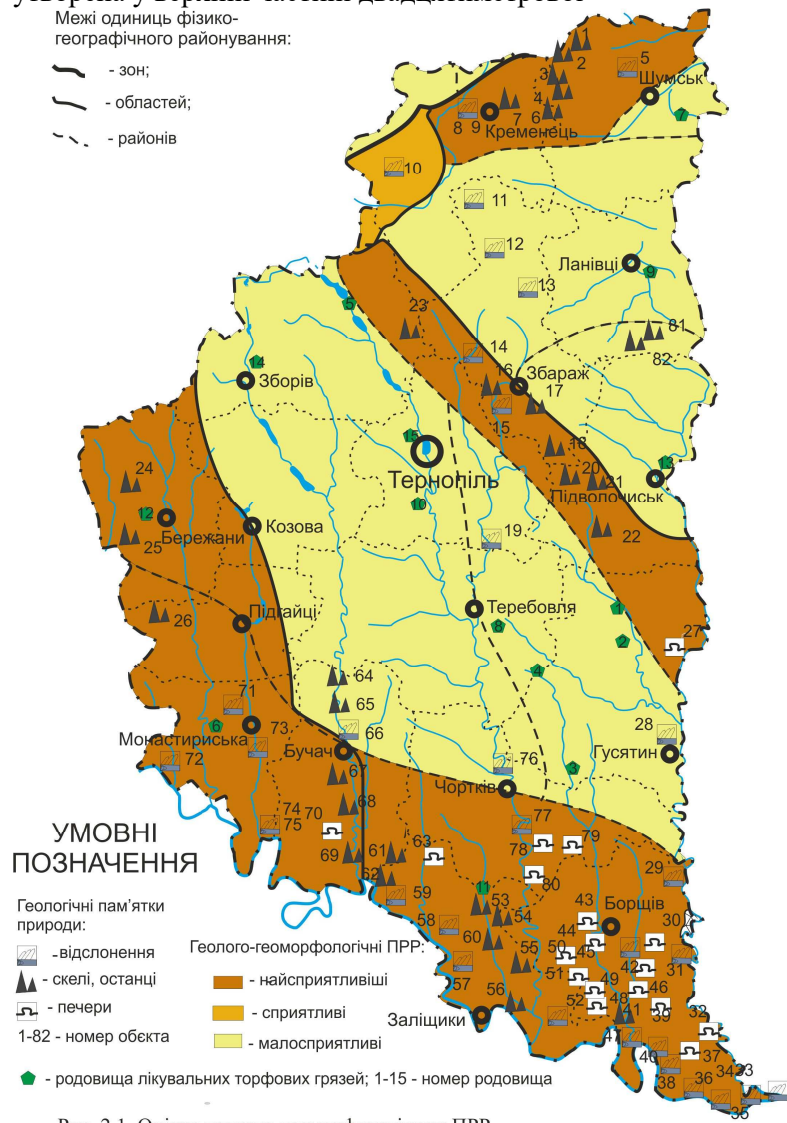

Рис. 2.1. Оцінка геолого-геоморфологічних ППР Тернопільської області.

р. Кутянка	13,0	1	--	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км	13,0	-	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
р. Понур	3	-	-	0,15	0,3	0,3	0,6	0,75
Малі річки басейну р. Горинь	96,0	17	-	4,8	9,6	9,6	19,2	24
Притоки довжиною менше 10 км	96,0	17	-	4,8	9,6	9,6	19,2	24
р. Без Назви	13,0	2	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км	5,0	-	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Добринь	10,0	3	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	17,0	1	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25
р. Жирак	30,0	8	-	1,5	3	3	6	7,5
Притоки довжиною менше 10 км	18,0	-	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
р. Без Назви	17,0	5	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25
Притоки довжиною менше 10 км	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
р. Свинорика	14,0	4	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
р. Синявка	10,0	2	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	9,0	-	-	0,45	0,9	0,9	1,8	2,25
р. Буглівка	25,0	7	-	1,25	2,5	2,5	5	6,25

р. Вілія Притоки довжиною менше 10 км	37,0 10	--	1,85 3,7	3,7 7,4	9,25
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	11,0 3	--	0,55 1,1	1,1 2,2	2,75
р. Людвяни й Притоки довжиною менше 10 км	12,0 3	-	0,6 1,2	1,2 2,4	3
р. Шопінка Притоки довжиною менше 10 км	13,0 5	-	0,65 1,3	1,3 2,6	3,25
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	10,0 2	-	0,5 1	1 2	2,5
р. Кума Притоки довжиною менше 10 км	18,0 3	-	0,9 1,8	1,8 3,6	4,5
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	11,0 1	-	0,55 1,1	1,1 2,2	2,75
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	12,0 -	-	0,6 1,2	1,2 2,4	3
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	4,0 2	-	0,2 0,4	0,4 0,8	1
р. Боложівка Притоки довжиною менше 10 км	10,0 2	--	0,5 1	1 2	2,5
р. Боложівка Притоки довжиною менше 10 км	1,0 -	--	0,05 0,1	0,1 0,2	0,25

Умовні позначення до рис. 2.1. Геологічні пам'ятки природи:

1. Гора "Пустельна" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
2. Данилова гора - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
3. Гора "Уніяс" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
4. Гора "Червоний камінь" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
5. Відслонення нижнього сармату в Залісцях - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
6. Гора "Стіжок" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
7. Скелі Словацького - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
8. Відслонення крейди в Кременці - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
9. Відслонення крем'яних утворень - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
10. Старопочайвський яр - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
11. Залісенький яр - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
12. Яр "Жаб'як" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
13. Місце знахідок решток мамонта - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
14. Міоценові відклади в Доброводах - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
15. Плейстоценові відклади ґрунтів - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
16. Гора "Бабина" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
17. Гора "Довбуша" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
18. Киданецькі скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
19. Відслонення нижнього девону - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
20. Останці Сарматського моря - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
21. Велике сідло - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
22. Останці Подільських Товтр - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
23. Останці Подільських Товтр - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
24. Чортів камінь - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
25. Кур'янівський феномен - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
26. Карстові лійки в Шумлянах - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
27. Печера "Перлина" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
28. Гусятинське відслонення силуру - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
29. Відслонення силуру в Скала-Подільській - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
30. Печера "Славка" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
31. Силурійські відклади в Кудринцях - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
32. Печера "Збручанська" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
33. Силурійські відклади в Окопах - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
34. Відслонення силуру в Трубчині - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
35. Дзвенигородські відслонення силуру - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
36. Силурійсько-девонські відклади в Дністровому - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
37. Печера "Двох озер" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
38. Худківські відслонення нижньокрейдових відкладів - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
39. Печера "На Хомах" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
40. Відслонення крейдової системи в с. Пилипче - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
41. Печера "Кришталева" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
42. Девонські відклади - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
43. Печера "Озерна" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
44. Печера "Оптимістична" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
45. Печера "Вертеба" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
46. Печера "Ювілейна" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
47. Бабинецький менгір - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
48. Альбські відклади в Більче-Золотому - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
49. Печера "Язичеська" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
50. Карстова лійка "Язвінь" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
51. Карстова лійка "Мархонівка" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
52. Відслонення п'ятої тераси Дністра - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
53. Сеноманські богатіри - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
54. Касперівські сфінкси - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
55. Дністровські феномени - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
56. Відслонення шостої тераси Дністра - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
57. Заліщицький горизонт нижнього девону - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
58. Іване-Золотецький розріз нижнього девону - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
59. Устецький розріз нижнього девону - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;

60. Касперівські скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 61. Травертинові скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 62. Дорогичівські скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 63. Печера "Нагірянська" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 64. Переволоцькі травертинові скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 65. Рукмишівські скелі - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 66. Відслонення міоценових відкладів - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 67. Рівна скеля - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 68. Скелі семи джерел - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 69. Монастирська скеля - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 70. Печера "Жолоби" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 71. Відслонення середнього девону в Коржівій - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 72. Відслонення юрських відкладів - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 73. Відслонення міоценових відкладів - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 74. Відслонення девону в с. Вістря №1 - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 75. Відслонення девону в с. Вістря №2 - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 76. Відслонення девону в м. Чорткові - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 77. Гравітаційні складки - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 78. Печера "Угринь" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 79. Печера "Млинки" - геологічна пам'ятка природи загальнодержавного значення;
 80. Печера "Улашківська" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 81. "Плейстоценові відклади" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення;
 82. "Буглівський стратотип" - геологічна пам'ятка природи місцевого значення.

Родовища лікувальних торфових грязей:

1. с. Глібів;
2. с. Клювинці;
3. с. Кошобинчики;
4. с. Великий Говилів;
5. смт. Залізці;
6. с. Яргорів;
7. с. Великі Дедеркали;
8. с. Золотники;
9. смт. Ланівці;
10. с. Настасів;
11. с. Товсте;
12. м. Бережани;
13. м. Підволочиськ;
14. м. Зборів;
15. м. Тернопіль.

товщі крупнокристалічного гіпсу. Складається з густої сітки щілиноподібних ходів, які сформувалися по тектонічних тріщинах; у північно-східній частині переважають вузькі і досить низькі ходи, у північно-західній – широкі, добре вироблені водою галереї [219]. Загальна довжина підземних лабіринтів печери, за останніми даними, становить 232 км, що дає підставу вважати її найбільшою у світі печерою в гіпсах. А якщо буде знайдено сполучення її з печерою Озерна, що вважають вчені, цілком ймовірно, то Тернопільщина буде мати найдовшу в світі печеру.

р. Кривенький	15,0	3	-	0,75	1,5	1,5	3	3,75
Притоки довжиною менше 10 км	3,0	1	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
р. Батова Долина	12,0	2	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Притоки довжиною менше 10 км	6,0	-	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
р. Вільхівчик	12,0	2	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Притоки довжиною менше 10 км	16,0	-	-	0,8	1,6	1,6	3,2	4
Малі річки басейну р. Іква	66,0	6	-	3,3	6,6	6,6	13,2	16,5
Притоки довжиною менше 10 км								
р. Слонівка	6,0	1	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
р. Вирля	16,0	4	--	0,8	1,6	1,6	3,2	4
Притоки довжиною менше 10 км	1,0	-	--	0,05	0,1	0,1	0,2	0,25
р. Людмірка	6,0	1	--	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
Притоки довжиною менше 10 км	5,0	-	--	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Іловиця	8,0	3	--	0,4	0,8	0,8	1,6	2
Притоки довжиною менше 10 км	1,0	-	--	0,05	0,1	0,1	0,2	0,25

р. Королюка	10,0	3	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	35,0	1	-	3,3	3,5	3,5	7	10,3
р. Гнилка	11,0	2	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
Притоки довжиною менше 10 км	14,0	1	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
р. Черниця	13,0	1	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км	4,0	1	-	0,2	0,4	0,4	0,8	1
р. Тайна	47,0	9	-	2,35	4,7	4,7	9,4	11,75
Притоки довжиною менше 10 км	50,0	3	-	2,5	5	5	10	12,5
р. Без Назви	10,0	2	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Голодні Стави	33,0	4	-	1,65	3,3	3,3	6,6	8,25
Притоки довжиною менше 10 км	28,0	2	-	1,4	2,8	2,8	5,6	7
р. Слобідка	18,0	1	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
Притоки довжиною менше 10 км	14,0	-	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
р. Чабарівка	12,0	2	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Притоки довжиною менше 10 км	9,0	-	-	0,45	0,9	0,9	1,8	2,25

Вона має міжнародну цінність і представляє інтерес для науковців, спелеологів, туристів та медиків. Вона може бути використана для лікувальних цілей. Довгий час вона не була розрахована на масові екскурсії, та відвідувалась лише експедиціям кваліфікованих спелеологів. Проте в кінці 2011 року печера Оптимістична стала доступною для відвідування і звичайним спелеотуристам.

Печера Озерна розташована біля с. Стрільківці Борщівського району. Вхід до неї знаходиться за 1 км від південно-західної окраїни села на дні великої карстової лійки глибиною 18 м і площею близько 3 га. Порожнини печери розташовані на

Таблиця 2.1

Найбільші печери Тернопільщини*.

Карстова порожнина	Карстова область	Місцезнаходження	Довжина, м	Можливість відвідування
1	2	3	4	5
Оптимістична	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	232000	Для загального відвідування туристами
Озерна	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	116000	Для окремих науковців і груп досвідчених спелеологів
Млинки	Подільсько-Буковинська	Чортківський район	27000	Для загального відвідування туристами
Кришталева	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	23000	Для загального відвідування туристами
Вертеба	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	8000	Для загального відвідування туристами
Ювілейна	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	1600	Для окремих науковців і груп досвідчених спелеологів
Угринь	Подільсько-Буковинська	Чортківський район	1220	Для окремих науковців і груп досвідчених спелеологів
Комсомольська	Подільсько-Буковинська	Борщівський район	1244	Для окремих науковців і груп досвідчених спелеологів

* - за матеріалами Тернопільського клубу спелеологів "Поділля"

*** - Згідно з рейтинговим аналізом печер всіх адміністративних одиниць України, проведеним О.О.Бейдином [11] Тернопільська область займає перше місце за сумарною глибиною порожнин (371748 м), і друге місце після АР Крим за площею закарстованого району (11200 тис м²). З десяти найбільших печер України шість знаходиться на Тернопільщині.*

вододілі рік Серет і Нічлава, загальна довжина печери в досліджених межах – 116 км. Характерною особливістю Озерної є підземні озера, які займають близько третини площі. На стінах часто зустрічаються скупчення кристалів вторинного гіпсу. Озерна має велике значення для геологічних і гідрогеологічних досліджень, а також представляє інтерес для спелеологів та краєзнавців [219]. Однак, при відвідуванні печери слід слідкувати, щоб не забруднювати води озер, оскільки вона є складовою горизонтів підземних вод, які інтенсивно використовуються місцевим населенням прилеглих поселень.

Печера Млинки розташована в околицях с. Залісся Чортківського району, на правому схилі долини р. Млинки. Закладена у товщі дрібнозернистого гіпсу, загальна довжина ходів 27 км, довжина окремих залів досягає 100 м. Стінки печери майже всуціль вкриті білосніжними, сірими, коричневими блискучими кристалами суцільного гіпсу. На окремих ділянках (зали “Срібний Дзвін”, “Сталагмітовий” та ін.) розвинені карбонатні натічні утворення – сталактити, сталагміти та ін. Температура повітря в печері постійна (+11⁰С), відносна вологість – 34-100 % [219]. Печера має наукове і пізнавальне значення і інтенсивно використовується спелеотуристами і відвідувачами.

Печера Кришталева розташована біля південної окраїни с. Кривче Борщівського району на вузькому вододільному плато між р. Циганкою і впадаючим у неї з південного схилу потічком Семеновим Потокком. Печера вимита підземними водами у товщі жовто-бурого крупнокристалічного гіпсу торгонського ярусу неогенової системи. Загальна довжина ходів печери – 23 км. Окрім лабіринту коридорів у печері є великі зали. Печера практично суха, лише на окремих ділянках спостерігаються конденсаційні краплини води. Температура повітря +12⁰С,

ю менше 10 км								
Малі річки басейну р. Збруч Притоки довжиною менше 10 км	148,0	23	-	7,4	14,8	14,8	29,6	37
р. Гнила Притоки довжиною менше 10 км	13,0	2	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
ю менше 10 км	11,0	-	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
р. Самчик Притоки довжиною менше 10 км	24,0	9	-	1,35	2,4	2,4	4,8	6,15
ю менше 10 км	17,0	2	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25
р. Вовчок Притоки довжиною менше 10 км	18,0	4	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
ю менше 10 км	20,0	-	-	1	2	2	4	5
р. Самець Притоки довжиною менше 10 км	25,0	4	-	1,25	2,5	2,5	5	6,25
ю менше 10 км	5,0	-	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Сновида Притоки довжиною менше 10 км	10,0	1	-	0,5	1	1	2	2,5
ю менше 10 км	3,0	-	-	0,15	0,3	0,3	0,6	0,75
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	14,0	1	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
ю менше 10 км	6,0	-	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
р. Гнила Притоки довжиною менше 10 км	57,0	11	-	2,85	5,7	5,7	11,4	14,25
ю менше 10 км	66,0	-	-	3,3	6,6	6,6	13,2	16,5

ю менше 10 км								
р. Храмова Притоки довжино ю менше 10 км	22,0 36,0	3 1	--	1,1 1,8	2,2 3,6	2,2 3,6	4,4 7,2	5,5 9
р. Нічлава Притоки довжино ю менше 10 км	81,0 124,0	24 7	1 -	4,05 6,2	8,1 12,4	8,1 12,4	16,2 24,8	20,2 5 31
р. Нічлавка Притоки довжино ю менше 10 км	42,0 27,0	6 -	1 -	2,1 1,35	4,2 2,7	4,2 2,7	8,4 5,4	10,5 6,75
р. Без Назви Притоки довжино ю менше 10 км	11,0 9,0	1 -	- -	0,55 0,45	1,1 0,9	1,1 0,9	2,2 1,8	2,75 2,25
р. Драпака Притоки довжино ю менше 10 км	18,0 7,0	1 -	- -	0,9 0,35	1,8 0,7	1,8 0,7	3,6 1,4	4,5 1,75
р. Циганка Притоки довжино ю менше 10 км	38,0 25,0	6 -	1 -	1,9 1,25	3,8 2,5	3,8 2,5	7,6 5	9,5 6,25
р. Вільхове ць Притоки довжино ю менше 10 км	12,0 6,0	2 -	- -	0,6 0,3	1,2 0,6	1,2 0,6	2,4 1,2	3 1,5
р. Дзвиняч ка Притоки довжино	14,0 13,0	2 -	- -	0,7 0,65	1,4 1,3	1,4 1,3	2,8 2,6	3,5 3,25

відносна вологість – 35 -100 % [77]. Вона є найбільш вивченою серед тернопільських печер, в ній діє екскурсійний освітлений маршрут. Вона може використовуватись для лікувальної рекреації (оскільки в печері не знайдено патогенної мікрофлори можна проводити лікування по регенерації шкіри після опіків, а також для лікування астми).

Печера Вертеба. Вхід у печеру знаходиться за 2 км північно-західніше с. Більче-Золотого Борщівського району на піднятому вододільному плато. Печера складається з широких галерей, розділених вузькими перемичками. Загальна довжина ходів – 8 км. Вона сформована у верхній частині товщі крупнокристалічного гіпсу. На відміну від інших печер Поділля, у ній зовсім немає кристалів вторинного гіпсу. Стінки її гладкі, темні, більшість ходів заповнена мулом. На склепіннях часто зустрічаються карбонатні натічні утворення у вигляді кірок, рідше – невеликих сталактитів. У цій печері виявлено численні сліди перебування давньої людини (різні предмети матеріальної культури, поховання), які відносяться до палеоліту, неоліту і більш пізнього часу. За кількістю археологічних знахідок Вертеба не має рівних на Поділлі. Саме тому археологи називають її Наддністрянською Помпеєю, і тут формується археологічний музей.

Розвиток спелеотуризму на Тернопільщині має серйозні перспективи (спелеомедицина, відкриття нових і дослідження раніше відкритих печер), оскільки базується на наявному значному природно-ресурсному потенціалі.

Також важливе значення для розвитку лікувальної та оздоровчої рекреації відіграють лікувальні грязі (пелоїди) – це природні утворення (мули, торфи тощо), які застосовуються для лікування у ваннах та аплікаціях [161]. На території області родовища торфових лікувальних грязей приурочені в основному до річкових долин і належать до геоморфологічного типу заплавних та долинних (рис. 2.1). Тип торфових покладів переважно низинний. Ступінь розкладання торфу середній і трохи нижчий середнього (14-19 %), зольність висока в зв'язку з річковими розливами та делювіальними привнесеннями. Торф часто замулений, просякнутий вапняком, іноді з домішками піску

(0,2-1,8 %). Лікувальні грязі використовуються в санаторіях, профілакторіях та фізіотерапевтичних кабінетах при лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, периферійної нервової системи, обміну речовин тощо.

У проведеному дослідженні за основу взято схему фізико-географічного районування території Тернопілля розроблене О.М. Мариничем, Г.О. Пархоменком, В.М. Пащенком, О.М. Петренком, П.Г. Шищенком [245] (додаток А.2). Згідно з ним, практично вся територія області знаходиться в зоні широколистяних лісів, лише область Малого Полісся в зоні мішаних лісів. Область Малого Полісся в межах Тернопільської області представлена Радехівсько-Бродівським і Смигівсько-Славутським районами; Розтоцько-Опільська горбогірна область представлена Николаївсько-Бережанським і Ходорівсько-Бучацьким фізико-географічним районом; Західно-Подільська височинна область представлена Вороняцьким, Зборівсько-Теребовлянським, Гримайлівсько-Гусятинським, Збаразько-Смотрицьким (Говтровим) і Чортківсько-Камянець-Подільським районами; Середньоподільська височинна область представлена Кременецьким, Вілійсько-Ізяславським, Лановецько-Теофіпольським, Підволочисько-Авратинським районами. Подальше типологічне ранжування природних рекреаційних ресурсів проводилось в розрізі одиниць фізико-географічного районування.

Типологічне ранжування геолого-геоморфологічних ПРР проводилось з метою оцінки їх сприятливості для використання в рекреаційних цілях. При оцінці враховувалися наступні критерії: наявність горбогірних пасем, каньйоноподібних річкових долин, печер, геологічних пам'яток природи (відслонень, травертинових скель). Оцінка за визначеними критеріями проводилася за умовною трибальною шкалою.

При оцінці каньйоноподібних річкових долин виходили з того, що 3 бали – довжина каньйоноподібної річкової долини 101 – 300 км; 2 бали – 11 – 100 км; 1 бал – відсутні каньйоноподібні річкові долини, або їх довжина не перевищує 10 км.

При оцінці горбогірних пасем використовувалась наступна

р. Гнила Рудка	18,0	2	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
Притоки довжиною менше 10 км	23,0	-	-	1,15	2,3	2,3	4,6	5,75
р. Сидорівна	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
р. Перейма притоки довжиною менше 10 км	22,0	3	-	1,1	2,2	2,2	4,4	5,5
	280	8	-	14	28	28	56	70
р. Біла Притоки довжиною менше 10 км	26,0	4	--	1,3	2,6	2,6	5,2	6,5
	34,0	5	--	1,7	3,4	3,4	6,8	8,5
р. Млиники Притоки довжиною менше 10 км	11,0	2	--	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
	5,0	-	--	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Черкаська	25,0	7	--	1,25	2,5	2,5	5	6,25
Притоки довжиною менше 10 км	25,0	-	--	1,25	2,5	2,5	5	6,25
р. Тупа Притоки довжиною менше 10 км	44,0	9	-	2,2	4,4	4,4	8,8	11
	43,0	3	-	2,15	4,3	4,3	8,6	10,75
р. Горбатий Лап	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	6,0	-	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5

Притоки довжиною менше 10 км	17,0	-	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25
р. Хмелева	12,0	1	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Притоки довжиною менше 10 км	7,0	-	-	0,35	0,7	0,7	1,4	1,75
р. Качава	16,0	7	-	0,8	1,6	1,6	3,2	4
Притоки довжиною менше 10 км	45,0	5	-	2,25	4,5	4,5	9	11,25
р. Гніздечна	43,0	9	-	2,15	4,3	4,3	8,6	10,75
Притоки довжиною менше 10 км	27,0	10	-	1,35	2,7	2,7	5,4	6,75
р. Гнізна II	11,0	1	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
Притоки довжиною менше 10 км	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Сороцька	18,0	3	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
Притоки довжиною менше 10 км	24,0	1	-	1,35	2,4	2,4	4,8	6,15
р. Вільховець	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	7,0	-	-	0,35	0,7	0,7	1,4	1,75
р. Боричівка	10,0	1	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км	10,0	4	-	0,5	1	1	2	2,5

градація: 3 бали – довжина горбогірного пасма 31-110 км; 2 бали – до 30 км.; 1 бал – в межах фізико-географічного району відсутні горбогірні пасма.

При оцінці геологічних пам'яток природи використовувалась наступна градація: 3 бали – більше 20 пам'яток природи; 2 бали – 10 -20; 1 бал – до 9.

При оцінці кількості печер виходили з того, що 3 бали – більше 10 печер; 2 бали – 2 - 9 печери, 1 бал – 1 печера, або відсутні.

Проведена оцінка геолого-геоморфологічних ПРР за даними критеріями дала можливість провести їх типізацію (табл. 2.2, рис. 2.1).

Таблиця 2.2

Бальна оцінка геолого-геоморфологічних рекреаційних ресурсів.

№ з/п	Фізико-географічний район	Каньйоноподібна річкова долина (довжина, км)	Бал	Горбогірні пасма (висота в м і довжина в км)	Бал	Геологічні пам'ятки природи (кількість)	Бал	Печери* (кількість)	Бал	Сума балів	Оцінка геолого-геоморфологічних ПРР
1	Радехівський - Бродівський	-	1	-	1	-	1	-	1	4	1
2	Смигівсько-Славутський	-	1	-	1	1-	1	-	1	4	1
3	Миколаївсько-Бережанський	-	1	350-400 (мах 443 м) Довж. 52 км	3	2	1	2	2	7	2
4	Ходорівсько-Бучацький	116	3	300-400 (мах 414 м) Довж. 56 км	3	12	2	9	2	10	3

5	Вороняцький	-	1	400 м Довж.1 6 км	2	1	1	-	1	5	2
6	Зборівсько-Теребовлянський	16	1	-	1	2	1	-	1	4	1
7	Гримайлівсько-Гусятинський	17	2	-	1	2	1	3	2	6	2
8	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	19	2	398-431 м. (довж 110 км)	3	10	2	5(1)	2	9	3
9	Чортківсько-Камянець-Подільський	360	3	-	1	38	3	92(6)	3	10	3
10	Кременецький	-	1	300-400 м (мах 408 м) Довж. 34 км	3	9	1	18	3	8	3
11	Вілійсько-Ізяславський	-	1	-	1	-	1	-	1	4	1
12	Лановецько-Теофіпольський	-	1	-	1	3	1	-	1	4	1
13	Підволочисько-Авратинський	-	1	-	1	2	1	-	1	4	1

Зокрема, до першої групи віднесено Ходорівсько-Бучацький, Збаразько-Смотрицький (Товтровий), Чортківсько-Камянець-Подільський і Кременецький фізико-географічні райони, з оцінкою у 3 бали.

До другої групи віднесено Миколаївсько-Бережанський, Вороняцький, Гримайлівсько-Гусятинський фізико-географічні райони, з оцінкою у 2 бали.

До третьої групи віднесено Радехівсько-Бродівський, Смигівсько-Славутський, Вілійсько-Ізяславський, Лановецько-Теофіпольський, Підволочисько-Авратинський, Зборівсько-

ю менше 10 км										
р. Брідок Притоки довжиною менше 10 км	19,0	4	-	0,95	1,9	1,9	3,8	4,75		
р. Нішла Притоки довжиною менше 10 км	18,0	1	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5		
р. Нішла Притоки довжиною менше 10 км	20,0	3	-	1	2	2	4	5		
р. Нішла Притоки довжиною менше 10 км	5,0	3	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25		
р. Свинюха Притоки довжиною менше 10 км	12,0	2	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3		
р. Свинюха Притоки довжиною менше 10 км	21,0	-	-	1,05	2,1	2,1	4,2	5,25		
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	11,0	1	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75		
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	7,0	-	-	0,35	0,7	0,7	1,4	1,75		
р. Брушниця Притоки довжиною менше 10 км	17,0	3	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25		
р. Брушниця Притоки довжиною менше 10 км	37,0	-	-	1,85	3,7	3,7	7,4	9,25		
р. Гнізна Притоки довжиною менше 10 км	84,0	45	-	4,2	8,4	8,4	16,8	21		
р. Гнізна Притоки довжиною менше 10 км	78,0	-	-	3,9	7,8	7,8	15,6	19,5		
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	13,0	2	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25		
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	5,0	-	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25		
р. Теребна Притоки довжиною менше 10 км	17,0	-	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25		
р. Теребна Притоки довжиною менше 10 км	7,0	-	-	0,35	0,7	0,7	1,4	1,75		
р. Дзюрава	10,0	2	-	0,5	1	1	2	2,5		

ю менше 10 км	10,0	2		0,5	1	1	2	2,5
Малі річки басейну р. Серет Притоки довжиною менше 10 км	210,0	13	-	10,5	21	21	42	52,5
р. Вятина	20,0	1	-	1	2	2	4	5
р. Луч	10,0	1	-	0,5	1	1	2	2,5
р. Серет Лівий Притоки довжиною менше 10 км	13,0	-	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
	4,0	-	-	0,2	0,4	0,4	0,8	1
р. Гук Притоки довжиною менше 10 км	12,0	6	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
	5,0	-	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Без Назви Притоки довжиною менше 10 км	10,0	-	-	0,5	1	1	2	2,5
	3,0	-	-	0,15	0,3	0,3	0,6	0,75
р. Лопушанка Притоки довжиною менше 10 км	20,0	5	-	1	2	2	4	5
	2,0	-	-	0,1	0,2	0,2	0,4	0,5
р. Нестерівка Притоки довжиною менше 10 км	18,0	6	-	0,9	1,8	1,8	3,6	4,5
	11,0	1	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
р. Довжанка Притоки довжиною	25,0	2	-	1,25	2,5	2,5	5	6,25
	22,0	-	-	1,1	2,2	2,2	4,4	5,5

Теребовлянський, фізико-географічні райони, з оцінкою у 1 бал.

2.2. Рекреаційні ресурси клімату і погоди

Кліматичні ресурси є одними з провідних видів природних рекреаційних ресурсів, що обумовлюють просторову організацію відпочинку. При оцінці клімату, як рекреаційного ресурсу важливо оцінити не стільки самі властивості клімату, скільки виявити ступінь його сприятливого впливу на людину, на її здоров'я.

Найістотніше вплив клімату проявляється через реакцію людини на погоду, тобто на комплекс геофізичних (освітленість, тривалість світлої частини доби, прихід сумарної сонячної і ультрафіолетової радіації, прозорість повітря і ін.) і метеорологічних (температура і вологість повітря, швидкість вітру, хмарність і ін.)

На клімат області впливають різні географічні чинники: географічне положення, розташування на Подільській височині, значне простягання (200 км) з півночі на південь, розчленованість рельєфу, коливання абсолютної висоти від 443 м (максимальна) до 116 м (мінімальна), широта місця, форми рельєфу, експозиції схилів і інші особливості ландшафтів.

Територія області за термічним режимом характеризується м'якою зимою з середніми температурами січня від $-4,5^{\circ}\text{C}$ до $-5,5^{\circ}\text{C}$ і теплим літом з середніми температурами липня $19-18^{\circ}\text{C}$. Найнижчі температури січня приурочені до центральної і східної частин. Середньорічна амплітуда температури повітря становить $23-24^{\circ}\text{C}$, що свідчить про незначну континентальність клімату. Середня річна температура повітря збільшується від $6,6-6,9^{\circ}\text{C}$ в центральних і східних районах до $7,0-7,3^{\circ}\text{C}$ в західних і південних районах області.

Абсолютний максимум температури на території області становить 39°C , а мінімум від -32 до -36°C . Теплий період року триває 253 дні в центральній та східній, 256-259 днів у південній і 261-262 дні в західній і північно-західній частинах області. Тривалість безморозного періоду збільшується від 159 днів на півночі і 151 день на заході до 166 днів в центральній і південній частинах області. Початок безморозного періоду коливається від

19 квітня до 2 травня, кінець – від 1 до 8 жовтня, а тривалість від 119 до 200 днів. Період з середньодобовою температурою вище 10⁰С на півдні і в районі Кременця триває 162-163 дні, а в центральній частині області – 156-157 днів. Тривалість періоду з середньодобовою температурою вище 5⁰С становить від 201-203 дні до 206-208 днів на півдні і заході області. Найбільша тривалість періоду з температурою вище 15⁰С спостерігається на півдні області (106-109 днів); а найменша – в центральній частині (90-98 днів). Суми температур наведені в таблиці 2.3.

Річна кількість опадів на території області зменшується з північного-заходу і заходу на південний схід від 670 до 550 мм. Дані про розподіл опадів за місяцями наведені в таблиці 2.4 [257].

Коефіцієнт зволоження коливається від 0,95 до 1,11 на території області. Кількість днів з опадами понад 0,1 мм за добу збільшується на північ від 158 до 169 днів. Середня кількість днів з грозами за теплий період року збільшується на північ і південь від Тернополя з 24 до 31-32 дні. Град випадає в середньому 1-2 дні на рік за багаторічний період. Серед небезпечних явищ можна відмітити ще суховії та пилові бурі, які спостерігаються в середньому 0,2-0,3 дні на рік.

Сніговий покрив на території області з'являється в середньому у другій половині листопада, в період від 26 жовтня до 25 грудня в Кременецькому районі, від 5 жовтня до 23 грудня в районі Тернополя, від 19 жовтня до 15 грудня в Чортківському і Бережанському районах. Дати сходу снігового покриву припадають в середньому на кінець березня (27-29.III), а в районі Бережан - на друге квітня, з коливаннями від 2-ї декади лютого до 1-ї декади травня.

На півночі, заході, півдні області до 29 – 24 % зим трапляються без стійкого снігового покриву, а в інших районах є 15 % таких зим. Висота снігового покриву в середньому за декаду змінюється в межах 1-4 см у третій декаді листопада до 9-16 см у другій декаді лютого і 3-5 см у третій декаді березня. Тривалість та висота снігового покриву є важливим фактором для розвитку зимових видів рекреації. Тривалість снігового покриву повинна сягати 60-70 днів і бажана його значна потужність (30-50 см) [93]. На Тернопільщині тривалість снігового покриву максимальна в

р. Цецорка Притоки довжиною менше 10 км	11,0	2	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
	9,0	1	-	0,45	0,9	0,9	1,8	2,25
р. Студенна Притоки довжиною менше 10 км	25,0	1	-	1,25	2,5	2,5	5	6,25
	5,0	2	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Долина Кочмарг ова Притоки довжиною менше 10 км	12,0	-	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Вільховець Притоки довжиною менше 10 км	38,0	12	-	1,9	3,8	3,8	7,6	9,5
	60,0	7	-	3	6	6	12	15
р. Криниця Притоки довжиною менше 10 км	11,0	-	-	0,55	1,1	1,1	2,2	2,75
	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Джурин Притоки довжиною менше 10 км	54,0	11	-	2,7	5,4	5,4	10,8	13,5
	109,0	1	-	5,45	10,9	10,9	21,8	27,25
р. Поросячка Притоки довжиною менше 10 км	12,0	1	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
	7,0	-	-	0,35	0,7	0,7	1,4	1,75
р. Луги Притоки довжиною	16,0	4	--	0,8	1,6	1,6	3,2	4

ю менше 10 км.								0,5
р. Стрипа	146,0	51	4	7,3	14,6	14,6	29,2	36,5
Притоки довжиною менше 10 км.	201,0	4	-	10,5	20,1	20,1	40,2	50,25
р. Стрипа	12,0	-	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Вовчківська Притоки довжиною менше 10 км.	5,0	-	-	0,25	0,5	0,5	1	1,25
р. Мала Стрипа (східна)	13,0	11	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км.	3	-	-	0,15	0,3	0,3	0,6	0,75
р. Гнилка	10,0	4	-	0,5	1	1	2	2,5
Притоки довжиною менше 10 км.	8	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Мала Стрипа (західна)	17,0	1	-	0,85	1,7	1,7	3,4	4,25
Притоки довжиною менше 10 км.	14,0	1	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
р. Гребелька	13,0	1	-	0,65	1,3	1,3	2,6	3,25
Притоки довжиною менше 10 км.	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
р. Восушка	32,0	10	-	1,6	3,2	3,2	6,4	8
Притоки довжиною менше 10 км.	30,0	-	-	1,5	3	3	6	7,5

центральної частині області – 85 днів у Тернополі і зменшується в напрямі на північ і південь (63 дні) та на захід (72 дні) [165]. Середня кількість днів з хуртовинами найбільша в районі Тернополя (24 дні), на півночі області – до 18 днів, на заході – до 9 днів, на півдні – до 11 днів і менше. Хуртовини негативно впливають на зимовий відпочинок.

Таблиця 2.3

Суми температур за періоди з середньодобовими температурами вище 0°C, 5°C, 10°C, 15°C [257].

Метеостанції	Суми температур вище			
	0°C	5°C	10°C	15°C
Біла Криниця (Кременець)	3025	2880	2565	1790
Тернопіль	2935	2815	2470	1715
Бережани	2940	2815	2435	1660
Красне	2860	2730	2395	1550
Чортків	3070	2935	2590	1885
Ягільниця	3065	2945	2610	1940
Борщів	3060	2935	2600	1930

З інших атмосферних явищ на території області слід відмітити тумани, повторюваність яких найбільша в холодний період. Середня кількість днів з туманами у Тернополі: 56 днів за рік, у тому числі 47 днів за холодний і 9 днів за теплий період року. Відповідно, в Кременці – 22, 17 і 5 днів, в Бережанах – 39, 23 і 16 днів, на півдні – 38, 32 і 6 днів.

Висота сонця на території області найменша опівдні у грудні і змінюється від 16⁰ на півночі до 18⁰ на півдні області. Найбільша висота сонця спостерігається у червні, від 63⁰ (північ) до 65⁰ (південь). Тривалість дня на півночі збільшується від 8 годин у грудні до 16 годин 20 хвилин у червні, а в південній частині області – від 8 годин 24 хвилин у грудні до 16 годин у червні. Тривалість сонячного сяяння змінюється в середньому за рік від 1800 годин у Кременецькому і Шумському районах та на заході Бережанського району до 1900 годин у Борщівському і Заліщицькому районах.

р. Серет	258,0	81	12	25,8	77,4	77,4	154,8	180,6
р. Збруч	247,0	27	2	12,3		74,1	74,1	86,4
р. Горинь	62,0	26	2	6,2	18,6	18,6	37,2	43,4
р. Іква	56,0	23	-	5,6	16,8	16,8	33,6	39,2
Усього	633,0	157	16					829,1
Малі річки								
р. Нараївка	23,0	2	-	1,15	2,3	2,3	4,6	5,75
Притоки довжиною менше 10 км.	39,0	1	-	1,95	3,9	3,9	7,8	9,75
р. Бебелка	8,0	-	-	0,4	0,8	0,8	1,6	2
Притоки довжиною менше 10 км.	16,0	-	-	0,8	1,6	1,6	3,2	4
р. Горожанка	14,0	4	-	0,7	1,4	1,4	2,8	3,5
Притоки довжиною менше 10 км.	12,0	-	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
р. Золота Липа	98,0	26	2	4,9	9,8	9,8	19,6	24,5
Притоки довжиною менше 10 км.	101,0	7	-	5,05	10,1	10,1	20,2	25,2
р. Східна Золота Липа	27,0	8	-	1,35	2,7	2,7	5,4	6,75
Притоки довжиною менше 10 км.	6,0	-	-	0,3	0,6	0,6	1,2	1,5
р. Цівівка	30,0	7	-	1,5	3	3	6	7,5
Притоки довжиною менше 10 км.	38,0	1	-	1,9	3,8	3,8	7,6	9,5
Без назви	12,0	1	-	0,6	1,2	1,2	2,4	3
Притоки довжиною менше 10 км.	15,0	1	-	0,75	1,5	1,5	3	3,75

Загалом, за рік сумарна сонячна радіація зростає в межах області від 4050 МДж/кв.м на заході до 4200 МДж/кв.м на південному сході в долині р. Збруч.

Кількість хмарних днів сягає в середньому по області 80-87 днів за рік, найбільшою вона є взимку – до 17-18 днів впродовж місяця. Загальна хмарність зменшується на території області в середньому за рік з півночі (6,7 балів) на південь (5,6 балів). Найменша середньомісячна хмарність характерна для серпня і вересня. Найбільша хмарність спостерігається в листопаді і грудні, хоча вона є значною в зимові місяці. Найбільша повторюваність хмарної погоди характерна для листопада і грудня, в північній частині області до 79 %, в південній 75-77 %, при чому найбільш похмурих у середньому є листопад (77-79 %).

Для зимових місяців загалом типова найбільш хмарна погода, повторюваність якої дещо зменшується з півночі (75-77 % і 73-79 %) на південь (70-75 % і 70-76 %). Навесні повторюваність хмарної погоди різко падає до 66-67 % у березні і 56-52 % у квітні. Влітку повторюваність хмарного стану неба найменша, вона змінюється від 43-46 % у Кременці до 39-45 % у Тернополі, 43-46 % - у Бережанах, 40-44 % - у Чорткові. Мінімум хмарного стану неба помітний у серпні (Кременець – 43%, Тернопіль – 39 %, Бережани – 43 %, Чортків – 40 %). У жовтні кількість випадків хмарного стану неба зростає до 55 -56 %, на півночі і 54% на півдні області, а в листопаді досягає максимуму [257].

В Тернопільській області переважають вітри західного, північно-західного і південно-східного напрямку. Швидкість вітру влітку змінюється від 2,2 до 2,6 метрів за секунду в середньому за місяць, а взимку від 3,4 до 4,3 м/сек.

На півночі області в Кременецькому районі взимку переважають вітри південно-східні при значній повторюваності західних; навесні – південно-східні; влітку – північно-західні при значній повторюваності західних і південно-західних; восени переважають південно-східні вітри. Штиль найчастіше спостерігається на півдні і дещо менш – на заході області.

За результатами аналізу кліматичних і погодних умов встановлено, що на території Тернопільської області можна виділити чотири головних райони для зимових і для літніх видів

рекреації: Південний, Північний, Західний і Центрально-Східний. (рис. 2.2, 2.3) [257].

За оцінкою зимового сезону для рекреації чітко виділяється Центрально-Східний район. Ефективні температури для середньої людини в русі, вдягнутої за сезоном, тут в середньому комфортні з листопада по березень включно, найнижчі в січні – близько $-8,5^{\circ}\text{C}$ і в лютому близько $-7,2^{\circ}\text{C}$. Кількість днів з дискомфортною погодою, обумовленою сильними вітрами сягає 4-6 днів на місяць. Тут спостерігається найбільша в межах області середня тривалість залягання снігового покриву (до 93 днів), хоча до 15 % зим не мають стійкого снігового покриву. Найбільш сприятливі характеристики снігового покриву з найбільшою висотою до 10-15 см трапляються в січні, лютому і першій декаді березня. У січні і лютому загалом переважають комфортні (30 %) та субкомфортні (50 %) погоди і 15-20 % дискомфортною погоди з сильним вітром і відлигами. За стійкістю і висотою снігового покриву листопад, грудень і березень мають субкомфортні і частково дискомфортні умови для зимових видів відпочинку, проте, в середньому у першій декаді березня найчастіше буває “комфортний” сніговий покрив. Хмарність, мінливість погодних умов при проходженні фронтів, циклонів з різкими змінами тиску теж найбільш характерні у центральній частині області. Тут спостерігається найбільша кількість похмурих днів (8-10 балів) і днів без сонця, до 20 днів у листопаді і грудні, до 17 днів у січні, до 16 днів у лютому.

Західний район займає друге місце за сприятливістю холодного сезону для зимових видів рекреації. Тут також переважають комфортні ефективні температури у січні (до -7°C). За характеристиками снігового покриву комфортні умови трапляються рідко, субкомфортні переважають у січні і лютому. Дати появи снігового покриву на декілька днів пізніші, а танення на декілька днів (іноді 5-10) раніше, ніж у Центральному районі. Кількість днів з хмарністю 8-10 балів найбільша у листопаді (19 днів), загалом за листопад, грудень, січень і лютий на 5-6 днів менша, ніж у Центральному районі. Загальна середня кількість днів із сніговим покривом становить 84, але до 24 % зим не мають стійкого снігового покриву, середня висота

Таблиця Б.2

Розрахунки актуальних смуг водосховищ Тернопільської області

Назва водосховища	Площа акваторії, км ²	Довжина берегової лінії, км	Площа актуальної смуги, км ²	Загальна площа, км ²
1	2	3	4	5
Водосховища			Гр.3 x 0,4	Гр.2+ Гр.4
Загалом				Σ Гр.5

Таблиця Б.3

Характеристика і площі актуальних смуг річок Тернопільської області

Назва	Протяжність по території регіону, км	Кількість населених пунктів вздовж берегової смуги, од.	Кількість гребель (водосховищ), од.	Площа акваторії, км ²	Площа актуальної смуги, км ²			Загальна площа, км ²
					Ліво бережжя	Правобережжя	Всього	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Великі річки								
р. Дністер	262,0	27	-	131	131	131	262	393
Середні річки								

Додаток Б
**Площі актуальних смуг річок і водосховищ
 Тернопільської області.**

Таблиця Б.1

**Розрахунки актуальних смуг річок
 Тернопільської області**

Примітки до таблиці Б.1:

Назва річки	Довжина, км		Площа акваторії, км ²	Площа актуальної смуги, км ²			Загальна площа, км ²
	Загальна	В межах області		Лівого берега	Правого берега	всього	
1	2	3	4	5	6	7	8
Великі	Понад 500		Гр.3 x 0,5	Гр.3 x 0,5	Гр.3 x 0,5	Гр.5 + Гр.6	Гр.4 + Гр.7
Середні	100 - 500		Гр.3 x 0,1	Гр.3 x 0,3	Гр.3 x 0,3	Гр.5 + Гр.6	Гр.4 + Гр.7
Малі	До 100		Гр.3 x 0,05	Гр.3 x 0,1	Гр.3 x 0,1	Гр.5 + Гр.6	Гр.4 + Гр.7
Загалом							∑ Гр.8

- Оскільки межа між Тернопільською і Хмельницькою областями проходить по річці Збруч, то в графі 4 довжина на цьому проміжку множилась на 0,25; 0,05; 0,025 (відповідно великі, середні, малі ріки).
- Оскільки межа між Тернопільською і Хмельницькою областями проходить по річці Збруч, то площа актуальної смуги вираховувалась тільки правого берегу в межах Тернопільської області.

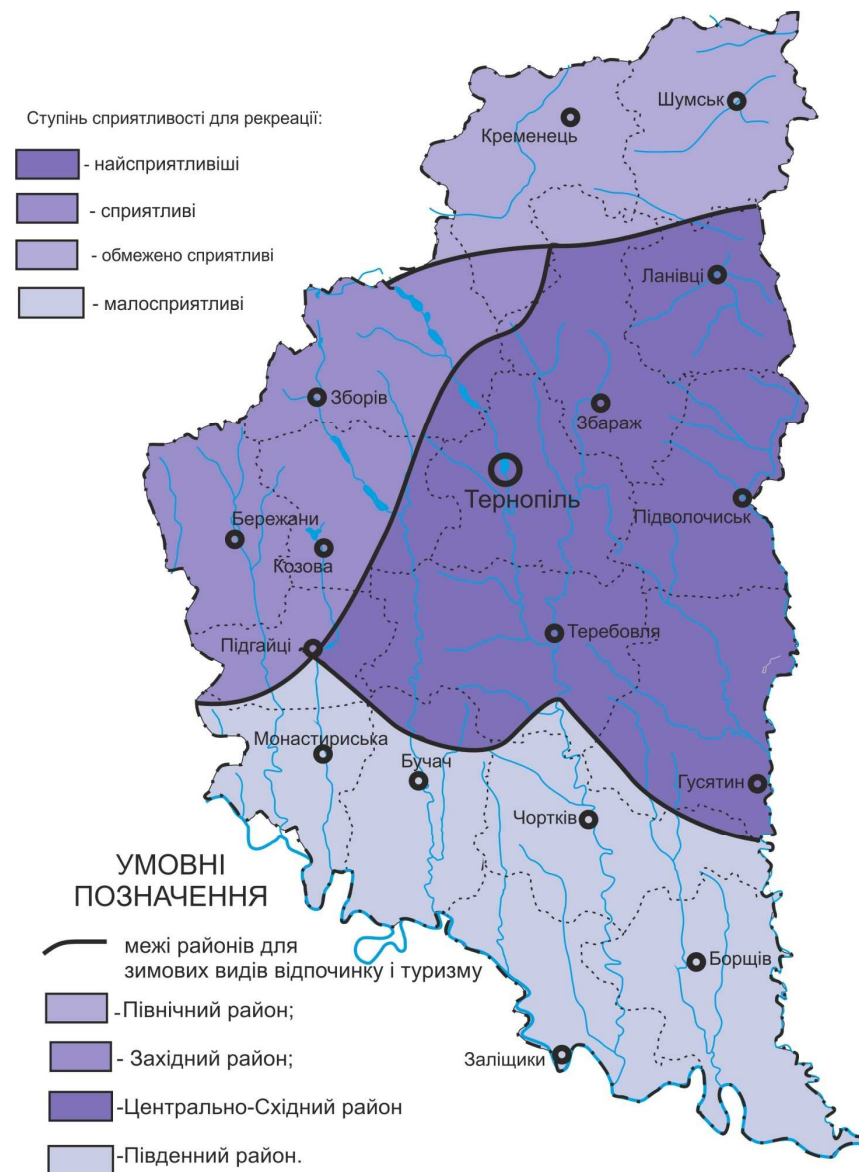

Рис. 2.2. Оцінка погодних умов холодного сезону для території Тернопільської області [257].

Рис. 2.3. Оцінка погодних умов теплої сезону для території Тернопільської області [257].

Продовження додатку А.2

Умовні позначення до схеми фізико-географічного районування Тернопільської області:

Зона мішаних лісів

Поліський край

I. Область Малого Полісся

- 1. Радехівсько-Бродівський район
- 2. Смигівсько-Славутський район

Зона широколистяних лісів

Західно-Український край

II. Розтоцько-Опільська горбогірна область

- 3. Миколаївсько-Бережанський район
- 4. Ходорівсько-Бучацький район

III. Західно-Подільська височинна область

- 5. Вороняцький район
- 6. Зборівсько-Теребовлянський район
- 7. Гримайлівсько-Гусятинський район
- 8. Збаразько-Смотрицький (Товтровий) район
- 9. Чортківсько-Кам'янець-Подільський район

IV. Середньоподільська область

- 10. Кременецький район
- 11. Вілійсько-Ізяславський район
- 12. Лановецько-Теофіпольський район
- 13. Підволочисько-Авратинський район

Додаток А.2

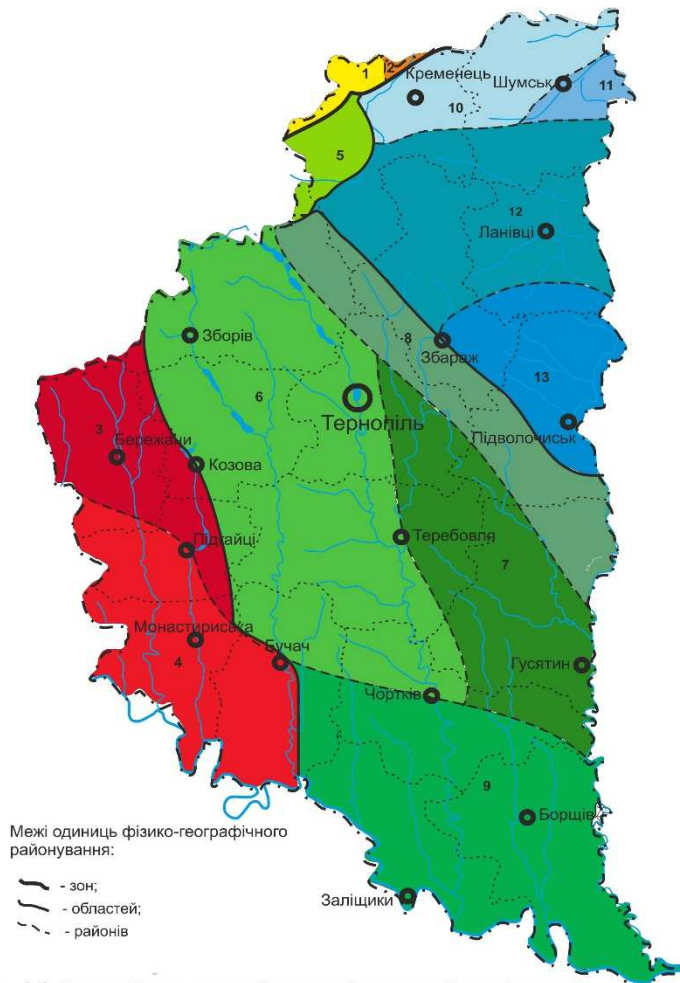

Рис. А.2. Схема фізико-географічного районування Тернопільської області [245].

якого найбільша в лютому (до 8-10 см).

Південний район характеризується менш сприятливими умовами зимового сезону, ніж Західний, і дещо меншою кількістю несприятливих днів, ніж Північний. Тут також спостерігаються комфортні ефективні температури, проте найбільша в області середня кількість днів з сильним вітром. Кількість днів з сильним вітром на 1-4 дні на місяць менша, ніж у Кременці. Кількість похмурих днів і днів без сонця найменша, порівняно з іншими районами області, вона є найбільшою у грудні – 18 днів. Кількість днів із сніговим покривом у Південному районі менша, ніж у Західному, і більша, ніж у Північному, на 2-3 дні (84 дні), 24 % зим не мають стійкого снігового покриву. За висотою снігового покриву переважають субкомфортні умови в усі зимові місяці. Дати появи снігового покриву співпадають з датами Західного району (від 19 жовтня до 15 грудня), так само, як і дати його сходу (від 16.02 до 23.04, в середньому 27 березня).

Північний район, характеризується комфортними ефективними температурами зимового сезону, проте значною кількістю днів з сильним вітром, яка сягає 10-12 днів на місяць. У ці дні ефективні температури зимових місяців стають дискомфортними. На півночі області найменша середня кількість днів зі сніговим покривом (79) і найбільша повторюваність зим без стійкого снігового покриву (29 %). Сніговий покрив з'являється пізніше, ніж в інших районах області, а сходить в один термін з Південним районом. За швидкістю вітру і сніговим покривом у Північному районі найменша кількість сприятливих днів для зимових видів відпочинку. Повторюваність днів без сонця і з хмарністю 8-10 балів така ж, як у Центральному районі, відповідно велика мінливість погодних умов при проходженні фронтів і циклонів. Перелічені чинники знижують оцінку зимових погодних умов до субкомфортних і дискомфортних, загалом з найменшою по області кількістю сприятливих днів для зимових видів відпочинку і туризму.

Оцінка комфортності теплого сезону для рекреаційної діяльності проводилась за методикою Н.А. Данілової [57-59].

Влітку середня швидкість вітру на території області

коливається від 2 до 3 м/с. За таких вітрів комфортною погодою є безхмарна з температурами від 15 до 23,9⁰С і малохмарна і хмарна з температурами 18-23,9⁰С. Середньомісячні температури близько 18⁰С характерні для липня, тобто цей місяць в цілому сприятливий для відпочинку і туризму. На півдні області комфортні умови охоплюють також серпень. За малої хмарності комфортні температури характерні для червня, липня і серпня на усій території області. У кожному місяці трапляється 4-8 днів похмурої погоди (8-10 балів), деколи зовсім без сонця. У такі дні погода субкомфортна прохолодна. Субкомфортні прохолодні погоди переважають також в травні і вересні на усій території області, при середніх температурах повітря близько 13⁰С. При великій хмарності і відповідних характеристиках вітру субкомфортні умови характерні за середніх температур вище 12⁰С, а при середній хмарності вище 9⁰С. За геофізичними і кліматичними показниками за місяцями визначено типи погоди для літнього відпочинку і туризму: С – субкомфортні; К – комфортні; Д – дискомфортні. Субкомфортні в свою чергу бувають прохолодні (СП) і жаркі (СЖ). Виявлення сприятливості погоди для зимових і літніх видів рекреації проведено Г.В. Чернюк [257] (табл. 2.5).

Оцінка погодних умов показує, що впродовж липня по усій території області панують загалом комфортні погоди, а на півдні у Придністер'ї комфортний сезон також триває у серпні. У середньому третя частина червня припадає на дні з комфортною погодою і 50-70 % днів характеризуються субкомфортною прохолодною погодою. Комфортні погоди тривають на більшій частині території області також певну частину серпня. Їх повторюваність на півночі області становить від 36 до 57 % за місяць, на заході 43-57 %, у центрі і на сході 35-61 %. Решта днів серпня мають субкомфортну прохолодну погоду, повторюваність якої коливається в Кременці від 43 до 64, в Тернополі – від 39 до 65, в Бережанах – від 43 до 65 %. У жовтні на всій території області домінує субкомфортна прохолодна погода. Повторюваність субкомфортної прохолодної погоди у листопаді сягає 31 % в центрі області, 32 – на півночі і 33-34 % на заході і півдні. Решта погод листопада є несприятливими для літніх видів

73.		Відслонення девону в м.Чортків.	0,10	Стратотип чортківського горизонту. Відслонення має важливе наукове значення.
74.		Гравітаційні складки між селами Синякове і Уринь	0,50	Деформація верств нижньотортонських пісковиків.
75.	Шумський	Гора «Пустельна»	2,0	Місце знаходження кісток плейстоценових тварин – печерного ведмеда і гієни, пещця та ін.
76.		Відслонення нижнього сармату в Залісцях	0,50	В товщі нижньотортонських пісків наявні стяжіння і глиби з кристалами кальциту різних розмірів від 0,3 до 4 см.
77.		Гора Стіжок	9,8	Гора є прикладом ерозійних останцевих Кременецьких гір.
78.		Данилова гора (Трійця)	11,5	Мальовнича гора – останець з церквою.
79.		Гора «Червоний камінь»	2,0	Місце знахідки знарядь древньої людини, геолого-археологічна пам'ятка.
80.		Гора «Уніас»	6.3	У порожнинах і на поверхні гори знайдено сліди проживання давніх людей.

55.	Кременецький	Відслонення крейди в Кременці	0,25	Типове відслонення крейди з рештками туронської фауни і прошарками кременю.
56.		Сторопчаївський яр	1,0	Місце знаходження міоценової фауни.
57.		Скелі Словацького	1,0	Улюблене місце відпочинку Юліуша Словацького.
58.	Лановецький	Буглівський стратотип	0,10	Буглівські верстви (міоцен) – стратотип.
59.		Плейстоценові відклади	0,02	Класичний варіант формування ґрунтів в автоморфних умовах.
60.		Відслонення середнього девону у Коржовій	0,25	Єдине місце в області, де відслонюється середній девон – доломіти.
61.	Монастирський	Відслонення юрських відкладів	0,15	Унікальні відклади юрського періоду із численними рештками скам'янілих риб.
62.		Відслонення міоценових відкладів	0,10	Стратотип бережанських верств гельветського ярусу (міоцен).
63.		Відслонення девону в с.Вістря №1	0,15	Місце знаходження девонської флори.
64.		Відслонення девону в с.Вістря №2	0,15	Місце знаходження девонської флори.
65.	Підволочиський	Останці Сарматського моря	1,0	Викопний морський риф міоценового віку.
66.		Велике сідро	13,0	Викопний морський риф міоценового віку.
67.		Останці Подільських Товтр	1,0	Викопний морський риф міоценового віку.
68.	Підг	Карстові лійки в Шумлянах	5,0	Найбільша закарстована місцевість в області.
69.	Тернопіль	Відслонення нижнього девону	0,70	Відслонення нижнього девону має науково-пізнавальну цінність.
70.	Чортківський	Печера «Млинки»	0,5	Протяжність лабіринтів – 24 км. За багатством форм кристалів не має собі рівних.
71.		Печера «Уринь»	0,8	Протяжність лабіринтів – 2 120 м.
72.		Печера «Улашківська»	0,8	Протяжність лабіринтів – 94 м.

відпочинку і туризму.

Таблиця 2.5

Розподіл комфортних та субкомфортних прохолодних погод для літніх видів рекреації за місяцями року (З – зимові види відпочинку; Д – дискомфортні для літнього відпочинку погоди) [257].

Метео-станції	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Кременець	З	З	З	СП-29% Д-71%	СП	СП-69% К-31%	К	СП-43-64% К-36-57%	СП	СП-32% Д-68%	З	З
Тернопіль	З	З	З	СП-29% Д-71%	СП	СП-71% К-29%	К	СП-65-39% К-35-61%	СП	СП-31% Д-69%	З	З
Бережани	З	З	З	СП-29% Д-71%	СП	СП-70% К-30%	К	СП-65-43% К-35-57%	СП	СП-33% Д-67%	З	З
Чортків	З	З	З	СП-30% Д-70%	СП	СП-68% К-32%	К	К	СП	СП-34% Д-66%	З	З

За результатами оцінки кліматичних і погодних умов Тернопільської області для літніх видів рекреації виділяються чотири райони: Південний, Північний, Західний і Центрально-Східний. Для літніх видів рекреації найсприятливіші комфортні і субкомфортні погодні умови спостерігаються в Південному районі де сприятливі кліматичні відмінності виражені у переважно вищих значеннях термічних показників (на 2-5⁰); вітрової захищеності (низькі значення швидкостей вітру – 2-4 м/с) та мала ймовірність сильних вітрів (до 10 %); незначна повторюваність несприятливих атмосферних явищ (тумани, зливи) – до 20 днів впродовж теплого періоду і довшому (на 10-15 днів) періоді зі сприятливими для рекреації типами погод [149]. Менш сприятливі в Центрально-Східному районі. Середню сприятливість для літніх видів рекреації мають Західний і Північний райони, для яких характерна приблизно однакова тривалість періодів з комфортними і субкомфортними погодами, хоча середні температури повітря майже за всі місяці і в середньому за рік у Кременці вищі порівняно з Бережанами.

2.3. Рекреаційні ресурси поверхневих і підземних вод

Рекреаційні ресурси поверхневих вод Тернопільської області представлені річками, озерами, водосховищами, які є придатними для відпочинку населення на всій своїй протяжності, або частково. Вони прикрашають ландшафт, створюють

сприятливий мікроклімат, дозволяють відпочиваючим займатись водним спортом, катанням на човнах і інших моторних і безмоторних засобах, рибалкою, пляжно-купальним відпочинком.

Основними видами рекреаційної діяльності на водоймах Тернопільської області є купання і сонячні ванни, рибалка, відпочинок на узбережжях, катання на човнах. Сприятливий для цих цілей період починається практично на усіх водоймах області на початку червня і закінчується наприкінці серпня. Для водно-спортивної рекреації сприятливий період триває з квітня по жовтень.

Основу гідромережі Тернопільської області складають річки, яких налічується близько 2400, при чому переважна більшість – це річки з довжиною менше 10 кілометрів (лише 120 річок області мають довжину більше 10 км). Частка малих і найменших річок в загальній кількості водотоків складає 98,5 % [179]. Річки належать до двох басейнів: басейну Дністра, який займає 82 % території, і басейну Прип'яті – 18 %. Більшість річок безпосередньої рекреаційної ролі не відіграють, але вони надають різноманітності і мальовничості ландшафту і, за певних умов (наприклад, чистота води, впорядкування пляжів), можуть вабити до себе рекреантів. Середня густота річкової мережі – 0,48 км/км². На території Тернопільської області вона змінюється від 0,20 (у центрі області) до 0,76 км/км² (на периферії). Більшість річок протікає в субмеридіональному напрямку (з півночі на південь) та має досить значний нахил, який коливається від 0,005 м/км (верхів'я Серету та Збруча) до 4 м/км (р. Джурин). Розподіл температури води рік Тернопільщини має такий вигляд: у квітні температура води рік знижується з півдня (Придністер'я) на північ від +10°C до +8°C, у травні від +16°C на півдні до +15°C на півночі, у червні +20°C, у липні +21°C і +21,5°C, у серпні +20°C і +21°C. Починаючи з серпня температура води починає спадати і становить у вересні +15°C і +16°C. За термічним режимом річкові води можна класифікувати як прохолодні і теплі, при яких можливі досить тривалі купання (2-6 хвилин). Тривалість купального сезону становить в середньому 90 днів.

При аналізі річок за основу взято придатність їх для різних

40.		Заліщицький горизонт нижнього девону	1,8	Тектонічно деформовані нижньодевонські відклади.	
41.		Травертинові скелі	0,50	Мальовничі травертинові скелі, що звисають над Дністром.	
42.		Дорогичівські скелі	1,30	Мальовничі травертинові скелі з печерою, водоспадом і віковими деревами.	
43.		Дністровські феномени	1,0	Кам'яні останці альбських вапняків з різними формами вивітрювання.	
44.		Сеноманські богатирі	0,10	Унікальні форми вивітрювання гірських порід.	
45.		Касперівські сфінкси	0,10	Чарівні кам'яні велетні схожі на білі гриби, літаючі тарілки, тощо.	
46.		Збаразький	Гора Бабина	3,0	Відрога Товтрової гряди неогенового віку.
47.			Гора Довбуша	4,0	Відрога Товтрової гряди неогенового віку.
48.			Плейстоценові відклади ґрунтів	0,10	ґрунти пізнього і середнього плейстоцену.
49.			Яр «Жаб'як»	9,0	Місце знаходження міоценової фауни.
50.	Залісецький яр		5,0	Місце знаходження міоценової флори.	
51.	Міоценові відклади в Добриводах		0,50	Місцезнаходження міоценової флори і фауни – риб, морських моллюск, іжаків, водоростей.	
52.	Місце знахідок решток мамонта		0,10	4 грудня 1976 року на лівому схилі яру знайдено рештки мамонта	
53.	Киданецькі скелі		1,0	Вапнякові останці Подільських Товар. Місце зростання цибулі прямої – виду, занесеного до Червоної книги України.	
54.	Зборі вськи	Останці Подільських Товтр	0,50	Серед грабового лісу виступають чудернацькі вапнякові скелі.	

25.		Скелі семи джерел	1,0	Вапняковий останець з печерою семи джерел.
26.		Відслонення міоценових відкладів у Бучачі	0,10	Стратотип нагірянських верств гельветського ярусу неогенової системи.
27.		Рівна скеля	1,0	Вапняковий останець серед лісу.
28.		Монастирська скеля	0,50	Вапняковий туф з водоспадом.
29.		Рукомишські скелі	1,0	Мальовничі травертинові скелі.
30.		Перволоцька травертинова скеля	0,5	Травертинова скеля з печерою завдовжки декілька десятків метрів, у якій було знайдено кістки голоценових тварин.
31.	Гусятинський	Печера «Перлина»		Печера утворилась в товщі неогенових вапняків Товтрової гряди – вертикально-горизонтальна, протяжністю 200 м.
32.		Гусятинське відслонення силуру	0,50	Відслонення відкладів частини скальського ярусу силурійської системи.
33.	Заліщицький	Печера «Нагірянська»	5,0	Унікальна печера з великою різноманітністю вторинних кристалічних утворень.
34.		Карстова лійка «Язвінь»	0,80	Ознака наявності печер у гіпсах
35.		Карстова лійка «Мархонівка»	0,80	Ознака наявності печер у гіпсах
36.		Іване-Золотецький розріз нижнього девону	2,0	Жединський ярус нижнього девону з рештками древніх наземних рослин і тварин.
37.		Устецький розріз нижнього девону	1,0	Типове відслонення нижнього девону з прошарками мідистих пісковиків. Зустрічаються скупчення панцирних риб.
38.		Касперівські скелі	5,0	Нижньокрейдові відклади альбського ярусу.
39.		Відслонення п'ятої тераси Дністра	0,10	Галечники, принесені рікою з Карпат.

видів рекреації (купання, сплав, рибна ловля), а також привабливість для відпочинку річкових долин (залісненість, каньйоноподібний характер, наявність водних плес водосховищ, водоспадів, травертинових скель, тощо).

Найбільша ріка області – Дністер. Довжина Дністра в межах Тернопільської області – 215 км (загальна довжина 1362 км). Долина Дністра в межах області різко звужується, поглиблюється і набуває каньйоноподібної форми. Ширина її від 0,4 до 1,5 км і тільки в гирлах допливів розширюється до 2-3 км. Схили досить круті, іноді прямовисні. Заплава слабо виявлена, вузька, а річище дуже звивисте, має багато перепадів і порогів. Ширина річища від 60 до 150 м, середня глибина – 1,5 – 3,5 м. Швидкість течії – від 0,3 до 2,0 м/с. Дністер є привабливим для розвитку спортивної і екстремальної рекреації (сплав на катамаранах, плотах - рафтах, каяках, байдарках і інших судах), любительської рекреації (рибалка), пізнавальної рекреації (унікальні відслонення, червонокнижні види рослин і тварин дністровських стінок, нижньопалеолітичні стоянки і поселення Трипільської культури). Середня місячна температура води в зимові місяці 0°C, у липні 19-20°C (максимальна 27-33°C). За хімічним складом вода гідрокарбонатного типу помірної твердості з середньою мінералізацією, лише у повінь і паводки мінералізація понижується до 250-150 мг/л. Кількість днів на місяць із комфортними температурами повітря і води – 24-26. Дністер практично на всій своїй протяжності є сприятливим для відпочинку.

Найбільшими лівими допливами Дністра у межах області є: Золота Липа, Стрипа, Серет, Збруч, Джурин.

Серет – найдовший із допливів Дністра у межах області. Площа його басейну 3900 км², що становить близько 1/3 площі області. Витоки Серету та верхня його течія аж до Тернополя мають широкі заболочені долини, з звивистим в'язким руслом, що обмежує їх використання в рекреаційних цілях, але побудовані великі водосховища (Залізцівське, Вертелківське, Верхньо-Іванківське, Тернопільське), навколо яких формуються зони масової рекреації, нівелюють ці недоліки. Ділянку долини р.Серет розміщену вище м. Тернопіль можна використовувати

для потреб пізнавальної рекреації, оскільки в басейні р.Серет знаходиться Тернопільська група стоянок давніх людей. Усі палеолітичні пам'ятки розташовані у мальовничих куточках, тому туристи можуть також тут відпочити, насолоджуючись навколишнім краєвидом. Сприятливими для відпочинку (особливо для спортивно-оздоровчої рекреації) є ділянки р.Серет також у середній і нижній течіях. Спорудження у нижній течії Серету Касперівського водосховища сприяло розвитку тут зони як короткотривалої, так і довготривалої рекреації.

Збруч – другий за довжиною доплив Дністра в межах області. В верхній течії Збруч тече в широкій заболоченій долині, але вже від смт. Підволочиськ долина глибшає і вужчає і стає придатною для рекреаційного використання, а від с. Тарноруда стає глибокою і звивистою, зі стрімкими, дуже мальовничими схилами, особливо високими на відтинку, де Збруч перетинає Товтрову грядку. В середній і нижній течії Збруч є сприятливим для розвитку спортивно-оздоровчої рекреації, зокрема для сплаву на каяках, байдарках і інших плавзасобах. Негативними явищами є те, що часто в лісових місцевостях річище захащене старими деревами (корчами), а також часте коливання рівнів води, викликане впливом побудованих на ріці гребель.

Стрипа – лівий доплив Дністра. Від витоків до с. Соколів Тербовлянського району долина Стрипи неглибока, з положистими схилами, нижче – V-подібна, на окремих ділянках каньйоноподібна. Заплава двостороння, подекуди заболочена. Річище помірно звивисте, у верхів'ї зарегульоване ставками і водосховищами (в с. Плотича), які активно використовуються для купання, катання на човнах і рибної ловлі. Від м. Бучач до впадіння у Дністер ріка сприятлива для організації тут короткотривалої і довготривалої рекреації (в долині Стрипи розміщені дитячі оздоровчі заклади в с. Скоморохи – “Лісовий дзвіночок” та “Лісовий”).

Золота Липа – річка у Золочівському і Перемишлянському районах Львівської області та Бережанському і Монастирському районах Тернопільської області, лівий доплив Дністра. Долина переважно трапецієвидна, широка. Заплава двостороння, річище помірно звивисте, подекуди спрямлене, нижче с. Завадівка

10.		Печера «Язичеська»	0,8	Доісторичний скельно-печерний храм з каменем Довбуша
11.		Печера «Двох озер»	0,8	Протяжність гіпсових порожнин 54 м
12.		Печера «Славка»	0,8	Протяжність гіпсових порожнин 10 км
13.		Силурійські відклади в Окопах	1,0	Типове відслонення верхнього силуру скальської серії.
14.		Дзвенигородські відслонення силуру	0,15	Типове відслонення верхнього силуру скальської серії на лівому схилі Дністра.
15.		Силурійсько-девонські відклади в Дністровому	1,0	В яру спостерігається контакт-межа між силуром і девоном.
16.		Відслонення силуру в Скала-Подільській	0,10	Типове відслонення силурійських відкладів скальської серії на лівому схилі Дністра.
17.		Девонські відклади	1,0	Типові відклади нижнього девону борівського горизонту.
18.		Відслонення крейдової системи в с.Пилипче	1,0	Нижньокрейдові відклади альбського ярусу.
19.		Альбські відклади в Більче-Золотому	0,03	Нижньокрейдові відклади альбського ярусу.
20.		Відслонення силуру в Труб чині	1,0	Місце знаходження пізньосилурійської флори і фауни.
21.		Силурійські відклади в Кудринцях	1,50	Місцезнаходження пізньосилурійської флори плауноподібних
22.		Худиківські відслонення нижньокрейдових відкладів	2,0	Місцезнаходження останків морської фауни – молюсок, губок, іжаків, зубів акули і інш.
23.		Бабинецький менгір	0,05	Вапняковий останець, пов'язаний з легендою про скамянілу скіфську бабу.
24.	Бу ча	Печера «Жолоби»	2,0	Вапняковий останець з печерою серед букового лісу.

ДОДАТКИ
Додаток А

Таблиця А.1

**Геологічні, стратиграфічні і палеонтологічні
пам'ятки природи Тернопільської області.**

№ з/п	Район	Назва заповідного об'єкту	Площа (га)	Коротка характеристика
1.	Бережанський	Чортів камінь	0,10	Вапняковий останець-велетень, пов'язаний з легендами. На скелі встановлено розп'яття Ісуса Христа.
2.		Курянівські феномени	0,50	Останці щільних вапняковистих пісковиків середньо міоценового віку у вигляді химерних форм в бучині – унікальна геолого-ботанічна пам'ятка.
3.	Борщівський	Урочище "Трубчин"	5,0	Відслонення верхнього силуру скальської серії – стратотип.
4.		Печера «Оптимістична»	3,0	Найбільша печера в світі у гіпсах, що має протяжність лабіринтів біля 207 км.
5.		Печера «Озерна»	5,8	Одна з найбільших печер в світі у гіпсах, що має протяжність лабіринтів біля 111 км.
6.		Печера «Кришталева»	0,8	Одна з найбільших печер в світі у гіпсах, що має протяжність лабіринтів біля 22км.
7.		Печера «Вертеба»	6,4	Печера відкрита в 1876 році. За кількістю і багатством знахідок матеріальної культури різних епох «Вертеба» не має собі рівних на Поділлі. Протяжність лабіринтів 7820 м.
8.		Печера «Збручанська»	0,8	Протяжність лабіринтів 254 м.
9.		Печера «На Хомах»	0,8	Протяжність лабіринтів 126 м.

трапляються перекази. Ширина річища – 5-15 м і більше, пересічна глибина – 0,5-2 м. [219]. Найбільш цікавими в рекреаційному відношенні є Бережанські водосховища.

Джурин – річка в Бучацькому, Чортківському та Заліщицькому районах Тернопільської області, лівий доплив Дністра. Долина у верхів'ї течії коритоподібна, у нижній – каньйоноподібна, глибина в пониззі – 100-120 м. Ширина річища до 6-7 м, глибина до 1,2 м. Біля с. Нирків в урочищі Червоне знаходиться Червоногородський штучний водоспад висотою 16 м, і шириною близько 20 м, тут сформувалася зона масового відпочинку.

Більша частина річок у верхів'ях і частково у середній течії має заболочену заплаву, русла звивисті, в'язкі, неширокі: 5-20 м у межень і 50-80 м у повінь. Глибини коливаються від 0,5 до 1 м на переказах, до 2,5 – 4 м на плесах. Ці ріки для рекреаційних цілей є непридатними.

Великих природних озер на території Тернопільської області немає, маленькі (площею у десятки і сотні квадратних метрів) є в багатьох місцях. Майже всі вони карстового походження. Озера Тернопільщини не придатні для пляжно-купального відпочинку, але є цікавими для наукової і пізнавальної рекреації. Найвідоміші з них – карстові озера поблизу с. Вікно Гусятинського району (діаметр- 9 м, глибина – 4 м). Карстові озера зустрічаються також і у вапняках Товтрової гряди, біля с. Нище Зборівського району, с. Дубівці Тернопільського району, а також на півдні області у Борщівському районі, в околицях сіл Озеряни, Глибочок, Більче – Золоте, Юрямпіль.

Оскільки на Тернопільщині природних озер мало і вони невеликі, то зарегулювання течій річок в будь-яких їх частинах дає можливість більш повного використання водних рекреаційних ресурсів. Великого значення набуває освоєння багатих рекреаційно-оздоровчих ресурсів штучно створених водойм – водосховищ і ставків, особливо тих, що знаходяться у населених пунктах зі сприятливими для відпочинку умовами, за рахунок чого зростає їх рекреаційна ємність у результаті збільшення довжини берегової лінії і площі акваторії,

зменшується сухість повітря, знижується спека, покращується психоемоційний стан рекреанта. Яскравим прикладом може послужити Тернопільське водосховище, як складова РЛП “Загребелля”, яке у літній період служить головним місцем масового короткотривалого відпочинку місцевого населення. Цьому сприяє хороша транспортна доступність, наявність облаштованих пляжів, постійний високий рівень води влітку, мальовничість ландшафтів. Також наявність значних за площею водосховищ створює умови для розвитку спортивних видів рекреаційної діяльності: гребля, парусний спорт, водний туризм. В басейнах річок розташовано 886 ставків і 26 водосховищ, що свідчить про інтенсивне регулювання річкового стоку. Їх площа складає 8370 га. Рекреаційний потенціал ставків є досить низьким, оскільки більшість з них мають глибину 0,5-1,5 м, зарослі рослинністю і заболочені, їх береги не пристосовані до розвитку масової рекреації (зокрема купання та прийняття сонячних ванн), але мальовничі береги ваблять рекреанта на пікніки, глибші ставки використовуються для рибної ловлі. Найбільше штучних водойм розташовано в басейні р. Серет, загальною площею понад 1320 га. В основному це водосховища площею від 100 до 400 га. Найбільше серед них за площею водного дзеркала – Залізцівське, а найглибше - Касперівське (таблиця 2.6, 2.7). Низка ставків і водосховищ є у верхів'ях і середній течії річок Коропець, Стрипа, Джурин, Нічлава, Збруч. Вони використовуються переважно для риборозведення і відпочинку [142].

Для деяких водосховищ характерні заболочені береги, непридатні для масового відпочинку, тому у районі водосховищ доцільно проводити організацію ландшафту

для масового пляжно-купального відпочинку, веслування на човнах, водних видів спорту, а взимку для віндсерфінгу [257]. Температура води водосховищ в межах Тернопільської області коливається від 15°C в травні, до +20 - +22°C в липні і +17 - +19°C в серпні. За температурним режимом їх можна віднести до прохолодних і теплуватих, а за температурним режимом і тривалістю купального сезону (90-100 днів) – до водойм з доброю оцінкою [165].

- 1938. – 48 s.
290. Kunzek Tomasz Przewodnik po Województwie Tarnopolskiem / Kunzek Tomasz. – m. Tarnopol – 1928. – 298 s.
291. Przewodnik krajoznawczy: Zaleszczyki i okolica / [opracował Józef Schwartz]. – Nakładem oddziału Zaleszczyckiego Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego w Tarnopolu - R. 1931 – 69 s.
292. Przewodnik po powiecie Buczackim. - Nakładem Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Oddział w Buczaczu – R. 1936 – 32 s.
293. Przewodnik po Wojewodztwie Tarnopolskiem z mapa. – Nakładem wojewodzkiego Tow. Turystyczno-Krajoznawczego w Tarnopolu. – R. 1928 – 138 s.
294. Wiszniewski Stanislaw Przewodnik po Brzezanach i ocolicy / Wiszniewski Stanislaw. – drukarnja A.Cichochoiego w Brzezanach. – 67 s.
295. Satke Władysław Powiat Tarnopolski pod względem geograficzno-statystycznym / Władysław Satke. – R. 1895 – 163 s.
296. Województwo Tarnopolskie. – Nakładem komitetu Wojewódzkiej wistawy regionalnej w Tarnopolu - R. 1931 – 456 s.
297. Wojewodztwo Tarnopolskie. Przewodnik z 1928 r. – wydawnictwo “Janus” – R. 1931 – 69 s.
298. Kunzek Tomasz Ziemia Podolska opis krajoznawczo-turystyczny Województwa Tarnopolskiego / Kunzek Tomasz.- Nakładem sekcji popierania turystyki Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. – R.1935 – 48s.

- Умань: дендропарк «Софіївка», 2003. – 36 с.
279. Шмагіна В.В. Механізми мобілізації природно-ресурсного розвитку рекреації та туризму (на прикладі Українського Причорномор'я): автореферат дис. на здобуття вченого ступеня канд. екон. наук: спец. 08.08.01 “Економіка природокористування і охорона навколишнього середовища” / В.В. Шмагіна. – Одеса, 2001. – 34 с.
280. Штойко П.І. Ландшафтні критерії оцінки території національного парку / П.І. Штойко // матеріали науково-технічної конференції [Проблеми становлення і функціонування новостворених заповідників]. (Гримайлів, 12-15 червня 1995 р.). – Гримайлів: ПЗ “Медобори”, 1995. – С. 275 – 276.
281. Шумский В.М. К вопросу об оценке природной составляющей рекреационного потенциала территории / В.М. Шумский // Экономическая география. – 1978. – № 25. – С. 37–41.
282. Шумский В.М. Экономико-географическая оценка рекреационного потенциала Крыма: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. геогр. наук.: спец 11.00.02 “Экономическая и социальная география”/ В.М. Шумский. – Л., 1980. – 17 с.
283. Яковенко І.М. Інтегративно-географічний підхід в опрацюванні регіональної концепції розвитку рекреаційного природокористування / І.М. Яковенко // // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2002. - №3.- С. 56-62.
284. Яковенко І.М. Картографічне забезпечення концепції регіонального рекреаційного природокористування / І.М. Яковенко // // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2002. - №1.- С. 70-76.
285. Яковенко І.М. Теоретико-методологічні основи рекреаційного природокористування (суспільно-географічні дослідження): автореф. дис. на здобуття вченого ступеня доктора геогр. наук: спец. 11.00.02 “Економічна і соціальна географія”/ І.М. Яковенко. – К., 2004. – 31 с.
286. Янковська Л.В. Еколого-географічне районування Тернопільської області.// Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль, 2003.- № 2 (6) - С.156-162.
287. Яцентюк Ю.В. Наукове обґрунтування створення регіонального ландшафтного парку “Мурафа” / Ю.В. Яцентюк // Укр. геогр. журнал. – К.: Видавничий дім “Академперіодика”, 2006. - №4. – С 32-33.
288. Opacki Józef Przewodnik powiecie Borszczowskim / Józef Opacki. – Nakładem Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Oddział w Borszczowie – R. 1936 – 55 s.
289. Opacki Józef Przewodnik powiecie skalackim / Józef Opacki. – Nakładem Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Oddział w Skalacie

На водосховищах, призначених для водозабезпечення міст, можливі практично більшість видів відпочинку (гребля, вітрильний спорт, рибальство тощо), однак при

Таблиця 2.6

Використання водосховищ Тернопільської області для цілей рекреації.

Назва водосховищ	Назва річки	Площа водного дзеркала, га	Довжина берегової лінії, км	Форми відпочинку *	Тривалість **	Інтенсивність рекреаційного впливу ***	Види рекреаційних занять ****
1	2						9
1.Бережанське I	Зол. Липа			Н.,о.	К	Н	Р.л.
2.Бережанське II	Зол.Липа	157	7,5	Н.,о.	К	Н	Р.л., к і с.в.
3.Б-Золотецьке	Серет	74	8,2	Н.,о.	К.,у.-е.	Н	Р.л., с.в. і к.
4.Борсуківське I	Горинь	198	3	Н.	К	Н	Р.л.
5.Борщівське	Нічлава	44	7,5	Н.	К	Н	Р.л.
6.Вертелківське I	Серет	147	5,3	Н.	К	І	Р.л., к і с.в.
7.Вертелківське II	Те саме	140	5,1	Н.	К	І	Р.л.
8.В-Іванківське	- " -	315	19,2	Н.	К., у.-е.,д	І	К. і с.в., в.с, р.л.,к.н. ч.
9.Залізцівське I	- " -	71	2,6	Н.	К	Н	Р.л.

10.Залізцівське I	- " -	115	2	Н.	К	Н	Р.л., к. і с.в.
11.Залізцівське II	- " -	134	2,3	Н.,о.	К	І	Р.л., к. і с.в.
12.Залізцівське V	- " -	142	2,5	Н.	К	І	Р.л., к. і с.в.
13.Залізцівське V	- " -	224	4,4	Н.,о.	К.,у-е.,д.	І	К. і с.в., р.л., в.с., к.н.ч.
14.Зборівське	Стрипа	120		Н.,о.	К	Н	Р.л., к. і с.в.
15.Касперівське	Серет	286	40	Н.,о.	К., у-е., д.	І	К. і с.в., в.с,р.л., к.н.ч.
16.Козівське	Коропець	45	4,2	Н.,о.	К	Н	Р.л.
17.Котівське	Нічлава	52	8,4	Н.	К	Н	К. і с.в., р.л.
18.Мушкатівське	Циганська	70	6	Н.,о.	К	Н	р.л.
19.Передмірківське	Горинь	10	4,8	Н.	К., у-е.	І	Р.л.
20.Підволочиське	Збруч	214	16,4	Н.	К.,у-е.,д.	Н	К. і с.в., р.л.
21.Плотичанське I	Стрипа	117	7	Н.		Н	К. і с.в., р.л.
22.Плотичанське II	Те саме	133	4,4	Н.		Н	К. і с.в., р.л.
23.Плотичанське III	- " -	179	5	Н.,о.	К., у-е.,д.	І	К. і с.в., в.с,р.л., к.н.ч.
4.П'ятничанське	Збруч	52	14	Н.	К		Р.л.
25.Скородинське	Серет	140	19,6	Н.	К	Н	Р.л.
26.Тернопільське	Серет	300	7,8	О.,н.	К., у-е.,д.	І	К. і с.в., в.с,р.л., к.н.ч.

*Форми рекреації: о. – організована, н. – неорганізована.

- населення та господарство Тернопільської області: Матеріали обласної науково-практичної конференції, 3-5 травня, 1991 р. – Тернопіль, 1991. – С. 9-18.
- 267.Чернюк Г.В. Ресурси клімату Поділля / Г.В. Чернюк // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Географія. – Тернопіль: ТДПУ, 1999. - № 2. – С. 30-38.
- 268.Чицова В.П. Рекреационные нагрузки в зонах отдыха / В.П. Чицова. - М.: Знание, 1977. - 49 с.
- 269.Чоренька Н. Вплив екологічних чинників на рекреаційне природокористування в Івано-Франківській області / Н. Чоренька // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2004. - № 2. – С. 177-180.
- 270.Шаблій О.І. Основи суспільної географії / О.І. Шаблій – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 443 с
- 271.Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії / О.І. Шаблій – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. – 744 с.
- 272.Шеляг-Сосонко Ю.Р. Рекреационное зонирование территории УССР / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, М.П. Жижин // Вестник АН УССР. – 1985. – № 6. – С. 65–74.
- 273.Шеляг-Сосонко Ю.Р. Критерії функціонального зонування природних національних парків / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, П.М. Устименко // Укр. ботан. журнал. – К.: інститут ботаніки НАН України, 1988. - №3. – С. 79-82.
- 274.Шеляг-Сосонко Ю.Р. Функціональне зонування території запропонованого парку / Ю.Р. Шеляг-Сосонко, П.М. Устименко, С.Р. Попович // Укр. ботан. журнал. – К.: інститут ботаніки НАН України 1991. - №3. – С.84-87.
- 275.Шепетюк С.М. Рекреаційно-туристські ресурси Івано-Франківської області, структура і сучасний стан використання.: Автореферат дис. канд. географ. наук: 11.00.11 “Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів”/ С.М. Шепетюк. – Чернівці, 2007. – 19 с.
- 276.Шищенко П.Г. Прикладная физическая география / П.Г. Шищенко. – К.: Выща шк. Головное изд-во, 1988. – 192 с.
- 277.Шищенко П.Г. Природно-рекреаційне районування Азово-Чорноморського узбережжя Української РСР / П.Г. Шищенко, В.І. Тимчинський, Т.І. Шовкопляс // Вісник Київського університету. Географія. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 1985. – Вип. 27.– С. 3–7.
- 278.Шлапак А.В. Методичні рекомендації і норми рекреаційного навантаження на лісові насадження ПЗФ України / А.В. Шлапак. –

254. Царик Л.П. Ландшафтно-екологічна оптимізація регіональних геосистем обласного рівня / Л.П. Царик // Наукові записки ТДПУ, Серія: Географія - Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2003р. - №1.-С. 118-123.
255. Царик Л.П. Ландшафтно-екологічна оптимізація території у процесі формування регіональної екологічної мережі (на матеріалах Тернопільської області) / Л.П. Царик, П.Л. Царик // Екологія і раціональне природокористування. Збірник наукових праць. - Суми: Сум. ДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006.-С. 126-135.
256. Царик Л. Наукові дослідження природи Середнього Придністров'я в ХІХ та першій половині ХХ сторіччя / Л. Царик, О. Дутка // Наукові записки ТДПУ, Серія: Географія - Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 1998р. - №1(7).-С. 7-9.
257. Царик Л. Природні рекреаційні ресурси: методи оцінки та аналізу (на прикладі Тернопільської області) / Л. Царик, Г. Чернюк - Тернопіль: Підручники і посібники, 2001. - 188 с.
258. Царик Л.П. Природні національні та регіональні ландшафтні парки як складові елементи природоохоронного та рекреаційного комплексів Тернопілля / Л.П. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2004. - № 3. – С. 176-181.
259. Царик Л.П. Регіональні ландшафтні парки – об'єкти рекреаційної і туристичної діяльності / Л.П.Царик // Регіональне географічне краєзнавство: теорія і практика. – Тернопіль, 2002. - Ч.2. – С. 244-250.
260. Царик Л.П. Функціональна роль природних національних парків Поділля та їх місце у структурі регіональної екомережі / Л.П. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. Спеціальний випуск. Регіональні суспільно-географічні дослідження.– Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2005. - № 2. – С. 288 – 291.
261. Царик П.Л. Регіональна екомережа: географічні аспекти формування розвитку(на матеріалах Тернопільської області) / П.Л. Царик – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2005. - 172 с.
262. Царик П.Л. Регіональний ландшафтний парк “Середньосеретський”: концептуальні підходи до створення / П.Л. Царик // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2009. - № 2(26). – С. 184 – 189.
263. Царфис П.Г. Рекреационная география СССР: курортологические аспекты / П.Г. Царфис. - М.: Мысль, 1979. – 311 с.
264. Чайковський М.П. Дністровський каньйон: Природознавчий нарис / М.П. Чайковський -Л.: Каменяр, 1981. – 76 с.
265. Человек и климат // Сборник. - М.: Знание, 1987. - 94 с.
266. Чернюк Г.В. Клімат Тернопільської області / Г.В. Чернюк // Природа,

****Тривалість рекреації:** к. – короточасна (одноденна), у.- е. – уік-енд (протягом 2-3 вихідних днів наприкінці тижня), д. – довготривала (один тиждень і більше).

*****Інтенсивність рекреаційного впливу:** і – вплив інтенсивний, н. – вплив незначний.

******Види рекреаційних занять:** р.л. – рибна ловля, к. і с.в. – купання і прийняття сонячних ванн, к.н.ч. – катання на човнах, та інших судах (катамаранах, байдарках), в.с. – водний спорт.

Таблиця 2.7

Ставки Тернопільської області.

№ з/п	Адміністративний район	Кількість ставок	Площа водного дзеркала, га	Об'єм води, тис. м ³
1	Теребовлянський	40	293	3230,5
2	Монастирський	33	74	788,21
3	Підволочиський	24	182,7	2472,3
4	Зборівський	60	637,9	6871,3
5	Збарзький	26	334	3948
6	Борщівський	54	290	3187
7	Кременецький	57	108	3065
8	Підгаєцький	33	247	2062
9	Бучацький	105	283,4	3004
10	Чортківський	72	457	4460
11	Шумський	72	479	4629
12	Лановецький	54	386	3564
13	Бережанський	29	253,7	2285
14	Гусятинський	85	611	6672
15	Тернопільський	33	360	3561
16	Заліщицький	35	82	910
17	Козівський	74	531	3900

обов'язковій умові належного санітарно-технічного устаткування закладів і зон відпочинку і строгому дотриманні правил користування цими водоймами з метою збереження якості води.

У Тернопільській області зосереджені також значні запаси

лікувальних вод. Води без специфічних компонентів зосереджені в Борщівському і Терехівському районах. До них належать гідрокарбонатно-сульфатно-хлоридно-натрієві, сульфатно-кальцієві і сульфатно-натрієво-кальцієві, гідрокарбонатно-хлоридні натрієві, сульфатно-хлоридні натрієві. Запаси сульфідних вод приурочені до центральної частини: на ділянках Конопківка-Настасів та Сороцьке-Козівка. Води типу “Нафтуса” і “Друскінінкай” зосереджені в районі смт Гусятин і використовуються для санаторно-курортного лікування хворих на захворювання нирок і сечовивідних шляхів. Також в межах Тернопільської області є бромні (с. Сороки Бучацького району) і кременисті води, а також розсоли хлоридні натрієві, що застосовуються для лікування хвороб опорно-рухового апарату, периферійної нервової системи, серцево-судинних захворювань. Гідромінеральні ресурси Тернопільської області можна вважати умовно сприятливими для санаторно-курортного лікування [257].

Окрім того територія області багата на цікаві природно-заповідні гідрологічні об'єкти, в силу специфічних геолого-геоморфологічних і орографічних її особливостей, що включають 8 гідрологічних заказників, із яких два заказники загальнодержавного значення; 50 гідрологічних пам'яток природи, із яких 4 водоспади, 35 джерел, 3 карстові озера, 4 витоки річок, 4 водоболотні масиви. Найбільш сприятливі для рекреаційного використання є Серетський, Семиківський, Скалатський, Романівський, Підволочиський гідрологічні заказники, які широко використовуються для купання, веслування на човнах, рибної ловлі. Особливо цікавими з точки зору рекреаційної привабливості є унікальні Русилівські та Сокілецькі каскади водоспадів, а також один з найвищих водоспадів рівнинної частини України (висота – 16 метрів) – Червоногородський.

До рекреаційних водотоків і водойм існують певні параметри щодо кількісних і якісних показників води. Для купання, мисливства, рибальства необхідна висока якість води. Для таких видів спорту, як катання на моторних і вітрильних човнах, воднолижний спорт якість води не має особливого значення, але, оскільки ці види спорту поєднуються з купанням,

2005. – 623 с.
243. Трушиньш Я.К. Рекреация и градостроительство: опыт системного моделирования / Я.К. Трушиньш. – Рига: Зинатне, 1991. – 200 с.
244. Тымчинский В.И. О методах изучения природных рекреационных ресурсов / В.И. Тымчинский // Градостроительство. – 1982. – № 32. – С. 13–18.
245. Удосконалена схема фізико-географічного районування України / [Маринич О.М., Пархоменко Г.О., Петренко О.М., Шищенко П.Г.] // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2003. – №1. – С. 16-22.
246. Україна: основні тенденції взаємодії суспільства і природи у ХХ столітті (географічний аспект) / за ред. Л.Г. Руденка. – К.: Академперіодика, 2005. – 320 с.
247. Уліганець С.І. Конструктивно-географічний аналіз ландшафтно-рекреаційних систем (на прикладі Закарпатської області): автореф. дис. на здобуття вчен. ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.11 “Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів” / С.І. Уліганець. – К., 2007. – 19 с.
248. Фізична рекреація: Навчальний посібник / авт. кол.: Приступа Є.Н., Жданова О.М., Линець М.М. [та ін.] за наук. ред. Євгена Приступи – Л.: ЛДУФК. – 2010. – 447 с.
249. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навчальний посібник / Н.В. Фоменко – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
250. Царик Л. Ботаніко-географічні особливості природи Середнього Придністров'я / Л. Царик, В. Шиманська, М. Чайковський // Наукові записки ТДПУ, Серія: Географія - Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 1998р. - №1(7). – С. 75-77.
251. Царик Л. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. Царик – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 302 с.
252. Царик Л.П. До питання районування ландшафтних рекреаційних ресурсів Тернопільщини / Л.П. Царик // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: зб. наук. праць за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 16-18 травня 2009 р. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 71-74.
253. Царик Л.П. Еколого-географічний аналіз і оцінювання території: теорія і практика (на матеріалах Тернопільської області) / Л.П. Царик. – Тернопіль: Навч. книга - Богдан, 2006. – 256 с.

- Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка – Тернопіль: “Підручники і посібники”, 2010. – 206 с.
230. Стеценко К.В. Проблеми використання біотичних рекреаційних ресурсів у туристичній галузі України / К.В. Стеценко // Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля: зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф., 4-6 червня 2004р /Київський нац. ун-т культури і мистецтв. -К.: КНУКіМ, 2004. –Ч.1. – С. 46-56.
231. Стецько Н.П. Суспільно-географічні дослідження територіальних рекреаційних систем (на матеріалах Тернопільської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 – “Економічна та соціальна географія” / Н.П. Стецько. – Львівський держ. ун-т ім. І. Франка, 1999. – 18 с.
232. Стецько Н.П. Історія становлення рекреаційної географії як науки / Н.П. Стецько // // Наукові записки ТНПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2009. – № 2 (26). – С. 9 – 13.
233. Стойко С. Завдання заповідних ландшафтів щодо збереження природної, історичної та культурної спадщини в Україні / С. Стойко // Вісник Львівського ун-ту. Серія: Географія – Львів: Видавничий центр ЛНУ, 2000. – Вип. 26. – С. 65-70.
234. Таран И.В. Устойчивость рекреационных лесов / И.В. Таран, В.Н. Спиридонов. – Новосибирск: Наука, 1977. – 179 с.
235. Тарасов А.И. Рекреационное лесопользование / А.И. Тарасов. – М.: Агропромиздат, 1987. – 176 с.
236. Твердохлебов И.Т. К программе экономико-географической характеристики рекреационного района / И.Т. Твердохлебов, Н.С. Мироненко // Географические проблемы организации туризма и отдыха. – М.: ЦРИБ «Турист», 1975. – Вып. 1. - С. 44–49.
237. Твердохлебов И.Т., Мироненко Н.С. Систематизация основных понятий рекреационной географии / И.Т. Твердохлебов, Н.С. Мироненко // Экономическая география. – 1979. – № 27. – С. 41–48.
238. Георетические основы рекреационной географии / [Под ред. В.С. Преображенского]. – М.: Наука, 1975. – 224 с.
239. Теория рекреологии и рекреационной географии / [Под ред. В.С. Преображенского, И.В. Зорина]. – М.: Наука, 1992. – 178 с.
240. Тернопільська область. Топографічна карта. 1:200000. – К.: ВКФ, 1992.
241. Тернопільський енциклопедичний словник: [в 4 т.] / Голова ред. колегії Г. Яворський [та ін.].– Тернопіль: ВПК «Збруч», Т.1. – 2004. – 696 с; Т.2. – 2005. – 708 с.
242. Топчів О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики: навчальний посібник / О.Г. Топчів – Одеса: Астропринт,

то якість води також має бути високою. Тому, надзвичайно важливим лімітуючим чинником використання поверхневих вод для рекреаційних потреб є їх якісний стан, що залежить в основному від тих забруднюючих речовин, що потрапляють у воду з господарського сектора.

Для визначення якості води у відносних величинах був використаний регіональний індекс якості води (РІЯВ) [112]. Розрахунки регіонального індексу якості води для Тернопільщини дозволили здійснити групування водних басейнів залежно від якісного стану їх вод. Загалом для області РІЯВ становить 1,086, що свідчить про незначне перевищення у водоймах нормативів ГДК і створює перспективні можливості для їх повноцінного рекреаційного використання. До регіону найменших антропогенних забруднень відносять водотоки в межах Гусятинського, Збаразького, Лановецького, Монастириського, Шумського, Підгаєцького адміністративних районів. Регіоном екологічного неблагополуччя є басейн р. Нічлава, в межах якого РІЯВ складає 1,606 (нормативи ГДК перевищені на шість порядків). Решта території області знаходиться в зоні нормативних антропогенних навантажень на водні об'єкти.

Загальна водно-екологічна ситуація є незадовільною на окремих відтинках річок, в околицях міських і сільських поселень, промислових і сільськогосподарських підприємств таких річок, як Золота Липа, Коропець, Стрипа, Серет, Гнізна, Нічлава, Тайна, Збруч, Вілія, що, безумовно, робить неможливим використання цих ділянок для рекреаційної діяльності пов'язаної з купанням.

Відпочинок населення дозволений на всіх водних об'єктах, за винятком санітарних зон, які примикають до водозаборів господарсько-питного призначення і закриті для сторонніх осіб. До закритих зон також належать частини водотоків і водойм, які використовуються для риборозведення, і деякі водні об'єкти заповідних територій.

З метою синтезу поданої інформації, впорядкування її за певними принципами, автором проведено водно-рекреаційне районування території Тернопільської області за такими

критеріями (рис 2.4):

- за геоморфологічними особливостями річкових долин;
- за територіальним зосередженням водних ресурсів (річок, ставків, водосховищ);
- за якісним станом вод;
- за привабливістю для різних видів рекреаційної діяльності.

На основі аналізу наявних водних ресурсів і оцінки їх якісного стану запропоновано виокремити в межах Тернопільської області три водно-рекреаційні райони (ВРР) – Північний, Центральний і Південний.

Межа між Північним і Центральним ВРР умовно проходить такими населеними пунктами: с. Шумляни – смт. Козова – м. Тернопіль – м. Збараж - смт. Підволочиськ. Центральний і Південний ВРР розділяються по умовній лінії м. Монастириська – м. Бучач – м. Чортків – смт. Скала-Подільська. Від територіального поєднання та якісної характеристики водних ресурсів у значній мірі залежить і організація різноманітних функціональних форм відпочинку в межах цих районів [142]. Північний водно-рекреаційний район охоплює північну частину області. Для нього характерна загалом сприятлива екологічна ситуація, відносно високі якісні показники води. Сприяють розвитку рекреації привабливі пейзажі, оскільки тут поєднуються ландшафти різних типів, широкі, місцями заболочені річкові долини, населені пункти винесені за межі річкових долин, схили долин – заліснені і залужені. Спостерігається висока зарегульованість стоку ставками і водосховищами (Залізцівське, Вертелківське, Плотичанське тощо). В основному ставки неглибокі (від 0,5 до 1,5 м глибини), зарослі рослинністю і заболочені, акумулюють в собі забруднюючі речовини – тому їх рекреаційний потенціал невисокий. А водосховища більш придатні для рекреаційного використання, оскільки мають більшу глибину (табл. 2.7), відклади осідають на дно і дають можливість водосховищу природно очиститись. Гідрологічний заказник (Серетський), орнітологічний (Чистилівський), водоболотні угіддя (Білозірська

217. Салинас Э.Ч. К оценке туристских ресурсов / Э.Ч. Салинас // Физическая география и геоморфология. – К.: Вища школа, 1986. – Вып. 33. – С. 126–130.
218. Сбалансированное экономическое, социальное и экологическое развитие территории (экономико-географические аспекты) / [Горленко И.А., Руденко Л.Г., Малюк С.Н., Лебедь Н.П.]. - К., 1991. - 56 с.
219. Свинко Й.М. Нарис про природу Тернопільської області: геологічне минуле, сучасний стан / Й.М. Свинко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 192 с.
220. Свинко Й. Травертинові скелі Тернопільського Придністров'я як привабливі краєзнавчі екскурсійні об'єкти / Й. Свинко, О. Волік // Регіональне географічне краєзнавство: теорія і практика. – Тернопіль, 2002. – Ч.2. – С. 149-154.
221. Сивий М. Прісні підземні води Тернопільщини / М. Сивий, В. Кітура // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 2003. - № 1(7). – С. 89-95.
222. Сенин В.С. Введение в туризм: Учебник для гимназий, лицеев, колледжей и высших учебных заведений / В.С. Сенин. – М., 1993. – 104 с.
223. Сліпченко І.В. Тернопільський регіональний ландшафтний парк “Дністровський каньйон” як складова екомережі України / І.В. Сліпченко // Екологічний вісник. – 2004. - №4 – С. 24-31.
224. Смаль В.В. Світовий досвід розвитку екологічного туризму / В.В. Смаль, І.В. Смаль // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2003. - №4.- С. 58-64.
225. Смаль В. Туризм і сталий розвиток / В. Смаль, І. Смаль // Науковий вісник Львівського ун-ту ім. І. Франка. – Львів, 2005. – С. 163-173.
226. Смаль І.В. Територіальна структура рекреаційної системи Чернігівської області України: автореф. дис.на здобуття наук. ступеня. канд. геогр. наук: спец. 11.00.02. - “Економічна та соціальна географія” – К., 1993. – 19 с.
227. Смаль І.В. Рекреація, туризм і дозвілля: тлумачення і співвідношення понять / І.В. Смаль, В.В. Смаль // Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля: зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф., 4-6 червня 2004р / Київський нац. ун-т культури і мистецтв. -К.: КНУКіМ, 2004. –Ч.1. – С. 69-78.
228. Соціально-економічна географія України: навч. посіб. / за ред. Шаблія О. – 2-е вид., перероб. і доп. – Л.: Світ, 2000. – 680 с.: іл.
229. Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: матеріали III Міжнар. наук конф., , 28-29 травня 2010р., Тернопіль/

206. Романів А.С. Ландшафтно-рекреаційний потенціал національного природного парку “Синеvir”: автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.01 “Фізична географія геофізика і геохімія ландшафтів” / А.С. Романів – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. – 24 с.
207. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. [У 3-х частинах: Підручник] / В.П. Руденко. – К.: ВД “К.-М. Академія” – Чернівці: Зелена Буковина, 1999. – 568 с.
208. Руденко Л.Г. Концепція сталого (збалансованого) розвитку / Л.Г. Руденко, С.А. Лісовський // Укр. географ. журнал. – К.: Академперіодика, 2005. – № 4. – С. 3-10.
209. Рунова Т.Г. Опыт природно-ресурсного районирования СССР / Т.Г. Рунова // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1973. – № 2. – С. 44-54.
210. Рунова Т.Г. Территориальная организация природопользования / Т.Г. Рунова, И.Н. Волкова, Т.Г. Нефедова. – М.: Наука, 1993. – 208 с.
211. Рунців О.І. Територіальна організація ринку туристичних послуг у регіоні (на матеріалах Тернопільської області): автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 “Економічна та соціальна географія” / О.І. Рунців – Л.: ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. – 24 с.
212. Рутинський М. Ключеві принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України / М. Рутинський // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: матеріали III Міжнародн. науков. конф., 28-29 травня 2010 р.: тези доп. – Тернопіль: В-во “Підручники і посібники”, 2010. – С.237-238.
213. Савчин Л. Еколого-економічне обґрунтування розвитку рекреації на основі національних та регіональних ландшафтних парків / Л. Савчин // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2004. – № 2. – С. 184-188.
214. Сажнева Н.М. Территориальная организация приморских рекреационных систем оазисного типа освоения (на материалах Западного Приазовья): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.11 “Конструктивная география и рациональное использование природных ресурсов” / Н.М. Сажнева – Ленинград, 1988. – 17 с.
215. Сажнева Н.М. Рекреаційна географія: навчальний посібник / Н.М. Сажнева. – Мелітополь: Люкс, 2008. – 329 с.
216. Сазыкин А.М. Полемические заметки географа о проблемах терминологии в рекреационной географии и туризме. / А.М. Сазыкин // Туризм на Дальнем Востоке: Бизнес, инвестиционные стратегии, образование и экология. Материалы региональной науч.-практ. конф. Дальтур – 2001, 16-17 мая 2001г. – Владивосток, 2002.-С. 306-310.

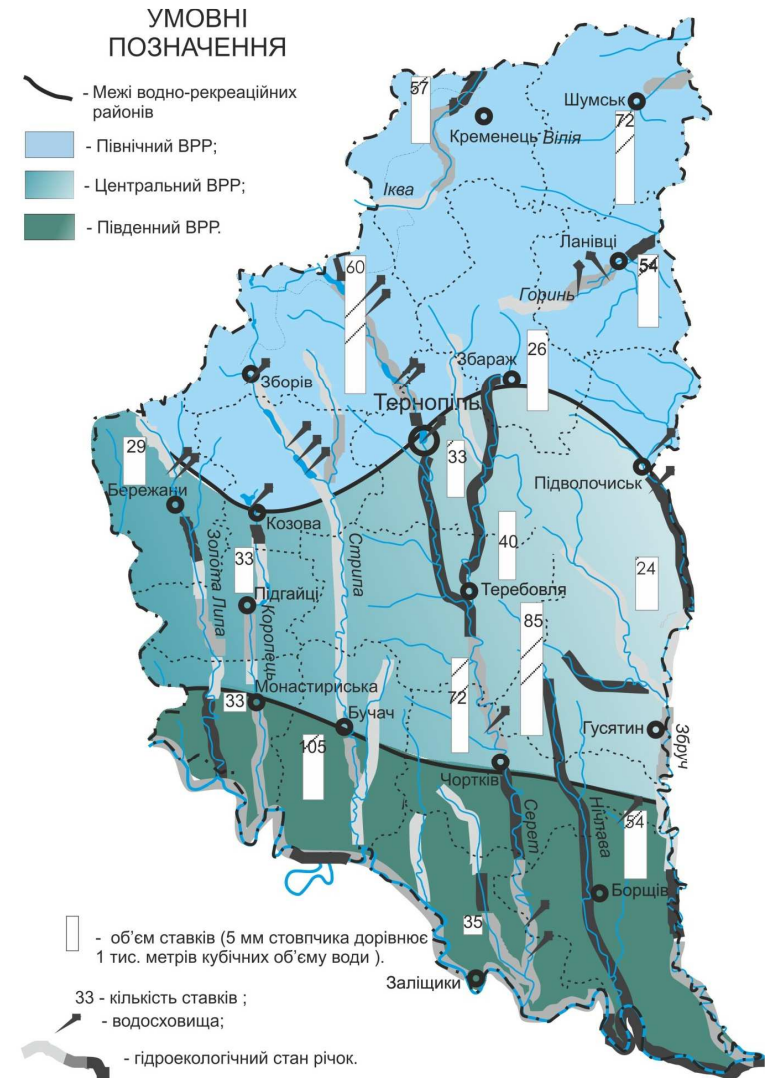

Рис. 2.4. Схема водно - рекреаційного районування території Тернопільської області.

заплава, Скориківське болото) – привабливі для пізнавальної рекреації. Цей район сприятливий для короткотривалого

відпочинку на воді: купально-пляжного відпочинку (у зв'язку з високими якісними показниками води), любительської рекреації (рибної ловлі), спортивно-оздоровчої рекреації (вітрильного спорту, байдарочного спорту). Перспективним є розвиток лікувально-оздоровчої рекреації на базі сірководневого джерела в с. Великі Дедеркали, а також впорядкування територій водосховищ для пляжно-купального відпочинку (очищення котловин, намивання пляжів), для спортивно-оздоровчої рекреації (відкриття човнових станцій).

Центральний водно-рекреаційний район характеризується менш сприятливим екостаном води. Річкові долини глибші і вужчі, звивисті, з крутими схилами, вкритими переважно лісово-чагарниковою рослинністю. У долинах річок знаходяться населені пункти, з якими пов'язане промислове, сільськогосподарське і комунальне забруднення водотоків, і тому якісні показники води значно нижчі, ніж в Північному ВРР. Ставки мало сприятливі для купально-пляжного відпочинку внаслідок замулення їх котловин і підвищеної каламутності води, але є привабливими для любительської рекреації (рибної ловлі). Місцевості річкових заплавлі сприяють розвитку пізнавальної і оздоровчої рекреації (долина р. Серет). У цьому ВРР добре розвинуте курортне лікування на базі гідромінеральних ресурсів, які представлені мінеральними сірководневими водами, хлоридними високомінералізованими водами, водами типу "Нафтуса" і "Друскінінкай" та хлоридно-натрієвими розсолами. Мінеральні води використовуються для лікування в санаторії "Медобори", водогрязелікарні смт. Микулинці, санаторії "Збруч" у смт. Гусятин і інших. Зарегульованість стоку менша, порівняно з Північним ВРР. Природоохоронні об'єкти (Семиківський гідрологічний заказник, болото Скабор, карстові озера в с. Вікно Гусятинського району) – є об'єктами пізнавальної рекреації. Річки Золота Липа, Коропець, Серет, Збруч з притоками, а також водосховища (Скородинське, Котівське, Підволочиське) – забезпечують розвиток тут короткочасної спортивно-оздоровчої і любительської рекреації. Цей район характеризується високою щільністю населення, а відповідно і високим рекреаційним попитом. У зв'язку із збільшенням кількості неорганізованих

- Лесная промышленность, 1980. – 184 с.
193. Рекреационное районирование территории СССР / В.С. Преображенский, Ю.А. Веденин, Б.Н. Лиханов [и др.] // Градостроительство. Теория и практика курортно-рекреационного строительства. - 1980. – Вып. 28. – С. 13–19.
 194. Рекреационные ресурсы и методы их изучения: [сборн. науч. статей / отв. ред. Б.Н. Лиханов, В.М. Кривошеев]. – М.: МФГО СССР, 1981. – 137 с.
 195. Рекреационные ресурсы Советских Карпат / Н.Г. Игнатенко, М.С. Кожурина, Н.Н. Рыбин [и др.] // Природа, население и хозяйство Юго-Западного экономического района. – Черновцы, 1973. – С.18–24.
 196. Рекреационные ресурсы СССР: Проблемы рационального использования / [Под ред. Ю.А. Веденина]. – М.: Наука, 1990. – 168 с.
 197. Рекреационные системы / [Под ред. Н.С. Мироненко, М. Бочварова]. – М.: Изд-во МГУ, 1986. – 136 с.
 198. Ресурсы, среда, расселение / Отв. ред. И.В. Комар. – М.: Наука, 1974. – 272 с.
 199. Родичкин И.Д. Особенности оценки природного ландшафта на разных стадиях рекреационного проектирования / И.Д. Родичкин // Ландшафт и архитектурно-планировочная структура города. – Киев: Будівельник, 1974. - № 2. – С. 47-57.
 200. Родичкин И.Д. Территориальная организация региональных рекреационных систем Украины / И.Д. Родичкин // Строительство и архитектура. – К.: Будівельник, 1978. – № 9. – С.9–11.
 201. Родичкин И.Д. Территориальная организация рекреационной деятельности в системе расселения. / И.Д. Родичкин, О.И. Родичкина, Г.И. Фильваров // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1981. – № 1. – С.28–40.
 202. Родичкин И.Д. Человек, среда, отдых / И.Д. Родичкин – К.: Будівельник, 1977. – 159 с.
 203. Родоман Б.Б. Логические и картографические формы районирования и задачи их изучения. / Б.Б. Родоман // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1965. – № 4. – С. 96-105.
 204. Родоман Б.Б. Объективные процессы формирования ареалов и рациональная организация территории для охраны природы и рекреации: автореф. дис. на соиск. уч. степени докт. геогр. наук: спец. 11.00.02 "Конструктивная география и рациональное использование природных ресурсов" / Б.Б. Родоман – М.: ИГАН, 1990. – 46 с.
 205. Родоман Б.Б. Основные процессы пространственной дифференциации. / Б.Б. Родоман // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – 1970. – № 5. – С. 63-67.

- управление природопользованием. – М., 1986. – С. 85–95.
179. Природа Тернопільської області / [за ред. К.І. Геренчука]– Львів: В-во ЛДУ, 1979. – 169 с.
180. Природа, населення та господарство Тернопільської області, їх вивчення в загальноосвітній школі: Матеріали обласної науково-освітньої конференції (Тернопіль, 12-14 травня 1991 р.). – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 1991. – 205 с.
181. Природно-рекреационные ресурсы Украины и пути их рационального использования. [Л.А. Багрова, П.Д. Подгородецкий, В.И. Тымчинский, Н.П. Сирота, А.А. Бейдык]// IV съезд географического общества УССР: Тез. докл. – К.: Наукова думка, 1980. – С. 37–38.
182. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / [Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, В.С. Міщенко та ін.] – К.: РВПС України, 1999. – 716 с.
183. Природные национальные парки Украины / [П.Т. Яценко, Е.М. Гребенюк, Л.А. Тасенкевич и др.]; ответ. ред. С.М. Стойко. – Л.: Вища школа, 1988. – 208 с.
184. Природные рекреационные ресурсы, состояние окружающей среды и экономико-правовой статус прибрежных курортов / [М.М. Амирханов, Н.С. Лукашина, А.П. Трунев и др.]. — М.: ОАО "Издательство "Экономика", 1997. — 207 с.
185. Природні умови та ресурси Тернопільщини. / [наук. ред. М.Я. Сивий, Л.П. Царик] – Тернопіль: ТзОВ Терно-граф, 2011. – 512 с.
186. Развитие национальных парков и охраняемых территорий в туристских целях: Методические рекомендации / ВТО. ЮНЕП – IE/ PASC.- Мадрид, 1992. – 61 с.
187. Рациональное использование и охрана курортных и рекреационных ресурсов Крыма / [Под ред. В.С. Преображенского]. – К.: Наук. думка, 1982. – 137 с.
188. Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник / Н.Ф. Реймерс. – М.: Наука, 1990. – 637 с.
189. Рекреационные ресурсы СССР: Проблемы рационального использования / [Под ред. Веденина Ю.А. и др.] – М.: Наука, 1990. – 168 с.
190. Рекреационные ресурсы / [В.Н. Козлов, Л.С. Филиппович, И.П. Чалая и др.] - М.: Наука, 1990. - 168 с.
191. Рекреационная география. / [Под ред. В.С. Преображенского, Б.Н. Лиханова]. – М.: Географическое общество СССР, 1976. – 112 с.
192. Рекреационное использование территорий и охрана лесов / [Нефедова В.Б., Смирнова Е.Д., Чижова В.П., Швидченко Л.Г.] – М.:

рекреантів, осіб, що надають перевагу короткотривалому відпочинку (особливо у приміських зонах Тернополя, Тереховлі, Чорткова) – зростає навантаження на прибережні зони аквально-комплексів. Тут встановлюється режим обмеженого господарського використання і охорони. Для збільшення потенційних можливостей лікувально-курортної рекреації в цьому ВРР слід провести більш детальні гідрогеологічні і бальнеологічні дослідження запасів мінеральних вод в районі смт. Гусятин і смт. Микулинці з метою посилення інтенсивності використання сірководневих вод, вод типу “Нафтуса” і “Друскінінкой”. Задля забезпечення потреб населення у короткотривалому відпочинку і зменшення навантаження на міські і приміські водні об’єкти доцільним є більш рівномірне розміщення відпочиваючих в межах усієї рекреаційної зони. Підвищити ємність багатьох рекреаційних об’єктів можна за рахунок проведення на їх території робіт з благоустрою (очищення водойм, намивання пляжів, озеленення берегів).

Південний ВРР займає південну частину Тернопільської області і характеризується відносно невеликою кількістю ставків і водосховищ, зростає водність і глибина річок. Йому властиві найвищі показники забрудненості води. Борщівський адміністративний район [112] відноситься до регіону екологічного неблагополуччя через екостан води р. Нічлава. Однак пейзажність, мальовничість цих територій зростає за рахунок того, що долини річок вужчають, глибшають і набирають каньйоноподібної форми, русло – звивисте, меандроване, з порогами і перекатами. Населені пункти, в основному, винесені за межі річкових долин. Долини заліснені, характеризуються виходами на поверхню гірських порід, рідкісною наскельно-степовою флорою. Ці умови є сприятливими для організації спортивно-оздоровчої рекреації (сплав на плотах, байдарках, катамаранах). Великим рекреаційним потенціалом володіють водоспади: Русилівські та Сокілецькі каскади, Червоногородський водоспад. У долині Дністра і його допливів зустрічаються виходи на поверхню мінеральних вод – сульфатних, типу “Нафтуса”, типу “Миргородська” і “Друскінінкой”, що є основою для розвитку оздоровчо-

лікувальної рекреації (м. Заліщики, м. Борщів, с. Яргорів). На території цього ВРР виокремлені зони для масового відпочинку: околиці с. Окопи Борщівського району; долина р. Дністер між с. Губин і с. Берем'яни та в долині р. Стрипи в районі турбази "Лісова" в межах Бучацького району; околиці с. Хмелева, долина р. Джури в околицях с. Нирків і с. Нагоряни Заліщицького району; та долина р. Дністер між р. Коропець та р. Стрипа в межах Монастирського району. Район також сприятливий для розвитку любительських форм рекреації (рибалка) за умови покращення якості води. Тому, з метою відновлення високої якості поверхневих вод доцільно вивести з активного використання водоохоронні зони природної рослинності, провести ряд заходів, спрямованих на покращення якості води (особливо це стосується басейну р. Нічлава). Для потреб короткотривалого відпочинку слід раціональніше використовувати заплави рр. Золотої Липи, Стрипи (за умови проведення рекреаційної меліорації), і водосховища. Більш активного використання потребують гідромінеральні ресурси цього ВРР, зокрема в місцевих фізіотерапевтичних кабінетах лікарень, в санаторіях у м. Заліщики, с. Язлівець Бучацького адміністративного району. На базі сульфатних, гідрокарбонатних та хлоридних вод є перспектива створити оздоровниці і санаторії у м. Борщів, смт. Скала-Подільська, Більче-Золоте, сс. Бабинці, Залісся, Шишківці, Устя. Ці заходи посприяли б розвитку лікувально-оздоровчої рекреації. В результаті комплексного поєднання всіх видів рекреаційних ресурсів у Південному ВРР склались оптимальні умови для розвитку всіх функціональних типів рекреації – лікувально-оздоровчої, оздоровчо-спортивної, спортивно-туристської, пізнавальної, любительської.

Проведений територіальний аналіз дозволяє виявити певні диспропорції між розвитком рекреації, її водно-ресурсною базою і якісним станом вод, які найбільше помітні у Південному водно-рекреаційному районі. Адже він має найвищий рекреаційний потенціал в межах Тернопільської області за показниками комфортності клімату, мальовничістю ландшафтів, насиченістю пізнавальними об'єктами, джерелами мінеральних вод і найнижчі в області якісні показники води. Натомість Північний водно-

167. Подгородецкий П.Д. Крым: Природа: Справочное издание. – Симферополь: Таврия, 1988. – 192 с.
168. Подходы к оценке условий рекреационной деятельности./ Л.И. Мухина, Ю.А. Веденин, Н.А. Данилова [и др.] //Известия АН СССР. Серия географическая. - 1974. - № 3. – С. 33-39.
169. Позняк С.П. Проблеми антропогенної модифікації природних комплексів Товтрового кряжу / С.П. Позняк, М.Г. Кіт // Матеріали науково-практичної конференції [Проблеми становлення і функціонування новостворених заповідників]. (Гримайлів, 12-15 червня 1995 р.). – Гримайлів: ПЗ "Медобори", 1995. – С. 217 – 219.
170. Поколотна М.М. Рекреаційні ресурси Харківської області, їх географічна характеристика та раціональне використання: автореферат дис. на здобуття вченого ступеня канд. географ. наук: спец. 11.00.11 – Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів. Тавр. нац. ун-т ім. В.І.Вернадського/ М.М. Поколотна . – Симферополь, 2003. – 20 с.
171. Преображенский В.С. География и отдых / В. Преображенский, Ю. Веденин. – И-во «Знание»: Москва, 1971. - 47 с.
172. Преображенский В.С. О роли социальных аспектов в проблеме природопользования / В.С. Преображенский // Вопросы географии. – М.: Мысль, 1978. – С. 40–44.
173. Преображенский В.С. Проблемы использования естественных ресурсов для отдыха и туризма / В.С. Преображенский, Н.М. Шеломов // Изв. АН СССР, 1967. - № 5. – С. 54-62.
174. Преображенский В.С. Создание зон рекреации / В.С. Преображенский // Ресурсы биосферы на территории СССР. – М.: Наука, 1971. – С. 264–273.
175. Приваловская Г.А. Естественные ресурсы в народном хозяйстве СССР./ Г.А. Приваловская, Т.Г. Рунова. – М.: Знание, 1977. – 48 с.
176. Приваловская Г.А. Районирование территории СССР как метод изучения взаимодействия хозяйства со средой / Г.А. Приваловская // Совершенствование природопользования (географический анализ). – М.: Наука, 1983. – С. 15–36.
177. Прималенний О.О. Ландшафтно-екологічні умови та природно-рекреаційні ресурси як найважливіші фактори розвитку гірсько-приморських міст Криму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.01 – "Фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів" / О.О. Прималенний. – Симферополь, 1994. – 24 с.
178. Принципы оптимизации использования рекреационных ресурсов СССР [Веденин Ю.А., Филиппович Л.С., Чалая И.П. и др.] // География –

- територіях: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (сmt. Гримайлів 21-23 травня 2008р.) / Прир. Запов “Медобори”, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка, Терн. нац. ун-т ім. В. Гнатюка [та ін.]. – Гримайлів – Тернопіль: «Джура», 2008. – 340 с.
155. Пащенко В.М. Наукознавчі реалії оцінювання ландшафтних утворень / В.М. Пащенко // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2006. - № 3.- С. 9-15.
156. Перелік територій та об’єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення Тернопільської області станом на 01.01.2010 р. – Тернопіль – 75 с.
157. Петлін В.М. Конструктивне ландшафтознавство / В.М. Петлін. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 357 с.
158. Петлін В.М. Концепції сучасного ландшафтознавства / В. М. Петлін. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 351 с.
159. Пивоварова З.И. Радиационные характеристики климата СССР / З.И. Пивоварова. – Л.: Гидрометеоздат, 1977. – 336с.
160. Пирожник И.И. Основы географии туризма и экскурсионного обслуживания: Учеб. пособие для геогр. спец. вузов / И.И. Пирожник. – Минск: Изд-во «Университетское», 1985. – 253 с.
161. Питуляк М.Р. Етнокультурні традиції природокористування та оптимізація рекреаційних функцій ландшафтів Тернопільщини: автореф. дис. на здобуття вченого ступ. канд. геогр. наук: спец. 11.00.11 «Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів»/ М.Р. Питуляк – Львів., 1998. – 16 с.
162. Питуляк М.Р. З досвіду рекреалогічної диференціації ландшафтних комплексів / М.Р. Питуляк// Наукові записки. Серія: Географія. – Тернопіль: ТДПУ, 1998. - №2 – С. 154 – 159.
163. Питуляк М.Р. Природні рекреаційні ресурси Тернопільщини, проблеми їх раціонального використання і охорони (навчальний посібник) / М.Р. Питуляк – Тернопіль: в-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. – 60 с.
164. Питуляк М.Р. Рекреаційні функції ландшафтних комплексів Тернопільщини / М.Р. Питуляк // Регіональне географічне краєзнавство: теорія і практика. – Тернопіль: в-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2002. – Ч.2. – С. 238-241.
165. Питуляк М.Р. Сучасний стан та оптимізація рекреаційних функцій ландшафтно-рекреаційних областей і районів Тернопільщини / М.Р. Питуляк // Український географічний журнал. – Київ: “Академперіодика”, 1999. - № 3 (27) – С. 37-38.
166. Пістун М.Д. Основи теорії суспільної географії: Навч. посібник / М.Д. Пістун. – К.: Вища шк., 1996. – 231 с.

рекреаційний район характеризується меншою водністю річок, меншою (порівняно з Південним ВРР) насиченістю пізнавальними об’єктами, однак для нього характерні найвищі показники якості води.

Найпривабливішими для більшості видів рекреації є, так звані, актуальні смуги [11; 12], або прибережні території водних об’єктів. Актуальна смуга (зона “крайового ефекту”) – узбережна територія стабільної рекреаційно-туристської функції, яка характеризується найбільшим навантаженням від рекреаційних потоків, засобів розміщення та пересування. В межах актуальних смуг, як правило, зосереджена значна кількість рекреантів. Результати проведених досліджень подано у вигляді картосхеми і таблиць (додатки Б.1-Б.5).

Типологічне ранжування водних ПРР проводилось з метою оцінки їх сприятливості для використання в рекреаційних цілях в межах фізико-географічних районів. При оцінці враховувалися наступні критерії: якість води (згідно регіонального індексу якості води), кількість джерел мінеральних вод, кількість водосховищ, кількість гідрологічних заповідних об’єктів (водоспадів, заказників тощо), характер річкових долин і сприятливість їх для рекреаційного використання. Кожен з показників оцінювався за умовною трибальною шкалою. Якість води оцінювалась за регіональним індексом якості води: 3 бали – 0,006 – 0,536; 2 бали – 0,537 – 1,067; 1 бал – 1,068 – 1,606. Кількість джерел мінеральних вод: 3 бали – 6 – 8; 2 бали – 3 – 5; 1 бал – менше 3. Кількість водосховищ: 3 бали – 7 – 11; 2 бали – 3 – 6; 1 бал – менше 3. Кількість гідрологічних заповідних об’єктів: 3 бали – 7 – 10; 2 бали – 4 – 6; 1 бал – 1 – 3. Характер річкових долин: 3 бали – каньйоноподібні долини, заліснені, наявність водних плес водосховищ, водоспадів, травертинових скель; 2 бали - широкі заболочені долини, з звивистим в’язким руслом, де побудовані великі водосховища, навколо яких формуються зони масової рекреації; 1 бал - неглибокі, з положистими схилами, широкі заболочені долини, що обмежує їх використання в рекреаційних цілях.

Інтегральна оцінка водних рекреаційних ресурсів

Таблиця 2.8

Бальна оцінка водних рекреаційних ресурсів.

Фізико-географічний район	Кільк. джерел мінер. вод	Бал	Якість води (РІАВ)	Бал	Кількість водосховищ	Бал	Кільк. гідролог. заповідників об'єктів	Бал	Характер річкових долин	Сума балів	Інтегральний бал
Радехівсько-Бродівський	-	1	0,401-0,600	2	-	1	-	1	1	6	1
Смигівсько-Славутський	-	1	0,401-0,600	2	-	1	1	1	1	6	1
Миколаївсько-Бережанський	-	1	0,201-0,400	3	3	2	12	3	2	11	3
Холорівсько-Бучацький	2	1	0,201-0,400	3	-	1	5	2	3	10	3
Ворожиський	-	1	0,401-0,600	2	-	1	1	1	1	6	1
Зборівсько-Теребовлянський	8	3	0,847	2	11	3	13	3	2	13	3
Гримайлівсько-Гусятинський	8	3	0,006-0,200	3	-	1	6	2	2	11	3
Збарзько-Смогрицький (Товтровий)	2	1	0,006-0,200	3	1	1	1	1	2	8	2
Чортківсько-Кам'янець-Подільський	6	3	1,606	1	2	1	10	3	3	11	3
Кременецький	1	1	0,401-0,600	2	-	1	-	1	1	6	1
Вільсько-Ізяславський	1	1	0,006-0,200	3	-	1	-	1	1	7	1
Лановецько-Теофіпольський	1	1	0,006-0,200	3	2	1	4	2	1	8	2
Підволочисько-Авратинський	1	1	0,201-0,400	3	1	1	4	2	2	9	2

конф., 29-31 вер. 2010 р.: тези допов. — Вінниця, 2010 – С. 33.

- 145.Новицька С.Р. Перспектива створення регіонального ландшафтного парку "Бережанське Опілля" / С.Р. Новицька // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: СМП «Тайп», 2010. –№ 1. – С. 379-386.
- 146.Новицька С.Р. Перспектива створення регіонального ландшафтного парку "Збарзькі Товтри" / С.Р. Новицька // Наукові записки Вінницького державного університету імені М.Коцюбинського Серія: Географія.– Вінниця, 2010 – № 1. – С. 125 - 134.
- 147.Новицька С.Р. Перспектива створення регіонального ландшафтного парку "Почаївський" / С.Р. Новицька // Географічні засади вирішення регіональних проблем: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Кам'янець-Подільський, 18-19 листопада 2010 р.). – Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д.Д., 2010. – С. – 24-26.
- 148.Новицька С.Р. Перспективи розвитку рекреаційних територій з врахуванням формування екологічної мережі / С.Р. Новицька // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2006. - №2. –С. 188-193.
- 149.Новицька С.Р. Поняттєво-термінологічна система дослідження природних рекреаційних ресурсів / С.Р. Новицька.// Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія.– Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2008. – № 2. – С. 203-212.
- 150.Новицька С.Р. Природні рекреаційні ресурси Західно-Подільського Придністер'я / С.Р. Новицька // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 16-18 травня 2009 року: праці конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 79-83.
- 151.Новицька С.Р. Регіональні ландшафтні парки в системі природоохоронного і рекреаційного комплексів / С.Р. Новицька // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива: матеріали III Міжнародн. науков. конф., 28-29 травня 2010 р.: тези доп. – Тернопіль: В-во "Підручники і посібники", 2010.- С 151 – 152.
- 152.Новицька С.Р. Рекреаційні ресурси Подільських Товтр (в межах Тернопільської області) / С.Р. Новицька // Охорона і менеджмент неживої природи на заповідних територіях: Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції, 21-23 травня 2008 р. – Гримайлів – Тернопіль: В-во "Джура", 2008. – С. 231-235.
- 153.Нудельман М.С. Социально-экономические проблемы рекреационного природопользования / М.С. Нудельман. - Киев: Наукова думка, 1987.- 125с.
- 154.Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних

132. Мудрак О.В. Регіональні ландшафтні парки – основа екологічної мережі Вінницької області / О.В. Мудрак, Г.В. Мудрак // Перший всеукраїнський з'їзд екологів: тези доповідей. (Вінниця, 4-7 жовтня, 2006 р.) – Вінниця: УНІВЕРСУМ. – Вінниця, 2006. – С. 306-311.
133. Мухина Л.И. Вопросы методики оценки природных комплексов / Л.И. Мухина // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1970. – № 6. – С. 24–32.
134. Мухина Л.И. Дискуссионные вопросы применения балльных оценок / Л.И. Мухина // Изв. АН СССР. Сер. география. – 1974. – № 5. – С. 38–47.
135. Мухина Л.И. Принципы и методы технологической оценки природных комплексов / Л.И. Мухина. – М.: Наука, 1973. – 95 с.
136. Навчально-краєзнавчий атлас Тернопільської області / Ред. Кравчук Я.С., Царик Л.П., Мариняк Я.О. та ін. – Львів: ВНІ, 2000. – 24 с.
137. Научно-прикладные аспекты типологии и оценки рекреационных территорий / К.В. Зворыкин, Г.Д. Мухин, В.З. Насретдинова [и др.] // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – М.: Изд-во Моск. Ун-та. – 1987. – № 4. – С. 10–15.
138. Недашковская Н.Ю. Рекреационная система Советских Карпат / Н.Ю. Недашковская. – К.: Высшая школа, 1983. – 117 с.
139. Николаенко Д.В. Рекреационная география. Учебное пособие / Д.В. Николаенко. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. – 288 с.
140. Новикова В.І. Типизація регіонів України за ступенем розвитку рекреаційної діяльності / В.І. Новикова // Український географічний журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2007. – № 1. – С. 43-47.
141. Новицька С.Р. Біотичні рекреаційні ресурси Тернопільської області / С.Р. Новицька // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2008. – № 1. – С. 225-232.
142. Новицька С.Р. Водні рекреаційні ресурси: еколого-географічний аналіз і оцінювання / С.Р. Новицька // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2007. – № 1 – С. 158-167.
143. Новицька С.Р. Ландшафтно-екологічна оцінка території Тернопільської області для цілей рекреації./ С.Р. Новицька // Наукові записки ТНПУ імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2007. – № 2. – С. 188-198.
144. Новицька С.Р. Місце регіонального ландшафтного парку "Збаразькі Товтри" в екологічній мережі Тернопільщини / С.Р. Новицька // Культурний ландшафт: проблеми і перспективи: міжнар. наук.-теорет.

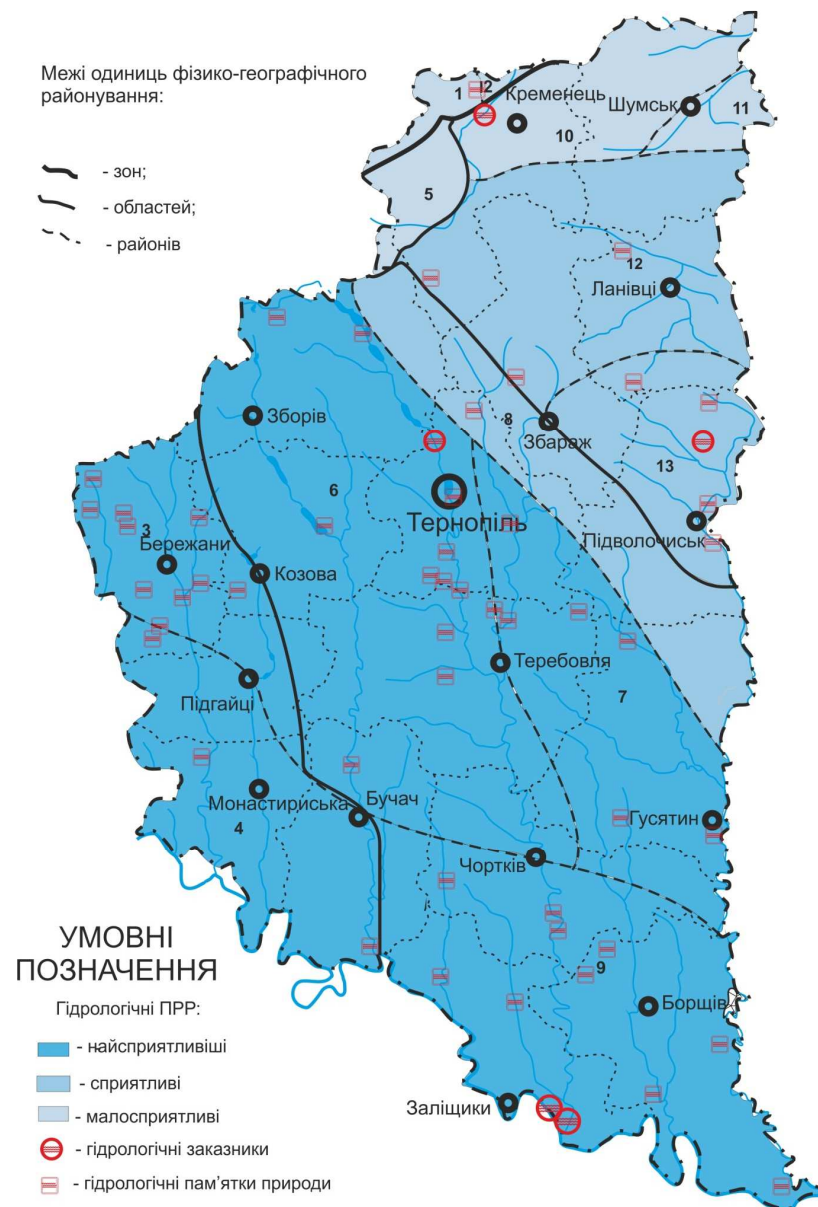

Рис. 2.5. Оцінка гідрологічних ПРР Тернопільської області.

визначалася як сума балів оцінки якості води, кількості джерел мінеральних вод, кількості водосховищ, кількості гідрологічних заповідних об'єктів, характеру річкових долин. При визначенні балу застосовувалась наступна градація: 3 бали – 10 – 13; 2 бали – 8 – 9; 1 бал – 1 – 7 балів. Проведена оцінка водних ПРР за даними критеріями дала можливість провести їх типізацію (рис. 2.5, табл. 2.8).

Зокрема, до першої групи відноситься Миколаївсько-Бережанський, Зборівсько-Теребовлянський, Гримайлівсько-Гусятинський і Чортківсько-Камянець-Подільський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 3 бали.

До другої - Ходорівсько-Бучацький, Збарзько-Смотрицький (Товтровий), Лановецько-Геофіпільський і Підволочисько-Авратинський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 2 бали.

До третьої – Кременецький, Радехівсько-Бродівський, Смигівсько-Славутський, Вороняцький, Вілійсько-Ізяславський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 1 бал.

2.4. Біотичні рекреаційні ресурси

Біотичні рекреаційні ресурси безпосередньо беруть участь у відновленні духовних і фізичних сил людини, а також впливають на формування кліматичних, гідрологічних, ґрунтових рекреаційних ресурсів. Об'єднуючись у рекреаційному комплексі з іншими ресурсами, вони створюють високий рівень атрактивності будь-якого ландшафту.

Біотичні рекреаційні ресурси – це ресурси живої природи, сприятливі як для лікування та оздоровлення, так і для задоволення духовних потреб людини та організації окремих видів туризму (мисливські тури, фіш-тури тощо) [230].

Рослинні рекреаційні ресурси об'єднують всю різноманітність флори, яка володіє лікувальними властивостями, науковою, науково-пізнавальною, природно-естетичною і медико-біологічною цінністю і бере участь у процесі відновлення духовних і фізичних сил людини. Це природні ресурси, які

119. Методичні рекомендації щодо визначення максимального рекреаційного навантаження на природні комплекси та об'єкти у межах природно-заповідного фонду України за зонально-регіональним розподілом / Техн. ред. І.В. Соломаха. – К.: В-во Укр. фітосоціологічного центру, 2006. – 51 с.
120. Методические указания по характеристике природных условий рекреационного района./ В.С. Преображенский, Л.И. Мухина, Н.С. Казанская [та ін.] // Географические проблемы организации туризма и отдыха.– М.: ЦРИБ “Турист”, 1975. - Вып. 1. – С. 50–112.
121. Методы рекреационного районирования / В.Б. Нефедова, Е.Д. Смирнов а, И.А. Упит [и др.] // Вопросы географии. – 1973. - № 93. – С. 51-61.
122. Миланова Е.В. Использование природных ресурсов и охрана природы / Е.В. Миланова, А.М. Рябчиков – М.: Высшая школа, 1987. – 276 с.
123. Миллер Г.П. Ландшафтно-геофизические основы охраны ландшафтных комплексов при их рекреационном использовании / Г.П. Миллер, В.Н. Петлин, А.А. Третьяк // Вест. Львовского ун-та. Серия географическая. – 1988. – Вып. 16. – С. 11-17.
124. Минц А.А. Вопросы комплексной экономической оценки природных условий и естественных ресурсов в свете задач современной географии / А.А. Минц // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1965. – № 2. – С. 32-43.
125. Минц А.А. Экономическая оценка естественных ресурсов: Научно-методические проблемы учета географических различий в эффективности использования / А.А. Минц – М.: Мысль, 1972. – 303 с.
126. Мироненко Н.С. Изучение районов отдыха и туризма на примере Причерноморья / Н.С. Мироненко // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – 1972. – № 2. – С. 92–94.
127. Мироненко Н.С. Рекреационная география./ Н.С. Мироненко, И.Т. Твердохлебов – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 208 с.
128. Мироненко Н.С. Территориальная структура рекреационных ресурсов (проблема изучения) / Н.С. Мироненко // Рекреационные ресурсы и методы их изучения – М., 1981. – С. 14–21.
129. Мирошниченко А.А. Агрорекреационные зоны в Украине / А.А. Мирошниченко. - Днепропетровск, 1998. - 170 с.
130. Мудрак О.В. Інноваційні підходи щодо створення раціональної системи природних парків як об'єктів екологічної мережі (на прикладі Поділля) / О.В. Мудрак // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2007. - № 6. – С. 26-29.
131. Мудрак О.В. Про необхідність створення національного природного парку “Центральне Поділля” / О. Мудрак, Л. Кирилюк, Є. Ворона // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 2004. - № 2, Ч.1. – С. 226-231.

107. Мажар Л.Ю. Геосистемный анализ туристско-рекреационной деятельности / Л.Ю. Мажар // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та. - 2008. № 1– С. 27-31.
108. Мазуркевич А.А. Территориальная организация региональных рекреационных систем Украинской ССР: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 – “Экономическая и социальная география” / А.А. Мазуркевич – К., 1989. – 25 с.
109. Максимович Г.А. Использование природных и искусственных пещер / Г.А. Максимович // Гидрогеология и карстование. – 1977. – № 8 – С.108–116.
110. Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник -3-тє вид., стер./ О.М. Маринич, П.Г. Шищенко. – Киев: Т-во Знання, КОО, 2006. – 224 с.
111. Маринич А.М. О содержании и методике составления карты физико-географического районирования Украинской ССР (масштаб 1:750000) / А.М. Маринич, В.М. Пащенко, А.М. Пархоменко // Проблемы природного и сельскохозяйственного районирования и типологии сельских местностей СССР. – М.: И-во Моск. у-та, 1989. –С. 44-47.
112. Мариняк Я.О. Водогосподарський комплекс Тернопільської області (соціально-економіко-географічний аналіз): Навч. посібник./ Я.О. Мариняк – Тернопіль: В-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1997 – 64 с.
113. Марченко О.А. Суспільно-географічне обґрунтування раціонального використання та охорони рекреаційних ресурсів Херсонської області.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 – “Економічна та соціальна географія” / О.А. Марченко. – Одеса, 2000. – 15 с.
114. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навчальний посібник / П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. -343 с.
115. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В.І. Мацола – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259 с.
116. Мацола В.І. Формування і розвиток рекреаційно-туристичного комплексу Закарпатської області: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня. канд. екон. наук: спец. 08.10.01 – “Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка” / В.І. Мацола. – Львів, 1996. – 29 с.
117. Методические рекомендации по архитектурно-планировочной организации природных парков Украинской ССР / [Гл. ред. Е.Е. Ключниченко].–К.: Изд-во КиевНИИП градостроительства, 1978.– 92 с.
118. Методические рекомендации по планировочной организации зон туризма. – К., 1973. – 64 с.

володіють здатністю до самовідновлення [184].

Практично всі ліси, придатні для організації в них відпочинку і оздоровлення населення, є рекреаційними, використання яких обумовлене наявністю унікальних природних комплексів з мальовничими ландшафтами, багатим рослинним і тваринним світом. Позитивний вплив лісу пояснюється перш за все його мікрокліматичними особливостями, тобто специфічними температурним режимом, режимом зволоження, освітлення, фітонцидністю повітря, іонізацією тощо. Рекреаційна цінність залежить від лісистості, породного складу та бонітету деревостану; естетичності та частоти зміни пейзажів, ландшафтів; заболоченості території; наявності грибних та ягідних місць, водойм тощо. Вікова структура лісових насаджень Тернопільської області сприятлива для розвитку в них різних видів рекреації, позитивно впливає на організм людини, знижуючи рівень захворюваності серцево-судинної системи, органів дихання, нервової та кістково-м'язової систем. Середній вік лісових насаджень становить 49 років. В області переважають молодняки (44 %) та середньовікові насадження – 41,7 %, і лише 9,1 % та 5,2 % площі вкритої лісом припадає на досягаючі та стиглі насадження. За віковою структурою лісопаркові масиви, які є основою рекреаційних лісів області, представлені молодняками (40,9 %) та середньовіковими насадженнями (53,6 %).

Реалізація лікувально-оздоровчої функції залежить також і від видового складу лісу. Найбільш сприятливі для відпочинку соснові, сосново-дубові, дубові, липові, березові та кленові ліси. На здоров'я людини сприятливо впливають підвищена іонізація лісового повітря, здатність зелених насаджень виділяти фітонциди і кисень у навколишнє середовище і поглинати вуглекислий газ. Оптимальною іонізацією повітря характеризуються мішані і соснові ліси. Високою фітонцидністю характеризуються чисті соснові ліси. Найвища іонізуюча здатність і фітонцидність характерна для лісів північної частини області, де значний відсоток соснових насаджень (35 %). Ці ліси є найбільш сприятливими для організації лікувально-оздоровчої рекреації, бактерій в повітрі соснових лісів у два рази менше, ніж

в мішаних. Фітонциди, які виділяє сосна, вбивають збудників туберкульозу і кишкової палички.

До власне рекреаційних лісів належать зелені зони міст та приміських територій (головним чином сквери, сади, парки, лісопарки, дендропарки), ліси лікувально-оздоровчих закладів (курортні ліси). Рекреаційні функції також здійснюють спеціальні зони природоохоронних об'єктів, ліси вздовж туристських маршрутів, автомобільних шляхів, водоохоронні, ґрунтозахисні, експлуатаційні ліси державного лісфонду тощо. Хоча, для задоволення рекреаційних потреб (пікніки, збір ягід, грибів, березового соку тощо) використовується будь-який лісовий масив.

У Тернопільській області під лісами зайнято до 14,5 % території, під луками – 12,5 %, лучно-степова і степова рослинність збереглась фрагментарно на крутих схилах Кременецького та Опільського горбогір'я, на горбах Товтрового пасма, в долинах р. Дністер та її допливів, у місцях, незручних для сільськогосподарського використання. Оскільки згідно нової схеми фізико-географічного районування України Тернопільську область віднесено до зони широколистяних лісів, то це накладе свій відбиток і на організацію лісового господарства в нашій області, лісистість території якої повинна зрости до 20 -40 %, що безумовно сприятиме зростанню рекреаційного потенціалу регіону.

Найбільші площі лісів на Тернопільщині зосереджені у Бережанському, Монастирському, Шумському, Кременецькому, Борщівському, Гусятинському, Буцацькому адміністративних районах. За останні десятиріччя показник лісистості території Тернопільської області зростає (1979 рік – 12 %; 2011 рік – 14,5 %), але він ще не досягнув оптимального рівня, розрахованого для цього регіону (близько 30 %). Ліси на території області розповсюджені нерівномірно.

Основні лісові масиви зосереджені на периферії області: в північній частині, на заході, півдні і південному-сході, де лісистість коливається від 16 % до 25 %.

Найменше лісів припадає на центральну частину області, включаючи такі адміністративні райони: Лановецький,

- К.: Вища школа, 1987. – 208 с.
96. Кукурудза С. Регіональні ландшафтні парки як ефективний засіб збереження біотичного різноманіття та культурно-історичної спадщини / С. Кукурудза // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТНПУ, 2004. - № 2. – С. 241-246.
 97. Кулешова М.Е. Понятійно-терминологічна система “Природное и культурное наследие”: содержание и основные понятия / М.Е. Кулешова // Унікальні території в культурному і природному наслідді регіонів. – М.: Ін-т культурного і природного наслідді Росії, 1994. – С. 40–46.
 98. Кусков А.С. Рекреаційна географія. Учебне посібник / А.С. Кусков, О.В. Понукаліна, Т.Н. Одинцова. - Саратов, 2003. – 198 с.
 99. Кусков А.С. Рекреаційна географія: учебно-методический комплекс / А.С. Кусков, В.Л. Голубева, Т.Н. Одинцова/ - М., Флінта: МПСИ, 2005. – 496 с.
 100. Ландшафтні рекреаційні ресурси Тернопільщини: оцінка, підходи до районування./ Л.П. Царик, П.Л. Царик, Л.В. Янковська [та ін.]// Рекреаційний потенціал Прикарпаття: історія, сучасний стан, перспективи: зб. наук. праць за матер. міжнар. наук. конф., 16-18 грудня 2009 р. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 102 -113.
 101. Левківський С.С. Раціональне використання і охорона водних ресурсів / С.С. Левківський, М.М. Падун. – Київ “Либідь”, 2006. – 271 с.
 102. Липо Т.Н. Кліматическіє умовія і теплове состояніє челоєка / Т.Н. Липо, Г.В. Циценко. - Л.: Гидрометеиздат, 1971. – 120 с.
 103. Лиханов Б.Н. Рекреаційне природопользованиє / Б.Н. Лиханов // Вопросы географии. Сб. 108. – М.: Мысль, 1978. – С. 162–169.
 104. Лиханов Б.Н. Програма характеристик природних компонентів і ландшафтів при проектуванні рекреаційних комплексів / Б.Н. Лиханов, Н.М. Ступина // Географіческіє проблеми організації туризма і отдыха. – Вип. 1. – М.: Центральное рекламно-информ. бюро «Турист», 1975. – С. 30-43.
 105. Луців Н.Г. Принципи та інструменти економічного стимулювання ефективного використання природних рекреаційних ресурсів (на прикладі Львівської області): автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.06 “Економіка матеріально-технічного забезпечення”/ Н.Г.Луців. -Національний лісотехнічний ун-т України. — Л., 2007. — 24 с.
 106. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг як об'єкт географічного туризму / О.О. Любіцева // Укр. геогр. журн. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 2003. - № 2.- С. 43-52.

79. Иванов А. Сьогодення і перспективи створення НПП “Кінбурнська коса” // Наукові записки ТДПУ. Серія: Географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 2004. - № 2. – С. 184-188.
80. Иванов А.Н. Эколого-рекреационное зонирование дельты Волги / А.Н. Иванов, И.А. Лабутина // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та. - 2006. № 4– С. 61-30.
81. Иванух Р. Стратегічні проблеми розвитку рекреаційно-туристичного комплексу України / Р. Иванух // Економіка України. – 1997. - № 1. – С. 65-70.
82. Игнатенко Н.Г. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез / Н.Г. Игнатенко, В.П. Руденко. – Львов: Вища шк. Изд-во при Львов. ун-те, 1986. – 164 с.
83. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование / А.Г. Исаченко – Москва: “Высшая школа”. 1991, - 361 с.
84. Карпатский рекреационный комплекс / [Под ред. М.И. Долишнего, М.С. Нудельмана, К.К. Ткаченка и др.] – Киев: Наукова думка, 1984. – 148 с.
85. Кашина И.Ю. Методические аспекты исследования территориальной организации рекреации/ И.Ю. Кашина, В.Б. Нефедова // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 5. География. – 1995. – № 3. – С. 31–36.
86. Кифяк В.Ф. Організація туризму: навчальний посібник/ В.Ф. Кифяк – Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. - 344 с.
87. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк - Чернівці: Книги – ХХІ, 2003. - 300 с.
88. Кітура В. Мінеральні води Тернопільщини/ В. Кітура, М. Сивий // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль, 1999. - № 2 (7). – С. 23-29.
89. Климатические ресурсы и их прикладное использование / [Под ред. А.А. Исаева, М.А. Петросян]. - М.: Изд-во МГУ, 1989. – 159 с.
90. Климатический атлас УССР. - Л.: Гидрометеоздат, 1960. – Ч.1.– 90 с.
91. Колотова Е.В. Рекреационное ресурсоведение. Учеб. Пособие / Е.В. Колотова - М.: Высшая школа, 1998. – 146 с.
92. Комар И.В. Рациональное использование природных ресурсов и ресурсные циклы / И.В. Комар. – М.: Наука, 1975. – 212 с.
93. Котляров Е.А. География отдыха и туризма. Формирование и развитие территориальных рекреационных комплексов / Е.А. Котляров. – М.: Мысль, 1978. – 239 с.
94. Краткий агроклиматический справочник Украины / [Под ред. К.Т. Логвинова]. - Л.: Гидрометеоздат, 1976. - 256 с.
95. Крачило Н.П. География туризма: Учебное пособие / Н.П. Крачило. –

Підволочиський, Козівський, Тернопільський, де лісистість коливається від 4 % до 7 % .

Панівними є широколистяні ліси. На крайній півночі області незначну площу займають соснові та дубово-соснові ліси [179]. Найбільш поширеною лісовою формацією є дубово-грабові і грабові ліси. Деревостій у цих лісів складається з граба, дуба, ясена, клена польового і гостролистого, липи, берези, рідше осики. Дубові ліси поширені значно менше, ніж дубово-грабові. Збереглися лише невеликі їх ареали в різних місцях області. Основу деревостоїв становить дуб звичайний. Разом із дубом ростуть бук, берест, ясен, береза, клен польовий, рідше – граб, черешня та інші. У рясному підліску росте ліщина, клен, глід, терен, брусниця, шипшина, свидина тощо. Букові ліси ростуть переважно невеликими острівцями на найбільш підвищених ділянках області від долини Дністра до північної межі Подільського плато. Соснові ліси в області поширені мало. Вони трапляються переважно на супіщаних ґрунтах у Шумському районі. В них майже немає домішок інших порід, лише зрідка зустрічається береза бородавчата. Підліску майже немає.

Степова та лучно-стєпова рослинність на території області збереглась лише на невеликих ділянках на схилах долини Дністра, Товтровою кряжу та Кременецьких гір. Наскельно-стєпова рослинність багата на рідкісні і червонокнижні види є об'єктом пізнавальної рекреації.

Фауністичні рекреаційні ресурси – це природні ресурси, які об'єднують всю різноманітність тваринного світу, володіють науковою, науково-пізнавальною, природно-естетичною і медико-біологічною цінністю і використовуються в рекреаційній сфері [184]. Фауністичні рекреаційні ресурси є невід'ємною складовою всіх видів туризму, особливо спортивного полювання.

Особливе місце серед біотичних рекреаційних ресурсів посідають природно-заповідні території - це природні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, ботанічні і зоологічні заказники, ботанічні і зоологічні пам'ятки природи, ботанічні сади, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, що сприяють розвитку організованого туризму і є потенційними

екскурсійними об'єктами. Однак, рекреаційне використання заповідних територій не повинно порушувати їх заповідний статус.

Мисливські угіддя та ресурси фауни є складовою частиною природних ресурсів, зокрема - лісових. Найбільшим користувачем мисливських угідь є Українське товариство мисливців та рибалок. В останні роки спостерігається зниження чисельності та обсягів добування таких мисливських тварин, як козуля, дика свиня, качки, сірі гуси. Разом з тим, існує тенденція до зростання смертності диких мисливських тварин. У Тернопільській області станом на 2011 рік добуто копитних 4,6 %, хутрових – 12,5 %, пернатої дичини – 23,2 %. Рибальство в області базується на ставковому господарстві та вирощуванні таких риб: корошових (короп, карась); хижаків (судак, щука, окунь, ротан); риб - аборигенів (лящ, лин, плотва, червонопірка).

Типологічне ранжування рослинних ПРР для фізико-географічних районів Тернопільської області проводилось з метою оцінки їх сприятливості для використання в рекреаційних цілях. З-поміж різних типів рослинності (степової, лучної, болотної) найбільш важливою для організації рекреаційної діяльності є лісова рослинність. Тому, при оцінці враховувалися наступні критерії: загальна площа лісів фізико-географічного району; лісистість території; площа рекреаційних лісів; частка рекреаційних лісів від загальної площі лісів. Кожен з показників оцінювався за умовною трибальною шкалою.

Бал загальної площі лісів визначався наступним чином: 1 бал – до 10 тис. га; 2 бали – 10,1 тис. га - 25,9 тис. га; 3 бали – 26 тис. га – 34 тис. га. Як видно з таблиці 2.9, найбільший бал отримали Миколаївсько-Бережанський, Ходорівсько-Бучацький, Зборівсько-Теребовлянський і Чортківсько-Камянець-Подільський фізико-географічні райони, найменший бал - Радохівсько-Бродівський, Смигівсько-Славутський, Вороняцький, Вілійсько-Ізяславський, Гримайлівсько-Гусятинський, Збаразько-Смотрицький (Товтровий) фізико-географічні райони.

При визначенні лісистості території виходили з того, що: 1 бал – до 10 %; 2 бали – 10-20 %; 3 бали – 21-43 %. Найвищий бал

66. Дутчак С.В. Туристсько-рекреаційні ресурси ландшафтів (на прикладі території Чернівецької області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.11 – “Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів” / С.В. Дутчак. – Київ, 2008. – 19 с.
67. Дутчак С.В. Основні положення методики дослідження регіону для туристсько-рекреаційної діяльності на основі застосування ландшафтного підходу / С.В. Дутчак // Дністровський каньйон – унікальна територія туризму: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 16-18 травня 2009 року: праці конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – С. 23-25.
68. Экология и эстетика ландшафта (монографический сборник). / [Под ред. К.И. Эрингиса]. – Вильнюс: Минтис, 1975. – 253 с.
69. Елозина Е.Н. Анализ экономико-экологических методов повышения эффективности функционирования и развития рекреационного хозяйства Украины / Е.Н. Елозина. – Одесса, 1995. – 32 с.
70. Ена А.В. Методика оценки природных комплексов Крыма в научных и рекреационных целях / А.В. Ена // Проблемы географии Крыма. – Симферополь, 1971. – 24 с.
71. Євдокименко В.К. Регіональна політика розвитку туризму (методологія формування, засоби реалізації) / В.К. Євдокименко. – Чернівці: Прут, 1996. – 288 с.
72. Закон України “Про екологічну мережу” від 24 червня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 2004. - № 47. – С. 523.
73. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” // Відомості Верховної Ради України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське вид-во, 1992. – № 4. - С. 502.
74. Закон України “Про туризм”. За станом на 20 січня 2003 р. //Верховна Рада України. – Офіц. вид. - К.: Парламентське вид-во, 2003. – С. 20.
75. Заповідна справа в Україні. [навчальний посібник] / За заг. ред. М.Д. Гродзинського, М.П. Стеценка. – К.: Географіка, 2003. –306 с.
76. Зелінка С.В. Про необхідність організації регіонального Товтровоного природного парку на Поділлі / С.В. Зелінка, С.М. Стойко // Укр. ботан. журнал. – К.: Видавничий дім “Академперіодика”, 1983. - № 1. – С. 87-93.
77. Зімелєс М.А. Печера Кришталева / М.А. Зімелєс – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 68 с.
78. Зорин И.В. Энциклопедия туризма / И.В. Зорин, В.А. Квартальнов. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 368 с.: ил.

- та. Сер. 5. География. – 1994. – № 4. – С.11.
52. Горбунова К.А. В мире карста и пещер / К.А. Горбунова, Г.А. Максимович – Томск: Томский ун-т, 1991. – 119 с.
 53. Гринюк О.Ю. Формування територіально-рекреаційних систем лікувального типу (на прикладі курорту Трускавець): автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.11 “Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів” / О.Ю. Гринюк. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2007.- 24 с.
 54. Гродзинський Д.М. Основи ландшафтної екології: Підручник / Д.М. Гродзинський – К.:Либідь,1993. – 224 с.
 55. Гудзь П. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів / П. Гудзь // Регіональна економіка. – 2000. - №4. – С. 45-47.
 56. Гуменюк Ю.П. Організаційно-економічні механізми стимулювання розвитку рекреаційно-туристичного комплексу (на прикладі Тернопільської області): автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” / Ю.П. Гуменюк – Л.: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2005. –24 с.
 57. Данилова Н.А. Климат и отдых в нашей стране / Н.А. Данилова. - М.: Мысль, 1980. - 155 с.
 58. Данилова Н.А. Климат и отдых в нашей стране. Европейская часть СССР. Кавказ / Н.А. Данилова. – М.: Мысль, 1980. – 156 с.
 59. Данилова Н.А. Природа и наше здоровье / Н.А. Данилова. - М.: Мысль, 1977. - 236 с.
 60. Денисик Г.І. Кременецькі гори / Г.І. Денисик // Український географічний журнал. - Київ: інститут географії НАН України,1997. - № 2. – С. 62-64.
 61. Денисик Г.І. Рекреаційні ландшафти Поділля / Г.І. Денисик, В.М. Воловик - Вінниця, ПП “Едельвейс і К”, 2009. - 206 с.
 62. Державна програма розвитку туризму на 2002–2010 роки // Правове регулювання туристичної діяльності в Україні: Збірник нормативно-правових актів. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – С. 32–39.
 63. Довідник агронома. / [В.А.Кононюк, О.К.Медведовський, В.І.Витриховський]; за ред. Л.Л. Зіневича. - К.: Урожай, 1985. - 671 с.
 64. Долишний М. Карпатский регион в контексте государственной политики: оценка состояния и стратегия развития / М. Долишний, В. Кравцов // Экономика Украины. – 1995. – № 8. – С.24–35.
 65. Дублянський В.Н. Карстовые пещеры Украины / В.Н. Дублянський, А.А. Ломаев. – К.: Наукова думка, 1980. – 177 с.

отримали Радехівсько-Бродівський, Смигівсько-Славутський, Миколаївсько-Бережанський, Кременецький фізико-географічні райони (див. табл. 2.9). Порівнюючи бальні оцінки площі лісів і залісненості території, можна побачити повний збіг в випадку з Миколаївсько-Бережанським районом і кардинально-протилежні бали в випадку з Радехівсько-Бродівським, Смигівсько-Славутським фізико-географічними районами. Це можна пояснити тим, що площа лісів відносно невелика в зв'язку з тим, що незначна площа самого фізико-географічного району, але відсоток лісів по відношенню до площі території значний.

При визначенні площі рекреаційних лісів виходили з того, що у 1 бал оцінювалась площа до 1 тис. га; 2 бали – 1,1 тис. га – 5,9 тис. га; 3 бали – 6 тис. га – 8 тис. га. Найвищий бал отримали Чортківсько- Камянець- Подільський і Кременецький фізико-географічні райони, середню кількість балів - Зборівсько-Теребовлянський, Миколаївсько-Бережанський, Ходорівсько-Бучацький, Збарзько-Смотрицький (Товтровий) фізико-географічні райони. Всі решта райони отримали найнижчу оцінку в 1 бал.

При оцінці частки рекреаційних лісів від загальної площі лісів фізико-географічного району використовувалась наступна градація: 1 бал – 1 – 9,9 %; 2 бали – 10 – 24,9 %; 3 бали – 25 - 30 %. Цей показник показує можливість використання лісових ресурсів в рекреаційній сфері, тому він включений нами в загальну оцінку рослинних рекреаційних ресурсів.

Інтегральна оцінка рослинних рекреаційних ресурсів визначалася як сума балів оцінки загальної площі лісів фізико-географічного району; лісистості території; площі рекреаційних лісів; частки рекреаційних лісів від загальної площі лісів. При визначенні балу застосовувалась наступна градація: 1 бал – 1 – 4; 2 бали – 5 – 7; 3 бали – 8 – 11.

Проведена оцінка рослинних ПРР за даними критеріями дала можливість провести їх типізацію.

Зокрема, до першої групи відноситься Миколаївсько-Бережанський, Ходорівсько-Бучацький, Кременецький і Чортківсько- Камянець- Подільський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 3 бали.

Таблиця 2.9

Бальна оцінка біотичних рекреаційних ресурсів.

№ з/п	Фізико-географічний район	Площа фізико-географічного району, га		Площа лісів, га	Відсоток лісів, %	Відсоток лісів, %	Відношення до всієї площі лісів, %	Бал	Відсоток рекреаційних лісів по	Бал	Сума балів	Оцінка дослідження рекреаційних ресурсів
		Площа фізико-географічного району, га	Площа лісів, га									
1	Радехівсько-Бродівський	6180	3800	1	43	3	100	1	2,6	1	6	2
2	Смигівсько-Славуцький	17380	5600	1	31	3	100	1	1,8	1	6	2
3	Миколаївсько-Бережанський	82219	26000	3	32	3	279	2	10,6	2	10	3
4	Ходорівсько-Бучацький	135013	28691	3	22	3	2041	2	7,1	1	9	3
5	Вороняцький	22990	5600	1	15	2	400	1	7	1	5	2
6	Зборівсько-Теребовлянський	308230	18000	2	6,3	1	4000	2	22	2	7	2
7	Гримайлівсько-Гусятинський	131419	6400	1	5	1	532	1	8,3	1	4	1
8	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	71408	10521	1	1	1	3500	2	33	3	8	3
9	Чортківсько-Кам'янець-Подільський	188552	28400	3	12	2	7067	3	25	3	11	3
10	Кременецький	56610	17600	2	21	3	6069	3	34,5	3	11	3
11	Вілійсько-Ізяславський	8580	400	1	5	1	-	1	3	1	4	1
12	Лановецько-Геофілопільський	145419	6400	2	4	1	300	1	3	1	5	2
13	Підволочисько-Авратинський	72190	2800	1	4	1	100	1	3,5	1	4	1

37. Генсирук С.А. Рекреационное использование лесов / С.А. Генсирук, М.С. Нижник, Р.Р. Возняк – К.: Урожай, 1987. – 247 с.
38. Географические проблемы совершенствования организации отдыха и туризма / [Под ред. Е.М. Поспелова и др.] – М.: МФГО, 1985. – 172 с.
39. Географический энциклопедический словарь / [Под ред. В.А. Трешникова] – М.: “Советская энциклопедия”, 1988. – 431с.
40. География рекреационных систем СССР / [Под ред. В.С. Преображенского, В.М. Кривошеева]. – М.: Наука, 1980. – 219 с.
41. Географічна енциклопедія України: в 3-х т. / [Відп. ред. О.М. Маринич]. – К.: “Українська Енциклопедія” ім. М.П. Бажана: Т.1.: А-Ж. – 1989. – 416 с. Т.2.: З-О. – 1990. – 480 с. Т.3.: П-Я. – 1993. – 480 с.
42. Герасимов И.П. Национальные парки как форма использования и организации территории для отдыха и туризма / И.П. Герасимов, В.С. Преображенский // Изв. АН СССР. Серия География.- 1979. - №5 – С. 32-35.
43. Геренчук К.І. Природно – географічний поділ Львівського та Подільського економічних районів / К.І. Геренчук, М.М. Койнов, П.М. Цись - Львів: в-во ЛДУ, 1964. – 222 с.
44. Гетьман В. Красо України, Тернопільське Поділля / В.Гетьман // Краєзнавство. Географія. Туризм. Шкільний світ. – 2008. - № 16. – С. 15-19.
45. Гетьман В.І. Теоретико-методологічні питання визначення рекреаційних навантажень на рекреаційні комплекси природно-заповідних територій / В.І. Гетьман // Екологічний вісник. – К.: ВЕЛ, 2004. - № 4. – С. 4-8.
46. Гетьман В. Рекреаційна діяльність в регіональних ландшафтних парках України / В. Гетьман // Географія та основи економіки в школі. –2004. - № 1. – С. 35-41.
47. Гетьман В.І. Українські Карпати. Ландшафтно-рекреаційні ресурси / В.І. Гетьман. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 136 с.
48. Голубець М.А. До питання про ландшафтну різноманітність / М.А. Голубець // Укр. геогр. журнал. – К.: Академперіодика, 2006. - № 2 (54). – С. 66-69.
49. Голубець М.А. Суть поняття оптимізації / М.А. Голубець // Антропогенні зміни біоценотичного покриву в Карпатському регіоні. – К.:Наукова думка, 1994. – С. 113-119.
50. Горб К.М. Теорія та практика організації території особливої охорони / К.М. Горб – Дніпропетровськ: В-во ДДУ, 1998. – 56 с.
51. Горб К.Н. Методические подходы и оценки значимости особо охраняемых объектов для целей туризма / К.Н. Горб // Вестн. Моск. ун-

- Поділля / В.П. Брусак, Р.Н. Гатюк, Ю.В. Зінько // Наукові записки ТДПУ. Серія: географія. – Тернопіль: Видавн. відділ ТДПУ, 1998. - № 2. – С. 180-187.
25. Будыко М.И. Климат и жизнь / М.И. Будыко - Л.: Гидрометеиздат, 1971. – 120 с.
26. Валев Э.Б. Некоторые проблемы развития рекреационной географии / Э.Б. Валев, Н.С. Мироненко, В.Б. Нефедова // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та, № 1, 1986. – С. 31-35.
27. Васильев Ю.С. Использование водоёмов и рек в целях рекреации / Ю.С. Васильев, В.А. Кукушкин – Л.: Гидрометеиздат, 1988. – 230 с.
28. Веденин Ю.А. Динамика территориальных рекреационных систем / Ю.А. Веденин – М.: Наука, 1982. – 191 с.
29. Веденин Ю.А. Принципы и методы исследования функционирования и развития территориальных рекреационных систем: автореф. дис. на соискание ученой степени докт. геогр. наук: спец. 11.00.02 – “Экономическая и социальная география”/ Ю.А. Веденин. – М., 1982. – 48 с.
30. Веденин Ю.А. Социально-экономические аспекты развития территориальных рекреационных систем: Сборник статей / Ю.А. Веденин – М.: Наука, 1980. – 155 с.
31. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1440 с.
32. Волобой П.В. Системно-структурний аналіз і методика дослідження рекреационних комплексів / П.В. Волобой, І.Т. Бондарчук, Г.О. Бекирова // Економічна географія. – 1984. – № 36. – С. 9–13.
33. Воловик В.М. Ландшафтознавчий аналіз природних рекреаційних умов та ресурсів Східного Поділля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.01 – “Фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів” / В.М. Воловик. – К., 1997. – 24 с.
34. Воловик В.М. Ландшафтознавчий аналіз природних ресурсів рекреаційних вузлів Східного Поділля / В.М. Воловик // Укр. геогр. журн. – 1997. - № 1. – С. 39-43.
35. Воловик В.М. Функціональне зонування регіонального ландшафтного парку “Середнє Побужжя” / В.М. Воловик // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія. – Вінниця, 2008. – Вип. 15. – С. 91-98.
36. Воронин Н.М. Основы медицинской и биологической климатологии / Н.М. Воронин - М.: Медицина, 1981. – 120 с.

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ

Заказники:

- - ботанічні
- - лісові
- ⊕ - загальнозоологічні
- - орнітологічні
- - іхтіологічні

Пам'ятки природи:

- - ботанічні (одинокі дерева)
- - зоологічні
- - орнітологічні
- ▲ - парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва
- ◆ - дендрологічні парки
- ◆ - ботанічні сади

Межі одиниць фізико-географічного районування:

- зон;
- - областей;
- - районів

Біотичні ПРР:

- - найсприятливіші
- - сприятливі
- - малосприятливі

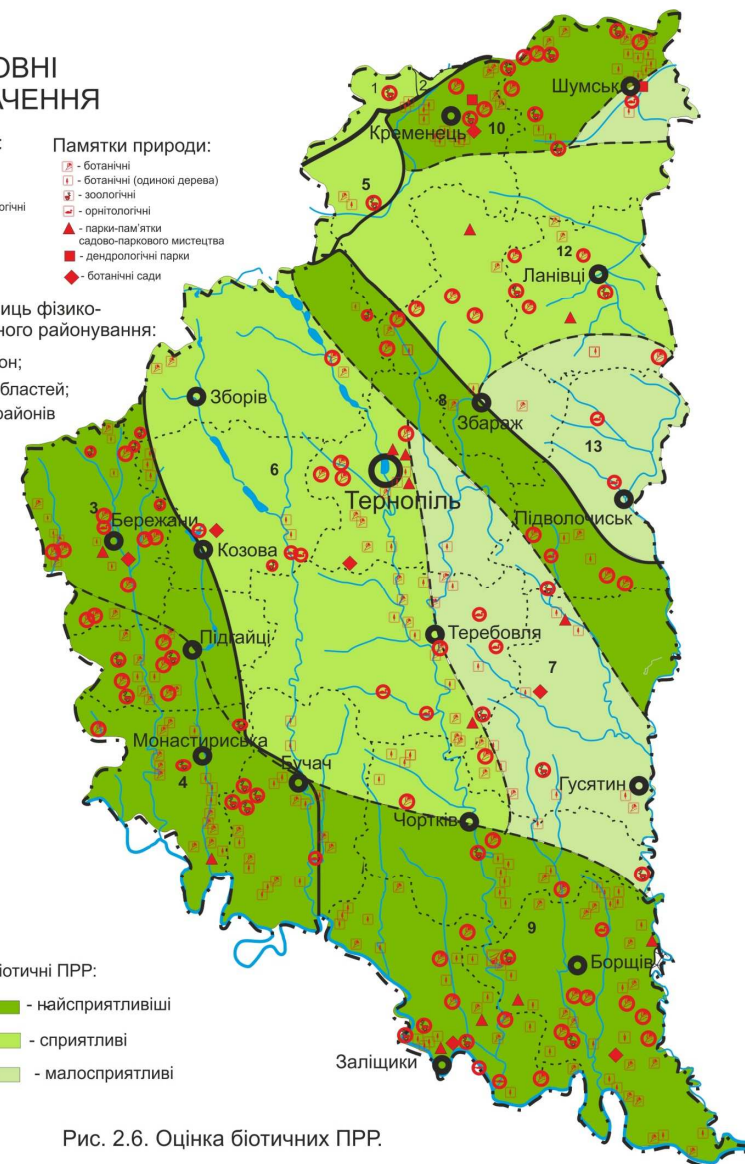

Рис. 2.6. Оцінка біотичних ПРР.

До другої - Радехівсько-Бродівський, Смигівсько-Славутський, Зборівсько-Теребовлянський, Вороняцький, Збаразько-Смотрицький (Говтровий) і Лановецько-Теопіпільський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 2 бали.

До третьої – Підволочисько-Авратинський, Вілійсько-Ізяславський, Гримайлівсько-Гусятинський фізико-географічні райони, які при оцінці отримали 1 бал (табл. 2.9, рис. 2.6).

Еколого-географічний аналіз і оцінка біотичних рекреаційних ресурсів Тернопільської області дають можливість встановити територіально-функціональні відмінності, які проявляються в межах виявлених типів районів. В результаті типізації, нами виявлено певну територіальну диспропорцію в розміщенні біотичних рекреаційних ресурсів (вони приурочені переважно до периферійних частин області) і території з найбільшим рекреаційним попитом (це центральна частина області), відчувають певний дефіцит рекреаційних ресурсів. Тому, доцільним було б створення в межах центральної частини області низки регіональних ландшафтних парків для збереження рекреаційного попиту населення та проведення ренатуралізаційних заходів з відновлення лісової рослинності.

2.5. Інтегральна оцінка ПРР Тернопільської області.

В основу методики оцінювання природно-рекреаційного потенціалу фізико-географічних районів Тернопільської області покладена бальна оцінка. Застосування бальних оцінок є традиційним як для географії загалом, так і для рекреаційної географії зокрема (праці Л.І. Мухіної, О.О. Бейдика, Н.В. Новікової, М.М. Поколодної і ін.). Об'єктом оцінки виступають ПРР природних фізико-географічних районів Тернопільської області, суб'єктом, з позиції якого ведеться оцінка – рекреаційна галузь.

Якісна оцінка ПРР проведена в балах. При оцінці ПРР були розбиті на чотири блоки: геолого-геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні і біотичні. Кожен вид ресурсів оцінюється з допомогою оціночних критеріїв та певного методу. Для оцінювання була обрана трьохбальна шкала, що зумовлено

12. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування: Монографія / О.О.Бейдик – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2001. – 395 с.
13. Бейдык А.А. Рекреационное освоение и рекреационно-ландшафтное районирование Верхнего Днестра в пределах УРСР / А.А. Бейдык // Физическая география и геоморфология. – Киев: Вища школа, 1981. – Вип. 25. – С. 114-121.
14. Беттен Л.Д. Погода в нашей жизни. [Текст]: пер. с англ / Л.Д. Беттен - М.: Мир, 1985. - 226 с.
15. Блага М.М. Географічні відмінності та шляхи оптимізації використання рекреаційно-ресурсного потенціалу гірсько-приморських територій Криму: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 – “Економічна та соціальна географія”/ М.М. Блага. – Одеса, 2000. – 19 с.
16. Блага М.М. Рекреаційно-ресурсний потенціал і фактори його використання / М.М. Блага // Український геогр. журнал. – Київ: інститут географії НАН України, 2000. - №2. – С. 28-30.
17. Бобкова А. Про поняття природних рекреаційних ресурсів / А. Бобкова // Право України. – 2000. – С. 51-54.
18. Божиліна Е.А. Климатические карты для рекреации и туризма / Е.А. Божиліна, Д.А.Белова, В.Н.Сорокина // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та. - 2008. № 3– С. 19-23.
19. Борисенко Е.П. Климат и деятельность человека / Е.П. Борисенко – М.: Наука, 1982. – 224 с.
20. Бородюк Н. Незвідана краса Тернопілля: Туризм / Н. Бородюк // Урядовий кур'єр. – 2003. - № 3. – С. 19.
21. Бредихин А.В. Рекреационные свойства рельефа / А.В. Бредихин // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та. - 2004. № 6– С. 24-30.
22. Бредихин А.В. Рельеф как рекреационное условие и ресурс туризма / А.В. Бредихин // Вестник Московского университета: Серия 5 География: Из-во Московского ун-та. - 2004. № 4– С. 23-28.
23. Брусак В.П. Історія і сучасний стан вивчення ландшафтного різноманіття Подільських Товтр і природного заповідника “Медобори” / В.П. Брусак // Роль природно-заповідних територій Західного Поділля та Юри Ойцовської у збереженні біологічного та ландшафтного різноманіття. [Збірник наук. праць]. – Гримайлів – Тернопіль: Лілея, 2003. – С. 143-154.
24. Брусак В.П. Перспективи формування природоохоронних систем

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агрокліматичний довідник агронома / за ред. Т.К. Богатиря. – К.: Урожай, 1964. – 160 с.
2. Аріон О.В. Функціональне зонування в системі оптимізації об'єктів природно-заповідного фонду України / О.В. Аріон // Укр. географ. журнал. – Київ: Видавн. дім “Академперіодика”, 1997. - №4.- С. 35-39.
3. Багрова Л.А. Рекреационные ресурсы (подходы к анализу понятия) / Л.А. Багрова, Н.В. Багров, В.С. Преображенский // Изв. АН СССР. Сер. геогр. – 1977. – № 2. – С. 5–12.
4. Багрова Л.А. Физико-географические (природоведческие) основы рекреационной географии: Учебное пособие / Л.А. Багрова, П.Д. Подгородецкий – Симферополь: И–во СГУ, 1982. – 63 с.
5. Байтеряков О.З. Географические аспекты формирования и развития горных туристско-рекреационных систем (на примере Крыма): автореф. дис.на соискание уч. ст. канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 – “Экономическая и социальная география” / О.З.Байтеряков.– Симферополь, 1996.– 19 с.
6. Безпалов И.И. Опыт рекреационно-курортной оценки природных комплексов в схеме районной планировки Черновицкой области / И.И. Безпалов // Проектирование курортов и зон отдыха. – К.: Будівельник, 1975. – С. 82–88.
7. Безруков Ю.Ф. Рекреационные ресурсы и курортология: учебное пособие/ Ю.Ф. Безруков – Симферополь: Издательство Симферопольского университета, 1998. – 110 с.
8. Бейдик О.О. Методология та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України: автореф. дис. на здобуття вченого ступеня доктора географічних наук: спец. 11.00.02 – “Економічна та соціальна географія” / О.О.Бейдик.– Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2004. – 23 с.
9. Бейдик О.О. Районування і ресурси як базові поняття рекреаційної географії та географії туризму / О.О. Бейдик // Розвиток туризму в Україні. Проблеми і перспективи: Збірник наукових статей. – К.: ІВЦ “Слов’янський діалог”, 1995. – С. 95–103.
10. Бейдик О.О. Рекреаційне освоєння і рекреаційно-ландшафтне районування Середнього Подніпров’я / О.О. Бейдик, Т.А. Ляхова, В.А. Уманчик // Вісник Київського університету. Географія. – К., 1987. – Вип. 29. – С. 19–24.
11. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України. Термінологія. Оцінка ресурсів. Паспортизація регіонів. Видатні іноземці. Навчальний посібник/ О.О. Бейдик. – К.: Альтерпрес, 2009. - 400 с.

амплітудою значення показників, можливостями точності вимірювання, заданою детальністю дослідження, а також за деякими параметрами (наприклад, кліматичні) територія Тернопільської області є досить однорідною, і відповідно ступінь виявленості окремих властивостей компонентів має незначний діапазон, тому використання трьохбальних шкал є виправданим. Максимальна кількість балів присвоюється фізико-географічному району, який з урахуванням всіх оціночних критеріїв є лідером за певним видом ресурсів. При розробленні інтегральної шкали був використаний спосіб складання балів. Остаточне типологічне ранжування фізико-географічних районів Тернопільської області за наявністю ПРР визначали шляхом ранжування (за трибальною шкалою) сум складових бальних оцінок.

Інтегральна оцінка ПРР фізико-географічних районів Тернопільської області визначалась як сума балів оцінки геолого-геоморфологічних, кліматичних гідрологічних і біотичних ПРР. При оцінці застосовувалась наступна градація: 3 бали – 7 -9 балів; 2бали – 5-6; 1 бал – 1 – 4 (табл. 2.10).

Аналіз інтегральної таблиці свідчить, що найвищу оцінку отримали Чортківсько-Камянець-Подільський, Миколаївсько-Бережанський, Ходорівсько-

Таблиця 2.10

Інтегральна оцінка природних рекреаційних ресурсів.

№ з/п	Фізико-географічний район	Оцінка геолого-геоморфологічних ПРР, бали	Оцінка гідрологічних ПРР, бали	Оцінка біотичних ПРР, бали	Оцінка кліматичних ПРР (для літніх видів рекр.), бали	Загальна сума балів	Інтегральна оцінка ПРР, бали
1	Радехівсько-Бродівський	1	1	2	2	6	1
2	Смигівсько-Славутський	1	1	2	2	6	1

3	Миколаївсько-Бережанський	2	3	3	2	10	3
4	Ходорівсько-Бучацький	3	3	3	3	12	3
5	Вороняцький	2	1	2	2	7	2
6	Зборівсько-Теребовлянський	2	3	2	1	8	2
7	Гримайлівсько-Гусятинський	2	3	1	1	7	2
8	Збаразько-Смотрицький (Товтровий)	3	2	3	1	9	3
9	Чортківсько-Кам'янець- Подільський	3	3	3	3	12	3
10	Кременецький	3	1	3	2	9	3
11	Вілійсько-Ізяславський	1	1	1	2	5	1
12	Лановецько-Теопільський	1	2	2	1	6	1
13	Підволочисько-Авратинський	1	2	1	1	5	1

Бучацький, Збаразько-Смотрицький і Кременецький райони (3 бали). Середню оцінку отримали Лановецько-Теопільський, Зборівсько-Теребовлянський, Гримайлівсько-Гусятинський і Вороняцький фізико-географічні райони. Найнижчу оцінку отримали Підволочисько-Авратинський, Вілійсько-Ізяславський, Смигівсько-Славутський і Радехівсько-Бродівський (рис. 2.7).

Інтегральна оцінка природних рекреаційних ресурсів здійснювалась шляхом аналізу наявності ПРР в кожному квадраті топографічної карти Тернопільської області масштабом 1:100000. Для інтегральної оцінки нами були обрані такі показники:

1. Особливості рельєфу: глибина розчленування, висота над рівнем моря, наявність горбогірних пасем, каньйоноподібних долин, печер, відслонень, травертинових скель, геологічних пам'яток природи;

2. Водні рекреаційні ресурси: при оцінці враховано ті річки, ставки і водосховища, які можуть бути використані з рекреаційною метою, при цьому увага приділялась характеру берегової лінії, глибині водойми, якості води, а також наявності унікальних гідрологічних заповідних об'єктів (водоспадів, виходів джерельних вод, карстових джерел);

основі розроблених критеріїв дало можливість виокремити чотири ландшафтно-рекреаційних області (Малополіська, Опільська, Західно-Подільська, Середньоподільська), 11 ландшафтно-рекреаційних районів і 28 ландшафтно-рекреаційних комплексів з набором ПРР, що сприяють розвитку певних видів рекреаційних занять. Наявність сукупності ПРР кожного ландшафтно-рекреаційного комплексу визначило його рекреаційну спеціалізацію.

З метою ефективного використання ландшафтних рекреаційних ресурсів запропоновано в кожному з ландшафтно-рекреаційних районів створити 9 перспективних регіональних ландшафтних парків. Подано обґрунтування функціональних зон та проведена характеристика ПРР. Розроблено в їх межах схеми маршрутів екологічних стежок.

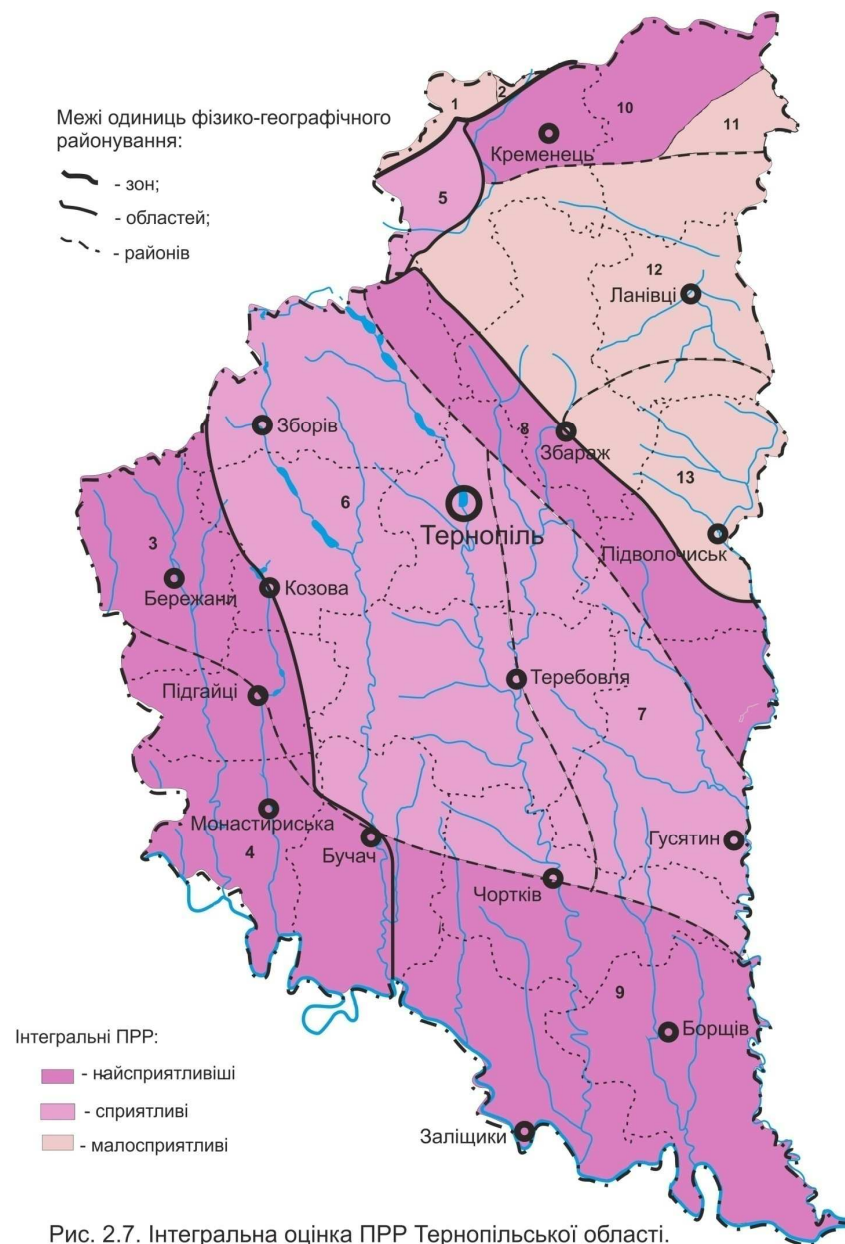
Запропоновані перспективні РЛП одночасно є складовими частинами регіональної екомережі і регіональної рекреаційної системи, що сприятиме, з однієї сторони, більш ефективному використанню ПРР, а з іншої сторони, слугуватиме гарантом збереження і відновлення рекреаційних ландшафтів.

Запропонована схема розвитку рекреаційної сфери області базується на методологічних і прикладних засадах оптимальної ландшафтно-екологічної організації території. Пріоритетний розвиток при цьому отримають ті ландшафтно-рекреаційні райони, рекреаційний потенціал яких у структурі природно-ресурсного потенціалу є найвищим (Бережансько - Підгаєцький, Бучацький, Заліщицько - Борщівський, Кременецько - Шумський). Ця обставина потребує першочергового розвитку рекреаційної сфери і створення РЛП в межах означених ландшафтно-рекреаційних районів. Ландшафтно-рекреаційні райони з високим природно-рекреаційним потенціалом (Кременецький, Шумський, Збаразький, Зборівський, Підгаєцький, Чортківський, Гусятинський) є потенційними для розвитку рекреаційного господарства у поєднанні з традиційними напрямками господарювання. Створення перспективних РЛП, приурочене до їх території, сприятиме цілеспрямованому розвитку туристсько-рекреаційної сфери.

для рекреаційної діяльності. Сприятливі геолого-геоморфологічні ПРР приурочені до горбогірних і каньйоноподібних річково-долинних місцевостей Тернопільської області. Найсприятливіші погодні умови для літніх видів рекреації спостерігаються в Південному кліматичному районі, а для зимових видів рекреації – в Центрально-Східному районі. Сприятливі гідрологічні ПРР тяжіють до зарегульованих водосховищами і ставками верхів'їв річок, що мають високі показники якості води. Біотичні ПРР тяжіють до лісових масивів і заплавної луки, і зосереджені, здебільшого, в периферійних частинах області.

Інтегральну оцінку ПРР проведено двома способами. У першому випадку інтегральна оцінка здійснена на основі зіставлення покомпонентних оцінок для кожного фізико-географічного району. Найвищу оцінку отримали Чортківсько-Камянець-Подільський, Миколаївсько-Бережанський, Ходорівсько-Бучацький, Збаразько-Смотрицький і Кременецький фізико-географічні райони. Найнижчу оцінку отримали Підволочисько-Авратинський, Вілійсько-Ізяславський, Смигівсько-Славутський і Радехівсько-Бродівський фізико-географічні райони. З метою більш детальної просторової диференціації інтегральних ПРР також проведено їх оцінювання за квадратами топографічної карти Тернопільської області масштабом 1: 100000, на основі аналізу особливостей рельєфу, наявності водних, бальнеологічних і біотичних рекреаційних ресурсів. Сприятливі ПРР спостерігаються в межах Кременецького і Опільського горбогір'я, Товтровою кряжу, долини Дністра, і окремих відтинках нижніх і середніх течій лівих допливів Дністра. Малосприятливі і несприятливі ПРР спостерігаються в межиріччях, особливо в межах Тернопільського плато і Авратинської височини, що зумовлено одноманітністю рельєфу, значною антропогенною освоєністю цих територій і низькою залісненістю.

На основі аналізу ландшафтної карти Тернопільської області виокремлено природно-територіальні комплекси сприятливі для рекреаційної діяльності. Проведене ландшафтно-рекреаційне районування території Тернопільської області на

3. Біотичні ресурси: за основу оцінки був взятий лісовий покрив, як основний рослинний ресурс, що найширше і найбільш комплексно використовується в рекреаційних цілях, враховувалась наявність природної рослинності, її сприятливість для рекреаційних занять, наявність рідкісних, зникаючих ендемічних видів рослин і тварин, біотичних заповідних об'єктів: НПП і РЛП, заказники, пам'ятки природи, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, дендропарки, ботанічні сади, екологічні стежки заповідників (ті, що експлуатуються і перспективні);

4. Бальнеологічні рекреаційні ресурси: враховувались наявні родовища джерел мінеральних вод і лікувальних грязей (пелоїдів);

Ті квадрати, в яких зустрічається поєднання всіх чотирьох видів ПРР, отримали найвищий бал – 4 бали і оцінені як найсприятливіші для рекреаційної діяльності. Ті квадрати, в яких поєднується три види ПРР, отримали бал – 3, і оцінені як сприятливі для рекреаційної діяльності, квадрати де зустрічаються два види ПРР отримали 2 бали і оцінені як обмежено сприятливі для рекреаційної діяльності. Ті ж квадрати, які отримали лише 1 бал оцінені як малосприятливі. А квадрати, де не зустрічається жоден з перелічених вище видів ПРР оцінені нами як несприятливі. Перші три класи територій відображають сприятливість ПРР, останній клас демонструє території з несприятливими ПРР.

В результаті проведеної оцінки створено картографічну модель (рис. 2.8), яка відображає просторову диференціацію ПРР за ступенем їх сприятливості для відпочинку і оздоровлення. Сприятливі ПРР спостерігаються в межах Кременецького, Опільського горбогір'я, Товтрового кряжу, долини Дністра, і окремих відтинках нижніх і середніх течій лівих допливів Дністра. Малосприятливі і несприятливі ПРР спостерігаються в межиріччях, особливо в межах Тернопільського плато і Авратинської височини, що зумовлено одноманітністю рельєфу, значною антропогенною освоєністю цих територій і низькою залісненістю.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження природних рекреаційних ресурсів, як покомпонентних так і інтегральних, здійснений аналіз просторової організації ландшафтних рекреаційних ресурсів, проведене ландшафтно-рекреаційне районування, досліджені перспективи ефективного використання ПРР шляхом створення мережі регіональних ландшафтних парків дало можливість сформулювати наступні висновки:

Аналіз сучасних теоретико-методологічних підходів до вивчення природних рекреаційних ресурсів і розроблена поняттєво-термінологічна система дали можливість простежити трансформацію понять “рекреація”, “природні рекреаційні ресурси”, “рекреаційні умови”, уточнити їх зміст.

Рекреаційно-географічні дослідження необхідно здійснювати у поєднанні геосистемної концепції з базовими положеннями новітньої стратегії збалансованого розвитку та концепції екомереж. Алгоритм дослідження ПРР включає ряд логічно взаємопов'язаних кроків: збір базових матеріалів – вибір методів і прийомів дослідження – здійснення аналізу і оцінювання геолого-геоморфологічних, кліматичних, гідрологічних і біотичних ПРР –здійснення оцінки природно-територіальних комплексів для цілей рекреації – здійснення ландшафтно-рекреаційного районування – обґрунтування мережі перспективних регіональних ландшафтних парків в межах таксономічних одиниць ландшафтно-рекреаційного районування – проведення функціонального зонування перспективних РЛП – обґрунтування схеми оптимальної ландшафтно-екологічної організації Тернопільської області для рекреаційних потреб.

Здійснений аналіз та оцінювання геолого-геоморфологічних, кліматичних, гідрологічних, гідромінеральних і біотичних рекреаційних ресурсів показав їх просторову диференціацію, кількісні і якісні характеристики наявних ПРР, ступінь сприятливості для використання в рекреаційній діяльності. При проведенні покомпонентної оцінки застосовано бальне оцінювання за триступеневою шкалою, яке дало можливість провести типологічне ранжування фізико-географічних районів Тернопільської області за їх сприятливістю

9.	Бучацький	НПП “Дністровський каньйон”	О,П
10.	Заліщицький	НПП “Дністровський каньйон”	О,Л,П,С
11.	Борщівський	НПП “Дністровський каньйон”	О,С,П,Л
12.	Скала-Подільський	РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя”	О, С, П, Л
13.	Тернопільський	РЛП “Загребелля”	О,П,С
14.	Теребовлянський	РЛП “Княжий ліс”	О,П,Л
15.	Чортківський	РЛП “Середньосеретський”	С,О,П
16.	Зарваницька	РЛП “Зарваницький”	П,О
17.	Залізцівсько-Вертелківський	РЛП “Залізцівсько-Вертелківський”	О,С,П
18.	Збараський	РЛП “Збараські Товтри”	О,П

*Види рекреаційних послуг:

О – оздоровчі; П – пізнавальні; С – спортивні; Л – лікувальні.

Основу кожного ландшафтно-рекреаційного району, чи комплексу складатимуть НПП чи РЛП, функціональне зонування яких забезпечуватиме ефективне використання природних рекреаційних ресурсів, розміщенню об’єктів рекреаційної інфраструктури, регулювання навантажень на природні комплекси, орієнтацію на певні види рекреаційних послуг.

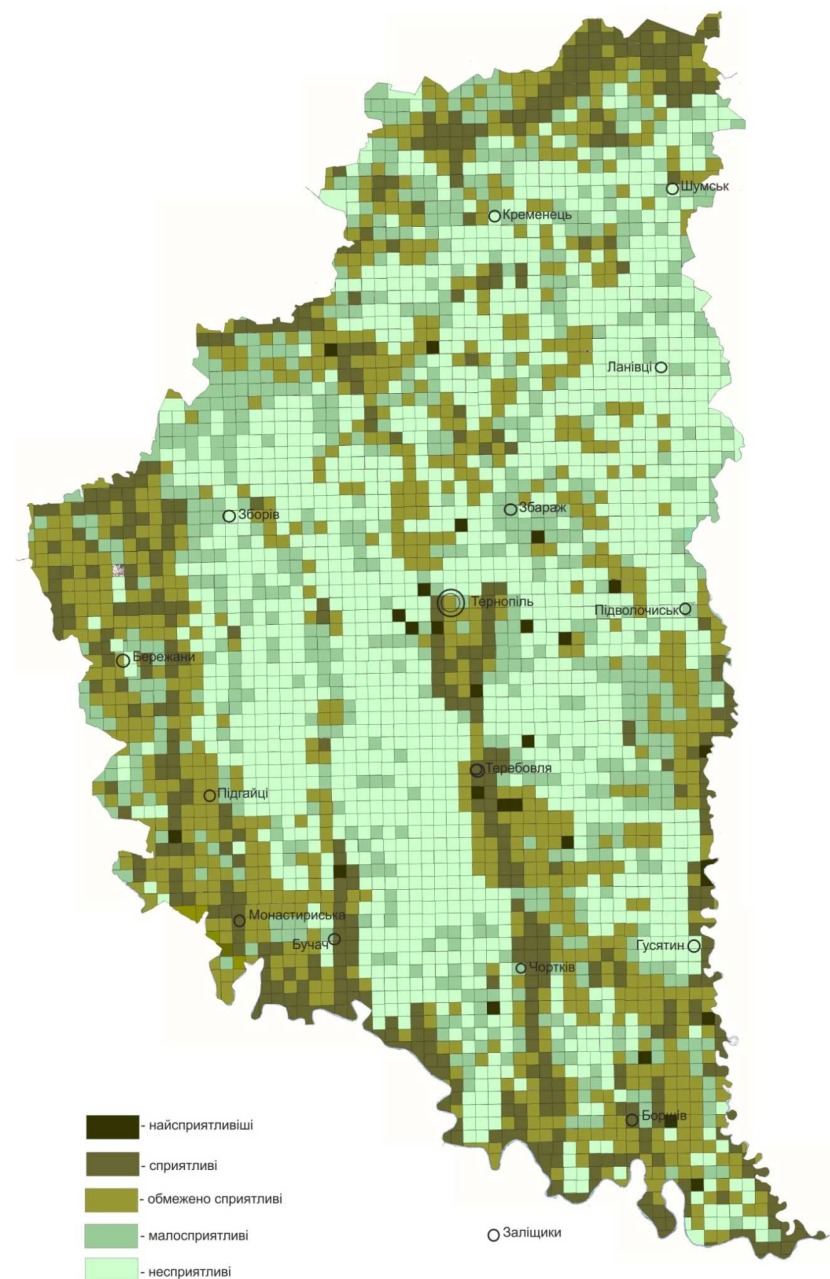

Рис. 2.8. Інтегральна оцінка ПРР Тернопільської області.

РОЗДІЛ 3 ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛАНДШАФТНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.

3.1. Оцінка природно-територіальних комплексів для відпочинку і оздоровлення

Ландшафт є основою формування та розвитку індустрії туризму і йому відповідає певний набір природних рекреаційних ресурсів [66]. Рекреаційний ландшафт, як різновид сучасного антропогенно-природного, формується під впливом природних та антропогенних ландшафтоутворювальних факторів, які визначають його кількісно-якісні особливості [47]. Рекреаційні ландшафти – це натуральні або антропогенні ландшафтні комплекси, в яких під впливом рекреації докорінно змінений (в природних), або перебудований (в антропогенних) цілях хоча б один з компонентів. Рекреаційні ландшафти це клас антропогенних ландшафтів, що розділений на підкласи: оздоровчо-відпочинкові, лікувальні, спортивно-пізнавальні. У відповідності з природними умовами, в яких формуються рекреаційні ландшафти, виділені їх зональні типи: мішанолісові, широколистянолісові, лісостепові, степові. Подальша класифікація рекреаційних комплексів основана на приуроченості до відповідного типу місцевостей [61].

Для виконання спортивно-оздоровчої, науково-пізнавальної, освітньо-виховної, лікувально-оздоровчої функцій рекреаційні ландшафти володіють ландшафтно-рекреаційними ресурсами, до яких належать природні та антропогенні об'єкти і явища, що презентують потенційні ландшафтні можливості та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів, їх спеціалізацію та економічну ефективність.

Для оцінки природно-територіальних комплексів (ПТК) для відпочинку враховувалась морфологічна структура ландшафтів і на прикладній карті визначали ділянки різного ступеня сприятливості для рекреації.

За основу була взята карта, розроблена П.І. Штойком [136], на якій, внаслідок територіального групування природно-

реструктуризація передбачає ренатуралізацію цих угідь, що сприятиме розширенню сфери рекреаційної діяльності.

Третій етап передбачає оптимізацію структури ландшафтно-рекреаційних ресурсів шляхом створення НПП і РЛП, як об'єктів організованої рекреаційної діяльності у кожному ландшафтно-рекреаційному районі і ландшафтно-рекреаційних комплексах. НПП і РЛП орієнтовані, передусім, на використання природних рекреаційних ресурсів. Запропонована автором схема оптимальної ландшафтно-рекреаційної організації території передбачає органічне поєднання таксонів ландшафтно-рекреаційного районування із заповідно-рекреаційними об'єктами (НПП, РЛП) з урахуванням видів рекреаційної діяльності.

Зведена характеристика ландшафтно-рекреаційних районів і ландшафтно-рекреаційних комплексів та НПП і РЛП наведена у табл. 4.2.

Таблиця 4.2

Характеристика ландшафтно-рекреаційних комплексів та НПП і РЛП.

№ з/п	Ландшафтно-рекреаційний комплекс.	Базовий НПП чи РЛП	Види рекреаційних послуг*
1.	Малополіський	РЛП “Малополіський”	О, П
2.	Кременецько-Шумський	НПП “Кременецькі гори”	О,С,П
3.	Горинський	РЛП “Горинський”	О,П
4.	Почаївський	РЛП “Почаївський”	П
5.	Бережанський	РЛП “Бережанське Опілля”	О,С,П
6.	Завалівський, Підгаєцький	РЛП “Завалівський”	О,П,Л
7.	Монастирсько-Яргорівський	РЛП “Яргорівський”	О,П,Л
8.	Коропецький	НПП “Дністровський каньйон”	О,П

геосистеми, відповідно якої геосистема має найвищий природний потенціал. Територія Тернопільської області має найвищий потенціал земельних, рекреаційних, водних і лісових ресурсів. Таким чином, пріоритетними функціями другого порядку є агровиробнича, рекреаційна, водо- і лісогосподарська [207]. Якщо ж виробничі функції рангувати відповідно потенціалу природних ресурсів території, то першою є агровиробнича, а далі три функції тісно пов'язані між собою умовами розвитку рекреаційної діяльності. Таким чином, пріоритетність розбудови рекреаційної сфери області продиктована наявними тут природними рекреаційними ресурсами.

Наступним етапом оптимізації геосистеми є раціональна територіальна оптимізація просторової структури природних угідь. Вона базується на методиці Ю. Одума, та принципах сталого розвитку території, відповідно яким необхідно досягти оптимального просторового співвідношення природних і господарських угідь. Згідно Ю. Одума, 50 - 60 % території мають знаходитися під природними угіддями, які б підтримували природну рівновагу, слугували б ресурсом для сільського (пасовища, сіножаті) та лісового господарств і забезпечували б умови для відпочинку, оздоровлення і мандрівок населення. Наявні співвідношення природних і господарських угідь в межах області є оптимальними в Бережанському, Монастирському і Шумському, та близькі до оптимальних у Кременецькому, Борщівському, Бучацькому, Підгаєцькому, Зборівському адміністративних районах.

Оптимізаційні моделі структури земельного фонду запропоновані Л.П. Цариком [251] для теренів Поділля і вони відображені у табл. 4.2. В основу запропонованих моделей покладено принцип рівноваги, паритетного розвитку господарства, що передбачає такий розвиток господарської діяльності, при якому не погіршуватиметься якість довкілля і стан природних геосистем.

Згідно оптимізаційних моделей запропоновано скорочення орних земель (деградованих і малопродуктивних) на 17 % з їх використанням під залуження і заліснення, середні показники яких складатимуть близько 19 % і 23 % відповідно. Пропонована

територіальних комплексів Тернопільської області за їх морфологічною структурою, він виокремлює такі основні групи ландшафтів: Малополіські (в які входять Гаївський і Білокриницький ландшафти), Опільські (Бережанський і Монастирський ландшафти), Товтрові (Мильнівський, Збараський, Красненський), Подільські (Кременецький, Лановецький, Тернопільський, Гусятинський, Заліщицький) (рис 3.1, табл. 3.1). Оцінку природних комплексів для відпочинку проведено для розробки оціночно-прикладної карти придатності ландшафтів для рекреації. При її складанні враховувались такі чинники, як морфологічна структура ПТК (місцевості, урочища, фації), наявність лісу і водойми, характер і якість лісу, віддаленість його від водойм, характер рельєфу.

Аналіз поєднання чинників дав можливість виділити сприятливі, обмежено сприятливі і несприятливі для рекреації типи природних комплексів.

Малополіська група ландшафтів представлена **Гаївським і Білокриницьким** ландшафтами, які характеризуються слабохвилястими рівнинами, в окремих місцях заболоченими. Плоскі прируслові і низькі ділянки з торфовищами і осоковими болотами на лучно-болотних і болотних ґрунтах є несприятливими для рекреації. Плоскі акумулятивні рівнини на флювіогляціальних пісках (з еоловими формами) з сосновими лісами і дерново-підзолистими ґрунтами сприятливі для розвитку тут лікувально-оздоровчих та утилітарних (любительських) видів рекреаційної діяльності, ліси використовуються для збору грибів і ягід, а також короткотривалої рекреації вихідного дня. Цікавими об'єктами пізнавальної рекреації є: ерозійні останцеві горби Кременецького горбогір'я - гори "Стіжок", "Данилова гора", "Червоний камінь", "Пустельна", "Унія", а також заказники і пам'ятки природи "Мала Андруга", "Заброддя", "Забродівські діброви".

Опільська група ландшафтів представлена **Бережанським і Монастирським** ландшафтами, які мають горбогірний рельєф з відносними перевищеннями 80 – 100 м. Великі площі займають ерозійно-денудаційні височини із сірими і темно-сірими

яких ведеться традиційне господарство.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі сс. Боршівка, Борсуки, Передмірка, Малі Вікнини, Снігурівка, Великі Кусківці. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 4,2 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль та автотуристами з інших населених пунктів.

РЛП “Горинський” знаходиться на відстані усього 12 кілометрів від м. Ланівці і 69 км від м. Тернопіль. По західній частині парку проходить європейський автомобільний шлях Луцьк – Дубно – Тернопіль - Чернівці, по східній межі парку проходить автодорога регіонального значення Тернопіль – Ланівці, а на північ від парку – автодорога Кременець – Біла Церква - Ржищів, курсують численні пасажирські автобуси.

4.3. Обґрунтування схеми оптимальної ландшафтно-рекреаційної організації території для рекреаційних цілей

Оптимізація геосистем спрямована на переведення їх у стани, в яких вони здатні максимально ефективно виконувати задані функції, не зазнаючи при цьому небажаних змін впродовж тривалого періоду часу [54]. Оптимізувати геосистему можна у різних напрямках: виробничо-економічному, природно-екологічному, соціально-гуманістичному тощо.

Першим етапом оптимізації геосистеми є визначення пріоритетів розвитку регіону. Оскільки оптимізація геосистеми передбачає її збалансування, то основними пріоритетом регіону є досягнення соціально-еколого-економічного балансу. Це означає узгодження трьох основних пріоритетів. У складних сучасних екологічних умовах найвищий пріоритет мають природоохоронні (збереження біорізноманіття та забезпечення стійкості природних систем) та соціально-екологічні пріоритети (забезпечення належних природних умов життєдіяльності людей). Саме ці функції геосистеми мають бути цільовими за умов оптимізації геосистеми, оскільки орієнтують на безпечність природних умов середовища життєдіяльності та уникнення конфліктних ситуацій.

Пріоритетом другого порядку є виробнича функція

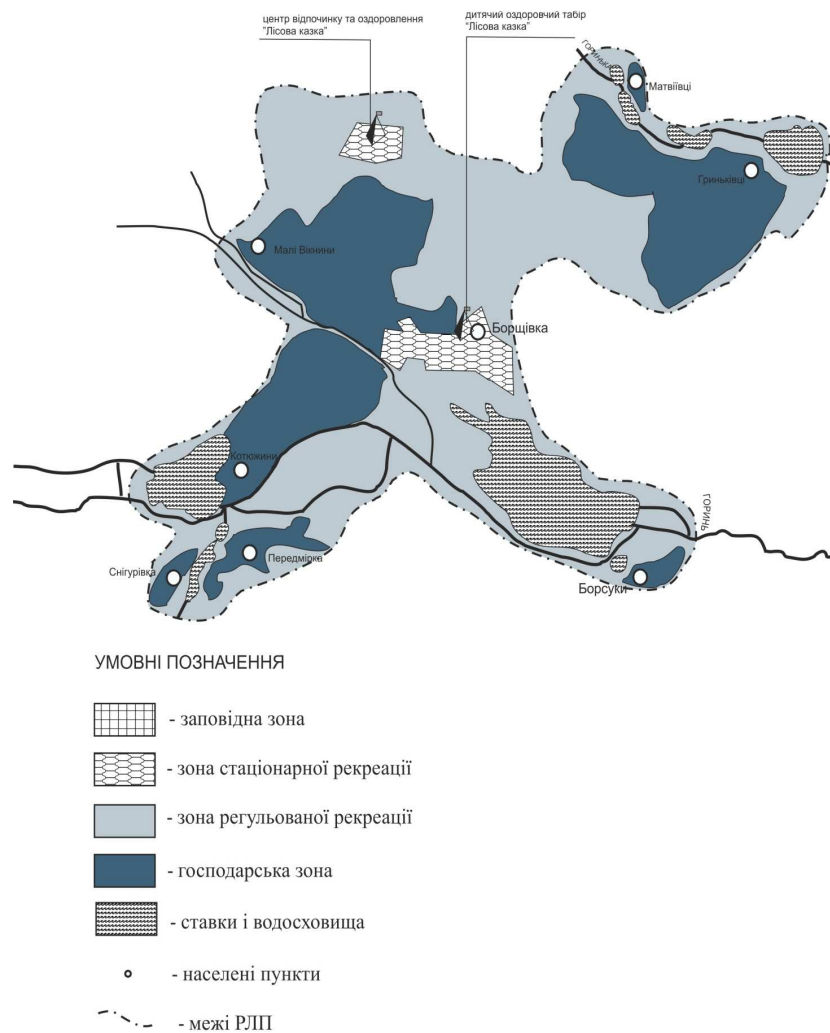

Рис. 4.10. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Горинський".

казка" в с. Борщівка і центр відпочинку та оздоровлення "Лісова казка", що знаходиться в 2 км. від с. Борщівка.

Господарська зона. До неї відносяться освоєні території на

Таблиця 3.1

Ступінь сприятливості природних комплексів Тернопільської області для рекреації

№ з/п	Природні комплекси	Ступінь сприятливості для рекреації
1	Плоскі прируслові і низькі ділянки з торфовищами і осоковими болотами на лучно-болотних і болотних ґрунтах	Несприятливі
2	Заплави та низькі тераси (1-3) на алювіально-делювіальних відкладах з різнотравно-лучною рослинністю на лучних та лучно-болотних дернових ґрунтах	Сприятливі
3	Заплави та низькі тераси (1-3), складені алювіальними суглинками та супісками з різнотравними луками на лучних і дерново-лучних ґрунтах	Сприятливі
4	Днища річкових долин, складені алювіальними суглинками з дуже вузькими заплавами на болотистих та евтрофних луках і фрагментами нижчих (1-3 терас) з суходільними луками на лучно-чорноземних ґрунтах	Несприятливі
5	Низькі рівнини на крейдовій основі з лесовим покривом і перегнійно-карбонатними ґрунтами на наносних відкладах	Несприятливі
6	Плоскі акумулятивні на флювіогляціальних пісках (з еоловими формами) з сосновими лісами і дерново-підзолистими ґрунтами	Сприятливі
7	Привершинні горби і пасма (включаючи їх схили), складені крейдовими мергелями та вапняками, перекриті лесовидними суглинками з дубово-грабовими лісами, чагарниковою рослинністю на еродованих сірих лісових ґрунтах	Сприятливі
8	Міжгорбові і міжрядові сідловини, складені крейдовими мергелями, перекриті лесовидними суглинками з дубово-грабовою рослинністю на темно-сірих ґрунтах, частково орні угіддя	Обмеженосприятливі
9	Плоскі плакори, складені легкосуглинистими лесовидними суглинками з лучним різнотрав'ям	Несприятливі

	на глибоких малогумусних чорноземах з багаточисельними у минулому, але невеликими озерами та болотами	
10	Хвилясті межиріччя, складені потужними товщами лесовидних суглинків, зайняті переважно дубово-грабовими лісами на опідзолених чорноземах і чорноземах звичайних. У минулому частину їх території займали діброви, а решту - лучні степи.	Несприятливі
11	Давні аловіальні верхньопліоценові-нижньочетвертинні високі тераси (з висотами 200-250 м) з дубово-грабовими лісами на чорноземних опідзолених, частково еродованих ґрунтах	Найсприятливіші
12	Придолинні схили (балки та лощини) на крейдових відкладах з чагарниково-травянистою рослинністю із змитими сірими опідзоленими ґрунтами, місцями опідзоленими чорноземами.	Сприятливі
13	Придолинні схили на лесовидних суглинках, частково заліснені дубово-грабовою рослинністю на еродованих чорноземах і сірих лісових ґрунтах	Сприятливі
14	Видовжені привершинні поверхні скелястих пасм і товтрових горбів (з висотами 380-420 м), утворені рифовими вапняками і малопотужними суглинками, покриті в минулому буково-дубово-грабовими лісами на змитих щибенистих перегнійно-карбонатних ґрунтах.	Сприятливі
15	Поховані рифові утворення, перекриті лесовидними суглинками, із зрідка виступаючими вапняковими брилами з широким поширенням в минулому дубово-грабових лісів на еродованих перегнійно-карбонатних малопотужних ґрунтах	Сприятливі
16	Схили скелястих пасм і товтрових горбів, перекриті вапняковими брилами та щебенем на несучільному покриві лесовидних суглинків, давньому і сучасному делювії з чагарниковою ксерофільною різнотравною рослинністю на	Сприятливі

середньому на 5-7 днів менша тривалість теплого періоду року порівняно з рештою території Тернопільської області.

Річкова мережа РЛП представлена р. Горинь, Борсуківським і Передмірківським водосховищами, а також ставками в сс. Борсуки, Борщівка, Передмірка. Самі річки слабо придатні для рекреаційного використання, але водосховища і ставки є привабливими для організації в цій місцевості РЛП. Поруч з РЛП є торф'яні болота, придатні для санаторно-курортного лікування.

Природна рослинність в зв'язку з значною сільськогосподарською освоєнністю цієї території збереглася дуже мало, ліси залишилися лише на незначних площах, і тому рекреаційне значення їх невелике. На півночі парку розміщується дубово-грабовий ліс. В долині р. Горині зустрічається лучна і на ділянках евтрофних боліт– болотна рослинність.

Тваринний світ збіднений в результаті значної антропогенної перетвореності цих ландшафтів. В межах РЛП зустрічається з ссавців: видра річкова, ондатра, бобр, пацюк; з птахів: кроншнеп великий, чаплі, качки; з плазунів: гадюка звичайна, вуж звичайний.

Функціональне зонування території РЛП “Горинський” показано на картосхемі (рис. 4.10).

Заповідну зону будуть складати 1 гідрологічна і 1 ботанічна пам'ятки природи загальною площею 1,62 га, що складає близько 0,5 % від площі РЛП. Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Горинський” подано в додатку Е.9.

Зона регульованої рекреації охоплюватиме більше 65 % площі парку. Ця зона представлена лісовими ділянками, мальовничими водними угіддями. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Горинський” подано в додатку Ж.9.

Зону стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП пропонується виділити в с. Борщівка, де буде розміщуватися адміністрація парку і на базі гостинних садиб. Також до цієї зони відноситься дитячий оздоровчий табір “Лісова

найближчих міст і сіл, зокрема, м. Ланівці, сс. Синява, Стривка, Вишгородок, Колодне, Ігровиця, Лозова, Куряни, смт. Вишнівєць, а також м. Тернопіль і українські і закордонні автотуристи.

РЛП має зручне розташування щодо транспортних шляхів. По південній частині парку проходить залізнична лінія Тернопіль – Кременець - Дубно, також через територію парку проходять автодороги: Тернопіль – Кременець - Дубно, Тернопіль – Збараж - Ланівці, магістральні автошляхи Чернівці - Брест, Чернівці - Львів, Івано - Франківськ – Хмельницький. Територію парку пронизує мережа доріг без твердого покриття, які можуть використовуватися авто- і велотуристами у суху погоду. Відстань від Збаража до Тернополя шосейним шляхом – 21 км. РЛП є перспективним для розвитку вело- і автотуризму.

Лановецький ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Горинський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Горинський”.

Протяжність РЛП “Горинський” складає 5 км з півночі на південь і 8 км із заходу на схід, проектована площа парку – близько 3200 га обмежена населеними пунктами Великі Вікнини, Піщатинці, Матвіївці, Борсуки, Передмірка, Борщівка. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Горинський” складає для паркового – 12,0 люд./день/га; для лісового – 2,5 люд./день/га; для нелісового – 3,2 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 9,8 тис. люд., літо – 16,0 тис. люд.

Територія парку знаходиться в межах Авратинської височини. Це підвищена платоподібна лесова рівнина з чергуванням плоско- та пологохвилястих ділянок, має нахил на північ та північний схід. Переважають місцевості хвилястих балочних рівнин з ерозійними формама, а також місцевості річкових долин з широкими заболоченими заплавами.

Клімат має найсприятливіші умови для зимових видів рекреації здорової людини. Проте, для літніх видів рекреації регіон перспективного РЛП характеризується найбільшою мінливістю погодних умов, також значне середнє число днів з сильним вітром, значна загальна кількість днів з опадами, в

	чорноземних карбонатних ґрунтах.	
17	Останцеві горби, складені крейдовими відкладами, зайняті широколистяними лісами	Сприятливі
18	Придолинні терасовані ділянки басейнів рр. Горині та Вілії з чорноземно-лучними і чорноземними ґрунтами з лучною і різнотравно-лучною рослинністю	Обмежено сприятливі

лісовими ґрунтами, грабовими і буковими дібровами. Для них типові горбисті опільські місцевості, на яких виділяються плосковершинні горби з пологими і крутими схилами. Також тут поширені грабові діброви з буком, ясенем, явором, дубом звичайним і скельним, які багаті на гриби, ягоди, горіхи, що приваблює сюди туристів в теплий період року. Долини допливів р. Дністер у пониззях утворюють широкі заплави з природними луками, сінокосами, пасовищами. У річкових заплавах переважають різнотравно-злакові луки загалом сприятливі для розвитку тут спортивно-оздоровчої рекреації, лише в тих місцях, де вони заболочені, вони несприятливі для рекреаційного використання. Характерною особливістю придністровських опільських ландшафтів є каньйоноподібні долини річок Золота Липа, Коропець, Стрипа, що надає їм особливої мальовничості і робить їх сприятливими для рекреаційної діяльності. Для розвитку лікувально-оздоровчих видів рекреації опільські ландшафти володіють родовищами мінеральних вод і лікувальних грязей (м. Бережани, с. Яргорів Монастирського району), на базі яких створено обласний дитячий гастроентерологічний санаторій в м. Бережани, дитячий оздоровчий табір в с. Урмань Бережанського району, профілакторій в с. Рай Бережанського району. Розвитку пізнавальної рекреації в межах регіону сприятимуть: національний природний парк “Дністровський каньйон”, Голицький ботаніко-ентомологічний заказник, гора Лисоня, Бережанський дендрологічний парк, Раївський і Коропецький парки-пам’ятки садово-паркового мистецтва і ще ціла низка ботанічних, загальнозоологічних, орнітологічних заказників, гідрологічних, геологічних і ботанічних пам’яток природи.

Подільська група ландшафтів представлена Кременецьким, Лановецьким, Тернопільським, Гусятинським, Заліщицьким ландшафтами. Найбільш перспективними з точки зору розвитку рекреаційної діяльності є Кременецькі і Заліщицькі ландшафти.

Кременецькі ландшафти представлені структурно-денудаційними горбогірними місцевостями з вододільними останцями, балками, ярами, еродованими сірими лісовими ґрунтами. Кременецький кряж розташований між ріками Іква і Вілія з північного сходу на південний захід на довжину близько 65 км при ширині 12-20 км. Вершини кряжа куполоподібні, а їх відносні висоти значні – 100-200 м. Схили вершин стрімко спадають до рівнин Малого Полісся, що надає території “гірського вигляду”: гори Замкова, Страхова, Гостра, Черча, Дівочі скелі тощо. Вони утворюють мальовничі стрімкі схили, скелі з уступами, ерозійними формами, печерами, що створює передумови для розвитку тут спортивно-оздоровчої рекреації (спелеотуризм на основі системи карстових порожнин, скелелазання, лижний і санний спорт), зокрема, зимових видів спорту, для чого в урочищі Гниле озеро (поблизу Кременця) споруджено першу в Україні трасу швидкісного спуску на санах, а в урочищі Хрестова гора споруджено комплекс трамплінів, три з яких мають штучне покриття і можуть функціонувати круглий рік. Тут можливо прокласти гірськолижні маршрути I і II категорії складності розраховані на початківців, дітей і гірськолижників-любителів. Зважаючи на економічну кризу, Кременецькі гори могли б стати чудовою альтернативою карпатським гірськолижним курортам, які в зимовий період часто не в змозі задовільнити всіх бажаючих. Значна лісистість (більше 20 %) також сприятиме розвитку тут оздоровчої і любительської рекреації. Ліси переважно грабові, грабово-дубово-соснові, дубово-соснові. На південних сухих схилах зустрічаються ділянки наскельно-степової рослинності з реліктовими і ендемічними видами. Строкатий рельєф, своєрідний мікроклімат і наявність хлоридних і сірководневих мінеральних вод створює передумови для розвитку лікувально-оздоровчої рекреації. Пізнавальна рекреація розвивається на базі природно-заповідних

Опрілівці, Чумалі, Дубівці, Доброводи, що знаходяться безпосередньо в межах парку, а також відвідувачі з

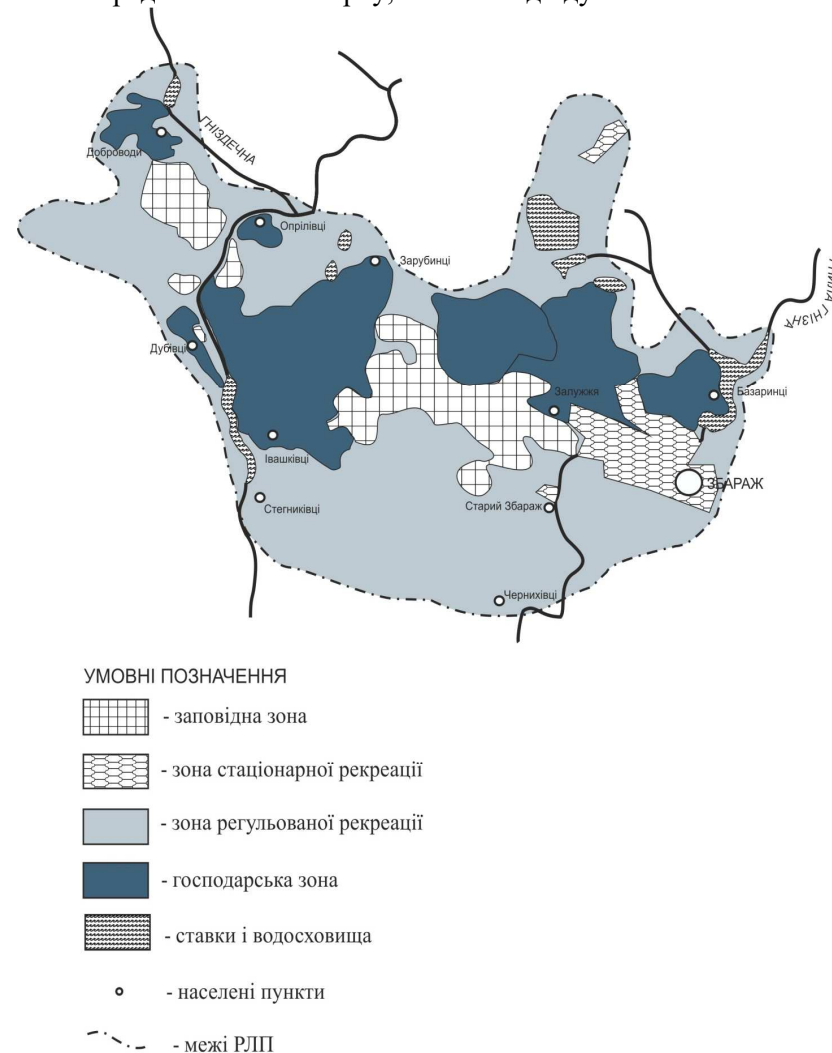

Рис. 4.9. Схема функціонального зонування перспективного РЛП “Збараські Товтри”.

кряжу гірничодобувною промисловістю для освоєння мінерально-сировинних ресурсів (видобуток будівельного каменю, будівельного піску). Також, значна частка орних земель і низька частка лук і пасовищ істотно активізує протікання ерозійних процесів. Тому створення на цій території регіонального ландшафтного парку є надзвичайно актуальним в плані стабілізації просторової структури ландшафтів і екосистем.

Функціональне зонування території РЛП “Збараські Товтри показано на картосхемі (рис. 4.9).

Заповідну зону будуть складати 2 ботанічні заказники, 3 ботанічні, 3 геологічні, 2 гідрологічні пам'ятки природи і 1 заповідне урочище. Всі заповідні об'єкти місцевого значення. Їх загальна площа – 387 га, що становить 3,1 % площі парку. Ця зона здебільшого фрагментована. Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Збараські Товтри” подано в додатку Е.8.

Зона регульованої рекреації охоплюватиме більше 52 % площі парку (6390 га). Це території традиційного відпочинку населення, які приурочені до околиць заповідних об'єктів і виступають їх буферними зонами. Ця зона представлена мальовничими високими ділянками товтрової рифової гряди, вкритими сосновими і грабово-буковими лісами, також ставками в м. Збараж, сс. Базаринці, Добриводи, Зарубинці.

Розвитку рекреаційної діяльності сприяє регулярне проведення в м. Збараж фестивалів. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Збараські Товтри” подано в додатку Ж.8.

Зона стаціонарної рекреації ця зона представлена: дитячим оздоровчим табором “Сокіл” в с. Чорний ліс, готелями „Чорний принц” і „Гетьман”, ресторанами ”Медобори”, ”Чорний принц”, гостинними садибами в сс. Залужжя, Чернихів, Тарасівка і в м.Збараж.

Господарська зона представлена освоєними територіями, на яких ведеться традиційне господарство, поширені традиційні ремесла.

Наймасовішими відвідувачами парку будуть жителі міста Збараж, сіл Залужжя, Старий Збараж, Базаринці, Зарубинці,

об'єктів: НПП “Кременецькі гори”, ботанічних, загальнозоологічних і гідрологічних заказників, ботанічних, гідрологічних і геологічних пам'яток природи. Кременецький ландшафт сприятливий для розвитку спортивно-оздоровчої, пізнавальної і любительської рекреації.

Лановецький ландшафт представлений рівнинно-хвилястими і рівнинними місцевостями з чорноземами опідзоленими та типовими мало гумусними ґрунтами і для рекреаційної діяльності є несприятливими, оскільки на 75-85 % освоєні під сільськогосподарське використання і є надмірно розораними і еродованими. Річкові долини тут неглибокі, з положистими схилами і широкими заболоченими днищами, межиріччя, як правило дуже плоскі, з погано дренованими зниженнями і численними блюдцями. На пологих схилах, складених суглинковими породами розвинулись височинні балки і яри. Цікаві в рекреаційному відношенні лише лісові масиви (хоча лісистість лише 4 %) і лісопарки поблизу населених пунктів і заболочені прирічкові місцевості вздовж Горині. Для розвитку оздоровчої рекреації тут функціонує дитячий оздоровчий табір “Лісова казка” в с. Боршівка Лановецького району. Пізнавальну рекреацію можна розвивати на базі лісового заказника і 2 загальнозоологічних заказників. Лановецький ландшафт малосприятливий для розвитку рекреаційної діяльності.

Тернопільський ландшафт представлений плоскими плакорами, складеними легкосуглинистими лесовидними суглинками з лучним різнотрав'ям на глибоких малогумусних чорноземах з багаточисельними у минулому, але невеликими озерами та болотами, давніми і сучасними улоговинами стоку, долинами з пологими схилами. Острівне поширення мають розчленовані місцевості з дібровами на сірих лісових ґрунтах. Досить помітними є балково-яружні долинні місцевості. Ця територія є малосприятливою для рекреаційного використання, оскільки лучно-степові ландшафти, які панували тут в минулому, тепер повністю піддані господарському освоєнню (75-85 % розорано). Обмежено сприятливими для рекреаційного використання є терасові місцевості з темно-сірими і сірими лісовими ґрунтами під грабовими дібровами. Вони розчленовані

глибокими долинами річок Серет, Стрипа. Прирічкові місцевості Серету (особливо нижче м. Теробовля, де долина набуває каньйоноподібного характеру), а також місцевості великих водосховищ, які зосереджені в основному в межах Тернопільського ландшафту є сприятливими для розвитку тут спортивно-оздоровчої рекреації. Сприятливими є також лісові масиви, які займають близько 6,5 % території і збереглися фрагментарно, переважно по долинах річок і на крутосхилах. Тернопільський ландшафт володіє значним потенціалом для розвитку лікувальної рекреації на базі родовищ сульфатних, хлоридних, гідрокарбонатних і сірководневих вод (сс. Конопківка, Мшанець, Буданів, смт. Микулинці Теробовлянського району, сс. Велика Лука, Настасів, Великі Бірки Тернопільського району, смт. Залізці і с. Іванківці Зборівського району тощо) і лікувальних грязей приурочених в основному до річкових долин. Оздоровча рекреація розвивається на базі дитячих оздоровчих таборів “Промінь” (с. Долина Теробовлянського району), “Зорепад” (с. Струсів Теробовлянського району), “Орлятко” в м. Теробовля, дитячого санаторію “Веселка” (с. Петриків Тернопільського району) та районного табору відпочинку і оздоровлення дітей в с. Підгороднє Тернопільського району, офтальмологічного санаторію “Барвінок” в с. Манюки Зборівського району, а також санаторію “Медобори” в с. Конопківка Теробовлянського району. Пізнавальна рекреація на теренах Тернопільського ландшафту може розвиватися на базі існуючих РЛП “Загребелля”, “Зарваницький”, та перспективних РЛП “Середньoserетський”, “Княжий ліс”, “Залізцівсько-Вертелківський”, а також заказників загальнодержавного і місцевого значення, гідрологічних, геологічних, ботанічних пам’яток природи. Тернопільський ландшафт є сприятливим для розвитку лікувальної, спортивно-оздоровчої і пізнавальної рекреації.

Гусятинський ландшафт приурочений до межиріччя рр. Серету і Збруча, він простягається від Товтрового кряжу до Середнього Придністров’я і представлений, в основному, хвилястими межиріччями, складеними потужними товщами лесовидних суглинків, подекуди зайнятими дубово-грабовими

Територія РЛП характеризується досить інтенсивною розчленованістю рельєфу і займає центральну частину Товтрової гряди, що складена вапняками і являє собою ряд підвищень розділених один від одного улоговинами, які різко виступають над рівнинною поверхнею плато. Серед них виділяється головний кряж з бічними грядами по лінії Збараж – Гримайлів.

Клімат парку помірно-континентальний. Середня температура липня +16⁰ +18⁰С, а січня – 4,5 - 5⁰ С. Влітку температура може підніматися до +37⁰ С, а взимку – опускатися до - 34⁰ С. Кількість опадів - 700 мм. Впродовж року на території парку переважають північно-західні та північно-східні вітри. Клімат парку можна охарактеризувати як найменш сприятливий (якщо аналізувати в цілому по області), оскільки тут найменша тривалість субкомфортного і комфортного періодів, характерна найбільша мінливість погодних умов, найбільша середня швидкість вітру для літніх місяців, значне середнє число днів з сильним вітром, значна загальна кількість днів з опадами.

Річкова мережа РЛП “Збараські Товтри” представлена рр. Гнізна, Гнила Гнізна, Гніздечна та їх допливами, які належать до числа малих річок. Цікавими в рекреаційному відношенні є ставки в межах РЛП в м. Збараж і сс. Базаринці, Добриводи, Залужжя, Зарубинці. А всього в Збараському районі є 26 ставків, з яких 12 використовується для задоволення рекреаційних потреб місцевого населення.

Природна рослинність на території РЛП представлена грабовими і дубово-грабовими лісами з домішками клена, ясена, бересту, черешні, берези, осики, а в підліску переважає ліщина, горобина, калина, ожина і інші. Степову рослинність в межах РЛП можна зустріти на схилах горбів, балок, в заплавах рік.

Видовий склад тваринного світу: куниця, тхір, видра, борсук, лисиця, польова миша, хом’як, щур сірий, полівка звичайна, сліпак звичайний, ховрах, кріт, кажан; з птахів: шуліка, голуб-синяк, горлиця, дятел, іволга, соловей, степовий жайворонок, куріпка, перепилиця, дика качка; з плазунів зустрічається вуж, гадюка, ящірка. В річках водяться карасі, окуні, чечуга.

Абсолютно невиправданим є використання Товтровою

кемпінги для відпочиваючих. Зона стаціонарної рекреації складатиме близько 8% території парку.

Господарська зона займатиме 23 % від площі РЛП, в ній буде вестися традиційне господарство, з елементами рекреаційного.

Розвитку пізнавальних видів рекреації на території парку сприятиме проведення майстер-класів майстрів з різьби по дереву, мастрів –гончарів в смт. Залізці, а також майстрів з килимарства в с. Гаї-Розтоцькі. Територія РЛП приваблива для проведення тут молодіжних фестивалів. Зокрема на березі Залозецького водосховища відбувається регіональний мистецько-розважальний фестиваль “На хвилях Серету”.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі смт. Залізці, м. Зборів, сіл Ратищі, Підберізіці, Гаї-за-Рудкою, Гаї-Розтоцькі, Бліх, Вертелка, Ренів, Мшанець, Мильне, Городище, Піщане, що знаходяться безпосередньо на межі парку в межах півгодинної пішої доступності. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 7,6 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль, м. Зборів, с. Озерна та автотуристами з інших населених пунктів.

РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” знаходиться на відстані усього 35 кілометрів від м. Тернопіль. Він має зручне розташування щодо транспортних шляхів. По території парку проходить автошлях Тернопіль – Броди - Червоноград, автодорога Почаїв – Зборів.

Товтровий ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Збараський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Збараські Товтри”.

Площа проєктованого РЛП “Збараські Товтри” становить орієнтовно 12300 га, з яких площа заповідної зони – 387 га, зони регульованої рекреації – 6390 га, площа зони стаціонарної рекреації – 720 га, площа господарської зони – 4800 га. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Збараські Товтри” складає для паркового – 12,6 люд./день/га; для лісового – 16,4 люд./день/га; для нелісового – 19,0 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 38,4 тис. люд., літо – 61,5 тис. люд.

лісами на опідзолених чорноземах і чорноземах звичайних, а також плоскими плакорами, складеними легкосуглинистими лесовидними суглинками з лучним різнотрав'ям на глибоких малогумусних чорноземах. Ці місцевості, здебільшого, є несприятливими для розвитку рекреації, оскільки зазнали значного землеробського освоєння (орні землі займають 75 %). В південній частині Гусятинського ландшафту поширені прирічкові місцевості зі спадистими і крутими схилами та значною розчленованістю території, які сприятливі для розвитку спортивно-оздоровчої рекреації, а також до прирічкових місцевостей приурочені родовища гідрокарбонатних, хлоридних, сірководневих мінеральних вод (м. Гусятин, смт. Копичинці Гусятинського району, с. Сороцьке Тербовлянського району тощо) і торфових лікувальних грязей, потенціал яких використовується недостатньо, і більш раціональне їх використання сприятиме розвитку лікувальної рекреації. Розвитку лікувально-оздоровчої рекреації також сприяють санаторії “Збруч” і “Медобори” в смт. Гусятин, дитячий протитуберкульозний санаторій в с. Яблунів Гусятинського району. В межах ландшафту збереглися вододільні лісові масиви типових широколистяних лісів багаті на гриби, ягоди, горіхи, що приваблює рекреантів в літньо-осінній період. Спортивно-оздоровча рекреація розвивається в долині р. Збруч. Розвитку пізнавальної рекреації сприяють такі заповідні об'єкти як Яблунівський ботанічний заказник загальнодержавного значення, ботанічні і загальнозоологічні заказники, а також ботанічні, геологічні і гідрологічні пам'ятки природи, Хоростківський дендрологічний парк і Гримайлівський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва. Гусятинський ландшафт є найбільш сприятливим для лікувально-оздоровчої рекреації.

Заліщицький ландшафт представлений хвилястими рівнинами, глибоко розчленованими каньйоноподібними долинами Дністра і його приток, давніми алювіальними верхньопліоценовими-нижньочетвертинними високими терасами (з висотами 200-250 м) з дубово-грабовими лісами на чорноземних опідзолених, частково еродованих ґрунтах, які є сприятливими для розвитку рекреаційної діяльності.

Характерними рисами є наявність глибоких річкових долин (понад 100 м) із скелястими прямовисними схилами, що надає долинам каньйоноподібного вигляду, наявність в долині Дністра і його приток не менше 8 терас включаючи заплаву. Придолинні почленовані балками і ярами місцевості, що простягаються уздовж рр. Дністер, Стрипа, Серет, Збруч, Нічлава, Джурин тощо, круті схили річкових долин вкриті специфічною деревною і різнотравно-злаковою степовою рослинністю (особливо схили південної експозиції, що добре прогриваються і освітлюються сонцем, що створює тут специфічний мікроклімат) є найбільш мальовничими на теренах Тернопільської області і є сприятливими для розвитку всіх циклів рекреаційної діяльності. Для розвитку пізнавальної рекреації є унікальні геологічні відслонення, водоспади, величезна кількість природно-заповідних об'єктів (НПП Дністровський каньйон, 4 заказники загальнодержавного значення, низка ботанічних, геологічних, загальнозоологічних, гідрологічних заказників і пам'яток природи місцевого значення, Гермаківський дендрологічний парк, Більче-Золотецький парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва тощо). Наявність мальовничих долин Дністра і його допливів, а також побудова Дністровського водосховища дозволила збільшити рекреаційний потенціал Заліщицького ландшафту для розвитку оздоровчої і спортивної водної рекреації. Створення національного природного парку Дністровський каньйон сприятиме більш організованому використанню унікальних природних рекреаційних ресурсів Придністер'я. Місцевості низьких терас Дністра з специфічним для Тернопільщини кліматом характеризуються сприятливими умовами для розвитку лікувальної, оздоровчої і спортивно-пізнавальної рекреації завдяки більш теплому клімату, наявності родовищ лікувальних торфових грязей і мінеральних вод (м. Заліщики, с. Товсте Заліщицького району, м. Борщів, с. Кривче Борщівського району). Оздоровча рекреація розвивається на базі дитячих оздоровчих таборів “Ромашка” (с. Нирків Заліщицького району), “Лісовий” і оздоровчий комплекс “Лісова пісня” (с. Скоморохи Буцацького району), “Лісова пісня” (м. Борщів), обласного комунального дитячого санаторію і обласного

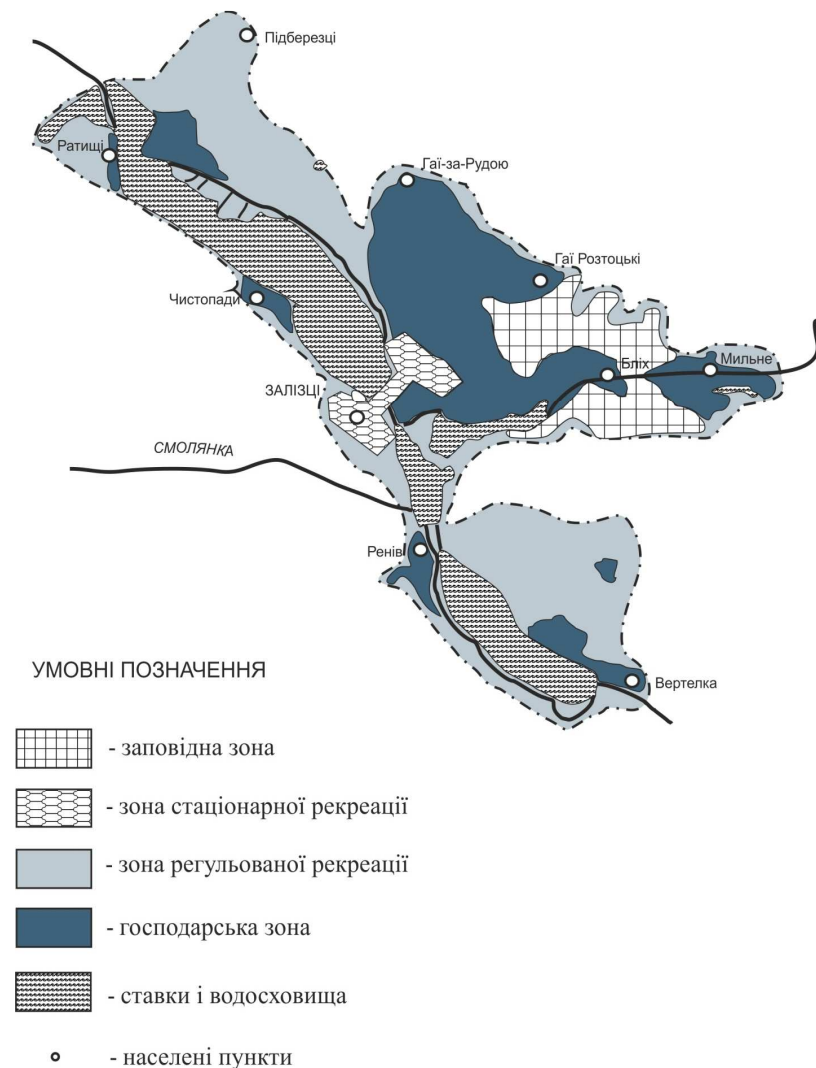

Рис. 4.8. Схема функціонального зонування перспективного РЛП “Заліщицько-Вертелківський”.
проектowanego парку немає закладів тривалого відпочинку, а також на найближчу перспективу бажано побудувати готель і

+19⁰ С в серпні місяці) сприяє розвитку пляжно-купальної рекреації, різних видів спортивної водної рекреації.

Природна рослинність представлена лісовими і степовими видами. Але, в результаті інтенсивного антропогенного використання цієї території степи розорано, степова рослинність збереглася лише на незначних, переважно важкодоступних ділянках. Ліси переважно грабові, грабово-дубові і мішані. Крім граба, тут росте ясен, липа, черешня, в'яз, береза, осика, клен і явір. Також тут є багато лук.

Тваринний світ представлений в основному лісовою і степовою фауною: вовк, дикий кабан, рись, косуля, заєць, лисиця, тхір, куниця, білка, ондатра, бобр, видра, норка, горностай, ласка, водяний щур; з птахів: чапля, тетерук, рябчик, вальдшнеп, лелека, зозуля, ластівка, дятел, журавель, куріпка, сова, дика качка, перепілка, жайворонок, соловей, дрізд, лебідь. Іхтіофауна представлена головним чином коропом, карасем, окунем, лящем, щукою, лином, сомом, пліткою, в'юном.

Функціональне зонування РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” показано на картосхемі (рис. 4.8).

Заповідна зона займає близько 9 % території парку і складається з 1 загальнозоологічного заказника і 1 гідрологічної пам'ятки природи. Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” подано в додатку Е.7.

Зона регульованої рекреації займає близько 59 % площі парку. До неї включені акваторії водосховищ, прилеглі річково-долинні місцевості, території Мшанецького лісництва, сприятливі для збору грибів, лісових ягід, заготівлі березового соку, лікарських рослин і лози, тощо. На базі водосховищ можна розвивати любительську і спортивну рибну ловлю (в водосховищах с. Ратищі водиться карась, плотва, окунь, щука, амур, товстолобик, карп, в водосховищах с. Залізці – карась, карп, окунь). В межах цієї зони запропоновано ряд екскурсійних маршрутів: автомобільних, піших, кінних, водних, перелік яких подано в додатку Ж.7.

Зона стаціонарної рекреації парку буде створена на базі гостинних садиб смт. Залізці, оскільки на території

комунального фізіопульмонологічного санаторію в м. Заліщики, фізіотерапевтичних кабінетів лікарень. В гіпсах сильно розвинуті карстові процеси – карстові лійки, понори, що з'єднані з густою мережею печер, які значно підсилюють рекреаційний потенціал Заліщицького ландшафту, сприяють розвитку спортивно-оздоровчої і пізнавальної рекреації. Заліщицький ландшафт володіє ПРР для розвитку лікувальної, оздоровчої, спортивної і пізнавальної рекреаційної діяльності.

Товтрова група ландшафтів простягається неширокою смугою від 2 до 8 км з відносною висотою горбів 40-60 м над прилеглою рівниною. Головна гряда має плоскі широкі вершини та відносно круті, інколи скелясті, схили. Вершини вкриті малопотужним шаром суглинків, з-під яких подекуди виступають рифові вапняки, які зазнають процесів карстоутворення. По обидві сторони головної гряди, на відстані 3-5 км від неї, розкидані поодинокі Товтрові горби з гострими скелястими вершинами і пологісними схилами. Товтрова група ландшафтів складається з Мильнівського, Збараського і Красненського ландшафтів. **Мильнівський** ландшафт займає північно-західну частину Подільських Товтр. Природною межею між Мильнівським і Збараським ландшафтом виступає долина р. Гніздична. Цей ландшафт не володіє достатніми ПРР для розвитку рекреаційної діяльності внаслідок значної господарської освоєності території, лише в південно-східній його частині представлені лісові та лучно-степові ділянки сприятливі для розвитку пізнавальної (на базі Кобилівського, Малоберезовицько-Іванчанського, Мильно-Бліхівського загальнозоологічних, Добриводського ботаніко-гідрологічного заказників) та спортивно-оздоровчої рекреації. **Збараський** ландшафт простягається від долини р. Гніздична до околиць м. Скалат. Його можна оцінити як сприятливий для розвитку рекреаційної діяльності, оскільки тут мальовничий горбогірний рельєф поєднується з лісовою і наскельно-степовою рослинністю. Створення в перспективі РЛП “Збараські Товтри” сприяло б більш організованому використанню і збереженню ПРР, розвитку рекреаційної сфери не лише на базі Збараського замку, а й унікальних природних комплексів. Оздоровчо-рекреаційний

потенціал Збараських Товтр реалізується на базі оздоровчого табору “Сокіл” в с. Чорний ліс Збараського району. Пізнавальними ПРР володіють природно-заповідні об’єкти: ботанічні заказники, геологічні пам’ятки природи тощо. **Красненський** ландшафт простежується від границі Збараського ландшафту до долини р. Збруч на південному сході. Високі ділянки головної рифової гряди, вкриті грабово-дубовими і дубово-буковими лісами в поєднанні з степовими, чагарниковими, лучними, лучно-степовими і наскельно-степовими фітоценозами володіють значним потенціалом рекреаційних ресурсів, щоправда власне на території заповідника “Медобори” дозволені лише ті види рекреаційної діяльності, що не суперечать заповідному статусу території. Місцевості похованих рифових утворень, перекриті лесовидними суглинками, із зрідка виступаючими вапняковими брилами освоєні під орні землі і в рекреаційному відношенні є несприятливими.

За оцінкою ПТК Тернопільської області поділені на найсприятливіші (11), сприятливі (2, 3, 6, 7, 12, 13, 14, 15, 16, 17); обмежено сприятливі (8, 18); несприятливі (1, 4, 5, 9, 10).

Загальна площа ландшафтів рекреаційного значення Тернопільської області складає 206,9 тис, на або 15 % її території. У їх складі переважають лісові території – 186,3 тис. га (90 %); 9,8 тис. га займає деревно-чагарникова рослинність (4,2 %); 6,1 тис. га припадає на кам’янисті місця (2,9 %); 4,6 тис. га – на сінокося (2,7 %) [100].

Серед адміністративних районів найбільшою питомою вагою ландшафтів рекреаційного значення виділяються північні і західні райони: Кременецький – 19 %, Шумський – 24,2 %, Бережанський – 28,6 %, Монастирський – 28,2 %. Найменш забезпечені ландшафтними ресурсами рекреаційного значення адміністративні райони центральної і східної частини області: Підволочиський – 5,3 %, Козівський – 6,1 %, Лановецький – 6,1 %, Тернопі

частині Тернопільської області в межах Тернопільського природного району.

Площа проєктованого РЛП “Залізцівсько-Вертелківського” становить 5800 га. Протяжність з півночі на південь складає 5 км, а з заходу на схід – 9 км. Відстань від с. Залізців до Тернополя шосейним шляхом – 35 км. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” складає для паркового – 23,2 люд./день/га; для лісового – 11,8 люд./день/га; для нелісового – 17,5 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 18,1 тис. люд., літо – 30,4 тис. люд.

Територія РЛП знаходиться в межах Тернопільського природного району і займає в основному місцевості заплави, переважно лучних, та схили річкової долини. Річка Серет розчленовує Тернопільську структурно-пластову рівнину в напрямку з північного заходу на південний схід. Долина ріки з заболоченими днищами і пологими схилами. Тернопільська структурно-пластова рівнина вкрита лесовими породами, на яких сформовані високоякісні чорноземні ґрунти (через що спостерігається досить значна розораність території).

Важливий вплив на клімат території РЛП має пасмо Вороняків, яке зупиняє теплі атлантичні маси повітря. Характерною рисою є значне зволоження, а зустрічі атлантичного теплого повітря з масами повітря Холодного Поділля зумовлюють часті градові бурі. Тривалість теплого періоду – 261-262 дні. Період з середньодобовою температурою вище 5°C становить 206-206 днів. Річна кількість опадів становить 650-670 мм. Сніговий покрив триває в межах 75-84 дні. Обмежуючим фактором для розвитку рекреації можна назвати значну вологість цієї території, тут коефіцієнт зволоження найбільший по області, також найбільше число днів з опадами, а також найкоротший теплий період року (250-255 днів).

Річкова мережа РЛП представлена р. Серет з широкою, симетричною, зарегульованою численними ставами і водосховищами долиною. Водосховища і складатимуть третину перспективного РЛП (Залізцівські і Вертелківські). Температура води в водосховищах (+15⁰ С в травні і +20 +22⁰ С в липні і +17

заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Середньосеретський” наведено в додатку Е.6.

Зона регульованої рекреації охоплюватиме більше 60 % площі парку. Ця зона представлена мальовничою долиною р. Серет, лісовими масивами, привабливими яружно-балковими формами рельєфу, ставками в м. Чортків. сс. Бичківці, Біла. У лісах цього РЛП багато грибів, лісових ягід, лікарських рослин. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Середньосеретський” подано в додатку Ж.6.

Зона стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП представлена готелем “Олімп” в м. Чортків і садибою “Спелеохата” в с. Залісся, ресторанами “Авіаносець”, “Олімп”, “Версаль”, “Брістоль”, дитячим протитуберкульозним санаторієм.

Господарська зона включає освоєні території на яких ведеться традиційне господарство.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі міст Чортків, Хоростків, Копичинці, смт. Заводське, сіл Біла, Білий Потік, Бичківці, Тудорів, Горішня Вигнанка, Угринь, Росохач, Сосулівка, Улашківці, Милівці, Лисівці, Шипівці, що знаходяться безпосередньо на межі парку та в межах півгодинної пішої доступності. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 40,9 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль та автотуристами з інших населених пунктів.

РЛП має зручне розташування щодо транспортних шляхів. Чортків знаходиться за 76 км від Тернополя. По території парку проходить залізнична лінія Тернопіль – Чортків - Чернівці, також через територію парку проходять автодороги: Чортків - Білобожниця - Буданів, автошлях Копичинці - Федорівка. РЛП є перспективним для розвитку вело- і автотуризму.

Зборівський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Залізцівсько-Вертелківський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений Залізцівсько-Вертелківським РЛП.

Залізцівсько-Вертелківський РЛП розміщений в західній

3.2. Районування ландшафтів за сприятливістю природних рекреаційних ресурсів

Враховуючи нерівномірність розміщення природних рекреаційних ресурсів, виникає необхідність в науково обґрунтованій територіальній організації рекреаційної діяльності.

Рекреаційне районування території Тернопільської області проводилось багатьма дослідниками за різними критеріями, а тому результати досліджень є різними і межі окремих регіональних одиниць часто не збігаються.

В.М. Воловик (1997) [33], здійснюючи ландшафтознавчий аналіз природних умов і рекреаційних ресурсів Східного Поділля виділив 3 рекреаційні області: Придністровську, Побузську і Случ-Горинську, і 14 рекреаційних округів, враховуючи принципи природно-антропогенної сумісності, врахування місцевих особливостей, випереджувального вивчення корінних змін у рекреаційних ландшафтних комплексах [33].

М.Р. Питуляк (1999) [161; 165] запропонувала поділити Тернопільську область на три ландшафтно-рекреаційні області – Північну, Центральну та Південну, і 9 ландшафтно-рекреаційних районів. Кожна ландшафтно-рекреаційна область та район виділялись за сукупністю рекреаційних характеристик окремих природних компонентів і груп ландшафтних комплексів.

Л.П. Царик, Г.В. Чернюк (2001) [257] склали схему ландшафтно-рекреаційного зонування території Тернопільської області з врахуванням потенційної рекреаційної ємності ландшафтів (виділено 8 функціональних рекреаційних зон за їх спеціалізацією, що об'єднані у 5 рекреаційних районів: Кременецький, Бережано-Бучацький, Чортківський, Гусятинський, Придністровський).

Аналіз опрацьованої літератури засвідчує, що на сьогодні відсутня єдина загальноприйнята схема ландшафтно-рекреаційного районування Тернопільської області.

Таксономічними одиницями ландшафтно-рекреаційного районування виступають ландшафтно-рекреаційні області, райони та комплекси. Низовою таксономічною одиницею ландшафтно-рекреаційного районування є ландшафтно-

рекреаційний комплекс – це місцевості із сприятливими ПРР, це ландшафтний комплекс, що володіє сприятливими рекреаційними властивостями окремих природних компонентів, або ландшафту загалом. Детальне виділення цих таксономічних одиниць доцільно проводити на основі комплексних польових досліджень. Поєднання декількох комплексів в межах фізико-географічного району дає підставу для виділення ландшафтно-рекреаційних районів. Виділено 11 ландшафтно-рекреаційних районів. Наступною таксономічною одиницею проведеного районування є ландшафтно-рекреаційна область – це сукупність ландшафтно-рекреаційних районів і комплексів в межах фізико-географічних областей. В результаті районування виділено 4 ландшафтно-рекреаційних області, за особливостю поєднання в кожному з них ПРР.

Основними критеріями для виділення ландшафтно-рекреаційних районів виступають:

1) рекреаційні особливості рельєфу (приуроченість до ландшафтних районів, глибина і густота розчленування рельєфу, мальовничість і пейзажність ландшафтів, ступінь збереженості природних ландшафтів, наявність геологічних пам'яток природи);

2) кліматичні умови для розвитку рекреації (число днів з середньодобовою температурою повітря -5°C і нижче, тривалість сонячного сяння за цей період, число днів з середньодобовою температурою повітря $+15^{\circ}\text{C}$ і вище, тривалість сонячного сяння);

3) гідрологічні умови для розвитку рекреації (густина річкової мережі, якість вод, озерність, наявність гідрологічних пам'яток природи);

4) бальнеологічні умови для розвитку рекреації (наявність джерел мінеральних вод, родовищ торфогрязей);

5) сприятливість екологічної ситуації;

6) наявність ПЗТ рекреаційного призначення.

Виокремлення ландшафтно-рекреаційних областей, районів і комплексів проводилось з урахуванням схеми фізико-географічного районування території, розробленої О.М. Мариничем, Г.О. Пархоменком, В.М. Пашенком,

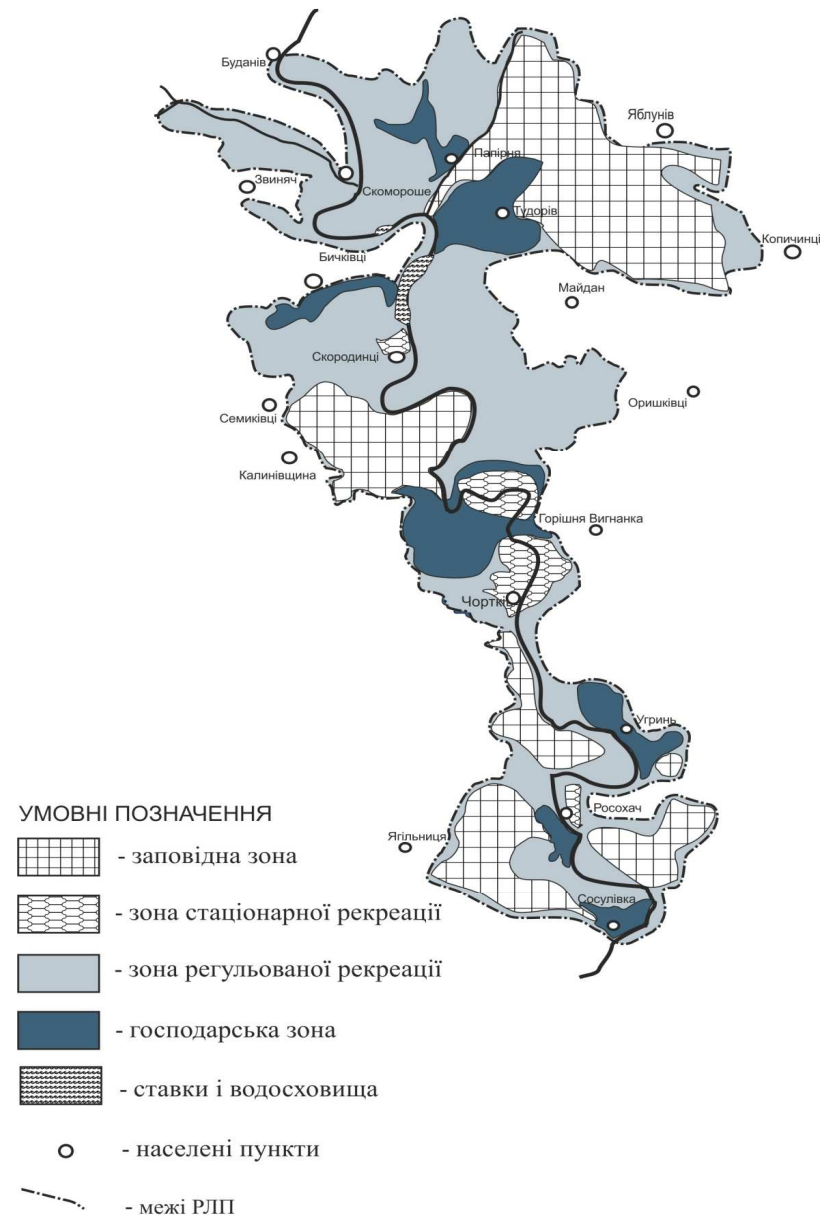

Рис. 4.7. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Середньосеретський".

комфортними і субкомфортними погодними умовами (з квітня по жовтень), і період з комфортними умовами найдовший в області – не лише в липні, але й серпні.

Гідрологічна мережа парку представлена річкою Серет (лівий доплив Дністра). У середній течії в неї впадають кілька малих річок: Перейма, Потік, Білий Потік, Млинка. Річка Серет є сприятливим для проведення тут спортивного водного туризму: сплавів на плотах (рафтах), каное, катамаранах, човнах і ін. А ось для пляжно-купального відпочинку якість води не відповідає вимогам, оскільки м. Чортків є одним з основних забруднювачів водних об'єктів області. Діючі очисні споруди міста забезпечують лише механічну очистку стічних вод. На території парку на даний час функціонує декілька несанкціонованих пляжів.

Рослинність представлена лісовою, наскельно-степовою та в окремих місцях лучно-степовою рослинністю: дубом черешчатим, грабом, липою дрібнолистою, кленом татарським, гостролистим та явором, корковим в'язом, лісовою черешнею, ясенем, ліщиною, тереном, шипшиною, кизилом, глодом, корковим в'язом, сном великим, шафраном Гейфеля, шавлією кременецькою, анемоною лісовою, жовтозіллям Бессера, оманом, горицвітом весняним.

Тваринний світ парку представлений ссавцями: лось європейський, козуля, лисиця, борсук, тхір чорний; птахи: сови, круки, соколи та яструби, дрозди, синиці, дереволаз, шишкар ялиновий, рибалочка, горихвістка звичайна, лісовий жайворонок, зелена жовна; у печерах кажани: підковоніс малий, нічниця велика та гостровуха, вухань звичайний; лускокрилі: райдужниця велика, стрічкарка тополева, махаон, ванесса чорно-руда, бражник молочайний та дубовий.

Функціональне зонування території РЛП “Середньосеретський” показано на картосхемі (рис. 4.7).

Заповідна зона складатиметься з 1 лісового, 1 загальнозоологічного заказників місцевого значення, 1 ботанічного заказника загальнодержавного значення, геологічних і ботанічних пам'ятки природи. Їх загальна площа – 2444 га, що становить 23 %. Перелік об'єктів природно-

О.М. Петренком, П.Г. Шищенком [245], а також на основі аналізу карт оцінки геолого-геоморфологічних [143], водно-рекреаційних [142], біотичних [141], кліматичних ПРП [257] і оцінювання ПТК для цілей рекреації. При районуванні ми враховували види рекреаційної діяльності, можливі в кожному ландшафтно-рекреаційному комплексі. Перелік видів рекреаційної діяльності подано в додатку В.1.

В результаті ландшафтно-рекреаційного районування було виділено чотири ландшафтно-рекреаційні області (ЛРО): Малополіську, Опільську, Західно-Подільську, Середньоподільську. Основу ЛРО складають ландшафтно-рекреаційні райони та комплекси. В межах зазначених ландшафтно-рекреаційних областей виділено 11 ландшафтно-рекреаційних районів і 28 ландшафтно-рекреаційних комплексів (рис. 3.2, 3.3, табл. 3.2).

3.3. Просторова організація та характеристика основних таксонів ландшафтно-рекреаційного районування

Таксономічні рівні просторової організації природних рекреаційних ресурсів Тернопільської області показано на рис. 3.3. і таблиці 3.2

Малополіська ландшафтно-рекреаційна область (ЛРО) розміщена на півночі Тернопільської області. Ця ЛРО найменша за площею, займає Малополіську групу ландшафтів у складі Гаївського і Білокриницького ландшафтів і включає Малополіський ландшафтно-рекреаційний район. Мале Полісся відрізняється від сусідніх географічних областей тим, що тут у значній мірі зберігся природний рослинний покрив: ліси, луки, болота. Однією з основних деревних порід ландшафту є сосна, яка на вершинах піщаних горбів та дюн утворює чисті соснові бори з підліском із ялівцю, чебрецю та лишайників. Ці бори є сприятливими для розвитку в Малополіській ЛРО лікувально-оздоровчої рекреації, оскільки соснові ліси характеризуються найвищою іонізуючою здатністю і високою фітонцидністю. Також тут поширені багатоярусні ліси в складі сосни, дуба, граба, берези, осики. Також в межах Мале Полісся досить часто зустрічаються лучні угруповання, а саме: заплавні, межирічкові.

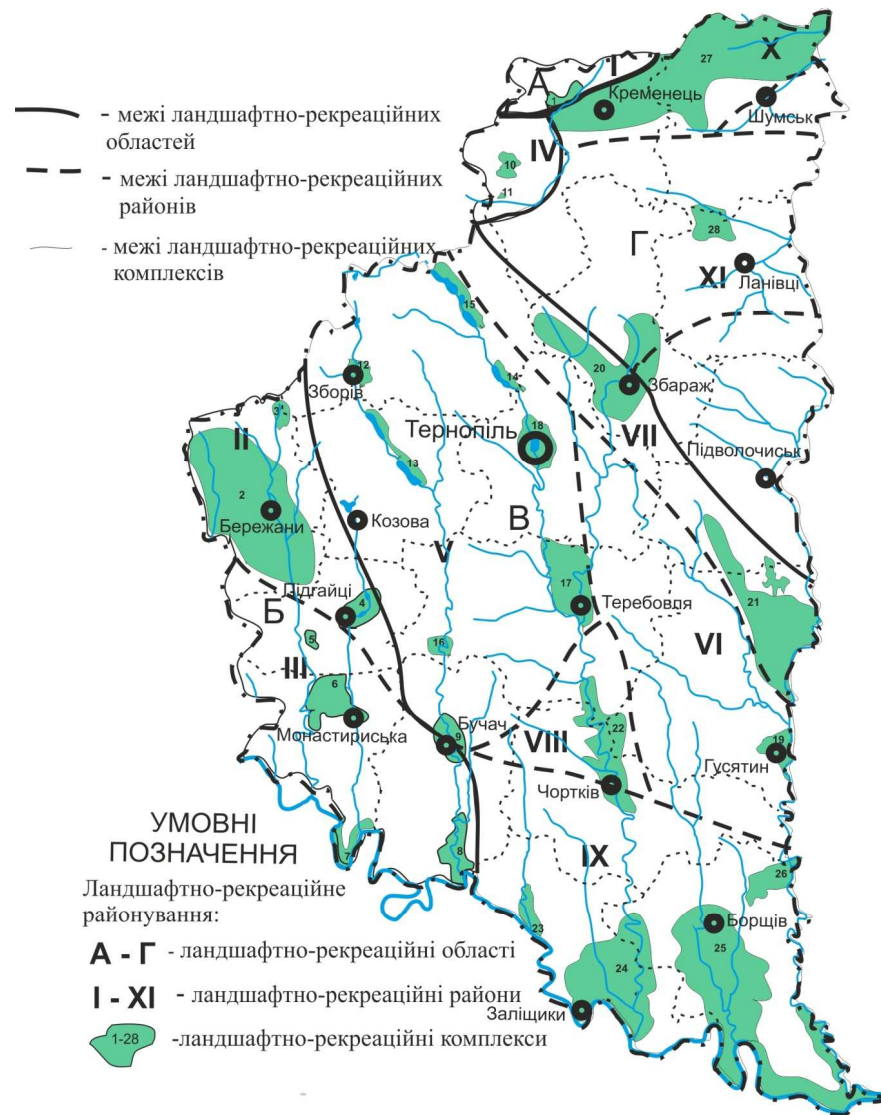

Рис. 3.2. Ландшафтно-рекреаційне районування території Тернопільської області.

транспортних шляхів. По північній межі парку проходить автомобільна дорога Тернопіль-Івано-Франківськ, через парк проходять автодороги Тернопіль - Чернівці, Галич - Сатанів, курсують численні пасажирські автобуси. На границях парку знаходиться 3 станції залізничної лінії Тернопіль - Чернівці.

Чортківський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема **Чортківський**

ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП "Середньосеретський".

Протяжність проектного РЛП "Середньосеретський" складає 28 км з півночі на південь і 14 км із заходу на схід, проектована площа парку – близько 10500 га обмежена населеними пунктами сс. Буданів, Яблунів, Тудорів, Звиняч, Скомороше, м. Копичинці, сс. Скородинці, Семаківці, Біла, Горішня Вигнанка, Угринь, Ягільниця, Росохач. РЛП буде простягатися в меридіональному напрямку вздовж долини р. Серет і деяких її допливів (малих річок Перейма, Потік, Білий Потік, Млинка). Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП "Середньосеретський" складає для паркового – 22 люд./день/га; для лісового – 7,8 люд./день/га; для нелісового – 19,5 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 36 тис. люд., літо – 62,5 тис. люд.

В геоморфологічному відношенні територія парку знаходиться в межах Тернопільської структурно-пластової рівнини. У загальному плані ці ландшафти представлені місцевостями каньйонального, надзаплавно-терасного та заплавного типів. Унікальною особливістю рельєфу є поєднання відносно рівних плакорних ділянок та вузьких каньйоноподібних долин річок із стрімкими (на зовнішніх дугах меандр) схилами – так званими "стінками" (у м. Чорткові, сс. Біла, Угринь, Росохач). На крутосхилах та "стінках" відкриваються пласти девонських пісковиків, силурійських сланців та вапняків. Найбільш цікавими в рекреаційному відношенні є прирічкові ділянки – заплави, байрачні ліси, пагорбові луки та чагарники, стінки каньйону Серету, а також лісові ділянки.

Клімат парку характеризується сприятливими умовами для розвитку літніх видів рекреації і має значну тривалість з

звичайним, гадукою звичайною тощо.

Функціональне зонування території РЛП “Княжий ліс” показано на картосхемі (рис. 4.6).

До заповідної зони включені 8 заповідних територій, з них 1 ботанічний заказник та 7 ботанічних пам’яток місцевого значення загальною площею 92,11 га (2,5 % площі РЛП). Перелік об’єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Княжий ліс” наведено в додатку Е.5.

Зона регульованої рекреації має призначення науково-освітньої роботи та представлена значними лісовими масивами, мальовничими водними угіддями (особливо долина річки Гнізна в сс. Лошнів і Кровінка). Це зона буде найбільшою і складатиме близько 70 % площі проєктованого РЛП. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонуються створити в РЛП “Княжий ліс” подано в додатку Ж.5.

Зона стаціонарної рекреації буде функціонувати на бізі 4 діючих закладів тривалого відпочинку: дитячі табори відпочинку “Зорепад” (поблизу с. Струсів) і “Орлятко” (м. Тереховля), навчально-оздоровчого комплексу Тернопільського національного економічного університету “Червона Калина”, мотелю “Гранд” (околиця смт. Дружба), будинку відпочинку комбайнового заводу (околиця м. Тереховля). Ця зона охоплюватиме близько 10% території парку.

Господарська зона. До неї відносяться освоєні території на яких ведеться традиційне господарство. Тут представлені історико-архітектурні пам’ятки, об’єкти комунального призначення, сільськогосподарські угіддя парку та лісництва.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі м. Тереховля, смт. Дружба, сіл Кровінка, Лошнів, Плебанівка, Семенів, Малів, Гумницька, Острівець, Різдяне, Струсів, Варваринці, Налужжя, що знаходяться безпосередньо на межі парку та в межах півгодинної пішої доступності. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 25 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль та автотуристами з інших населених пунктів.

РЛП “Княжий ліс” знаходиться на відстані усього 25 кілометрів від м. Тернопіль. Він має зручне розташування щодо

Болота в межах ландшафту поширені переважно в долинах малих річок, нерідко вони мають значну глибину та великі запаси торфу. Ці місцевості є несприятливими для розвитку рекреації. Особливої мальовничості Малополіським ландшафтам надають ерозійні гори-останці що входять до пасма Кременецьких гір (Стіжок, Данилова гора, Червоний камінь, Уніяс), що є сприятливими для розвитку спортивно-оздоровчої і пізнавальної рекреації (наявні карстово-суфозійні порожнини, стоянка древніх людей, з вершини Данилової гори відкривається панорама мальовничої долини). Розвитку пізнавальної рекреації ЛРО слугуватимуть також заказники “Воронуха”, “Урочище Олексюки”, “Мала Андруга”, “Заброддя”, “Стіжоцькі чорниці”, Білокриницький дендропарк, останцеві

Таблиця 3.2

Відповідність таксономічних одиниць ландшафтно-рекреаційного і фізико-географічного районувань території Тернопільської області.

Фізико-географ.	Фізико-географ.	Фізико-географ. область	Фізико-географічний район	Ландш.-рекреац.	Ландш.-рекреац.район	Ландш.-рекреац комплекс
Зона мішаних лісів	Поліський край	Малого Полісся	1. Радехівсько-Бродівський 2. Смигівсько-Славутський	А. Мало-поліська	І. Малополіський	1.Малополіський
Зона	Західно	Розтоцько-Опільсь	3. Миколаївсь	Б.	ІІ. Бережансь	2.Бережанський 3.Урманський

	ька горбогірна	Бережанський	Підгаєцький	4. Підгаєцький	
		4. Ходорівсько-Буцацький		III. Монастирсько-Буцацький	5. Завалівський 6. Монастирсько-Яргорівський 7. Коропецький 8. Золотопотіцько-Язлівецький 9. Буцацький
	Західно-Подільська височинна	5. Вороняцький	V. Зборівсько-Теребовлянський	IV. Почаївський	10. Почаївський 11. Крутнівський
		6. Зборівсько-Теребовлянський		V. Зборівсько-Теребовлянський	12. Зборівський 13. Плотичанський 14. Горішньоіваківський 15. Залізцівсько-Вертелківський 16. Зарваницький 17. Теребовлянський 18. Тернопільський
		7. Гримайлівсько-Гусятинський		VI. Гусятинський	19. Гусятинський
		8. Збаразько-Смотрицький (Товтровий)		VII. Товтровий	20. Збаразький 21. Скалатсько-Гримайлівський
	9. Чортківсько	V. Західно-Подільська	VIII. Чортківський	22. Чортківський	

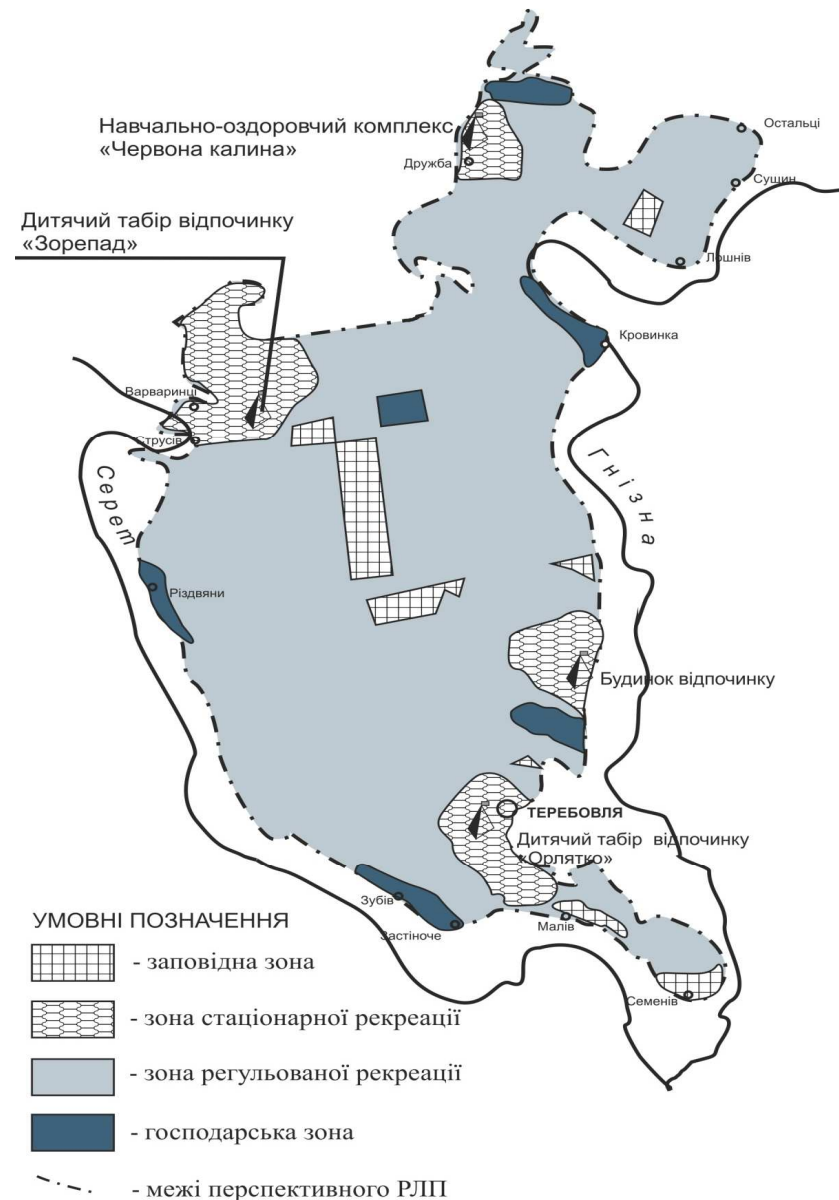

Рис. 4.6. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Княжий ліс".

над рівнем моря, перепад висот з долинами річок – 90-130 метрів.

Клімат парку помірно-континентальний із переважанням атлантичних повітряних мас помірного поясу. Середня температура липня складає +18,5⁰ С, січня - 5,0⁰ С. Переважаючи вітри західного, північно - західного та південно-східного напрямків. Середня багаторічна швидкість вітру сягає 3,0 м/с. Середньорічна кількість опадів складає 600-550 мм.

Гідрографічна мережа представлена р. Серет та її допливом р. Гнізною, які протікають поблизу парку. В межах власне лісового масиву постійні водотоки відсутні, у ярах під час танення снігу спостерігаються тимчасові водотоки. Річки є сприятливими для спортивно-оздоровчої рекреації, але малосприятливими для пляжно-купального відпочинку, оскільки у долинах річок знаходяться населені пункти, з якими пов'язане забруднення вод. Проте надзвичайно мальовнича заплава р. Гнізна в районі сс. Лошнів і Кровінка приваблює до себе рекреантів.

Серед деревних порід переважаючими є граб, дуб, бук, сосна, ялина, береза, подекуди зустрічається вільха, ясен, черешня, спорадично інші деревні породи. У підліску проростає ліщина звичайна, калина, горобина, малина лісова, глід одноматочковий, бруслина бородавчата і європейська, жимолость пухнаста, вовчі ягоди звичайні, гордовина, свидина кров'яна тощо. В межах парку масово зростають найрізноманітніші гриби (опеньки, білі гриби, підберезники, підосичники, грузді, гливи, сиріжки, моховики, печериці). Також тут зосереджені посадки калини, поширені лісова малина, суниця, глід. Все це приваблює велику кількість любителів збору грибів та ягід.

Серед тварин в межах парку зустрічаються бурозубки, жовтогорла миша, заєць-русак, вовчок лісовий, білка звичайна, лисиця звичайна, ласка, тхір, козуля європейська, кабан дикий, кріт, їжак; птахи – голубині, сиворакші, круки, сороки, одуди, ворони, грак, зозуля, дятли строкаті, солові, сойки, дрозди, зяблики, шпаки, вівсянки, славки чорноголові тощо. Земноводні парку представлені трав'яною та гостромордою жабами, ящірками прудкою та живородящою, веретільницею, вужом

		- Камянець-Подільський		ий	
				ІХ. Заліщицько-Борщівський	23.Червоногородський 24.Заліщицький 25.Борщівський 26.Скала-Подільський
	Середньо-подільська височина	10. Кременецький	Г. Середньоподільська	Х. Кременецько-Шумський	27.Кременецько-Шумський
		11. Вілійсько-Ізяславський		ХІ. Лановецький	28.Горинський
		12. Лановецько-Тефіпольський			
		13.Підволочисько-Авратинський			

горби. Місцем релігійного паломництва є Божа гора. На вершині гори б'є джерело холодної води з домішками мінеральних солей.

Опільська ЛРО займає західну частину Тернопільської області і охоплює два ландшафтно-рекреаційні райони: Бережансько-Підгаєцький і Монастирсько-Бучацький. В межах Бережансько-Підгаєцького ЛРР виділяються три ландшафтно-рекреаційні комплекси (ЛРК): Бережанський, Урманський, Підгаєцький. В межах Монастирсько-Бучацького ЛРР виділяється шість ландшафтно-рекреаційних комплексів: Завалівський, Монастирсько-Яргорівський, Коропецький, Золотопотіцько-Язлівський, Бучацький. Ця ЛРО має значний

природно-рекреаційний потенціал. За кліматичними показниками
Ландшафтно-рекреаційні області

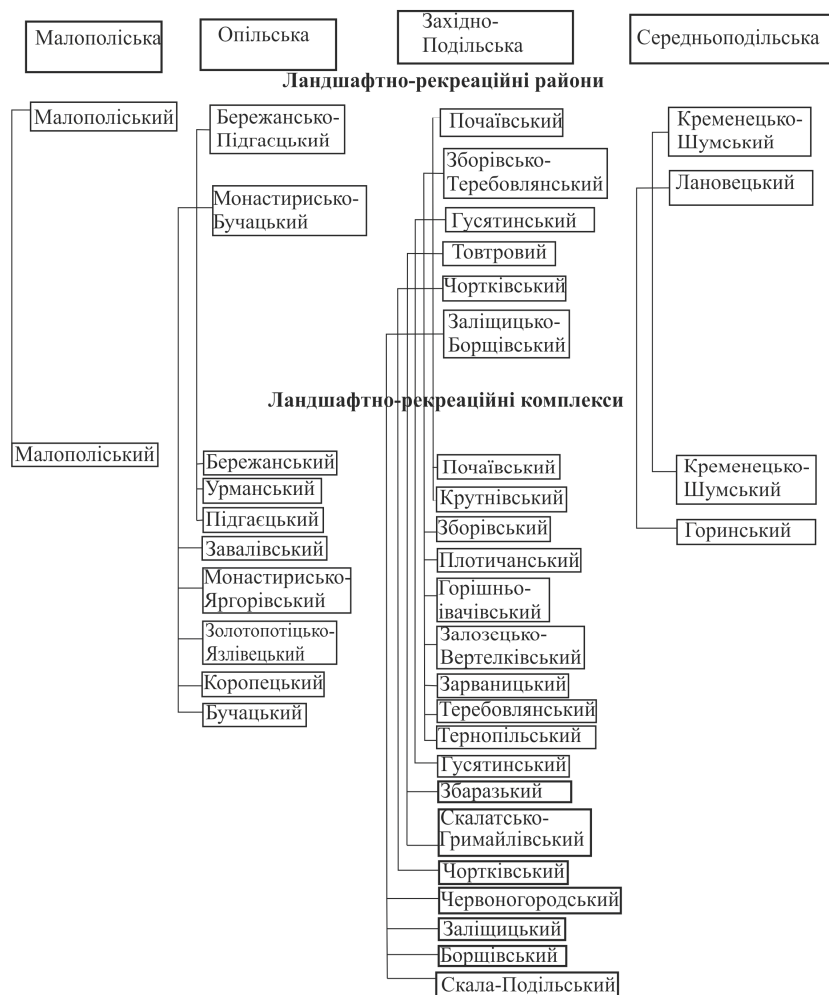

Рис. 3.3. Таксономічні рівні просторової організації природних рекреаційних ресурсів Тернопільської області.

Опільська ЛРО є середньо сприятливою для літніх і

адміністрація парку, також готелі “Веста”, “Тридев’яте царство”, оздоровчий комплекс “Збруч”.

Господарська зона. До неї відносяться освоєні території на яких ведеться традиційне господарство.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі смт. Скала-Подільська і сс. Іванків, Мушкатівка, Слобідка-Мушкатівська, Цигани, Бурдяківці, Гуштин. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 10,5 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями мм. Тернопіль і Борщів та авто туристами з інших населених пунктів, подорожуючих до Кам’яця-Подільського і Хотина.

РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” знаходиться на відстані усього 15 км від м. Борщів, і 120 км автошляхом (127 км залізницею) від м. Тернопіль. По території парку проходить автомобільна дорога регіонального значення Татарів – Косів – Коломия – Борщів – Кам’янець-Подільський, а також автошлях територіального значення Іване-Пусте – Гермаківка- Скала-Подільська, курсують численні пасажирські автобуси. Також по території парку проходить залізнична лінія Скала-Подільська – Вигнанка – Теребовля – Тернопіль.

Зборівсько-Теребовлянський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Теребовлянський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Княжий ліс”.

Протяжність проектного РЛП “Княжий ліс” складає 11 км з півночі на південь і 5 км із заходу на схід, проектована площа парку – близько 3600 га обмежена населеними пунктами Дружба, Кровінка, Теребовля, Семенів, Гумницька, Острівець, Зубів, Різдяне, Струсів, Варваринці. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Княжий ліс” складає для паркового – 16,3 люд./день/га; для лісового – 13,2 люд./день/га; для нелісового – 14,5 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 11,3 тис. люд., літо – 17,5 тис. люд.

Геоморфологічно територія парку лежить в межах Тернопільського природного району. В рельєфі територія парку представлена у вигляді розчленованого плато висотою 350-380 м

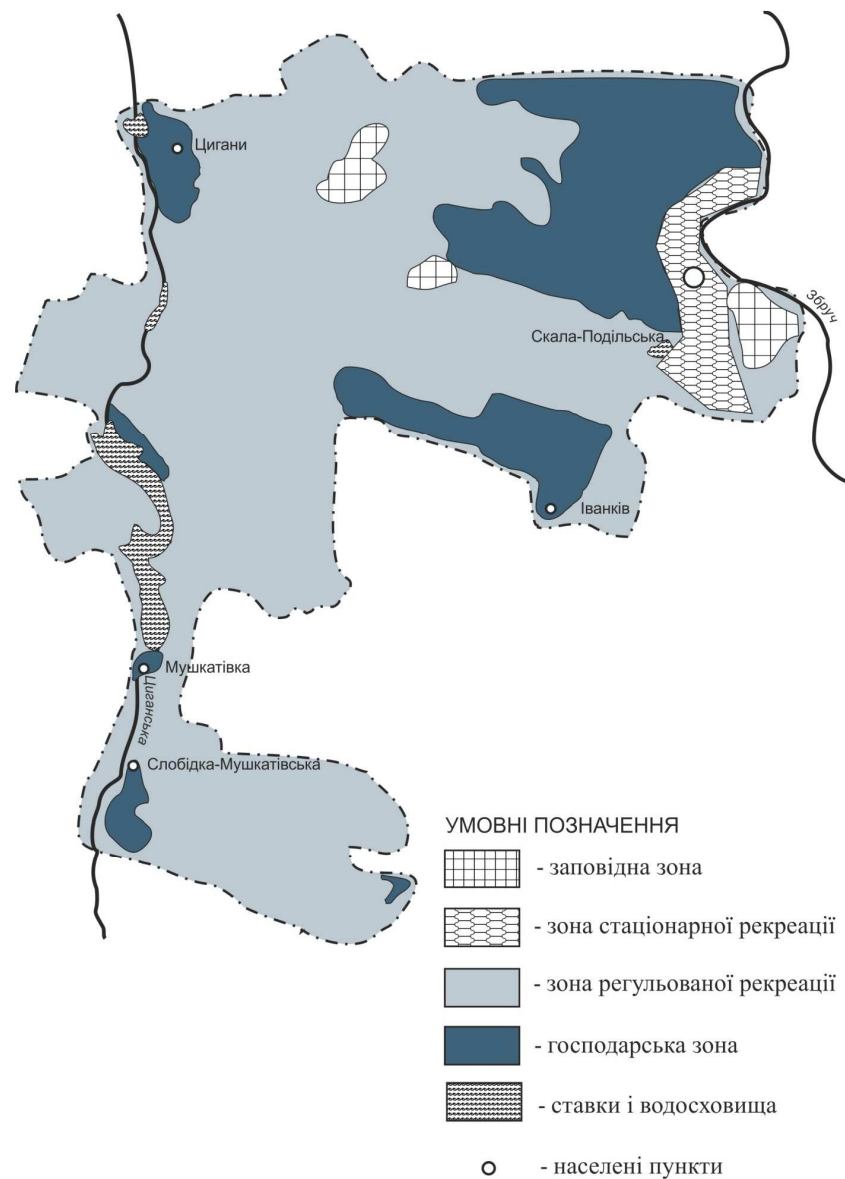

Рис. 4.5. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Скала-Подільське Надзбруччя".

зимових видів рекреації (тут дещо нижчі середні температури літніх місяців).

Бережансько-Підгаєцький ЛРП характеризується наявністю горбогірних місцевостей, вкритих буковими, дубово-буковими та грабово-буковими лісами, ставків і водосховищ в північній і центральній її частині, рр. Коропець, Золота Липа, Нараївка, що створює сприятливі передумови для розвитку тут спортивно-оздоровчих видів рекреації. Бережансько-Підгаєцький район входить до географічного району Опілля, яке є найвищою і найбільш розчленованою частиною Подільського плато. Найбільш розчленованим є східний край Опілля на межиріччі Гнилої Липи і Золотої Липи, Золотої Липи та Стрипи. Межиріччя видовжених кряжів з півночі на південь розчленовані численними річками та ярами. Глибина врізу досягає 150-200 м, абсолютні висоти перевищують 400 м.

Формуванню пізнавальної і наукової рекреації в цьому районі сприяють понад 60 природно-заповідних територій: ботанічні (Кизилівий гай, Мужилівський), ботаніко-гідрологічні (Шибалинський, Могила); орнітологічний (урочище "Кашталівка"), загальнозоологічні ("Звіринець", "Поточани"); геологічні (Чортів камінь, Курянівські феномени), Раївський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Місяцями масового відпочинку в літній період є долини рр. Нараївка, Золота Липа, Коропець і їх допливів, а також Бережанське водосховище і ставки.

Ліси цієї рекреаційної зони є привабливими для любительської рекреації: збір грибів, ягід, лікарських рослин.

Урманський ЛРК володіє сприятливими ресурсами для розвитку оздоровчої рекреації на базі ставків і лісових масивів. Також, особливої атрактивності цьому ЛРК надає значне розчленування рельєфу, поєднання горбогірних місцевостей з залісненими річковими долинами. Зарегульованість стоку ставками сприяє розвитку окремих видів спортивної водної рекреації.

Бережанський ЛРК характеризується досить інтенсивною розчленованістю рельєфу. В окремих місцях спостерігається терасованість схилів, особливо добре виявлена на межиріччі

Золотої Липи і Нараївки. За надзвичайну мальовничість окремих ландшафтів цієї території її називають “Подільською Швейцарією”. У ландшафті чергуються крупногорбисті лісові місцевості (сприятливі для розвитку рекреації) з середньогорбистими сильно розораними (несприятливі). Більша частина ЛРК, окрім схилів річкових долин, зайнята сприятливими і найсприятливішими для розвитку рекреації природними комплексами. Ландшафтні комплекси запропонованого ЛРК є привабливими з точки зору еколого-естетичної цінності, оскільки на території ЛРК оптимальне співвідношення лісових масивів, водних об’єктів і горбогірних місцевостей. Достатня тривалість снігового покриву (40-75 днів) в поєднанні з горбогірним рельєфом створює сприятливі умови для розвитку гірськолижного туризму в зимовий період. Перешкодою може стати лише та обставина, що сніговий покрив є нестійким, і може сходити до кількох разів за зиму внаслідок частих відлиг. Розвиток спортивно-оздоровчої рекреації можливий також в літній період на базі гідрологічних ресурсів, представлених рр. Золота Липа, Нараївка, Ценівка, а також Бережанські водосховища і ставки. Цей ЛРК багатий і на пізнавальні рекреаційні ресурси: 1 ботаніко-ентомологічний заказник, 4 ботанічних, 1 орнітологічний, 1 загальнозоологічний, 2 геологічних, 5 гідрологічних заказників, 10 ботанічних пам’яток природи місцевого значення, 1 парк-пам’ятка садово-паркового мистецтва. У лісах цього ЛРК багато грибів, лісових ягід, лікарських рослин. Створення на теренах цього ЛРК РЛП “Бережанське Опілля” сприятиме розвитку рекреаційної сфери в регіоні.

Підгаєцький ЛРК характеризується значною розчленованістю рельєфу, що надає мальовничості ландшафтам, і наявністю р. Коропець і ставків, що сприятиме розвитку оздоровчої рекреації.

Монастирисько-Бучацький ЛРП характеризується більш сухим, ніж в Бережансько-Підгаєцькому районі, кліматом. Горбогірні місцевості глибоко розчленовані каньйоноподібними долинами рр. Дністер, Золота Липа та Коропець із скелястими стрімкими схилами є сприятливими для пляжно-купального

вихідного дня. Дещо обмежуючим фактором рекреаційного використання р. Циганська і Мушкатівського водосховища є посередня якість води, яка є важливою для пляжно-купального відпочинку, і необлаштованість пляжів, а також значна кількість завалів, мілин, перекатів, дамб і ГЕС, що є важливим для сплаву по р. Збруч.

Природна рослинність представлена грабово-дубовими лісами: граб звичайний, дуб звичайний та скельний, в’яз гірський, береза бородавчаста, липа серцелиста, клен гостролистий, клен польовий, зрідка – береза, осика, черешня.

Тваринний світ представлений ссавцями: кроти, їжаки, заєць-русак, дикі свині, козулі звичайні; птахами: шпак звичайний, жулани, зозуля і іволга звичайні, горлиці, зеленяки, славки чорноголові, чаплі; земноводними: трав’яна і гостроморда жаби, квакша, червоночерева кумка, звичайна і зелена ропухи; плазунами: прудка та живородяща ящірки, зрідка трапляються мідянки.

Функціональне зонування території РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” показано на картосхемі (рис. 4.5).

Основу **заповідної зони** проєктованого РЛП будуть складати 1 парк-пам’ятка садово-паркового мистецтва, 1 ботанічна пам’ятка природи загальнодержавного значення, 5 ботанічних, 1 геологічна і 1 зоологічна пам’ятки природи місцевого значення загальною площею 59,2 га, що складає 1,5 % від площі РЛП. Перелік об’єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” подано в додатку Е.4.

Зона регульованої рекреації охоплюватиме більше 70% площі парку. В цій зоні мають бути прокладені і обладнані маршрути екскурсій. В лісах є умови для розвитку любительської рекреації, а водосховища сприятливі для рибної ловлі і пляжно-купального відпочинку. Перелік екологічних стежокі туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” подано в додатку Ж.4.

Зону стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП пропонується

виділити в смт. Скала-Подільська, де буде розміщуватися

заповідної зони – 59 га, зони регульованої рекреації – 2100 га, площа зони стаціонарної рекреації – 50 га, площа господарської зони – 1800 га.

Територія парку розташована у південно-східній частині Тернопільської області у межах Тернопільської структурно-пластової рівнини, що, порівняно з оточуючими грядками, займає більш низький рівень у рельєфі. Поверхня рівнини плоска, слабовхвиляста, злегка нахилена на південь- південний – схід. Її абсолютні позначки в межах парку сягають 302 – 290 м. Природні комплекси представлені міждолинними хвилястими (балочними) рівнинами з опідзоленими і звичайними чорноземами, а також крутими схилами річкових долин, вкритими грабово-дубовими лісами. Естетично привабливо виглядають скелясті береги р. Збруч в районі смт. Скала – Подільська – так звані “стілки”.

За кліматичними умовами територія парку знаходиться в Південному кліматичному районі, що характеризується найбільш сприятливими умовами для літніх видів рекреації (найбільша тривалість періоду з комфортними і субкомфортними умовами). Комфортні погоди панують тут починаючи з червня (30 % - комфортні, 50-70 % субкомфортні погоди), практично весь липень, і більшу частину серпня. Для зимових видів рекреації характерне переважає субкомфортних умов.

Гідрографічна мережа представлена рр. Збруч та Циганська. Річка Збруч, лівий доплив Дністра, має каньйоноподібну долину, із звивистим річищем, трапляються пороги, ширина 15 – 25 м, глибина до 2,5 м. Швидкість течії в межень – 0,2 – 0,6 м/с. На берегах розміщені численні зони відпочинку. Річка може використовуватися для сплавів на плотах, каное, байдарках. Річка Циганська, ліва притока Нічлави, з V – подібною, іноді каньйоноподібною долиною. На р. Збруч знаходиться П'ятничанське водосховище, на якому в основному здійснюються неорганізовані форми рекреації, сприятливе для короткотривалого відпочинку і відпочинку вихідного дня. На р. Циганська знаходиться Мушкатівське водосховище, на якому здійснюються організовані (на основі турбази “Збруч”) і неорганізовані форми рекреації, сприятливе для короткотривалого і довготривалого відпочинку і відпочинку

відпочинку, спортивно-оздоровчої рекреації. В цьому районі склалися сприятливі умови для лікувально-оздоровчої рекреації на базі теплого мікроклімату Придністров'я (кліматотерапія), гідромінеральних ресурсів с. Яргорів (бальнеотерапія), і лісів (фітотерапія). Об'єкти пізнавального туризму – заказники ботанічні: урочища “Вивірки”, “Угринів”; загальнозоологічні: урочища “Ковалівка”, “Криниця”, “Довге”, “Рудники”, “Буда”; геологічні: карстові лійки в с. Шумляни, девонські відслонення с. Вістря, с. Коржова; і НПП “Дністровський каньйон”.

Завалівський ЛРК володіє сприятливими лісовими рекреаційними ресурсами для розвитку любительської і оздоровчої рекреації. Також є чимало об'єктів для розвитку пізнавальної і наукової рекреації: ботанічний заказник урочище “Вивірки”, загальнозоологічний “Довге”, п'ять ботанічних пам'яток природи.

Монастирсько-Яргорівський ЛРК представлений горбогірними місцевостями глибоко розчленованими каньйоноподібними долинами рр. Коропець, Золота Липа сприятливий для розвитку оздоровчої рекреації, навколо ставків сформувалися зони масового відпочинку. Лісові масиви сприяють розвитку любительської рекреації і оздоровчо-лікувальної рекреації (фітотерапія), а також на базі родовищ мінеральних вод і лікувальних грязей в с. Яргорів. Також цей ЛРК володіє об'єктами пізнавальної рекреації: загальнозоологічні заказники “Ковалівка”, “Криниця”, девонські відслонення в с. Коржова, низка ботанічних пам'яток природи.

Коропецький ЛРК характеризується значною мальовничістю ландшафтів за рахунок каньйону Дністра. Тут сформувався м'який помірно теплий і помірно вологий клімат, що дає можливість тут розвивати оздоровчо-лікувальну рекреацію (кліматотерапія). Він також сприятливий для розвитку спортивно-оздоровчої рекреації в долині р. Дністра, особливо в районі с. Горигляди. Тут склалися умови для занять дельтапланеризмом, оскільки протилежний берег Дністра крутий і скелястий. Пізнавальна і наукова рекреація розвивається на базі Коропецького парку, травертинової скелі поблизу с. Стигла, девонських відслонень в с. Вістря. Ліси цього ЛРК і річки Дністер

і Коропець сприятливі для любительської і оздоровчої рекреації (рибна ловля поблизу сс. Горигляди, Вістря, селища Коропець, збір грибів).

Золотопотіцько-Язлівецький ЛРК утворюють сприятливі та найсприятливіші ландшафтні комплекси. У цьому ЛРК склався оздоровчий тип рекреаційної діяльності на основі дитячих таборів, баз відпочинку, туристичних баз та санаторію (Язлівецький туберкульозний санаторій, туристично-оздоровчий комплекс “Лісовий”, база відпочинку “Над Стрипою”). Каньйоноподібні долини рр. Дністер і Стрипа і значні лісові масиви створюють передумови для розвитку спортивно-оздоровчої рекреації (сплав на катамаранах, рафтах, каное тощо) і оздоровчо-лікувальної рекреації (кліматотерапія і фітотерапія). В цьому ЛРК розвиваються також різні форми любительської рекреації: рибна ловля (поблизу сс. Стінка, Возилів, Губин), збір грибів, ягід, лікарських рослин. Пізнавальна рекреація розвивається на основі великої кількості геологічних, ботанічних пам'яток природи, орнітологічного заказника, водоспадів Русилівських і Сокилецьких, а також історико-архітектурних об'єктів Язлівця і Золотого Потоку.

Бучацький ЛРК характеризується значним розчленуванням території, наявністю гідрологічних об'єктів (рр. Стрипа, Вільховець, ставків в сс. Трибухівці, Пишківці, Медведівці), унікальних травертинових скель (с. Рукомиш, унікальні гідрологічні пам'ятки та травертини с. Переволока), що створює сприятливі передумови для розвитку тут оздоровчої і любительської рекреації. Також тут можливий розвиток пізнавальної рекреації на основі архітектурно-історичних пам'яток м. Бучач і ботанічних, геологічних і гідрологічних пам'яток природи. Розвитку паломницького туризму сприяє наявність в с. Рукомиш скельного храму. Мальовничі ландшафти в долині р. Стрипи приваблюють туристів, і в околицях с. Рукомиш сформувалась зона масового відпочинку.

Опільська ЛРО має сприятливі умови для розвитку різних видів рекреації: пізнавальної, наукової, лікувально-оздоровчої, любительської. За умови покращення якості вод природних водойм в цій ЛРО наявні ресурси для пляжно-купального

Господарська зона представлена освоєними територіями, на яких ведеться традиційне господарство, поширені традиційні ремесла (Бережанщина славиться як центр різьбярства на Тернопіллі). Також тут може розміщуватися орган управління парком, а діяльність людини не повинна вступати в протиріччя з завданнями парку.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі м. Бережан, сіл Потутори, Саранчуки, Рогачин, Нараїв, Куряни, Жуків, Біще, Рекшин, Лапшин, Мечищів, що знаходяться безпосередньо в межах парку, а також відвідувачі з найближчих міст і сіл, зокрема, м. Козови, м. Рогатин, сіл Літятин, Дибше, Ценів, Козівка, Алексине, Чесники, Добринів, Стратин, Подусільня, Болотня, а також м. Тернопіль і автотуристів з інших населених пунктів.

РЛП має зручне розташування щодо транспортних шляхів. Південною частиною парку проходить залізнична лінія Тернопіль-Бережани-Рогатин, також через територію парку проходять автодороги: Тернопіль – Бережани - Рогатин, Бережани - Нараїв, Бережани - Поморяни, Бережани – Підгайці, Бережани – Зборів. РЛП є перспективним для розвитку вело- і автотуризму.

Заліщицько-Борщівський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема **Скала-Подільський ландшафтно-рекреаційний комплекс** представлений РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя”.

Протяжність проектного РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” складає 9 км з півночі на південь і 7 км із заходу на схід, обмежена населеними пунктами смт. Скала-Подільська, сс. Іванків, Мушкатівка, Слобідка-Мушкатівська, Цигани, Бурдяківці, Вовківці. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” складає для паркового – 14,2 люд./день/га; для лісового – 12,1 люд./день/га; для нелісового – 13,7 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 9,5 тис. люд., літо – 14,9 тис. люд.

Площа проектного РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” становить орієнтовно 4000 га, з яких площа

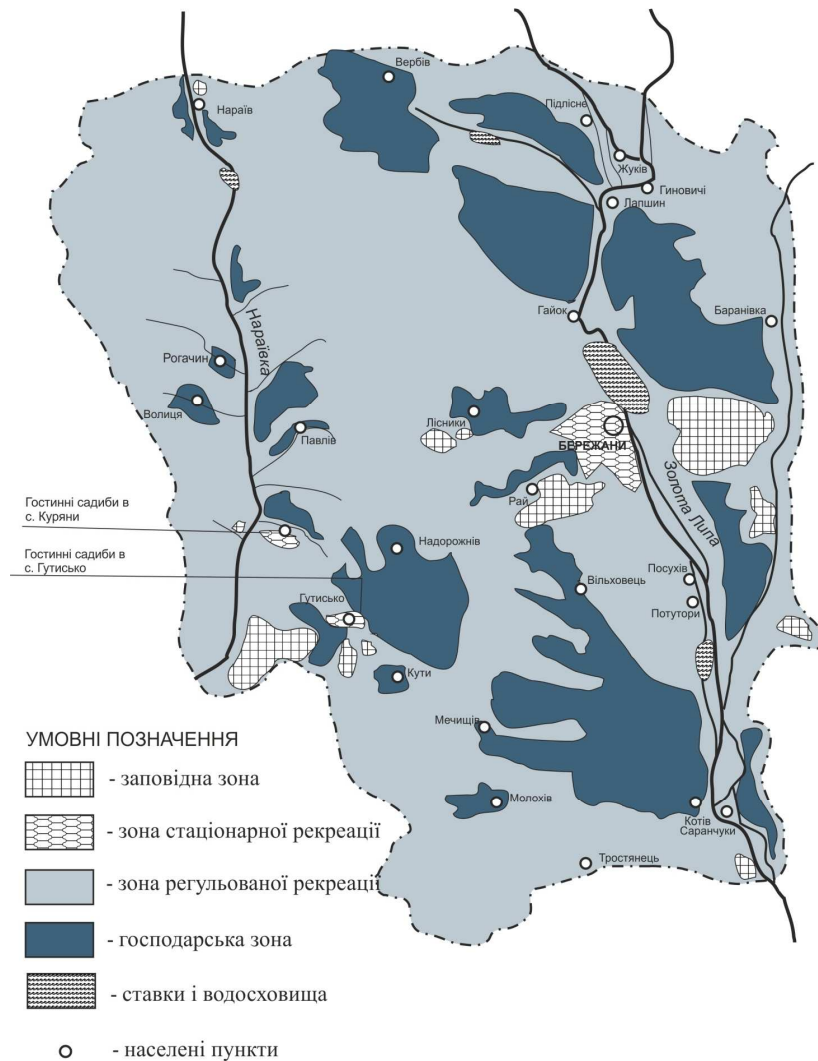

Рис. 4.4. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Бережанське Опілля".

відпочинку. Екологічна ситуація є сприятливою для розвитку рекреації і туризму.

В межах **Західно-Подільської ЛРО** виділяється шість ЛРР: Почаївський (в якому виділяються Почаївський і Крутнівський ЛРК), Зборівсько-Теребовлянський (Зборівський, Плотичанський, Горішньоівачівський, Заліщівсько-Вертелківський, Зарваницький, Теребовлянський, Тернопільський ЛРК), Гусятинський, Товтровий (Збараський і Скалатсько-Гримайлівський ЛРК), Чортківський, Заліщицько-Борщівський (Червогородський, Заліщицький, Борщівський, Скала-Подільський ЛРК).

В Почаївському ЛРР виділяються Почаївський і Крутнівський ЛРК. Він спеціалізується на розвитку релігійно-паломницького туризму (Свято-Успенська Почаївська лавра належить до найбільших православних святинь світу). Почаївський ЛРК знаходиться в межах Вороняк (частина Гологоро-Кременецької моноклінальної гряди), що робить його рельєф естетично привабливим для розвитку рекреації. Цей ЛРР є одним з головних осередків паломницької рекреації в Тернопільській області. Річка Іква, що протікає по південно-східній межі ЛРК непридатна для пляжно-купального відпочинку (оскільки долина річки широка, заплава подекуди заболочена), проте на ній в сс. Старий Тараж, Лосятин та Борщівка для рибної ловлі (щука, короп) споруджено систему ставків і торф'яних каналів. Природна рослинність представлена переважно сосновими і широколистяно-сосновими лісами (дубово-соснові, буково-соснові), з домішками граба звичайного, сосни звичайної, багатими на гриби, ягоди і лікарські рослини, що сприяє розвитку любительської рекреації. Розвитку пізнавальної рекреації сприяють історико-архітектурні об'єкти Почаєва, Старого Почаєва, загальнозоологічний заказник, геологічна ботанічна пам'ятки природи і Почаївський ботанічний сад. Створення Почаївського РЛП сприятиме розвитку пізнавальної рекреації та релігійно-паломницького туризму в цьому ландшафтно-рекреаційному комплексі.

Крутнівський ЛРК сприятливий для розвитку любительських видів рекреації (зокрема рибна ловля), а також

пізнавальної рекреації, оскільки тут збереглися традиції лозоплетіння.

Зборівський, Плотичанський, Горішньоівачівський ЛРК характеризуються низьким природно-рекреаційним потенціалом, оскільки з ландшафтних комплексів в ньому переважають хвилясті рівнини з високим рівнем господарського освоєння. Проте долини рр. Стрипа, Серет і споруджені на них водосховища і ставки забезпечують умови для розвитку короткотривалої спортивно-оздоровчої і любительської рекреації.

Залізцівсько-Вертелківський ЛРК займає в основному місцевості заплави, переважно лучних, та схили річкової долини. Він спеціалізується на короткотривалому пляжно-купальному відпочинку, любительській рекреації (рибна ловля) на базі Залізцівських та Вертелківських водосховищ. Обмежуючим фактором для розвитку рекреації можна назвати значну вологість цієї території, тут коефіцієнт зволоження найбільший по області, найбільше число днів з опадами, а також найкоротший теплий період року (250-255 днів). Грабові, грабово-дубові, соснові і мішані ліси ваблять рекреанта грибами, ягодами, горіхами. Раціональному використанню рекреаційних ресурсів цього ЛРК посприяло б створення РЛП “Залізцівсько-Вертелківського”.

Зарваницький ЛРК володіє значним релігійно-паломницьким туристичним ресурсом. Марійський духовний комплекс у Зарваниці для греко-католиків усього світу є святиною. ЛРК представлений Зарваницьким РЛП.

Теребовлянський ЛРК спеціалізується на санаторно-курортному лікуванні (сірководневі води і лікувальні грязі сс. Конопківка і Сороцьке), які використовуються в санаторії “Медобори” і Микулинецькій водогрязелікарні. Для пізнавальних і наукових цілей служать Боричівський орнітологічний, Кобиловолоко-Благівщинський зоологічний, Підгорянський ботаніко-гідрологічний заказники, болото “Скабор”. Розвитку рекреації в цій зоні сприяло б створення РЛП “Княжий ліс”.

Тернопільський ЛРК спеціалізується на короткотривалому відпочинку на базі РЛП “Загребелля”, наявності ставків і водосховищ (Тернопільське, Івачівське). Розвитку пізнавальної рекреації сприяють Серетський гідрологічний і Чистилівський

Опілля” показано на картосхемі (рис. 4.4).

Заповідна зона складатиметься з 1 ботаніко-ентомологічного, 4 ботанічних, 1 загальнозоологічного заказників, 2 геологічних, 5 гідрологічних, 10 ботанічних пам’яток природи і парку-пам’ятки садово-паркового мистецтва с.Рай, загальною площею - 2525 га, що становить – 12,2 %. Доцільно збільшити площу заповідної зони хоча б до 15% за рахунок перспективних заповідних території (карстово-спелеологічного заказника місцевого значення “Урочище “Підвисоке” на площі близько 202 га, а також розширення вже існуючих (зокрема, Голицького заказника). Перелік об’єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Бережанське Опілля” подано в додатку Е.3.

Зона регульованої рекреації охоплюватиме більше 60% площі парку. До неї входять території з напівприродною та культурною рослинністю, які є об’єктом демонстрації. В цій зоні мають бути прокладені і обладнані маршрути екскурсій для різних груп відвідувачів. В ній може бути дозволене спортивне мисливство та рибальство, проведення спортивних змагань з додержанням правил охорони навколишнього природного середовища. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Бережанське Опілля” подано в додатках Ж.3.

На території парку є значний потенціал для розвитку пізнавальних видів рекреації, зокрема місця, де є майстри різьби по дереву, також велика кількість різноманітних музеїв в м. Бережани і околицях, також фестивальної рекреації (лемківський фестиваль, що проводиться тут на свято Покрови).

У лісах цього РЛП багато грибів, лісових ягід, лікарських рослин, що безумовно буде сприяти розвитку любительської рекреації.

Зона стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП представлена досить слабо: готель “Золота Липа”, декілька ресторанів “Галичина”, “Анатоль”, обласний комунальний дитячий гастроентерологічний санаторій в м. Бережани, гостинні садиби в с. Куряни і с. Гутисько. Цю зону пропонується створити в околицях м. Бережани.

рельєфом ці умови є сприятливими для розвитку гірськолижного туризму в зимовий період. Перешкодою може стати лише та обставина, що сніговий покрив є нестійким, і може сходити до кількох разів за зиму внаслідок частих відлиг. На території парку досить чітко виражені всі пори року.

Річкова мережа РЛП “Бережанське Опілля” представлена рр. Золотою Липою, Нараївкою, Ценівкою та їх допливами, які належать до числа малих річок. Річкова мережа досить розвинена, зі значною густотою. Цікавими в рекреаційному відношенні є Бережанське водосховище і ставки.

Природна рослинність типова для лісостепу Волино – Подільської височини. Значне поширення на території мають дубові та букові ліси з домішкою граба, осики та інших порід. Чагарниковий підлісок в цих лісах представлений ліщиною, кленом татарським, бруслиною європейською та бородавчатою шипшиною, а трав’яний покрив – осокою, барвінком, копитником та іншими травами.

Тваринний світ Бережанщини в лісових масивах представлений: з копитних тварин зустрічаються козуля європейська, дикий кабан, лось, олень благородний; з гризунів поширені білки, миші, з цінних тварин тхір чорний і лісова куниця, заєць, лисиця, видра річкова, борсук, дикий кіт лісовий, з птахів є соловей, дикі голуби, горлиці, шпаки і синиці, яструб-перелітник, яструб-коршун, чаплі, болотні сови, зустрічаються лебеді, дикі качки, дикі види сов. Рибна фауна представлена коропом, карасем, линем, окунем, щукою, плотвою, річним амуром, лящем, що є сприятливим чинником для розвитку в парку любительського рибальства, при належній організації цього процесу.

Практично вся територія парку, окрім схилів річкових долин, зайнята сприятливими і найсприятливішими для розвитку рекреації природними комплексами. Слід також зазначити, що ландшафтні комплекси запропонованого РЛП є найбільш привабливими з позиції еколого-естетичної цінності, оскільки на території парку оптимальне співвідношення лісових масивів, водних комплексів і горбистих рівнин.

Функціональне зонування території РЛП “Бережанське

орнітологічний, Довжанський і Іванівський ботанічні заказники. Розвитку лікувально-оздоровчої рекреації сприяє наявність сірководневих вод в сс. Настасів і Козівка.

Гусятинський ЛРР представлений Гусятинським ЛРК, що спеціалізується на розвитку лікувально-курортної рекреації. В Тернопільській області лише смт. Гусятин віднесене до категорії курортних населених пунктів. Гусятин є бальнеологічним курортом з використанням слабомінералізованої води з високим вмістом органічних речовин типу “Нафтуса” під назвою “Новозбручанська” і ропи високої мінералізації типу “Друскіненкай” під назвою “Гусятинська”. На базі цих ресурсів в смт. Гусятин працюють санаторій-профілакторій “Медобори” і санаторій “Збруч”.

Товтровий ЛРР представлений Збаразьким і Скалатсько-Гримайлівським ЛРК.

Збаразький ЛРК володіє значним рекреаційним потенціалом. У м. Збараж найкраще зберігся палацово-замковий комплекс. Товтровий кряж - залишок великого бар’єрного рифу, який існував у прибережних водах теплого Сарматського моря 15-20 млн. років тому. Мальовничі краєвиди, численні печери ваблять сюди рекреантів і є сприятливими для розвитку оздоровчо-спортивної, любительської та пізнавальної рекреації. Для того, щоб взяти під охорону і цілеспрямоване рекреаційне природокористування Товтровий кряж на всьому його проміжку, на найближчу перспективу рекомендується створення РЛП „Збаразькі Товтри”.

Скалатсько-Гримайлівський ЛРК є сприятливим для розвитку пізнавальної, спортивно-оздоровчої рекреації, пішого і кінного туризму, що зумовлено наявністю заповідника “Медобори” з його грабово-дубовими лісами, острівцями цілинного степу, великою кількістю ендеміків і реліктів, Яблунівського ботанічного заказника, окремих грабово-дубових лісових масивів, мальовничої долини р. Збруч, цікавих карстових форм (печера “Перлина”, озера карстового походження – “вікнини”).

Чортківський ЛРР представлений Чортківським ЛРК. Чортківський ЛРК спеціалізується на короткотривалому

відпочинку, розвитку спортивно-оздоровчої рекреації, чому сприяють місцевості річкових заплавл, схилів, вкритих лісами, р. Серет для різних видів водного туризму. Об'єктами пізнавальної рекреації виступають Давидківський ботанічний, Коцюбинчицький зоологічний заказники. Спелеотуризм розвивається на основі печери “Млинки”. Створення перспективного РЛП “Середньосеретський” посприяло б більш раціональному використанню ПРР цього ЛРК.

В межах Заліщицько-Борщівського ЛРР виділяються такі ЛРК: Червоногородський, Заліщицький, Борщівський, Скала-Подільський. В межах цього ЛРР найбільші площі займають ландшафтні комплекси сприятливі та найсприятливіші для рекреаційного використання. Мальовничість, пейзажна різноманітність, контрастність ландшафтів, велика кількість ботанічних, геологічних, палеонтологічних пам'яток природи, археологічних, культурних і історичних пам'яток робить цей район одним із найперспективніших для розвитку відпочинку та туризму, лікувальної, оздоровчої, спортивної, пізнавальної рекреації, спелеотуризму.

Червоногородський ЛРК представлений сприятливими і найсприятливішими для розвитку рекреаційної діяльності ландшафтними комплексами. В долині р. Джурин в околицях сс. Нирків і Нагоряни Заліщицького району виділено зону для масового відпочинку. Цей ЛРК є сприятливим для спортивно-оздоровчої рекреації, пляжно-купальної рекреації (хоча вода в р.Джурин є відносно забрудненою, що виступатиме дещо обмежуючим чинником), пізнавальної рекреації (на базі історико-архітектурних пам'яток і природно-заповідних об'єктів).

Заліщицький ЛРК характеризується дуже високим рекреаційним потенціалом через естетичну привабливість ландшафтів, велику кількість об'єктів живої і неживої природи, високі показники комфортності клімату. Дністровський каньйон, насичений на всій своїй протяжності природоохоронними об'єктами, є сприятливим для розвитку туристсько-екскурсійної пізнавальної рекреації. В межах долини р. Дністер між с. Губин і с. Берем'яни; околиці с. Хмелева виділено зону для масового відпочинку. Розвитку пізнавальної рекреації сприяють

РЛП “Почаївський” знаходиться на відстані усього 24 кілометра від м. Кременець і 70 км від м. Тернопіль. По території парку проходить автомобільна дорога регіонального значення Острог – Кременець – Почаїв - Радивилів, а також автошлях територіального значення Кальне – Млинівці- Залізці - Почаїв, курсують численні пасажирські автобуси.

Бережансько-Підгаєцький ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Бережанський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Бережанське Опілля”.

Площа проєктованого РЛП “Бережанське Опілля” становить орієнтовно 20600 га. Протяжність з півночі на південь складає 20 км, а з заходу на схід – 16 км. Відстань від Бережан до Тернополя залізницею 72 км., а шосейним шляхом – 53 км. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Бережанське Опілля” складає для паркового – 29,0 люд./день/га; для лісового – 14,6 люд./день/га; для нелісового – 20,7 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 93 тис. люд., літо – 149,8 тис. люд.

Територія РЛП характеризується досить інтенсивною розчленованістю рельєфу, для неї характерний пасмово-горбистий уклад. Вершини пасм і окремих горбів заокруглені, переважно без різких форм. Різниця у висотах між вершинами горбів з найбільш зниженими частинами долин досягає 80-120 м, доходячи в окремих місцях до 150 м. У Бережанському ландшафті чергуються крупногорбисті лісові місцевості з середньогорбистими сильноззелісненими розораними. Ці два види місцевостей займають понад 80% площі РЛП, решта території – заплавні і надзаплавно-терасові місцевості, що зайняті сільськогосподарськими угіддями.

Клімат парку є сприятливим для розвитку рекреаційної діяльності. Середня багаторічна температура липня складає +18,5°С, максимальна температура до + 36,6° С буває в період першої декади серпня. Найбільша кількість опадів припадає на травень-серпень. Сніговий покрив триває в межах 40-75 днів. В середньому він настає в третій декаді листопада – першій декаді грудня і сходить у третій декаді березня. Середня багаторічна товщина снігового шару 14-18 см. В поєднанні з горбогірним

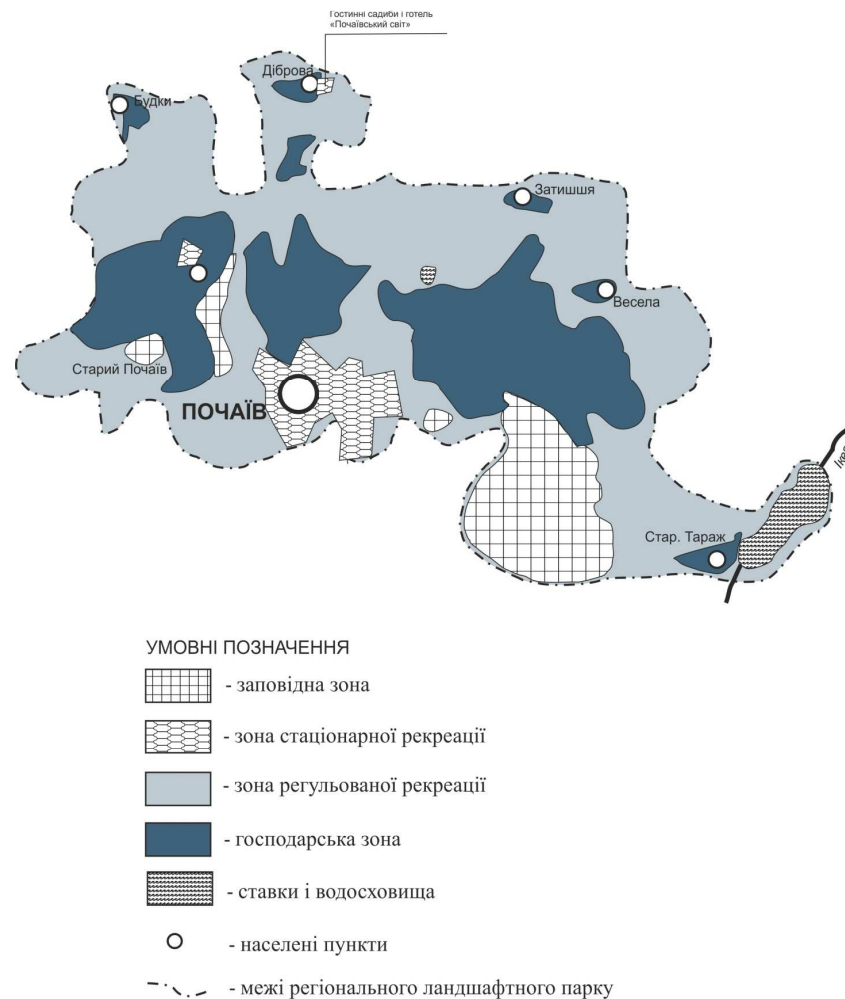

Рис. 4.3. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Почаївський".

проживає близько 12 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями мм. Тернопіль і Кременець та автотуристами з інших населених пунктів.

Жижавський та Обіжевський ботанічні заказники, Касперівський ландшафтний заказник, що є місцем короткотривалого та довготривалого відпочинку населення. У долині Дністра та його приток зустрічаються виходи на поверхню мінеральних вод-сульфатних, хлоридних, типу "Нафтуса", типу "Друскінінкай" (м. Заліщики, смт. Товсте), а також лікувальне торфове болото (сmt. Товсте), що, в поєднанні з теплим кліматом (кліматотерапія), є основою для розвитку оздоровчо-лікувальної рекреації.

Борщівський ЛРК також володіє високим рекреаційним потенціалом. Надзвичайно цікавими для розвитку науково-пізнавального туризму є виходи на денну поверхню відкладів, що відносяться до палеозойської ери і по повноті, кількості викопної фауни і флори, доступності для спостереження більша частина з них мають міжнародне значення і є стратотипами для Східно-Європейської платформи. Глобального значення рекреаційні ресурси для розвитку спелеотуризму зосереджені саме в цьому ЛРК. Основна частина печер Придністров'я знаходиться на вододілах річок Серет, Нічлава, Збруч. Релігійно-паломницьким туристичним ресурсом володіє храм у селі Монастирок Борщівського району. Борщівський ЛРК володіє також ресурсами для розвитку лікувально-курортної рекреації: комфортний теплий клімат (особливо вздовж річкових долин), наявність сульфатних і хлоридних мінеральних вод, а також вод з підвищеним вмістом органічних речовин типу "Нафтуса" (м. Борщів, смт. Мельниця-Подільська). В цій зоні розвинуті також любительські форми рекреації: збір грибів, ягід, лікарських рослин. В межах НПП "Дністровський каньйон" виділена зона для масового відпочинку в прибережній частині р. Дністер - це околиці с. Окопи Борщівського району.

Скала-Подільський ЛРК є сприятливим для розвитку оздоровчо-спортивної (на базі лісових масивів, каньйоноподібної долини р. Збруч), оздоровчо-лікувальної (на базі гідромінеральних ресурсів), любительської (на базі багатих на гриби і ягоди лісових масивів, рибна ловля в р. Збруч, ставках), пізнавальної (історико-архітектурні пам'ятки Скала-Подільського, Скала-Подільський парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва, ботанічні пам'ятки природи, відслонення

силуру, Скала-Подільська колонія капелі) рекреації. Оздоровча рекреація в межах ЛРК відбувається в оздоровчому комплексі “Збруч”, також організуються сплави по р. Збуч на катамаранах, каное, байдарках тощо. Створення РЛП “Скала-Подільське Надзбруччя” також сприятиме розвитку рекреаційно-туристичного господарства цього ЛРК.

Отже, Заліщицько-Борщівський ЛРР Західно-Подільської ЛРО є найбільш привабливим з усіх ландшафтно-рекреаційних районів Тернопільської області для розвитку найрізноманітніших форм рекреації: лікувально-оздоровчої, спортивно-оздоровчої, пізнавальної, любительської, наукової. Проте, існують також деякі обмежуючі фактори, які потрібно враховувати при плануванні розвитку рекреаційного комплексу цього ландшафтно-рекреаційного району. Важливою складовою рекреаційного природокористування виступає якість навколишнього середовища, його екологічний стан. Згідно з результатами еколого-географічного районування території Тернопільської області [286] Борщівський і Бучацький райони – це райони зі складною екоситуацією, розбалансованою ландшафтно-екологічною структурою землекористування. Розбудова НПП “Дністровський каньйон” та створення регіонального ландшафтного парку “Скала-Подільське Надзбруччя” сприятимуть розвитку рекреаційно-туристичного господарства цього ЛРР. Окрім того, показники забрудненості води в Південному ЛРР – найвищі, що обмежує використання гідрологічних об’єктів для деяких видів рекреації (наприклад пляжно-купальної). Також важливо звернути увагу на забруднення цього району радіоактивними ізотопами цезію і стронцію внаслідок південно-західного переносу радіоактивних речовин у перші періоди після аварії на ЧАЕС.

Середньоподільська ЛРО представлена Кременецько-Шумським і Лановецьким ЛРР.

В межах Кременецько-Шумського ЛРР виділяється Кременецько-Шумський ЛРК, що має високий природно-рекреаційний потенціал і охоплює Кременецький горбогірний лісовий район. Район Малого Полісся – це денудаційна рівнина з середньою висотою 230 м і досить теплим кліматом.

соснові), з домішками граба звичайного, сосни звичайної. У лісах зустрічаються карпатські гірські флористичні елементи: астранція велика, аконіт молдавський, реліктові види – зозуліні черевички, листовики сколопендрові. Луки на заплавах торф’яністі, болотисті, справжні, на межиріччях – низинні торф’яні.

Серед представників тваринного світу зустрічаються ссавці: заєць-русак, кабан дикий, ласка, лисиця, тхір; птахи: крук, ворона, грак, шпак, сільські ластівки, луговий чекан; земноводні: гостроморда жаба, звичайна та зелена ропухи.

Функціональне зонування території РЛП “Почаївський” показано на картосхемі (рис. 4.3).

Заповідна зона загальною площею 500 га, що складає 9 % від площі РЛП, складатиметься із загальнозоологічного заказника, геологічної і ботанічної пам’яток природи і Почаївського ботанічного саду. Перелік об’єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Почаївський” подано в додатку Е.2.

Зона регульованої рекреації включає маршрути постійних екскурсій та екологічного туризму на території парку, і охоплюватиме більше 70% площі парку. В лісах є умови для розвитку любительської рекреації (збір грибів, ягід, лікарських рослин), а ставки і торф’яні канали в сс. Старий Тараж, Лосятин та Борщівка для рибної ловлі (щука, короп). Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонується створити в РЛП “Почаївський” подано в додатку Ж.2.

Зону стаціонарної рекреації в межах перспективного РЛП пропонується виділити в м. Почаїв, де буде розміщуватися адміністрація парку, також мотель “Едем”, готель “Садиба”, гостинний монастирський готель для паломників в м. Почаїв, а також готель “Почаївський світ” в с. Діброва.

Господарська зона. До неї відносяться освоєні території на яких ведеться традиційне господарство.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі м. Почаїв і сс. Старий Почаїв, Старий Тараж, Будки, Комарівка, Затишся, Діброва. В зоні безпосередньої доступності РЛП

Почаївський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Почаївський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Почаївський”.

Протяжність проєктованого РЛП “Почаївський” складає 9 км з півночі на південь і 7,5 км із заходу на схід, проєктована площа парку – близько 5400 га обмежена населеними пунктами сс. Будки, Комарівка, Затишся, Старий Почаїв, Старий Тараж, м. Почаїв. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Почаївський” складає для паркового – 11,3 люд./день/га; для лісового – 6,6 люд./день/га; для нелісового – 4,3 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 8,3 тис. люд., літо – 22,5 тис. люд.

Територія парку розташована у північно-західній частині Тернопільської області в межах геоморфологічного району – Гологоро–Кременецької моноклінальної гряди. На території гряди інтенсивно розвиваються сучасні фізико-географічні процеси (ерозія, зсуви, обвали, карстово-суфозійні явища). У літотамнієвих і органогенно-детритових вапняках тортону трапляються карстові лійки. Цікавим об’єктом для пізнавальної рекреації є геологічна пам’ятка природи місцевого значення “Старопочаївський яр”, де зустрічаються рештки міоценової фауни.

Клімат парку помірно-континентальний. Теплий період року із середньодобовими температурами вище 0⁰C становить 253-261 день, а період з температурами вище +15⁰C – 100 – 103 дні. Сума активних температур вище +10⁰C тут становить 2450-2500⁰C. Територія парку характеризується значною річною сумою опадів – близько 650 - 600 мм. Кліматичні умови в цілому сприятливі для проведення короткотривалого пізнавального відпочинку.

По південно-східній межі парку протікає р. Іква. Долина річки широка. Річище помірно звивисте, на території парку зарегульоване ставками (21 ставок в с. Старий Тараж), що є сприятливими для розвитку рибної ловлі, але береги ставків часто замулені, тому для купання не придатні.

Природна рослинність представлена переважно сосновими і широколистяно-сосновими лісами (дубово-соснові, буково-

Кременецький горбогірний район займає північний, найбільш високий горбогірний край Подільського плато. Таке поєднання ландшафтів різних типів створює сприятливі умови для розвитку рекреації. Тут переважають дубово-соснові, грабово-соснові, а в окремих місцях чисто соснові ліси з унікальними угрупованнями лучно-степової рослинності, що сприяє розвитку лікувально-оздоровчої рекреації (фітотерапія). Погодні умови цього ЛРР є середньосприятливими для літніх видів рекреації і малосприятливими для зимових. Район недостатньо забезпечений гідрологічними ресурсами: невеликі ставки в сс. Загайці, Сураж, Васківці, Андрушівка, а також рр.Іква і Вілія можуть бути сприятливими для пляжно-купального відпочинку, оскільки за якісними показниками вони є найчистішими (за умови впорядкування на їх берегах пляжів), проте обмежуючим чинником виступає значна заболоченість берегів. Наявні ресурси для розвитку лікувально-оздоровчої рекреації на базі сірководневого джерела і торфогрязей в с. Великі Дедеркали. В межах району знаходиться понад 50 природно-заповідних територій та об’єктів, які сприяють розвитку пізнавальної і наукової рекреації. Тут функціонує Кременецький санаторій та дитячий оздоровчий табір в с. Кутянка. Північний ЛРР є регіоном з сприятливою екологічною ситуацією і збалансованою ландшафтно-екологічною структурою і тому є перспективним для розвитку тут рекреаційної сфери.

Лановецький ЛРР представлений Горинським ЛРК. Він не володіє значними рекреаційними ресурсами, спеціалізується в основному на розвитку пізнавальної рекреації: ландшафтний заказник “Полупанівська свята гора”, Жеребківський ботанічний, Мединський і “Скориківське болото” гідрологічні заказники, ботанічні заказники - Білозірська заплава, Ришківці, зоологічний Вербовецько-Заліський заказник, Лановецький ботсад. Для короткотривалого відпочинку сприятливими є водосховища і долина р. Збруч. Запаси сірководневих вод і грязей використовуються в дитячому оздоровчому таборі в с. Хмелиська і с. Борщівка. Створення РЛП “Горинський” сприяло б раціональному використанню і збереженню природних рекреаційних ресурсів цього ЛРР.

РОЗДІЛ 4 ПІДХОДИ ДО ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ.

4.1. Перспективи розвитку рекреаційних територій в рамках формування регіональної екомережі

На досягнення збалансованого розвитку, забезпечення комфортних природних умов життєдіяльності спрямована Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки і розроблені на її основі місцеві програми формування регіональних екологічних мереж. Програмами передбачено впорядкування природокористування і природозаповідання, розбудову цілеспрямованих форм організації території, оптимізацію ландшафтно-екологічної структури господарювання і життєдіяльності. Тому важливо шукати підходи до збалансованого розвитку території через призму перспективи рекреаційного природокористування.

Рекреація і природозаповідання - ці дві сфери природокористування сьогодні взаємопов'язані і виступають однією із базових складових узгодженого регіонального розвитку. Тому доцільно перспективний розвиток рекреаційних територій узгоджувати з особливостями територіальної організації регіональної екомережі, з метою досягнення гармонійного (пропорційного, збалансованого) розвитку території, збереження природних і соціальних функцій ландшафтів.

В екомережі Тернопільської області розробленій П.Л. Цариком [261] виділено національні та регіональні елементи.

Національні елементи екомережі: національний природний парк “Кременецькі гори”, що займає східну частину Гологоро-Кременецького кряжу; природний заповідник “Медобори”, розташований в межах східної частини Товтрової гряди до кордону з Хмельницькою областю; національний природний парк

місцевого значення Малобережецький загальною площею 596,5 га, що складає 16,5 % від площі РЛП.

Перелік об'єктів природно-заповідного фонду, що складатимуть заповідну зону РЛП “Малополіський” представлений в додатку Е.1.

Зона регульованої рекреації включає маршрути постійних екскурсій та екологічного туризму на території парку, і охоплюватиме більше 60 % площі парку. В цій зоні мають бути прокладені і обладнані маршрути екскурсій. У лісах цього РЛП багато грибів, лісових ягід, лікарських рослин. В ставках водиться щука, короп, карась, окунь, що активно використовується рибалками як місцевими, так і приїжджими. Навколо ставків в с. Великі Бережці територія об'явлена для пляжно-купальної рекреації, що збільшує її рекреаційну ємність. Перелік екологічних стежок і туристичних маршрутів, які пропонуються створити в РЛП “Малополіський” подано в додатках Ж.1.

Зона стаціонарної рекреації виділяється в найбільш привабливих для тривалого відпочинку місцях з метою створення там готелів, мотелів, кемпінгів та інших об'єктів обслуговування відвідувачів парку. В межах перспективного РЛП цю зону пропонується виділити в с. Великі Бережці, де буде розміщуватися адміністрація парку і на базі гостинних садиб.

Господарська зона. До неї відносяться освоєні території на яких ведеться традиційне господарство.

Наймасовішими відвідувачами парку є насамперед жителі сс. Великі Бережці, Малі Бережці, Кімнатка, Града, Іква, Хотівка, Сапанів, м. Кременець, м. Почаїв. В зоні безпосередньої доступності РЛП проживає близько 3,5 тис. населення, ще декілька тисяч відвідувачів представлені жителями м. Тернопіль та автотуристами з інших населених пунктів.

РЛП “Малополіський” знаходиться на відстані усього 12 кілометрів від м. Кременець і 81 км від м. Тернопіль. По території парку проходить автомобільний шлях Града – Великі Бережці - Іква, по південній межі парку проходить автодорога регіонального значення Острог – Кременець - Почаїв, а східніше від парку – автодорога міжнародного значення Доманово-Ковель-Чернівці, курсують численні пасажирські автобуси.

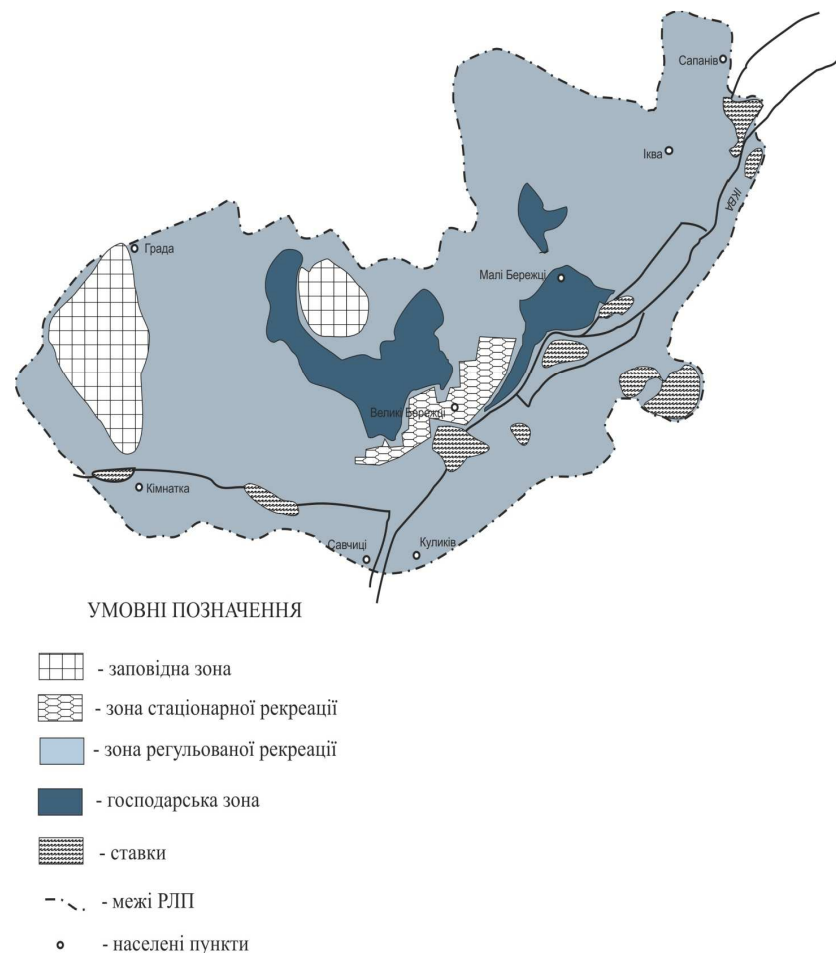

Рис. 4.2. Схема функціонального зонування перспективного РЛП "Малополіський".

з рідкісними видами та угрупованнями. Основу заповідної зони проєктованого РЛП будуть складати загальнозоологічний заказник місцевого значення "Воронуха" і гідрологічний заказник

"Дністровський каньйон" у межах дністровської долини Тернопільщини. Складовими елементами регіональної екомережі Тернопільської області виступають природні ядра: Малополіське, Стіжоцько-Іловецьке, Кременецьке, Веселівсько-Довжоцьке, Суразьке, Вороняцьке, Лановецьке, Лубянківське, Мильнівське, Залужанське, Стрийовецьке, Медоборське, Серетсько - Чистилівське, Семиківсько - Ішківське, Теревовлянське, Яблунівське, Росохацько-Озерянське, Берем'янсько-Шутроминське, Заліщицьке, Шупарське, Поточансько - Урманське, Комарівське, Голицько-Підвисоцьке, Рудниківсько-Довгівське, Яргорівсько-Криничанське, Савинсько-Пуликовське [261], виділені у складі природних державних заповідників, природних національних парків, заказників загальнодержавного значення, а також екологічні коридори - полоси лісової, лучної, болотної та степової рослинності по долинах річок, горбогірних вододільних місцевостях широтної чи меридіональної спрямованості шириною від 2 кілометрів.

Формування регіональної екомережі спрямоване на вирішення проблеми узгодженого розвитку території, створення екологічно безпечного середовища життєдіяльності людей, що є надзвичайно важливим в рекреаційному природокористуванні. Практично всі структурні елементи регіональної екомережі є сприятливими для рекреаційного використання. Але на особливу увагу заслуговують регіональні ландшафтні парки (РЛП) з перспективою формування національних природних парків (НПП). Регіональні елементи екологічної мережі представлені: Малополіським РЛП в межах південної частини фізико-географічної області Малого Полісся; Горинським РЛП в басейні р. Горинь та р. Жирак; Заліщівсько-Вертелківським РЛП в долині верхньої течії р. Серет; РЛП "Збаразькі Товтри" в межах центральної частини Товтрової гряди; РЛП "Загребелля" на північно-західній околиці м. Тернополя; РЛП "Княжий ліс" в околиці м. Теревовля на межиріччі Серету і Гнізни; РЛП "Середньoserетський" в долині середньої течії р. Серет; РЛП "Скала-Подільське Надзбруччя" в мальовничій околиці смт. Скали-Подільської; РЛП "Бережанське Опілля" в мальовничому куточку Бережанщини.

За рахунок створення двох НПП „Кременецькі гори” та „Дністровський каньйон”, а також РЛП Залізцівсько-Вертелківського, Малополіського, „Збаразькі Товтри”, „Княжий ліс”, „Бережанське Опілля”, „Середньосеретського”, „Скала-Подільське Надзбруччя”, Почаївського, Горинського) збільшиться частка рекреаційних територій в межах Тернопільської області. Також перспективні РЛП дозволять вирішити проблему дефіциту ефективних форм використання рекреаційних ресурсів, яка існує для жителів м. Тернополя, а також задовільнити потреби в рекреаційних територіях жителів міських і сільських поселень.

Домінування в регіональній екологічній мережі НПП і РЛП пояснюється тим, що їх створення сприятиме розвитку рекреаційної сфери, а також НПП і окремі РЛП виступають зв'язуючими її елементами з сусідніми регіонами. Так, наприклад, НПП „Дністровський каньйон” і РЛП „Скала-Подільське Надзбруччя” пов'язують регіональну екомережу з південними районами Хмельницької, північними районами Чернівецької, і північно-східними районами Івано-Франківської областей. Малополіський РЛП стане основою Малополіського природного ядра екомережі, в межах екокоридору національного рангу „Кременецького”, і сприятиме обміну генетичною інформацією між розрізненими локально розташованими природними біоценозами, а також виступить шляхами міграції біоти між Гологоро–Вороняко-Кременецьким кряжем і Товтровою грядою, а також Малим Поліссям через Галицько-Слобожанський екокоридор національного рангу. Почаївський РЛП стане складовою Почаївського природного ядра екомережі, яке продовжить екологічний коридор „Кременецький”, що сприятиме обміну генетичною інформацією, а також виступить шляхами міграції біоти між Гологоро–Вороняко-Кременецьким кряжем, Товтровою грядою і долиною Дністра через „Серетський” екокоридор. РЛП „Бережанське Опілля” стане складовою Голицько – Підвисоцького природного ядра екологічної мережі, територією якого проходить екокоридор регіонального значення „Опільський”, що виступить шляхами міграції біоти між Гологоро – Кременецькою грядою і долиною

Тернопільської області у межах тієї частини Малого Полісся, що називається Кременецько-Дубнівською денудаційною рівниною. Поверхня рівна, слабо розчленована. Трапляються еолові форми рельєфу. Найпоширеніші гірські породи, що виходять на поверхню – верхньо-крейдові мергелі й антропогенні дрібнозерністі піски. Поширені піщані рівнини, вкриті сосновими лісами, останцеві горби, в долинах річок – болота.

Клімат парку помірно-континентальний. Теплий період року із середньодобовими температурами вище 0°C становить 253-261 день, а період з температурами вище +15°C – 100 – 103 дні. Сума активних температур вище +10°C тут становить 2450-2500°C. Через велику залісненість і заболоченість територія парку характеризується значною річною сумою опадів – близько 650 - 600 мм. Кліматичні умови в цілому сприятливі для проведення короткотривалого пізнавального відпочинку, коротко- і довготривалого спортивного відпочинку, короткотривалого оздоровчого відпочинку.

Гідрографічна мережа представлена р. Іква і її допливом р. Вирля, і ставками в сс. Великі Бережці (3 ставки, площа водного дзеркала – 18,6 га), Малі Бережці (25 га), Кімнатка (12,5 га), Іква. Ставки мають піщані береги і піщане дно і є сприятливими для пляжно-купальної рекреації, та любительської рекреації (рибної ловлі).

Рослинність представлена в основному дубово-сосновими лісами. У їхньому підліску ростуть крушина, ліщина, калина. Ці ліси характеризуються значною іонізуючою здатністю і високою фітонцидністю, що робить їх придатними для лікувальних видів рекреаційної діяльності.

Тваринний світ представлений в основному лісовими видами: заєць-русак, лисиця, тхір темний, дикий кабан, куниця, козуля європейська, їжак, вовк. З птахів: тетерев, рябчик, горлиця, канюк, лелека білий, дятел.

Функціональне зонування території РЛП „Малополіський” показано на картосхемі (рис. 4.2).

Заповідна зона об'єднує території природно-заповідних категорій (заказників, пам'яток природи тощо), а також природні комплекси, що мало трансформовані антропогенними чинниками

мережу. Але така їх кількість і площа не здатна задовільнити зростаючих потреб населення в територіально і функціонально впорядкованих послугах короткотривалого і довготривалого відпочинку. Тому важливо заплановані в рамках “Програми формування регіональної екологічної мережі Тернопільської області на 2002-2015 роки” перспективні РЛП все ж таки створити, а саме: Залізцівсько-Вертелківський, Збаразькі Товтри, Бережанське Опілля, Княжий ліс, Малополіський, Почаївський, Середньосеретський, Скала-Подільське Надзбруччя, Горинський.

При виборі території перспективного парку враховувались такі критерії: площа незмінених природних ландшафтів, їх унікальність, наявна мережа автомобільних та залізничних доріг (транспортна доступність РЛП); ступінь розчленованості рельєфу, площа лісів і водного дзеркала, контрастність ландшафтів, специфіка рекреаційних занять в межах парку тощо.

Виділення функціональних зон здійснюється для створення умов, необхідних для виконання цією територією різноманітних завдань. Схема функціонального зонування відображає просторову диференціацію функцій, які ця територія має виконувати. Відповідно до закону України “Про природно-заповідний фонд” на території РЛП виділяють 4 функціональні зони – заповідну, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації, господарську.

Малополіський ландшафтно-рекреаційний район, а зокрема Малополіський ландшафтно-рекреаційний комплекс представлений РЛП “Малополіський”.

Протяжність проектного РЛП “Малополіський” складає 4,5 км з півночі на південь і 10 км із заходу на схід, проектована площа парку – близько 4600 га обмежена населеними пунктами Великі Бережці, Малі Бережці, Іква, Сапанів, Хотівка, Града, Кімнатка. Максимальне рекреаційне навантаження по типах ландшафту для РЛП “Малополіський” (методика проведення розрахунків представлена в розділі 1.3.) складає для паркового – 15,1 люд./день/га; для лісового – 7,6 люд./день/га; для нелісового – 5,6 люд./день/га. Потенційна рекреаційна ємність РЛП по сезонах: зима – 20,3 тис. люд., літо – 32,7 тис. люд.

Територія парку розташована у північно-західній частині

Дністра. РЛП “Княжий ліс” стане складовою Тербовлянського природного ядра екомережі, територією якого проходить екокоридор регіонального значення “Серетський”. РЛП “Середньосеретський” стане складовою Яблунівського природного ядра місцевого рангу, через який проходить “Серетський” екокоридор. РЛП “Залізцівсько-Вертелківський” стане ядром екомережі, територією якого проходить екологічний коридор регіонального значення “Серетський”, що сприятиме міграції біоти між Товтровою грядою і долиною Дністра. РЛП “Збаразькі Товтри” стане складовою Залужанського природного ядра екомережі, територією якого проходить екокоридор регіонального значення “Товтрової”, що виступить шляхами міграції біоти між Гологоро–Вороняко-Кременецьким кряжем і долиною Дністра і його лівими допливами, а також з природним заповідником “Медобори”. РЛП “Горинський” стане складовою Лановецького природного ядра екомережі місцевого значення, через яке проходить екокоридор місцевого рангу “Горинський” (рис. 4.1, табл. 4.1).

Природні ядра репрезентують всі ландшафти Тернопільщини. РЛП і НПП, що формують структурні елементи регіональної екомережі, широко використовуватимуться в туристсько-рекреаційних цілях. Одним із важливих завдань формування регіональної екомережі є розширення та впорядкування туристсько-рекреаційних систем регіону. Співставляючи схеми ландшафтно-рекреаційного районування території зі схемою екомережі Тернопільської області [261], ми отримали підтвердження того, що 80 % ландшафтно-рекреаційних комплексів співпадає з основними структурними елементами екомережі і є складовими або природного ядра, або частиною екокоридора, що легко пояснюється поліфункціональністю екологічної мережі, яка, окрім природоохоронної, виконує ще й рекреаційну функцію.

Перспектива формування РЛП і НПП вимагає зміни акцентів господарювання в напрямку розвитку туристсько-рекреаційної інфраструктури, зміни традиційної агропромислової спеціалізації на рекреаційну, виділення місць для кемпінгів, мотелів, будівництво чи оновлення під'їзних шляхів.

Організація парків є передумовою пререходу від екстенсивного рекреаційного природокористування до інтенсивного, яке передбачає раціональне природокористування, охорону та відновлення природно-територіальних комплексів.

Створення мережі природних національних і регіональних ландшафтних парків, як елементів екомережі, а також органів управління ними, сприятиме формуванню передусім цілеспрямованого розвитку рекреаційної інфраструктури і належного використання природних рекреаційних ресурсів, їх організація забезпечить відчутний соціально - економічний ефект з мінімальними збитками для природи. Альтернативний підхід до вирішення проблеми раціонального рекреаційного природокористування - це залучення в даний вид користування все більшої кількості земель [37].

Таблиця 4.1

Приуроченість ландшафтно-рекреаційних комплексів до регіональної екологічної мережі Тернопільської області.

№ з/п	Ландшафтно-рекреаційні комплекси	Ландшафтна приуроченість	Приуроченість до елементів екомережі (природного ядра або екокоридору (РЛП))	Площа рекр. ландша.ти с. га [257]
1.	Малополіський	Малополіський Гаївський ландшафт	Малополіське прир. ядро і Іквенський місцевий екокоридор („Малополіський” РЛП)	4,3
2.	Кременецько-Шумський	Кременецький ландшафт	Кременецьке, Веселівсько-Довжоцьке, Суразьке природні ядра і Кременецький екокоридор („Кременецькі гори,, НПП)	18,3
3.	Горинський	Подільський Лановецький ландшафт	Лановецьке прир. ядро і Горинський місцевий екокоридор („Горинський” РЛП)	0,1

збереження цінних природних та історико-культурних комплексів та об'єктів; створення умов для ефективного туризму, відпочинку та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних природних комплексів і об'єктів; сприяння екологічній освітньо-виховній роботі.

Зараз організація відпочинку на природі являє собою досить слабо зкоординовану і направлену діяльність. З чотирьох типів рекреаційної діяльності - оздоровчої, лікувальної, спортивної і пізнавальної - найбільш централізовані перші дві, що обумовлено приуроченістю до матеріальної бази в вигляді різноманітних закладів (санаторіїв, будинків відпочинку, пансіонатів тощо). А перспективи розвитку відпочинку в РЛП визначаються тенденціями рекреаційної діяльності і стабільністю екосистем до антропогенного впливу.

З метою стабілізації просторової структури ландшафтів і екосистем, доречним є створення екологічних мереж локального і регіонального рівня. А найбільш оптимальними структурними одиницями в системі екомережі є національні природні парки (НПП) і РЛП, завдяки своїм значним розмірам та багатофункціональності. Невеликі за розміром природні об'єкти не дають уявлення про типові особливості території і є нестійкими до зовнішніх впливів. А в основі РЛП лежить цілісний ландшафт – відносно однорідна, стабільна та саморегульована природна ділянка. Гармонійний взаємозв'язок природних та історико-культурних об'єктів надає РЛП якості багатофункціональності.

На відміну від НПП, РЛП можуть створюватись поблизу міст. В цих умовах РЛП мають переваги як організаційна форма охорони природи і найбільш повно проявляються їх соціальні функції.

Тернопільщина володіє значним природним і історико-культурним потенціалом для створення НПП і РЛП, а реально функціонує на її теренах лише три РЛП – Зарваницький, Загребелля, і та частина РЛП “Дністровський каньйон”, що не увійшла до складу НПП “Дністровський каньйон”, і всі вони активно задіяні в туристсько-рекреаційну і природоохоронну

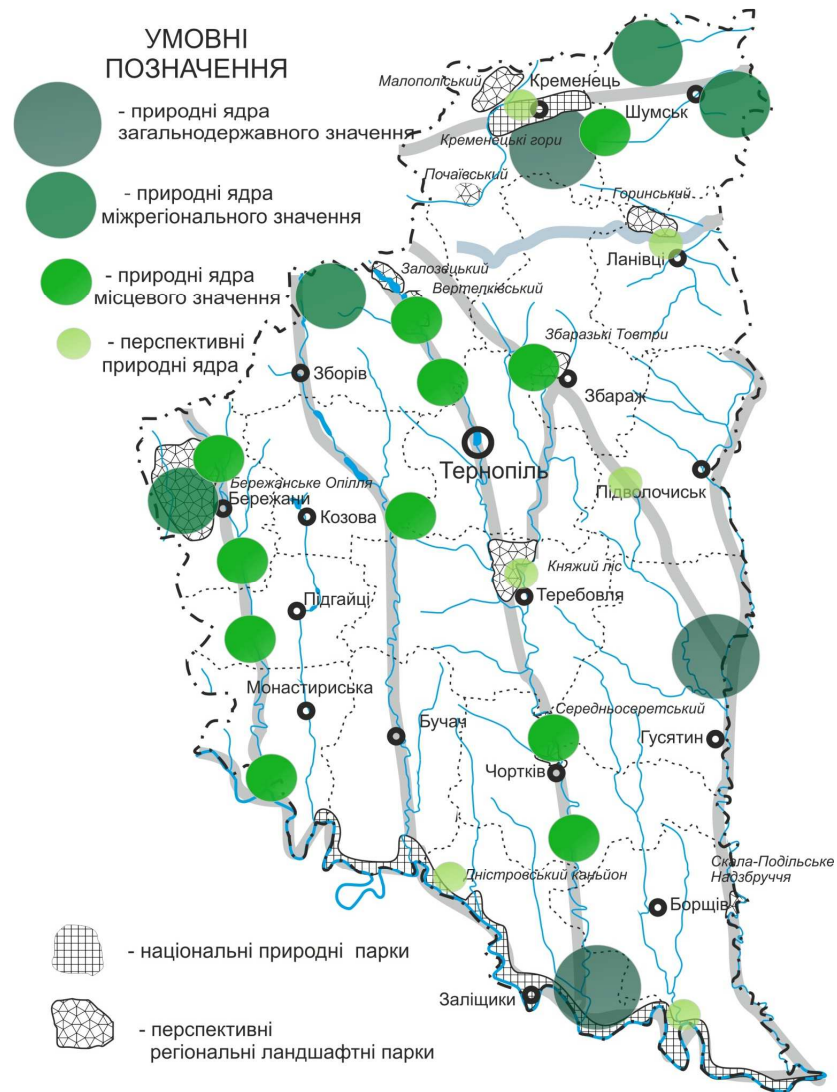

Рис. 4.1. Перспективні РЛП в екомережі Тернопільської області [261].

4.	Збаразький	Збаразький Товтровий ландшафт	Залужанське прир. ядро і Гнізнівський і Гніздечнівський екокоридори (РЛП „Збаразькі Товтри”)	2,5
5.	Скалатсько-Гримайлівський	Красненський Товтровий ландшафт	Медоборське прир. ядро і Товтровий міжрегіональний екокоридор	0,4
6.	Тернопільський	Подільський Тернопільський ландшафт	Серетсько-Чистилівське прир. ядро і Серетський міжрегіональний екокоридор	1,9
7.	Теребовлянський	Подільський Тернопільський ландшафт	Теребовлянське прир. ядро і Серетський міжрегіональний екокоридор (РЛП „Княжий ліс”)	6,4
8.	Чортківський	Подільські Тернопільський і Гусятинський ландшафти	Росохацько-Озерянське, Яблунівське ядро, Серетський екокоридор (РЛП „Середньосеретський”)	11,9
9.	Урманський	Бережанський Опільський ландшафт	Поточансько-Урманське прир. ядро і Опільський міжрегіональний екокоридор	0,3
10.	Бережанський	Бережанський Опільський ландшафт	Комарівське, Голицько-Підвисоцьке природні ядра, Опільський міжрегіональний екокоридор (РЛП „БережанськеОпілля”)	13,5
11.	Завалівський, Підгаєцький	Монастирський Опільський ландшафт	Рудниківсько-Довгівське природне ядро, Коропецький	7,2

			місцевий екокоридор	
12	Монастирський-Яргорівський	Монастирський Опільський ландшафт	Яргорівсько-Криничанське природне ядро, Опільський міжрегіональний і Коропецький місцевий екокоридори	2,5
13	Золотопотіцько-Язлівецький	Подільський Заліщицький ландшафт	Беремянсько-Шутроминське природне ядро, Стрипський міжрегіональний екокоридор	2,2
14	Заліщицький	Подільський Заліщицький ландшафт	Заліщицьке природне ядро національного значення, Дністровський національний екокоридор	4,9
15	Борщівський	Подільський Заліщицький ландшафт	Шупарське природне ядро, Дністровський національний екокоридор,	7,5
16	Скала-Подільський	Подільський Гусятинський ландшафт	Збручанський міжрегіональний екокоридор	0,1
17	Червоногородський	Подільський Заліщицький ландшафт	Джуринський місцевий екокоридор	1,9
18	Гусятинський	Подільський Гусятинський ландшафт	Збручанський міжрегіональний екокоридор	1,5
19	Бучацький	Подільський Тернопільський ландшафт	Стрипський міжрегіональний екокоридор	8
20	Коропецький	Монастирський Опільський ландшафт	Дністровський національний, Коропецький місцевий	1,3

			екокоридори	
21	Зборівський, Плотичанський, Зарваницький	Подільський Тернопільський ландшафт	Стрипський міжрегіональний екокоридор	1,0
22	Горішньовісвський, Залізцівсько-Вертелківський	Подільський Тернопільський ландшафт	Серетський міжрегіональний екокоридор	4,2
23	Почаївський, Крутнівський	Кременецький ландшафт	Кременецький горбогірний національний екокоридор	2,2

4.2. Мережа регіональних ландшафтних парків у просторовій організації туристсько-рекреаційної сфери: концептуальні підходи, функціональне зонування, характеристика

Найбільш соціально-направленими формами природозаповідання виступають природні національні і регіональні ландшафтні парки. Створення НПП і РЛП - спосіб задоволення зростаючих потреб населення в рекреаційних територіях, що дозволяє, з одного боку, замінити стихійне їх використання, що здебільшого призводить до деградації екосистем, врегульованим, а з іншого боку - створити необхідні умови для відпочинку. Перспективи розвитку відпочинку в парках визначаються тенденціями рекреаційної діяльності і стійкістю екосистем до антропогенного впливу [183].

Статус і завдання регіональних ландшафтних парків (далі РЛП) визначені статтею 23 закону "Про природно-заповідний фонд України". Згідно цього закону РЛП є природоохоронними рекреаційними установами місцевого чи регіонального значення, що створюються з метою збереження в природному стані типових або унікальних природних комплексів та об'єктів, а також збереження умов для організованого відпочинку населення. РЛП організовуються, як правило, без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників, або користувачів. На РЛП покладається виконання таких завдань: